

NORDNORSKE SAMLINGER
UTGITT AV ETNOGRAFISK MUSEUM

I

FINNMARK OMKRING 1700

AKTSTYKKER OG OVERSIKTER

FJERDE HEFTE

HENRICH ADELAER
I FINNMARK 1690

VED
O. SOLBERG

OSLO 1938

A. W. BRØGGERS BOKTRYKKERI A/S

NORDNORSKE SAMLINGER
UTGITT AV ETNOGRAFISK MUSEUM
I

FINNMARK OMKRING 1700

AKTSTYKKER OG OVERSIKTER

FØRSTE BIND

VED

MARTHA BROCK UTNE og O. SOLBERG

OSLO 1938
A. W. BRØGGERS BOKTRYKKERI A/S

INNHold

	Side
Forord	V
Niels Knag, Matricul oc Beschrifuelse ofuer Findmarchen for Anno 1694	1
Joerde-Boeg og Mandtal ofuer Nordmend og Finner udj Ost og -West Findmarchen Saa og Paa grentze Finnerne for Anno 1694	33
Øst-Finmarkens Beskrivelse..	49
Christen Bertelssøn Harøe, Findmarchens Beschrifuelse 1683	66
Thomas von Westen, Topographia Ecclesiastica. 2. Del: Finmarckia 1717	78
Ex Topographia Ecclesiastica Findmarckia Thomæ von Westen 1717	119
Isak Olsen, Finnernis Afgudssteder	134
Finnmarkskommisjonen av 1685. Lindenows undersøkelse på tingene	141
Fra oktroi av 1687 til kommisjonen av 1690 .	176
Henrich Adelaer i Finnmark 1690	181
Sakregister	329
Personregister.	332
Stedregister	335
Finnernes offersteder	341
Tillegg og rettelser.	343

Adelaers innberetning, tidligere i det danske rigsarkiv (jfr. s. 182), blev høsten 1937 overdraget det norske riksarkiv.

FORORD

For Finnmarken var årtiene før og etter 1700 en tid med omlegninger både i landsdelens indre liv og i dens forhold til verden utenom.

I det forutgående hundreår hadde dens beboere til en viss grad nydt godt av værenes beliggenhet ved den store ferdselsvei til Hvitesjøen og av Nordsjøbyenes hvalfangst ved Spitsbergen. Trafikken langsefter kysten hadde fremkalt øket virksomhet inne ved land, alle handelsrestriksjoner til tross. Men fra midten av det 17. årh. var det stilnet av, berøringen med den fremmede skibsfart var blitt mindre, for til slutt næsten å høre op. Der var også trådt andre omstendigheter til, således forandringer i organisasjonen av fiskeriene, som hadde øvet en ugunstig virkning på værenes produksjon. Og i det tidsrum som fulgte meldte der sig mange slags vanskeligheter.

Det blev snart nødvendig å avpasse næringslivet snevrere efter de stedlige hjulpekilder. Og skulde fisket og eksporten ta sig op igjen, måtte der bedre og mindre ensrettede driftsformer til, og nye tiltak. Høilydt blev det stillet krav i denne retning, navnlig til forretningsstanden. Men for de handlende var det så sin sak å gjøre en tilstrekkelig omfattende innsats av kapital og initiativ til beste for denne fjerntliggende, tynt befolkede kyst, all den stund de så sig møtt med bebreidelser og kritikk oftere enn med forståelse og tiden til dels var politisk utrygg, til dels også holdt mere lokkende opgaver frem annet steds.

Derav meget av den usikkerhet som ytrer sig i foranstaltningene til Finnmarkens ophjelp i denne overgangsperiode

Landsdelen tapte dog under den økonomiske stagnasjon ikke noget av sin betydning som nasjonens forpost ved Ishavet. Det norske blev snarere konsolideret likeoverfor naboene. Russlands før vedholdende koloniasatoriske fremstøt på Norges bekostning

tapte sin kraft. Sveriges utvidelse av sin administrasjon og kirkelige virksomhet til de indre strøk umiddelbart nord for vannskillet blev nøytralisert, den blev til en politisk ekspansjon mere i navnet enn i gavnet. For der var like sterke eller sterkere krefter i virksomhet på den annen side, uten at for øvrig nogen av partene var sig det bevisst.

Viddens stammer, dem Sverige knyttet sin fremrykning til, seg med større tyngde enn tidligere utover mot havet, fra delvis ubestridt svenske distrikter over fjellryggen og helt ut til den faste bebyggelse. Men derved bragtes de i intim forbindelse med kystens folk og blev trukket inn i en sfære av ensidig norsk påvirkning. Skjønt de bevarte sitt sprog og sin nomadenæring, tapte de meget av sin intellektuelt-folkelige individualitet. Deres gamle religion forkrøplet til brokker av overtro, sine sagn byttet de ut for lån, lånt blev mange skikker og institusjoner, lånt blev deres prydkunst, som det skal vises i et annet arbeide i denne serie, fra det 17. og 18. århundres bondekunst på Vestlandet. Og villig overtok de fra kystens handel alle slike stofflige goder som lot sig passe inn i deres særegne miljø.

På denne måte blev den norske kyststripe kulturelt utvidet i sydlig retning. Den norske innflydelse hvilte jo på en bred materiell basis, så det fra etnografisk ennu mere enn fra historisk synspunkt må fremstille sig som et naturligt resultat av utviklingen at vidden vest for Tana helt op til vannskillet blev lagt til Finnmarken, da landegrensen senere blev trukket op.

Det er i første rekke det store, for det meste ubrukte håndskriftmateriale fra tiden omkring 1700 og behovet for de meddelelser det inneholder om de nordligste finner før forandringene i deres tilstand var inntrådt, som har fremkalt den foreliggende kildesamling. Det viser sig nemlig i finneforskningen ofte å være uråd å komme til klarhet over hvorledes former og innretninger skal opfattes med hensyn til oprindelse og nasjonal tilhørighet, når det perspektiv, som historien gir, mangler. Og våre nordligste landsdelers tilskikkelser i eldre århundreder er i viktige henseender en lite bearbejdet mark. Linjene er sikre nok i den politiske historie, men det hjelper ikke langt, den tegner bare kulissene om livets spill.

At vi mangler en historisk underbygning tilstrekkelig vid til å være til hjelp ved undersøkeiser over folkelige forhold og eiendommeligheter er så meget føleligere, som der ikke er synderlig å vinne ved å trekke slutninger fra det vi kjenner fra Syd-Norge. De vilkår mennesker før har levet under i Finnmarken er noget helt for sig selv.

Dette er ting som har medvirket til å bestemme stoffvalget. Selv om finnerne har stått i centrum for utgivernes interesse og det således lå nær å begrense materialet til det som handlet om dem, har vi funnet det forsvarligere å stille dem inn i en større sammenheng, ved siden av den norske almue. De to folkeelementer har gjennom lange perioder delt hverandres skjebne. Der har også været perioder da finnerne har været en vel så viktig støtte for det fåtalige samfund ved Ishavet som den norskfødte befolkning. Først den moderne utvikling har satt dem tilbake. De kom ikke med i den almindelige fremgang. Årsaken var visselig mest sprogsillet, for man ser at hvor denne sociale skranke faller, der rykker de atter frem på linje med de norske fiskerbønder.

Men derved er opgaven mere blitt å legge til rette kildene for et generelt innblikk i Finnmarkens liv. Det er det som her er forsøkt.

Planen til dette arbeide er gammel, men den hadde neppe latt sig virkeliggjøre om jeg ikke hadde fått en medarbeider i Martha Brock Utne. Det var hennes ønske om å ta et løft i med som gav mig mot til å føie dette nye ledd til museets alt før forgrenede og i forhold til dets midler egentlig altfor store program.

I fellesskap siktet vi det topografisk-statistiske materiale, og det viktigste blev samlet og sendt ut i to hefter. Forberedelser var truffet til å gjennomgå det som utgjør resten av foreliggende bind. Da hadde jeg den sorg å miste min elskelige unge kollegas bistand. En alvorlig sykdom la skygger over hennes hjelpsomme øine. Jeg måtte så fortsette alene.

Det er hensikten å følge kildene på samme vis som hittil frem til det tidspunkt da de eldgamle forbindelser med Bergen blev avbrutt, altså fremover omtrent til 1730.

Skjønt bare et bruddstykke tør dette første bind ha en gjer-ning å gjøre. Det korrigerer i vesentlig grad den opfatning som var vokset frem om Bergensborgerne i Finnmarken på grunnlag av *Speculum boreale*, Lilienskiolds store skrift. Hit-til har dette i mange retninger fortjenstfulle, men på grunn av sin ensidighet i flere henseender også vill-ledende skrift tilsløret det virkelige saksforhold, nemlig at det i første rekke var den bergenske virksomhet som hadde tilført kysten dens norske folkeelement og praktisk vernet om landets gamle historiske arv der nord, — også i dette tidsrum da den høstet så mange vondord.

Til belysning av finnernes stilling er det lykkes å fremlegge helt nye bidrag, omhandlende deres bosetning, stammefordeling, forskytninger så vel som deres levesett i almindelighet. Men billedet vil være langt fullstendigere, når denne rekke engang foreligger avsluttet.

O. Solberg.

HENRICH ADELAER I FINNMARK 1690.

Som delvis foran påpekt forstod man ikke i Kjöbenhavn at det var en skjebnesvanger sammenheng mellem regjeringens egne foranstaltninger og den ujevne tilførsel til de vidt spredte bosteder ved vart lands nordligste kyst. Det man festet sig ved var at klagemålene ikke vilde høre op og den overraskende påstand at embedsmenn som var ansatt nettop med det hverv å påse de nye bestemmelser til hjelp for landsdelen overholdt, selv gjorde sig skyldig i en grov krenkelse av oktroien ved å drive handel i konkurranse med de trafikerende borgere.

Det var disse hovedpunkter som blev understreket i den nye kommisjonsinstruks, utferdiget i kongebrev av 5. april 1690. Den lød som følger:

Saasom adskillige Klagemaal for Os er indkommen, saavel fra de trafiquerende Indvaanere i Vor Kiøbsted Bergen som Vi Handelen paa Findmarcken i Vort Rige Norge, efter Voris allernaad^{te} octroye af dato den 2 aprilis anno 1687 paa tolf aars tid allernaad^t haver forvndt, at amtmanden(fogden og andre Voris Betienter der i Findmarcken sig tvert imod for^{te} octroye med handelen skal befatte, for^{te} trafiquerende ej til ringe skade og nachdeel i deris nering oc negotie efter Voris commerce directeurs Os elskelig Jørgen Thormølen, til Møllenpris, paa deris Vegne, allerunderdt indgifne Supplications oc hosføyede documenters videre formelding; som ocsaa fra Findmarckens Indbyggere, at de trafiquerende ej landet med huis der behøves, saa fuldkommeligen skal forsyne, som de efter merbemelte octroye ere pligtige, da er Voris allernaad. villie og befaling, at I eder med første skibe, som fra Vor kiøbsted Bergen afseiler, til bemelte Findmarcken begiver, oc paa alle tingsteder, huis enten almuen over de trafiquerende, amtmanden, fogden, eller andre betienter, eller de paa almuen(eller og de trafiquerende oc betienterne imod hin anden kunde have at klage, anhører. Serdeelis haver I eder om amtmandens, oc fogdens conduite, at informere, og om enhuer haver efterlevet sin instruction oc Voris allernaad^{te} octroye, og hvis I i saa maade forrettes vorder haver i rigtig protocol over at holde, og ellers om alt huis forefalder Eders allerunderd^{te} betenckning oc relation at forfatte, og til videre Voris allernaad^{te} resolution i Voris danske cancellie indlevere; Hvis I oc skulde befinde at enten amtmanden, fogden eller andre imod Voris allernaad^{te} octroye de trafiquerende til præjudice skulle have handlet, eller de trafiquerende ei octroyen tilbørligen efterlevet, haver i derudinden at kiende oc dømme efter loven og octroyen som I agter at forsvare, og parterne efter begiering Eders dom beskrefven at gifve. Dermed sker Vor villie etc.

Den 8. april blev der gjort en tilføielse til dette brev. Den gikk ut på at kommisjonen kunde forlange de vidnemål den lot innhente avgitt under eds ansvar.

Adelaer som blev kommisjonens leder hadde i sin stilling ved kansellikollegiet for været i berøring med de kompliserte Finnmarksspørsmål. Det viste sig også at han hadde både betingelser for og vilje til at sette sig inn i den sak han skulde greie op i. Og selv om den nyordning han sidenefter foreslog ikke blev til varig gavn, tvertom medførte ytterligere innskrenkninger, enda snevrere bånd om trafikken på Finnmarken i det følgende tiår, så la han klart og overbevisende, uanfektet av hensyn til nogen av partene, frem årsakene til de i enkelte henseender ret mislige forhold (han forefant, sålangt de ikke hadde sin opprindelse i centraladministrasjonens forføininger.

Straks efter sin reise til Finnmarken gikk han over i den norske embedsstand som han derefter tilhørte til sin død. Som amtmann i Bratsberg, tilsist stiftamtmann, inntok han en aktet stilling. Han hadde store offentlige oppdrag også i denne del av sitt liv. Allikevel er de biografiske opplysninger som foreligger om ham påfallende sparsomme. I et arbeide av Hammer, trykt i „Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie”, bd. III, omtales såvidt hans kommisjonsarbeide i 1690, og fra dette sted er hans navn gått over i flere skrifter, men heller ikke mere enn hans navn. Utg. har ialfall ingensteds sett ham anført som forfatteren til en av de rikholdigste kilder vi har om Finnmarken, den imponerende innberetning til kancelliet som nedenfor gjengis i utdrag. I Riksarkivet oppbevares en del ekserpter av den, men feilaktig dateret og uten tydelig henvisning til originalen og forfatteren, så de ikke har tiltrukket sig oppmerksomhet. Den her benyttede original tilhører det danske Rigsarkivs norske samling og er et foliobind på næsten 1200 sider.

I denne store protokoll omhandles på fol. 1—21 kommisjonens opnevning, hvad Adelaer utrettet i Bergen, Christen Berteissen Harøes tilforordning og opreisen til Vardø. Det sies ikke uttrykkelig, men det kan skjønnes at Lilienskiold og formodentlig også de trafikerendes prosessfullmektig *Christen Bigum* var med ombord i det Sønderborgskib som på vei til russekysten satte kommisjonens medlemmer iland på reisens første mål, øen ved Busseund.

Av denne innledning er ikke tatt med mere enn Adelaers instruks.

Derpå følger referatet av forhandlingene, „relationen”. Dette referat er meget for voluminøst til å trykkes i sin helhet, men utg. har forsøkt å gjengi det som syntes å være av betydning, en mindre del ordlydende, det meste i ekstrakt. Forkorteisene rammer hovedsakelig regnskapsgjennemgåelsen og prosedyren med sine mange og vidtløftige innlegg.

Mens Lindenow hadde grunnnet sine protokolltilførsler om fiskets avkastning og det økonomiske mellemværende mellom almuen og de handlende på de sistnevntes regnskapsbøker og statusoppgjør og bare hadde gitt oversikter, gikk Adelaer frem med større nøiaktighet. Det var også noget han så meget lettere kunde gjøre som den forrige kommisjon hadde påbudt at der skulde tas separate utskrifter av de enkelte fiskeres konti hos de handlende, og at disse dokumenter skulde bero hos prestene og kontrolleres av dem. Påbudet var ikke efterkommet overalt, men materialet var dog for det meste for hånden, og han skrev trofast av, hvad hver og en hadde fått i udredning av mel, malt, lerret o. s. v., og hvad der var leveret av fisk hos kjøbmennene i betaling. Regnskaper som ikke var tilfredsstillende, blev korrigeret under forhørene og resultatet refereret. Nedenfor er av denne del av relasjonen bare meddelt enkelte prøver, mest til illustrasjon av kostholdet i Finnmarken ved utgangen av det 17. årh. Men hvad der i forbindelse med regnskapene blev nedtegnet av personaloplysninger er med størst mulig fullstendighet her samlet i det første avsnitt, som på denne måte kommer til å inneholde et manntall.

Under forretningenes gang blev kommisjonen stillet overfor en hel rekke spørsmål som ikke var berørt i instruksen, — vedrørende forhold av økonomisk, administrativ og politisk art. Hvad protokollen inneholder til belysning av disse spørsmål er tildels skilt ut i særegne avsnitt med avdelingsoverskrifter.

Relasjonen fortsetter til fol. 520. Den gjenværende del av innberetningen omfatter kommisjonens, det vil i realiteten si Adelaers betenkning, som er en sammenfattende oversikt over hvad han hadde erfaret under sin efterforskning, og i tilknytning dertil følger for hvert hovedpunkt hans forslag til reformer, de som skulde sette sitt preg på den nye oktroi av 1691.

Denne siste del er av så stor interesse og så pass kondensert at den for de fleste avsnitts vedkommende er gjengitt uten avkortelse.

Kommisjonen hadde en skriver som førte protokollen, i en jevn, lett leselig hånd. Ortografien er som den i tidens departementsskrivelser vanlige, uten personlig karakter. Ved transkripsjonen er det derfor sett bort fra en del av de — også vanlige — variasjoner i bokstavering og tegnsetning. De uregelmessig brukte store bokstaver er i gjengivelsen for det meste avløst av små, det ube-

kvemme *β* av *s* eller *ss* undtagen i et par navn, vokalisk *J* og *j* av *I* og *i*; *c* i *ck* er gjerne sløifet, når forbindelsen har betydning av enkeltkonsonant, *fft* er forkortet til *ft*, delte ord er oftest trukket sammen, tegnsetningen revideret, ordinære, helt utvilsomme skrivfeil rettet. Navn er alltid satt med stor forbokstav. Det er funnet unødvendig å anmerke disse endringer som har til formål i nogen grad å lette lesningen og opsetningen. Det som er trykt med petit og kursiv er utg.'s tilføyelser.

Manntallet.

De beregninger som er gjort hittil over folketallet i Finnmarken i eldre tid er basert på de viktigste rekker av skattemister fra perioden mellom midten av det 16. og begynnelsen av det 19. årh. J. A. Friis, og efter ham Amund Helland har ment ved hjelp av disse lister, lens- og fogderiregnskapenes personfortegnelser, å kunne fastslå statistisk den hjemmehørende almues størrelse og slutte sig til merkbare, endog temmelig store fluktuasjoner i folkestyrken.

Noget i disse slutninger tør man vel også tro gjenspeiler virkeligheten, men ingen av de to forfattere har hatt tilstrekkelig øie for feilkilder som skyldes rent spesielle stedlige forhold, f. eks. vekslingene i tilgang på arbeidshjelp utefra til fisket. Det kan forsvarers å tale om en tjenerstand, en stand av drenger, i Finnmarken dengang, og i enkelte tidsrum var den forholdsvis stor, i andre fåtallig, uten at det kommer klart til syne i skattemistene. Og der er andre momenter som på samme måte er oversett. Så i sin helhet kan resultatene som Friis og Helland utledet av det materiale, de dog har en utvilsom fortjeneste av å ha fremlagt, neppe godtas.

I de anførte regnskaper er optatt bare skattende hovedpersoner og nogen — sikkert ikke alle — som blev fritatt for skatt på grunn av fattigdom, høi alder eller sykdom; rekkene er med andre ord selv for voksne menns vedkommende ikke fullstendige. Adelaers manntall hvis eksistens, såvidt det kan sees, har været ukjent helt til nu, er derimot en virkelig folketelling og vil kunne bli et sikkert utgangspunkt for studier over landsdelens befolkningshistorie fra den siste halvdel av det 17. årh. av. Det navngir alle familiefedre og selvforsørgende enkeltpersoner og meddeler samtidig nøiaktige opgaver over hver families størrelse. Noget som gir det øket verdi er tilføjelsen om menns fødested og ved innflytterne varigheten av deres ophold, likeså anmerkningene om hvad eller hvem det var som beveget dem til å bosette sig dernord.

Også om embedsmenn og handlende gir dette manntall besked, men ikke med samme nøiaktighet, som når det gjelder fiskeralmuen.

En analyse av Adelaers familielister slik som de nedenfor er gjengitt i sammenheng, stiller oss overfor det bemerkelsesverdige faktum at ytterkysten, hvor de viktigste fiskevær lå, ikke hadde en gammel, stedegen innfødt norsk befolkning, heller ikke innfødte beboere av annen avstamning. De ganske få personer om hvem det opgis at de er født her ute betyr for dette forhold lite. Som det vil sees var hovedmengden innflyttere i første generasjon, allerede det gjør det usannsynlig at de få andre skulde representere et stedlig element med rot i en meget fjernere fortid.

Et eldre norsk folkeelement fantes dog kanskje lengst mot vest, i strøket fra Loppen til Altenfjorden og langs Varangerhalvøens sydkyst, mellom Kiberg og Vadsø.

Forklaringen på at den største del av befolkningen var så løst knyttet til landsdelen ligger like for hånden. Finnmarken var kronens land, og ingen fikk eiendomsrett til sitt bosted. Slektene kunde overhodet ikke festes til stedet, til jorden, som lengere syd i landet. En annen ting var svingningene i fisket, v. Westen var visstnok den første som blev opmerksom på, hvorledes kystens hasardiøse erhverv hadde innvirket på bosetningen, hvorledes værere hadde blomstret op og var forfalt igjen efter fiskelykken, parallelt med opgang og nedgang i fiskets avkastning. Hans synspunkt var riktig. Så isoleret fra om-

verdenen som almuen den gang var, må den i langt høiere grad enn fiskeribefolkningen nu er, ha været avhengig av den enkelte sesongs fangst. Dårlige åringer tør forutsettes å ha været en temmelig konstant årsak til lokale forskyvninger i bosetningen.

Om det norske folkelag vi stifter bekjentskap med hos Adelaer virkelig har hatt dyperøtter i det vestligste av amtet og i Nord-Varanger enn i de yttre vær, derom tillater våre kilder riktignok ingen sikker slutning. Det kunde vel synes berettiget å opfatte i det minste befolkningen i Alten som meget gammel, alt av geografiske grunner. Det store bekken mellom Sørøen og Altenfjordens bredder lå åpent mot de norske bygder i Troms og var lett tilgjengelig for fiskeralmuen der; det kan rettelig betraktes som Troms fylkes naturlige avslutning mot nordøst. Og historisk lar en slik synsmåte sig også nogenlunde sannsynliggjøre. Men på den annen side kan det ikke oversees at Kvæningen og yttre Lyngen ligger imellem, strøk som representerer en lakune i det vi vet om Nordnorges bebyggelse. Riktigst vil det derfor være å stille saken hen som et problem, — et problem av betydelig interesse, men foreløbig ikke til å løse, såfremt der forlanges noget mere bevissterkt enn synsmåter og teorier.

Den dominerende faktor i befolkningsstatistikken er det vedvarende innsig sønnenfra, mens tilflytningen synes ikke å ha vært sterkere enn at den i økonomisk normale tider har dekket avgangen ved sykdom og drukningsulykker. Det kan skjønnes at sundhetstilstanden ikke var god, og havet tok sin toll langs hele kysten. I 1680-årene blev især Vardø og Kiberg rammet hårdt av forliskatastrofer. Det heter gjerne at Vardø blev forlatt for til slutt å ligge nesten øde, fordi handelsmennene sviktet fiskeralmuen. Såvidt jeg vet, har ingen reflekteret over den virkelige årsak, som neppe var nogen annen enn den at sjøen i forveien hadde tatt en temmelig stor prosentdel av de aktive fiskere, og at det offentlige hadde praktisk talt opgitt festningen og forlagt administrasjonen annetsteds hen. Disse ting i forening bragte en helt ødeleggende forstyrrelse i de før vanskelige handelsforhold.

De fleste innflyttere viser sig å stamme fra Vestlandet. Alle distrikter mellom Jæren og Sunnmøre har ydet sin del av det konglomerat som kolonisererte Finnmarken. Et annet tallsterkt tilskudd kom fra Nordland og Troms, mens forholdsvis få har hatt sin hjemstavn i Trondheimsdistriktene og bare nogen enkelte på Østlandet, i Danmark og Sydsverige. To var født i Skottland.

Efter kommisjonens sammenregning, som trenger korrektur i detaljene, men stemmer nogenlunde overens med familielistene i sluttsummene, er bare noget over fjerdeparten eller omtrent 140 av de navngitte norske hovedpersoner innen almuen født i fylket. Resten eller ca. 375 er tilflyttet sønnenfra. Og av de nevnte ca. 140 innfødte faller igjen ca. 90 på strøket fra Loppen til Hammerfest i Vest-Finnmarken og strøket fra Kiberg til Vadsø i Øst-Finnmarken.

Det stabileste befolkningselement var sjøfinnerne. Der opføres i alt ca. 290 navngitte hovedpersoner. I dette tall er dog innbefattet en del fjellfinner som hadde sommerbyer ved kysten og var helt norske i politisk henseende, i motsetning til nomadene i det indre som skattet til flere land.

Men også hos sjøfinnerne kan der konstateres en viss bevegelighet, der meldes om overflytninger fra fjord til fjord, dertil kom det velkjente sesongbestemte trekk uteder og innefter fjordene særlig vår og høst. Det lar sig ikke se i hvilken utstrekning de registrerte familier skal kalles hjemmehørende i den forstand at de hadde rot i den eldste kjente sjøfinnering. Som folk må finnerne jo holdes for de eldste i landsdelen, men der foregikk en så sterk tilflytning til sjøfinnernes bygd fra innlandet, at vel en stor del av kystens folk av finneætt på Adelaers tid bestod av menneskemateriale som fjellets lite ekspansive renskjøtsel ikke hadde kunnet underholde og derfor hadde skjøvet fra sig, — en foreteelse som Finnmarken har tilfelles med alle strøk med nomadekultur.

Kvænland som hjemstavn for innvandrede optrer 4 ganger i listene. En av disse fremmede kalles finn, ikke kvæn, og om de tre andres nasjonalitet tier vår meddeler. Minnes en kvæners gamle handelstraf ick på Varanger, Porsanger og Alten, skulde en vente i en så detaljeret fortegnelse over befolkningens sammen-

setning å kunne påvise et tydelig kvænsk innslag. Men selv om en og annen kvæn skulde skjule sig blandt de innvandrede fra Kvænland og de innflyttere fra Sverige som iadde slått sig ned i Kjelvik tingsted, så beviser Adelaers manntall allikevel til evidens riktigheten av den nu almindelige opfatning, at kvænerne egentlige innflytning først fant sted efter 1700.

Adelaer beregner i sin oversiktstabell almuens størrelse til 3228 personer. Embedsmenn og handlende med familier samt den lille besetning på Vardøhus teller noget over 300 personer, når man føier til et lavt anslag for de husholdninger som ikke er specificeret. Den samlede befolkning av norske og finner skulde således ha været på mellem 3500 og 3600. Dette er dog å betrakte som et minimumstall. Som det vil sees, opføres i listene nedenfor flere hovedpersoner avgått ved døden. Man kan ikke regne med at alle var enslige, men om deres efterlatte er der ikke fullstendige, som regel slett ingen røeddelelser. Angående nogen handelsmenn og andre personer savnes også enkeltheter, så folketallet vel snarest må antas å ha ligget omkring 3700, heri ikke medregnet det indre Finnmarkens fellesfinner, heller ikke Sørvarangers finner.

[Fol. 25^v—28^r]. *Vardø tingsted*
Hans Dreyers wedhandlende i Madkorf

Christen Robertzen, fød der i landet udi Vardøe. Efter hans grandes beretning, som hand ej møtte, er med sin hustrue, 2de børn self 4de.

Jacob Gilbretzen, fød i Qvindeheret, hyrt did fra Bergen, veret der i landet 40 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Olle Engelbretzen, fød i Nordland, derifra til landet didkommen, veret der 24 aar, er med sin qvinde og 4 smaa børn self 6te.

Mads Jensen, fød i Christiania, didkommen til landet med Nordlandsfarene, oc veret udi Findmarken i 24 aar, er med sin qvinde oc en fuldlods søn self 3de.

Niels Tommesen, fød ved Bergen, og hyrt derifra. Veret i landet 18 aar, er med sin hustru oc 3de børn, deraf en tager half lod, self 5te.

Simen Joensen, fød i Sundfiord, hyrt did fra Bergen, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc et pigebarn self 3de.

Jens Nielsen, fød paa Helgeland, kommen til landet med Nordlandsfarer, veret der 24 aar, er med et lods fosterbarn self 3de.

Heraf kand nu fornemes, at der huerken siden sidste octroye anno 87, ey heller den forige af Anno 81, og lang tid tilforn, nogen af äisse folk er did blefven forskafet, saasom det skal vere 18 aar siden, at den som korteste tid der haver veret, did skal vere kommen; saa skal ej heller uden en af dem vere fød der i landet. Og er nu tilsamen med qvinder oc børn 27.

[Fol. 33^v—40^r]. *Vardø. Forlatte handelsfolk*

Peder Einersen, fød i Haranger, hyrt did af Jens Ørbech fra Bergen, veret der 38 aar, er med sin qvinde oc 2de fosterdaattere self 4de.

- Lavritz Villumsen, fød i Qvindeherret ved Bergen, hyrt derifra til landet, veret der 27 aar, er en selffostring eller eenlig karl. Self 2den (!).
- Johanes Olsen, fød i Stavanger lehen, hyrt did fra Bergen, veret der i landet 23 aar, er med sin qvinde oc en fuldloed fosterdreng self 3de.
- Guldbrand Jensen, fød i Stavanger lehen, hyrt ifra Bergen veret i landet 36 aar, er med sin qvinde og tvende børn, huoraf en tar fuld lod, self 4de.
- Olle Berentzen, fød i Bergenhuus lehen, hyrt fra Bergen, veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde self 2den.
- David Andersen, fød i Stavanger lehen, hyrt fra Bergen, veret der i landet 12 aar, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.
- Knud Siversen, fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret i landet 13 aar, er med sin qvinde oc 2de børn, deraf en half lod, self 4de.
- Robert Robertzen, fød i Skottland, hyrt til Findmarken fra Bergen, veret der i Findmarken 42 aar, er med it stif- oc fosterbarn self 4de.
- Slotz Johan Olsen, fød i Christiania, hyrt fra Bergen, veret der i landet 38 aar, er med sit barn self 2den.
- Rasmus Adriansen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.
- Joen Nielsen, fød i Trunhiem, hyrt fra Bergen, veret i landet 30 aar, er med sin hustru self 2den.
- Olle Nielsen, fød paa Helgeland, kommen til landet med hiemlandsfarer, veret der 15 aar, er med qvinde oc 2de børn self 4de.
- Niels Tøresen, fød ved Bergen, didkomen til landet fra Nordland, veret der i 24 aar, er med qvinde oc 4 børn self 6te.
- Daniel Olsen, fød i Bergenhuus lehen, hyrt til landet af forige amtmand Orning. Veret der 32 aar, er med qvinde oc et barn self 3de.
- Bendix Pedersen, fød i Bergenhuus lehen, kommen med Nordlandsfarer til landet, veret der udi 19 aar, er med hustru oc en stifdaatr self 3de.
- Johanis Kaaresen, fød i Bergenhus lehen, hyrt til landet af forige amtmand Orning, veret der 29 aar, er med sine 2debørn self 3de.
- Jens Knudsen, fød i Stavanger lehen, hyrt af forige amtmand Orning, veret der i landet 29 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
- Joen Mickeisen, fød i Nordborlehen, hyrt til landet fra Nordland, veret der udi 20 aar, er med sig oc sin hustrue self 2den.
- Olle Tørgersen, fød i Stavanger lehen, komen til landet fra Nordland, veret der 23 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Olle Pedersen, fød ved Bergen, hyrt did af prousten hr. Moses Sørensen, veret der i landet udi 20 aar, er med 2de sine børn self 3de.

Siver Johansen, som møtte ej formedelst alderdom. Efter hans grandes beretning er hand fød ved Bergen og sig self i landet nedsatt; viste ellers iche huor lenge hand der hafde veret, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Olle Salvesen, fød ved Bergen, hyrt af Jens Ørbeck, veret der i landet 30 aar, er med 3de sine egne børn, huoraf ingen târ lod, self 4de.

Olle Jørgensen¹, fød i Nordfiord, hyrt af Ørbeck, veret der i landet 32 aar, er med sine 2de halfvoxene børn self 4de.

Fredrik Sørensen, fød der i landet, er med qvinde, et barn oc en tienistepige self 4de.

Niels Rasmussen, fød ved Bergen, hyrt af Lars Sørensen, veret der i landet 5 aar, er med sin qvinde self 2den.

Reinert Andersen, fød i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der udi 9 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Abel Knudsen, fød i Nordland, hyrt av prousten hr. Moeses Sørensen, veret udi landet 5 aar, er med sin hustru self 2den.

Siver Sørensen, fød der i landet, er med sin qvinde og et lidet barn self 3de.

Olle Olsen, fød paa Sundmør, hyrt af forige sornskrifuer Bygvad, veret der i landet udi 25 aar, er med sin qvinde self 2den.

Tollak Anfindsen, fød i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der i 40 aar, er med sin qvinde self 2den.

Olle Hansen Skydtzkafer, fød i Nordland og hyrt derifra, veret udi landet 19 aar, er med sin qvinde oc en liden søn self 3de.

Jacob Sørensen, nuverende vnderfoget udi Vardøe, som tilforne haver veret kjøbsvend og nu som andre boemend er udroer, fød ved Bergen, hyrt did af Hans Jensen Ørbeck, veret der i landet 32 aar, er med qvinde, 5 børn oc 3de tienistefolk self 10de.

Rasmus Pedersen klocker, fød i Danmark, kommen af sig self til landet, og er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Peder Christensen, fød i Stavanger, hyrt af Eiler Sers, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Jens Arnesen, fød der i landet i Vardøe, er med qvinde oc 2de børn, deraf en tager fuld lod, self 4de.

Erik Find, fød i Nordland, kommen af sig self til landet, er med qvinde, et lidet barn og en broder som tar halflod self 4de hand self ei møtte tilsteede.

Hans Pedersen, fød der i landet, er med qvinde og en halfloods fostersøn self 3de . . . hand ej self, formedelst alderdom, møtte.

1 Kaldes i Just. prot. 19, 23/11 1689: „Olle Jørgensen Dahll som er fast dend bedste og velholdneste bunde her i Waardøe”. Blev 1689 kirkeverge.

Anfind Tollaksen, fød i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der 19 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Joen Knudsen, fød i Bergenhushen, veret der i landet 9 aar, hyrt fra Bergen, er med sine 3de børn self 4de.

Povel Olsen, fød i Jemteland, begifvet sig fra de svenskes krigstieniste did til landet, og veret der 19 aar, er med qvinde oc et fosterbarn self 3de.

Peder Olsen møtte iche, blev af hans grande svared at hand var fød paa Helgeland, komen did med Nordlandsfarer, viste ingen huor lang tid hand havde veret i landet. Er ellers med qvinde oc 5 børn, deraf en halflod, self 7de.

[Fol. 41^v]. Fornefnte handelsfolk bor alle paa Vaardøe vndtagen de otte sidste mend, huoraf 4 udi Sylteviggen og 4 udi Hafningberg sig opholder.

Og kand ellers af dette ovenbemelte tilsammen fornemes, at der af disse forlatte handelsfolck som med dem af Madkorf er tilsammen 48 mand, ey vden til en 5 alleene skal vere fød der i landet, og siden sidste octroye af 87 ingen, men siden dend af A^o 81 til 4 personer did skal vere komne. De øfrige alle tilforne og den største deel for 20 à30 aar siden did fra Bergen blefven hyrt, og en deel med hiemlandsfarer didkomen oc sig selfver der neder satt. Og er saa med qvinder oc børn, huoriblandt til 5 alleene skal tage heel- oc 5 halloder, saa de øfrige alle skal vere smaa, det heele tingsteds handelsfolk tilsammen til 173¹ personer.

[Fol. 43^v—44^r]. Og bekiente de af Vaardøe, som de elste blant denem kunde mindes, at der udi amtmand Kønigams tid var et meget stort fiskevehr, og bode der de tider ni Bergensborgere, oc holt enhuer à10—12 drenge. Og var derforvden to gange saa mange boemend som nu er. Amtmanden skal oc self have haft 16 à18 drenge, som hand til fiskeri brugte. Vdi amtmand Jørgen Friises tid som kom efter Kønigam, saa oc Ornings, Schiortes oc Bielchis, indtil A^o 80 skal det tid efter anden meget have aftaget og imidlertid mange bortfløt, mange bortdøde oc til søes omkomne. Og blef der forgangen aar en baad med 4 mand tillige. Findes nu ocsaa af forige borgeris huuse 5 ganske øde, saa dette fiskevehr som udi forige tider haver veret et af de fornemste udi Ostfindmarken, findes nu iche ner i den tilstand som tilforne.

Madkorf skal ocsaa tilforne efter deris bekiendelse have veret et gott fiske-vehr, saa der til en 30 mend i forige tider

1 Listen har 181 personer, tallet er vei riktigere 180, da en enlig karl er opført som selv anden.

skal have boed. Saa skal ocsaa udi Sylteviggen, som nogen tid haver veret øde, og disse folk der nu boer først forgangen aar sig der nedersatt, vdi forige tid have veret til en 8te baade à 4re mand paa baaden. Og udi Hafningberg til 4re baade à 4 mand. — Som siden efter deris beretning udi de bergenske deris tid haver aftaget, og mange derfra bortflytt, iblant andet af aarsage, at det fait dennem oc serdelis de i Madkorf, altfor besverligt at føre deris fisk til Vardöen og kjøbmendene ej self vilde hente dend fra denem. Saa skal ej heller nogen siden i de afdødes sted sønderligen sig der have nedsatt.

[Fol. 80^r—81^r], *Vardø. Andre bosittende*

Prousten hr. Moses Sørensen med famillie og huuscapelan — self 8de.

Lauritz [Nielsen] Bygvad, forige sorenskriver — self 5te.

Christen Jacobsen, Hans Dreyers forige kjøbsvend, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Forige fogedt Lauritz Sørensen [Faag], Henrich Jansens kjøbmand [hustru, raadm. Zacharias Andersens datter], deris børn, tienistefolch, tilsammen 10 personer.

[Garnisonen. *Archelimester Bendt Andersen og soldater..*]

[Fol. 85^r—88^v]. *Kiberg tingsted. Hans Dreyers medhandlende.*

Trund Knudsen, fød i Ryfylke, hyrt af Hans Christensen fraBergen, veret der i landet 29 aar, er med sin qvinde, 1 søn oc 2de døttre self 5te.

Niels Pedersen Sanskier, fød der i landet i Vaßøen, haver ingen børn, er med sin qvinde self 2den.

Askild Colbensen, fød i Sundfiord, hyrt did af Hans Christensen, veret der i landet 25 aar, er med sin qvinde oc en liden søn self 3de.

Gunder Ollufsen, fød i Ryfylche, hyrt af Hans Christensen fra Bergen, veret der i landet 22 aar, er med sin qvinde oc en fostersøn, som dog iche tar lod, self 3de.

Anders Tollefsen, fød i Sundfiord, hyrt af Hans Christensen, veret der i landet 34 aar, er med sin qvinde, oc 2de pigebørn self 4de.

David Olsen, fød i Bergen, hyrt af Hans Christensen, veret der i landet 20 aar, med sin qvinde oc tvende smaa børn er hand self 4de.

Halvor Pedersen, fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde oc trende smaa børn self 5te.

Hellie Mickelsen, fød i Ryfylche, hyrt af Hans Christensen, veret der i landet 32 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.

Villum Siverson, fød i Ryfylke, hyrt af Hans Christensen, veret der i landet 15 aar, er med sin qvinde, 1 fostersøn oc et lidet pigebarn self 4de.

Olle Christensen, fød i Bergen, hyrt did af sl. Else Nielsdaatter, veret der i landet 28 aar, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.

Olle Aamundsen, fød der i landet i Vaßøen, er med sin qvinde oc tvende smaa børn self 4de.

Joen Nielsen, fød i Indre Sogn, hyrt af Lars Christensen, veret der i landet 33 aar, er med sin qvinde oc en liden søn selv 3de.

Torkild Ellingsen, fød i Sundhorlehen, hyrt af Iver Christensen, veret der i landet 11 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa drengebørn self 4de.

Niels Axelsen, fød der i landet udi Kiberg, og haver ingen børn, er med sin qvinde self 2den.

Baard Knudsen, fød i Sundhorlehen, og haver satt sig self ned i landet, veret der 24 aar, er med sin qvinde oc en tienst pige self 3de.

Biørn Johansen, fød i Qvindeherret, hyrt did af Christopfer Erhorn, veret der i landet udi 8 aar, er med sin qvinde, 1 dreng oc 2 piger self 5te.

[Fol. 94^r—99^v]. *Kiberg tingsted (med Comag),
Forlatte handelsfolk.*

Anders Troelsen, fød i Sundfiord, hyrt af Torop fra Bergen, veret der i landet udi 19 aar, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.

Allef Nielsen, fød ved Bergen, hyrt did til landet af Tønīs Jansen, veret der i 26 aar, er med sin qvinde, oc et lidet barn, saa oc 1 fostersøn self 4de.

Gunder Seebiørnsen, fød ved Bergen, hyrt af Tønīs Jansen, veret der i landet 27 aar, er med sin qvinde oc 2de pigebørn self 4de.

Vnge Peter Olsen, fød i Sundhorleehn, hyrt did af Ifuer Christensen, veret der i landet 25 aar, haver ingen børn, men med sin qvinde self 2den.

gl. Peder Pedersen, fød i Nordfiord, hyrt af Peter Luden, veret der i landet 33 aar, er med qvinde oc 3de smaa børn self 5te.

Lavritz Nielsen, fød i Trunhiem, kommen til landet af sig self, veret der 36 aar, og haver ingen børn, er med sin qvinde self 2den.

Lavritz Joensen, fød i Sundfiord, hyrt af Povel Qvist, veret der 19 aar, er med sin hustru oc 4 smaa børn self 6te.

Tørīs Tøresen, fød i Sundfiord, hyrt af Henrich Serß, veret der udi landet 18 aar, er med sin qvinde self 2den.

Olle Olsen Jølster, fød i Sundfiord, hyrt af Ifuer Christensen, veret der i landet 18 aar, er med sin qvinde, oc 2de smaa børn self 4de.

- Elling Lavritzen, født i Indre Sogn, hyrt af Iver Christensen, veret der i landet 10 aar, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.
- gl. Peder Olsen, født i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 54 aar, er en gamel eenlig karl oc ej gift, men tiener end for føden.
- Anders Abelsen, født i Ryfylke, hyrt fra Bergen, veret der i landet 32 aar, er med sin hustru oc en halvlod søn self 3de.
- Halvor Povelsen, født i Sundfiord, hyrt af Ludvig Midelstorf, veret der i landet 38 aar, er med sig, sin qvinde, en fullods søn oc en liden tøs self 4de.
- Olle Rasmussen, født i Nordhorlehen, skichet did fra Bergen, veret der i landet 18 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.
- Johanis Gundersen, født ved Bergen, hyrt af Jens Brochmand, veret der i landet 19 aar, er med sin hustru og 3de smaa børn self 5te.
- Siver Nielsen, født i Ryfylke, hyrt af Lars Mandrup, veret der i landet 21 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.
- Søfren Jensen, født paa Sundmør, hyrt af Tønns Jansen, veret der i landet 30 aar, er med sin qvinde, 5 børn, deraf tu tår fuld lod, self 7de.
- Peter Mogensen, født udi Sundhorlehen, hyrt fra Bergen af Søren (?) Jensen, veret der i landet 34 aar, er med sin hustru oc et lidet barn self 3de.
- Niels Pedersen, født paa Sundmør, hyrt af Tønns Jansen, veret der i landet 25 aar, er med sin hustru, 1 søn oc 2de piger self 5te.
- Gunder Rasmussen, født der i landet paa Eckerøen, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.
- Knud Johansen, født i Sundhorlehn, hyrt fra Bergen, veret der udi 23 aar, er med sin qvinde, en fullod søn oc en pigge self 4de.
- Olle Jacobsen, født i Salten, satt sig self ned i landet, veret der 4 aar, er med sin qvinde, 1/2 lod søn oc 2de pigger self 5te.
- Aamund Aamundsen, født i Ryfylke, hyrt af Iver Christensen, veret der i landet i 9 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.
- Rolandt Olsen, født ved Bergen, hyrt af Petter Luden, veret der i landet 9 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.
- Aamund Nielsen, født ved Bergen, hyrt af Luden, veret der i landet 5 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.
- Vnge Peder Pedersen, født paa Sundmør, hyrt af Jacob Andersen, veret der i landet 9 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
- Arne Hansen, født i Sundfiord, hyrt af en købmand i Kiberg, veret der i landet 43 aar, er med qvinde oc en fosterdaatter self 3de.

Vnge Jens Tieransen, fød i Ryfylke, hyrt av Prousten hr Moses Sørensen, veret der 32 aar, er med sin qvinde oc 2de pige-børn self 4de.

Torkild Aslachsen, fød paa Jedern, hyrt fra Bergen, veret der i landet 12 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Halvor Iversen, fød der i landet udi Kiberg, er med sin hustru oc en liden stiftsøn self 3de.

Jens Erlandsen, fød paa Helgeland, hyrt af Jørgen Friß, veret der i landet 34 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Halvor Torstensen, fød i Haranger, hyrt af Iver Christensen, veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde oc 2de drenge-børn self 4de.

Hans Knudsen, fød i Bergen, hyrt af Povel Qvist, veret der i landet 26 aar, er med sin qvinde oc tvende børn self 4de.

Erik Olsen, fød i Sundfiord, hyrt af Povel Qvist, veret der i landet 19 aar, er med 5 børn oc en fosterpige self 8de.

Olle Johansen, fød i Sundhorlehen, hyrt fra Bergen, veret der i landet 25 aar, er med sig oc sine tvende børn oc qvinde self 4de.

Simen Olsen, fød paa Jølster, hyrt fra Nordland, veret der i landet 4 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Olle Pedersen Klocker, fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 34 aar, er med sin qvinde oc en halfloods dreng self 3de.

Trund Knudsen, fød i Nordland, hyrt fra Bergen, veret der i 18 aar, har 3 smaa børn og en fuldlods drenge, er saa self 6te.

[Fol. 99^v—100^r]. Forn^{te} handelsfolk boer alle udi Kiberg vndtagen trende som sig i Comag, omtrent en miil derfra, opholder.

Ellers kand af foregaaende fornemes, at der af disse handelsfolk, som tillige med Hans Dreyers er tilsammen 54 mand, ey vden til en 5 alleene skal vere fød i landet, oc siden sidste octroye ingen, og fra den af A^o 81 til en 6 mand didsendt, de øfrige alle tilforn, og dend største deel for en 20 å30 aar siden fra Bergen hyrt, og ellers en deel fra Nordland komne og sig self nedsatt.

Og er ellers med qvinder oc børn tilsammen, hvoraf skal vere til 5 heele oc 3 halve loder, de øfrige alle smaa, det heele tingsted = 155¹ personer, som bør at forsørges.

[Fol. 102^v—103^r], *Kiberg. Andre bosittende.*

Mickel Jensen Vnderfoged, som er med sin qvinde, 8te børn oc en liden tienistedreng self 11de.

Claus Natler, Hans Dreyers kiøbsvend, er udi huusholdning self 5te.

1 Summeringen gir 217 personer.

Peter Luden, som fra A° 86 indtil indeverende aar A° 90 sig i Kiberg hafde opholdt og til forleden aar, da ham af Daniel Volpmand, som skulle skicket hannem hans fornøden gods til handlen, ingen vahre blef tilsendt, sin handel self hafde forvaltet,----harveret med sin hustru, saa oc forige kiøbmand, Brochmand oc hans qvinde, samt tienistefolch self 8de.

[Fol. 104^r], Angaaende Kibergs tilstand i forige tider, da skal det for en 16 aar siden have veret et meget gott fiskevehr oc da i sin beste flor, som der da skal have veret til en 20 baader à 4 mand paa baaden, saa oc en stor deel drenge som de bergenske didskichede.

Siden har ded meget aftagen, og skal der paa en 16 aar over 30 mand til søes vere omkommen. Derimod paa en 12 aars tid ej sønderlig nogen bleven hyrt, eller sig der nedsatt, hvilket af det foregaaende udførligere kand fornemmes.

[Fol. 118^r—120^r]. *Vadsø tingsted.*
Hans Dreyers medhandlende i Eckerøen.

Hening Olsen, fød der i landet i Eckerøen, er med qvinde oc 4 børn, hvoraf et târ 1/2 lod, self 6te.

Olle Olsen, fød der i landet i Vatzøe, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Bendix Bendixsen, fød i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 50 aar, er med sin qvinde, 3de børn, deraf et gift, er saa self 4de.

Lars Evensen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der udi landet 38 aar, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Aamund Larsen, fød i Kiberg, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Knud Henrichsen, fød der i landet i Eckerøen, er med sin qvinde oc 2de stifbørn self 4de.

Olle Henrichsen, fød der i landet i Eckerøen, er en eenlig karl.

Rasmus Axselsen, fød i Kiberg, er med sin qvinde oc 3de børn, deraf tu tiener andre, er saa self 3de.

Anders Nielsen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 12 aar, er med sin qvinde, en gift datter, en tieniste-pige, self 3de.

[Fol. 123^v—128^v]. *Vadsø tingsted.* *Niels Olsens medhandlende.*

Rasmus Johansen, fød der i landet i Vardøen, er med sin qvinde, 2de børn oc en fosterdreng self 5te.

Theopfelus Andersen, fød ved Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 22 aar, er med sin qvinde, 5 børn oc 1 fostersøn, som târ 1 lod, self 8de.

- Erik Pedersen, fød der i landet i Vatzøe, er med sin qvinde, 5 børn oc en tienistedreng self 8de.
- Tord Thostensen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i landet 22 aar, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.
- Gunder Andersen, fød der i landet i Vatzøen, er med qvinde oc 2de børn self 4de.
- Rasmus Olsen, fød i Nordfiord, hyrt af Daniel Volpmand fra Bergen, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde og 4 smaa børn self 6te.
- Magnus Eriksen, fød i Sogn, hyrt af Henrich Jansen, veret der i landet 10 aar, er med sin qvinde, 2de børn oc en tienistepige self 5te.
- Olle Willatzen, fød der i landet i Vatzøen, er med sin qvinde oc et lidet fosterbarn self 3de.
- Anders Villatzen, fød der i landet i Vatzøen, er med qvinde, 4 børn oc 2de sine brødere, hvoraf en tår fuld oc en halfod, self 8de.
- Gutorm Robertzen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
- Bottel Rasmussen, fød i Sogn, hyrt fra Bergen af Christofer Erhorn, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.
- Anders Torsen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
- Olle Junesen, fød i Sverg (!), er med qvinde oc 3de børn self 5te.
- Nick Melckorsen, fød i Veranger, er med qvinde oc 3de børn self 5te.
- Aslach Junesen, fød i Varanger, er en eenlig karl oc vgift.
- gl. Toer Andersen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
- Nicke Annotzen, fød i Juxby, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.

[Fol. 132^v—134^v]. *Vadsø tingsted. Anders Bastiansens (Haagen Lockerts) medhandlende.*

- Olle Andersen, fød i Sundfiord, kommen af sig self til landet, veret der 19 aar, er med sin qvinde, 5 børn, hvoraf 2de tar half lod, 3 fosterbørn, deraf en tar 1/2 lod, en tienistedreng tår fuld lod, saa oc med en tienistpige tilsammen self 12te.
- Mickel Torgiersen, fød i Ryfylke, hyrt til landet af Jens Ørbech, veret der 41 aar, er med sin qvinde oc 2de fosterbørn hvoraf en tar lod, tilsammen self 4de.
- Jens Torstensen, fød ved Bergen, kommen til landet med Nordlandsfarer, veret der 24 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
- Peder Arentzen, fød i Ryfylche, hyrt af Anders Berentzen (!) fra Bergen, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Olle Pedersen Smell, fød i Nordland, hyrt af Brochmand, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.

Jacob Nielsen, fød i Nordland, hyrt af Anders Bastiansen, veret der i landet 10 aar, er med sin qvinde oc et pigebarn self 3de.

Eilert Jacobsen, fød i Eggersund, hyrt af Anders Bastiansen, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Jens Olsen, fød i Nordland, kommen did med Nordlandsfarer, veret der i landet i 4 aar, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

[Fol. 135^r—137^v]. Foruden forbemelte nordmend, er der endnu ved denne handel disse efterfølgende finner:

Anders Torsen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Niels Nielsen, fød der i landet, er med sin qvinde, 1 gl. Fader oc 2de børn self 5te.

Nicke Olsen, fød i Juxby, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Iver Nielsen, fød i Aritzby, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Joen Minnesen, som skal vere fød i Veranger, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Anders Hansen, fød i Qvenneland, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Minne Minesen, fød i Varanger, er med sin qvinde, 8 børn, deraf en tar fuld lod, self 10de.

Henrik Saresen, fød i Indeager, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Tude Andersen, fød i Veranger, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Olle Pedersen, fød i Koutke, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Peder Natsøn, fød i Indeager, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Peder Pedersen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc tvende børn self 4de.

Olle Nielsen, fød i Veranger, er en eenlig karl.

[Fol. 140^r—145^v]. *Vadsø tingsted. Otte Bangs medhandlende*

Povel Christensen, fød i Bergen, hyrt derifra, veret der i landet 38 aar, er med qvinde, 2de børn, deraf et gift, oc en tienistpige self 4de.

Olle Hansen, fød i Nordfiord, hyrt af Jacob Andersen, veret der i landet 11 aar, er med qvinde, 2 børn oc en tienistpige self 5te.

Olle Pedersen, fød i Køge, hyrt fra Bergen, veret der i landet 22 aar, er med sin qvinde self 2den.

Niels Nielsen, fød i Mastrand, hyrt fra Bergen, veret der i landet 24 aar, er med sin qvinde oc 4 børn, huoraf et tar fuld lod, self 6te.

Jacob Gundersen, fød der i landet i Vatzøen, er en selffostringskarl.

Olle Mathiesen, fød i Sundhorlehn, hyrt fra Bergen, veret der 33 aar, er med sin qvinde, it barn oc en tienstepige self 4de.

Peder Joensen, fød i Nordland, sat sig self ned der i landet, veret der i 60 aar, er med sit eget oc et fosterbarn self 4de.

Baattel Andersen, fød i Sogn, hyrt fra Bergen, veret der i 22 aar, er med sin qvinde, 5 børn oc en tienstepige self 8de.

Albert Halvorsen, fød i Bergen hyrt derifra, veret udi landet 25 aar, er med sine 2de børn self 3de.

Erik Siverson, fød i Trunhiem, hyrt fra Bergen, veret der i landet 15 aar, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Olle Olsen, fød i Bergenhus lehn, hyrt fra Bergen af Sl. Niels Qvist, veret der i 12 aar, er med sin qvinde oc 2de stifbørn oc et fosterbarn self 5te.

Mickel Monsen, fød i Nordfiord, hyrt af Jacob Andersen, veret der 9 aar, er med sin qvinde oc 2 børn self 4de.

Vilum Hansen, fød i Lister lehn, hyrt fra Bergen, veret der i landet 24 aar, er med sin qvinde self 2den.

Joen Erichsen, fød i Bergen, hyrt af Niels Qvist, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.

Tygge Erichsen, fød der i landet i Vatzøen, er med sin qvinde, et eget oc 1 fosterbarn self 4de.

Arne Erichsen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 22 aar, er med sin qvinde oc 6 børn self 8de.

Mickel Rasmussen, fød i Echerøe der i landet, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Henrik Larsen, møtte iche tilstede, oc ingen viste at gifue vnderretning om hanem eller hans huusholdning.

Tord Jacobsen, fød i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 32 aar, ehr med qvinde, 3de børn, deraf et tien hos fremmede, er saa self 4de.

Olle Aamundsen, fød paa Sundmør, hyrt fra Bergen af Jacob Andersen, veret der i landet 5 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

[Fol. 145^v—149^f], Foruden forbemelte nordmend ere endnu ved denne handel disse efterfølgende finner::

Henrich Aamundsen, fød i Seningen (!), er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Joen Andersen, fød i Seenigen (!), er med sin qvinde og 4 børn self 6te.

Vnge Aslach Pedersen, fød i Varanger, er med sin qvinde self 2den.

Iver Nielsen, fød i Varanger, er med sin qvinde og 4 børn self 6te.
Peder Annotsen, fød i Tanen, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Maritha Nielsdaatter.

Vnge Niels Nielsen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Clemmend Nielsen, fød i Varanger, er med sin qvinde self 2den.

Vnge Peder Henriksen, fød i Veranger, er med sin qvinde, 2de børn, 2de dreng og en tienstepige self 7de.

Siver Gundersen, fød ved Tanen, er med sin qvinde self 2den.

Anders Erichsen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Rim Annotzen, fød i Varanger, er en eenlig karl, er dog med sin broder oc deris gl. moder self 3de.

Mathias Andersen, fød i Qveneland, er og en eenlig karl.

Birgitta Haagensdaatter møtte ej tilstede.

Niels Iversen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Sabbe Pedersen, fød i Varanger, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Maritte Pedersdatter møtte ej tilstede.

[Fol. 151^r] Otte Bang, købmand, med børn oc tienistefolch er til self 16de.

[Fol. 153^r-157^v].

Vadsø tingsted. Forlatte handelsfolk. Nordmend.

Hans Povelsen, fød i Tannebay, er med sin qvinde, it barn, en tienstepige oc et fosterbarn self 5te.

Olle Povelsen, fød i Tannebaj, er med sin qvinde og trende børn self 5te.

Claus Vickesen, fød ved Bergen, kommen til landet med sine forældre, veret der 23 aar, er med sin hustru oc et lidet barn self 3de.

Hans Gabrielsen, fød i Bergen, hyrt af Christofer Erhorn, veret der i landet i 19 aar, er med sin qvinde, 4 børn og et fosterbarn self 7de.

Claus Olsen, fød der i landet i Eckerøen, er med sin qvinde oc trende børn self 5te.

Anders Nielsen, fød der i landet i Kiberg, er med sin qvinde, 2de fosterbørn oc en tienistpige, self 5te.

Joen Joensen, fød ved Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 32 aar, er med sin qvinde, et barn og en thienstepige selv 4de.

Sørn Olsen, fød der i landet paa Eckerøen, er med sin qvinde, et barn oc 2de fosterbørn selv 5te.

- Joen Larsen, født der i landet i Vatzøen, er med sin hustru oc 2de fosterbørn selv 4de.
- Anders Lauritzen, født i Vardøen, er med sin kvinde oc et lidet barn selv 3de.
- Mickel Larsen, født i Romsdalen, haver satt sig selver ned i landet, veret der 47 aar, er med sin kvinde, 3 børn oc et fosterbarn selv 6te.
- Olle Nielsen, født der i landet i Vardøe, er med sin kvinde oc en tienistepige selv 3de.
- Niels Bastiansen, født i Sundhorlehen, hyrt fra Bergen, veret der i landet 41 aar, er med kvinde, trende børn, deraf tu gifte, oc et fosterbarn selv 4de.
- Iver Olsen, født i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 26 aar, er med sin kvinde oc 2de børn selv 4de.
- Christofer Olsen, født i Trunhiem, hyrt fra Bergen af Henrich Jansen, veret der i landet 10 aar, er med sin kvinde selv 2den.
- Povel Mortensen, født der i landet i Vatzøen, er med sin kvinde, et barn, sin gl. moder oc en broder selv 5te.
- Christen Povelsen, født der i landet i Vatzøe, er med sin kvinde oc et stifbarn selv 3de.
- Mads Henrichsen, født der i landet, er med sin kvinde selv 2den.
- Olle Reinholtzen, født i Nordland, haver sat sig selv der ned i landet, veret der i 3de aar, er med sin kvinde oc et lidet barn selv 3de.
- Olle Eriksen, født i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 43 aar, er med sin kvinde selv 2den.
- Halvor Torsen, født i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i landet 41 aar, er med sin kvinde oc tvende børn selv 4de.
- Siver Monsen, født i Nordland, hyrt fra Bergen, veret der i landet 34 aar, er med sin kvinde oc tvende fostersønner selv 4de.
- Bastian Tolefsen, født der i landet, er med sin kvinde oc trende børn selv 5te.
- Olle Olsen Smel, født ved Trunhiem, haver satt sig selv der ned i landet, veret der i 40 aar, har 6 børn, deraf tre tien fremmede, er saa med sin kvinde oc de andre 3de selv 5te.
- Rasmus Henrichsen, født der i landet i Eckerøe, er en eenlig karl.
- Hans Bendixsen, født der i landet i Eckerøen, er med sin kvinde oc et barn selv 3de.
- Gunder Iversen, født der i landet i Vatzøen, er med sin kvinde, et barn oc en tienistepige selv 4de.
- Niels Hansen Skydtzskaffer, født udi Vaardøe, er med kvinde, et barn oc en fosterglunt selv 4de.

[Fol. 158^v—165^r].*Vadsø tingsted. Forlatte handelsfolk. Finner.*

Anders Pedersen lehensmand, fød ved Laxefiord, er med sin qvinde, 3de børn, 3de tienistedreng self 8de.

Knud Nielsen castarus, fød i Varanger, er enchemand, er med 3de børn oc en tienistedreng self 5te.

Olle Olsen, fød i Indeager, er med sin qvinde oc 7 børn self 9de.

Joen Gundersen, fød i Varanger, er med sin qvinde, 3de børn oc et fosterbarn self 6te.

Iver Gundersen, fød i Tannebay, er med sin qvinde og 3de børn self 5te.

Meickor Mathiesen, fød i Indeager, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Siver Nielsen, fød i Varanger, er med sin qvinde, som hånd ingen børn haver, self 2den.

Peritz Henrichsen, fød i Arritzby, er med sig, sin qvinde oc en tienistepige self 3de.

Mathias Saresen, fød i Varanger, er med sin qvinde, 3de børn oc en tienistepige selv 6te.

Tudekas Andersen, fød i Varanger, er med sin qvinde self 2den.

Povel Ifuersen, fød i Tannen, er med qvinde, fem børn oc en tienistepige self 8de.

Peder Nielsen i Varanger, er med sig oc sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Samuel Sifuersen, fød i Varanger, er med sig oc sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Peder Aslachsen, fød i Varanger, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.

Søfren Nielsen, fød i Vehranger, er med sin qvinde og trende børn self 5te.

Olle Pedersen bracher, fød i Vehranger, er med sin qvinde self 2den.

Clemmen Sabbesen, fød i Vehranger, er med sin qvinde, 3de børn oc 2de tienistedreng self 7de.

Mathias Povelsen, fød i Vehranger, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Povel Tudesen, fød i Vehranger, er med sin qvinde oc tvende børn self 4de.

Joen Pedersen, fød i Vehranger, er med sin qvinde og tvende børn self 4de.

Niels Andersen, fød i Vehranger, er med sin qvinde og tvende børn self 4de.

Peder Mathiesen, fød i Indeager, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.

Lars Larsen møtte ej tilstede, hans grande beretet, at hand var fød i Vehranger, oc er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

- Gunder Iversen, fød i Vehranger, er med sin qvinde oc et barn selv 3de.
- Lars Pedersen, fød i Koutken, er med sin qvinde oc et barn selv 3de.
- Lars Nielsen, fød i Koutken, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.
- Vnge Niels Pedersen, fød i Vehranger, er med sin qvinde oc et barn, saa oc et fosterbarn self 4de.
- Bertel Nielsen, fød i Vahranger, er med sin broder Mathias Nielsen oc deris gl. moder, saa oc med qvinde oc børn til-sammen self 7de.
- Junck Henrichsen, fød i Sverig, møtte ej tilstede, hans grande berettet, at hand er med qvinde oc 3 børn selv 5te.
- Peder Saresen, fød i Vehranger, er med sin qvinde, et barn oc en tienstpige self 4de.
- Peder Povelsen, fød i Indeager, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
- Niels Gierilsen, fød i Neder Tanen, er en eenlig karl, og med sin gl. moder, en broder oc en tienstepige self 4de.
- Niels Pedersen, fød i Koudtke, er en enlig karl.
- Tude Pedersen, fød i Vahranger, er med sin qvinde selv 2den.
- Gunder Thudesen, fød i Varanger, — en enlig karl.
- Mogens Gundersen, fød i Vehranger, er med sin qvinde self 2den.
- Niels Toersen, fød i Vahranger, er med sin qvinde, 5 børn og en tienstepige self 8de.
- Tude Minnesen, fød i Vahranger, er en enlig karl.
- Henrich Siversen, fød *ibm.*, er oc en selffostring.
- Siver Larsen, fød i Aretzby, er med sin qvinde oc et barn selv 3de.
- Søren Monsen, fød i Eydvahr, er med 3de sine børn self 4de.
- Mathis Pedersen, fød i Indeager, er med sin qvinde og et barn self 3de.
- Olle Giermundsen, fød i Tannebay, er en enlig karl.
- Toer Nielsen, fød i Arretzby, er med sin qvinde oc tvende børn selv 4de.
- Joen Giermundsen, fød *ibm.*, er med sin qvinde oc fem børn self 7de.
- Peder Henrichsen, fød i Koutken, er med sin qvinde, 4 børn oc 2de drenge self 8de.
- Aslak Pedersen, fød ved Laxefiorden, er med sine 2de børn self 4de.
- Peder Nielsen, fød i Vehranger, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
- Tudekas Torsen, fød i Vahranger, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.
- Niels Clemmensen, fød *ibm.*, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Niels Larsen, fød i Arritzby, er med sine 4 børn self 5te.
 Peder Olsen, fød *ibm.*, er en eenlig karl.
 Olle Saresen, fød i Indeager, er med tvende sine børn self 3de.
 Thude Olsen, fød i Varanger, er med qvinde oc 6 børn, deraf
 3de tien fremede, self 5te.
 Niels Annotzen, fød *ibm.*, er en eenlig karl.
 Tario Nielsen, fød *ibm.*, er med qvinde oc et barn self 3de.
 Thueie Melchorsen, fød *ibm.*, er en eenlig karl.
 Jux Nielsen, fød *ibm.*, er oc en eenlig karl.
 Mathias Olsen, fød *ibm.*, og selffostring.
 Samuel Henrichsen, fød *ibm.*, er selffostring.
 Olle Iversen, fød *ibm.*, er en selffostring.
 Niels Nielsen, fød i Adevar, er selffostring.
 Olle Juritzen, fød i Vahranger, er oc en enlig karl.
 Hans Pedersen, fød i Koutke, er med sin qvinde self 7de(!).
 — Disse for^{me} har alle tient for deris føde A° 88 oc 89.
 Olle Nielsen, fød i Varanger, er en eenlig karl.
 Lasse Find, fød i Qvenneland, er med sin qvinde oc 2de børn
 self 4de.
 Joen Find, fød i Nordland, er med sin qvinde self 2den.
 Askild Nielsen, fød i Koutken, er med sin qvinde oc 5 børn
 self 7de.
 Lavritz Melckorsen, fød i Varanger, er med sin hustru oc 5 børn
 self 7de.
 Olle Olsen, fød i Indeager, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
 Aamund Aamundsen, fød ved Tanen, er med sin qvinde oc et
 lidet barn self 3de.
 Aslack Peisen, fød i Koutken, er med sine 2de børn self 3de.

Angaaende først hernest dette tingsteds handelsfolk, da er der
 iblant nordmendene hos alle handlerne 48 visse vdreedsfolk
 og 36 forlatte. Iblant finnerne 28 iligemaade visse vdreedsfolk.
 Og de øfrige, som er 73 forlatte. Og er saa af finner og nord-
 mend visse vdreedsfolk 76 og forlatte 109 mand. Tilsammen
 det hele tingsteds almue til 185. Deraf ere føde i landet af
 nordmend til en 30; af de øfrige ingen siden sidste octroye, og
 siden dend af A° 81 til en 4 personer alleene, de øfrige alle til-
 forne og den meeste del for en 20 à30 aar did hyrte, oc en
 deel deraf sig selver nedsatte. Af finnerne skal der fra field-
 byerne oc Qveneland til en 20 vere nedkomne, de øfrige alle
 føde der i landet.

Er saa det heele tingsteds Almue, saavel nordmend som
 finner med qvinder og børn, hvoraf 8te alleene tager fuld, oc
 2de halfloder, saa de øfrige alle skal vere smaa, saa oc nogle faa
 tienistefolk, til 742 personer, som med vnderholdning bør
 forsynis.

[Fol. 169—172]. *Vadsø (Skatøre). Andre bosittende.*

Amtmand Hans Lilienskiold, „med kieriste, 11 børn, tiennere, tjenistefolk oc 5 vdredsdrenger, er tilsammen 29 personer”.

Foged Niels Knag, [Ingen oplysn. om husholdningens størrelse.]

Ludvig Pauß med „qvinde, børn oc tjenistfolk self 18de” (9 børn, 4 drenge oc 3de tjenistepiger).

[Fol. 130^v]. Niels Olsen, købmand, med qvinde, børn oc tjenistefolch self 9de.

[Fol. 139^v]. Haagen Lochert, købssvend, med hustru oc tjenistefolch self 5te.

[Fol. 173^v]. Anlangende hvorledes *Vatzøen* med vnderligende fiskevehr, saa oc Veranger, i forige tider haver veret bebyggt, da svarede nordmendene at vdi *Vatzøen* for en 20 aar siden ey var ofver en 4 à 5 baader, til 4 mand paa baaden, saa ej heller de andre vnderligende fiskevehr som *Sandschier*, *Bugøe*, *Andersby* oc *Echerøe* saa vel bebyggt som nu. Saa der nu paa *Skatøeret* ved *Vatzøe* skal findes til imod en 30 mand. I *Sandskier* 8 mand, i *Bugøe* 6 mand, *Andersby* 6 mand, i *Eckerøen* til 16 mand oc i *Finnenæs*, *Karikel* oc *Tyby* imod en 12 mand. Saa det saaledes i nogle aar tid efter andet, imod det at *Vardøe* oc *Kiberg* er formindret, igjen haver tiltaget.

Iligemaader *Varanger* efter finnernes bekiendelse, og findis der nu til over en halfiersentziuge baade, saa som mesten deel hver find haver sin baad, eftersom qvinderne saavelsom børnene, Saasnart de noget kommer til alders, far med paa fiskeriet.

[Fol. 195^v—201^r]. *Omgang tingsted.*

Rasmus Heningsen Smits medhandlende. Nordmend.

Lavritz Cornelsen, fød i Sundhorlehn, hyrt fra Bergen, veret der i landet 29 aar, er med sig, sin hustru oc et fosterbarn self 3de.

Olle Gregorisen, fød i Nordland, hyrt derfra til landet, veret der udi 8 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Niels Knudsen, fød i Nordland, hyrt derifra, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Guldbrand Andersen, fød i Sundhorlehn, hyrt fra Bergen, veret der i landet 20 aar, er med qvinde oc 3de børn self 5te.

Lauritz Pedersen, fød i Nordhorlehen, kommen til landet med Nordlandsfarer, veret der 8 aar, er med sin qvinde self 2den.

Christofer Olsen, fød i Helgeland, hyrt derifra, veret der i landet 14 aar, er med sin qvinde, 3de børn oc en tjenistepige self 6te.

Anders Joensen, fød i Senien, hyrt af Nordland, veret der i landet 14 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa fosterbørn self 4de.

- Svend Joensen møtte iche, hans grande berettet at hand var fød i Nordland, og er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.
- Olle Nielsen møtte ej tilstede, og ingen af granderne viste at gjøre nogen vnderretning om hans huusholdning.
- Niels Hansen, fød i Trunhiem, hyrt fra Nordland, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde, 1 barn oc 1 fosterglunt self 4de.
- Tønis Sørensen, fød i Christiania, hyrt fra Nordland, veret der i landet udi 20 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.
- Josep Iversen, fød i Sundhorlehn, hyrt fra Nordland, veret der i landet 8 aar, er med sin qvinde self 2den.
- Jonnas Hansen, fød i Bergen, hyrt derifra, veret der i landet 11 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
- Peder Gilbretzen, fød i Sundhorlehn, veret der i landet 40 aar, oc er hyrt fra Bergen, er med sin qvinde oc 3de børn, deraf et tar heel lod, self 5te.
- Niels Nielsen, fød i Nordland, hyrt derifra, veret udi landet 30 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
- Rasmus Davidsen, fød i Nordland, hyrt fra Bergen, veret udi landet 20 aar, er med sin qvinde og 4 børn self 6te.
- Hans Gremesen, fød i Bergen, hyrt af Jacob Andersen, veret der i landet udi 5 aar, er gift med Anne Olsdattr som udi tingsvidnet findes indført, og er saa med 2 børn oc en stif-søn tar fuld lod, self 5te.
- Rasmus Nielsen møtte ey tilstede, efter hans grandes beretning fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 30 aar, er med sin qvinde, 2de fosterbørn, self 5te(!).
- Olle Olsen, fød i Trunhiem, hyrt derifra, veret der i landet i 7 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
- Rasmus Jensen, fød i Nordland, kommen did til landet af sig self, veret der i landet 4 aar, er med sin qvinde oc en tienste-pigge self 3de.
- Povel Hansen, fød der i landet i Findmarken, er med sin qvinde self 2den.
- Joen Rasmussen Skydtzskaffer, fød der i landet, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.
- Rasmus Siversen Vnderfoged, som tillige er klocker udi Omgang, fød i Listerlehen, hyrt af presten hr. Lars i Omgang, veret der i landet 14 aar, er med sin qvinde, 3de børn, 2de tienste-dreng og en pige self 8de.
- Gutorm Andersen fra Haab, møtte iche formedelst svaghed. Hans tienstekarl Christen Einersen (som er fød i Nordland oc hyrt af presten hr. Anders Danielsen, veret der i landet 4 aar) fremkom paa hans vegne og berettet at hans hosbonde Gutorm var fød i Nordfiord, oc hyrt fra Bergen, veret der i landet 50 aar, haver 9 børn, hvoraf 3de tar fuld lod, og 2de tienste-piger, er saa med sin hustru self 14de.

Svend Nielsen, fød ved Bergen, hyrt fra Nordland, veret der i landet 18 aar, er med sin qvinde, 8 børn, deraf 2de fuldioder, self 10de.

Mathias Olsen, fød der i landet paa Haab, er med sin qvinde, et lidet barn oc en stifsøn self 4de.

[Fol. 201^v—202^v]. *Omgang tingsted. N eder-Tanen s finner.*

Niels Ifuersen, fød ved Laxefiorden der i landet, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Gunder Clemmensen, fød i Tanen, er en enlig karl. hånd

Clemen Gierilsen, fød ved Tanen, er med sin qvinde, 5 børn, deraf en tar half lod, 1 tienistepige self 8de.

Svend Joensen, fød i Nordland, det hans grande berettet, som hånd self ej møtte tilstede, og er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Isach Olsen, fød ved Laxefiorden, møtte ej heller, blef ellers berettet, at hand var med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Samuel Saresen, fød ved Tanen, er en enlig karl, og med sin broder oc deris gl. moder, saa oc en tienistepige tilsammen self 5te (!).

Nils Siverson, fød ved Tanen, er oc en enlig karl.

Gunder Saresen, fød ved Tanen, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Sifuer Olsen, fød ved Tannen, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Anders Olsen, fød ved Tanen, er en enlig karl, og med sin gl. moder self 2den.

[Fol. 202^v]. Angaaende dette tingstedtz mandtal da kand af foregaaende fornemmes, at der ingen, hverchen af Jacob Andersen, som A° 88 hafde handelen, ej heller af Rasmus Heningsen som dend A° 89 antog, af disse handelsfolch did siden octroyen er bleven forskafet. Ellers er dette tingstedtz handelsfolch tilsammen af nordmend 26, deraf 3 forlatte, som ej findes i tingsvidnerne at vere giort afregning med, 3de som skal vere fød der i landet, og 6, som did siden A° 81 skal vere kommen. Finner findes der, som boer ved *Nedertanen* 10 mand, hvormed der ej nogen afregning skal holdis. Er saa dette heele tingstedtz almue med qvinder og børn, deraf 6 tager heel oc 1 half lod, med nogle faa tienistefolch tilsammen til 160 personer.

[Fol. 208^r—211^v]. *Kiøllefiord tingsted. Sander Nielsens medhandlende. Nordmend.*

Daniel Hansen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i landet 34 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Niels Iversen, fød i Kiøllefiord der i landet, enchemand, er med en søn oc 2de tienistepiger self 4de.

Peder Jonsen, fød der i landet, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.
Siver Villumsen, fød udi Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 18 aar, er med sin qvinde, 3de børn, 1 fostersøn oc en tienstpige self 7de.

Olle Joensen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 15 aar, er med sin qvinde oc 2de børn, deraf en tar fuld lod, self 4de.

Hans Olsen, fød i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet i 20 aar, er med en tienstedreng oc pige, oc sin qvinde self 4de.

Anders Villumsen, fød i Sundfiord, hyrt derifra, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde og 5 børn self 7de.

Joen Hansen, fød i Sogn, hyrt fra Bergen, veret der i landet i 20 aar, er med sin qvinde og 3de børn self 5te.

Knud Jørgensen, fød i Ryfylke, hyrt fra Nordland, veret udi landet 14 aar, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.

Sifuer Torsen, fød i Sundhorlehen, hyrt fra Bergen, veret der i landet 30 aar, er med sin qvinde oc 6 børn, hvoraf et tar half lod, self 8de.

Rasmus Olsen, fød i Sundfiord, hyrt af Sander Nielsen, veret der i landet 12 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Tomes Sandersen, fød i Bergen, kommen af sig self til landet, veret der 32 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Tollef Engebretzen, fød i Sogn, hyrt fra Bergen, veret der i landet 18 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Olle Pedersen, fød i Sundfiord, hyrt af Sander Nielsen, veret der i landet 5 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Olle Torkilsen, fød paa Jedern, hyrt fra Bergen, veret der i landet 15 aar, er med sin qvinde, et barn oc en fostersøn self 4de.

[Fol. 212^r—214^r]. Foruden forskrefne nordmend er endnu ved denne handel efterfølgende finner:

Morten Iversen, fød i Lybesby, er med sig oc sin qvinde, med 5 børn self 7de.

Niels Henrichsen, som udi tingsvidnerne findes indført, er ved døden afgang.

Olle Pedersen, fød i Lybesby, er med sin qvinde, 3de børn, hvoraf et târ half lod, en gift søn med sin qvinde oc et pigebarn, self 8de.

Niels Olsen, fød i Lybesby, er med 1 barn oc 1 pige self 4de, er gift med Inger Torchilsdaatter, som udi tingsvidnet findes indført.

Peder Erichsen, fød ved Laxefjorden, er med sin qvinde oc en tienstpige self 3de.

Niels Aslachsen møtte iche tilstede, hans grande berettet at hand var fød i Lybesby, og er med sin qvinde self 2den.

Olle Mortensen, fød i Bondøe, haver ingen børn, er enkemand oc self eene.

Olle Olsen, fød i Lybesby, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.

Morten Andersen, fød i Klouben, efter hans grandes beretning, med sin qvinde self 2den.

Peder Nielsen, som udi tingsvidnet findes indført, er ved døden afgangen.

Ellj Nielsdaatter møtte ej tilstede.

Olle Arilsen, møtte ej tilstede, efter hans grandes beretning er hand fød i Poßanger, og er med sin vehrmoder oc en tienst-pige self 3de.

[Fol. 214^r—215^v], Efterfølgende handelsfolk ere en deel af Christofer Erhorn A° 85, en deel af Marie Helberg A° 88 blefne forlatte, og siden den tid ej af nogen til visse vdreedsfolk antagen, mens for de tvende aaringer A° 88 oc 89 en deel deraf (ved Halvor Monsen, Sander Nielsens forige kjøbsvend, som med denem haver holt afregning) saaledes blefven forsørget: gl. Olle Pedersen af Kjølefiord, fød i Sogn, hyrt fra Bergen, veret der i landet 18 aar, er med sin qvinde oc 3de smaa børn self 5te.

Christofer Pedersen, fød i Bergen, hyrt derifra, veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde oc 3de smaa børn self 5te.

Christen Pedersen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i landet 30 aar, er med sin qvinde oc 6 børn, hvoraf et tår half lod, self 8de.

Mette Andersdatter, fød der i landet, enkeqvinde, er med 1 barn oc 2de drenge som roer tilsøes self 4de.

Villum Pedersen, fød i Sundhorlehen, hyrt fra Bergen, veret der i landet 39 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

[Fol. 215^v—219^v]. Noch er efterfølgende forlatte finner af Sander Nielsens kjøbsvend Halvor Mogensen saaledes vorden forsørgede:

Clemmen Eskilsen, fød i Lybesby, er med sin qvinde oc 3de børn oc et fosterbarn, item 2de sine brødre og deris qvinder, saa oc deris gl. moder, self 12te (!).

Niels Nielsen møtte ej tilstede formedelst alderdom, hans grande berettet at hand var fød i Bondøe, og er med sine 2de børn, deraf 1 tar half lod, self 4de.

Tude Olsen, fød i Lybesby, er en selffostring og med sin gl. moder self 2den.

Peder Eskilsen, fød i Veynes, er med sin qvinde self 2den.

Michel Arnesen, som udi tingsvidnet findes indført, er ved døden afgangen.

Sara Nielsen, fød i Bondøe, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Olle Povelsen, fød i Lybesby, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Iver Nielsen, fød i Bondøe, er med sin qvinde og 2de smaa børn self 4de.

Peder Einersen, fød i Bondøe, er en enlig karl.

gl. Peder Nielsen, fød i Juxby, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Anders Saresen, fød i Lybesby, er med sin qvinde, et barn oc en tienstpige self 4de.

Olle Clemensen, fød i Lybesby, er med sin qvinde og 2de smaa børn self 4de.

Peder Sarasen, fød *ibm.*, er med sin qvinde og 4 børn self 6te.

Peder Nielsen, fød i Bondøe, enkemand, er med 2de sine brødre, en søster oc deris moder self 5te.

vnge Olle Monsen, fød i Poßanger, 3de brødre, 1 fosterbarn oc en tienstpige self 7te (!).

Gunder Olsen, fød i Lybesby, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Peder Sabesen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Erich Pedersen, som udi tingsvidnet fantis indført, er ved døden afgangen.

Anders Olsen, fød i Veynes, møtte ej tilstede, efter hans grandes beretning er hand enkemand, og er med sin broder, deris gl. moder oc en tienstpige self 4de.

Sabbe Olsen, fød i Veynes, er med sin qvinde og 3de smaa børn self 5te.

Joen Saresen, fød i Lybesby, efter hans grandes beretning, som hand ej self møtte, er med sin qvinde oc et barn, som tager half lod, self 3de.

Aslach Olsen, fød i Lybesby, er en enlig karl.

[Fol. 219^v—222^f]. De andre efterfølgende som i ligemaadevare forlatte, er efter deres bekiendelse saaleedes blefne forsynnede og ej nogen afregning med dennem blefven holt:

Samuel Olsen, fød i Findmarken, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Magnus Asgutsen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i landet 23 aar, er med sin qvinde, 4 smaa børn oc en tienst-dreng self 7de.

Hans Olsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Huer Hansen, fød i Findmarchen, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Jacob Jørgensen, fød der i landet, er med sin qvinde self 2den.

Olle Rasmussen, fød i Nordfiord, hyrt af hr. Anders Danielsen, veret der i landet 25 aar, er med sin qvinde oc et piggebarn self 3de.

Olle Svendsen, fød der i landet, er med sig og sin qvinde self 2den.

Anders Rasmussen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 8te aar, er med sin qvinde og et lidet barn self 3de.

Rasmus Rasmussen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 48 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Moritz Tørgersen, fød i Listerlehen, kommen til landet med Nordlandsfarer, veret der udi 13 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.

Olle Hansen, fød i Findmarchen, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Rasmus Tollefsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Olle Samuelsen, fød i Sundhorlehen, hyrt af Sander Nielsen, veret der i landet 6 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Engebret Erlandtzen, fød i Kiøllefiord der i landet, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Palle Monsen, fød der i landet, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.

[Fol. 222^r—224^r]. Forvden foregaaende forlatte nordmend er end ved dette tingsted efterfølgende finner:

Elluf Annotzen, fød i Lybesby, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.

Morten Saresen, fød i Lybesby, er med sin qvinde, og 5 smaa børn self 7de.

gl. Clemmen Olsen, fød ved Laxefiorden, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Erik Helgesen, fød i Lybesby, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de. Er ellers en field-fin, tager ingen vdredning, som hand lever af sine reensdyr oc skytteri.

vnge Clemmen Olsen, fød i Veyenes, er med sin qvinde, 2de børn oc en tienistpige self 5te.

Magnus Eskilsen møtte ej tilstede, efter hans grandes beretning er hand fød i Veynes og er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Anders Olsen, fød ved Tanen, er en eenlig karl, og med sin gl. moder self 2den. g.

Aders Biørnsen, møtte ej tilstede, hans grande sagde, at hand var fød i Poßanger, og er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de. gl.

Annot Mortensen, fød i Bondøe, er med sin qvinde oc et barn self 3de. gl.

gl. Olle Moensen, fød i Poßanger, er med sin qvinde, 2de børn, deraf et tar fuld lod, en fostersøn oc en tienistpige self 6te.

Anders Madsen, fød i Koutken, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Olle Arnesen, fød i Veynes, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Sara Olsen, fød i Bondøe, er med sin qvinde self 2den,.. nylig gift....

Peder Eeriksen, fød ved Laxefiorden, er med sin qvinde oc et pigebarn self 3de.

Niels Giermunsen, fød i Koutken, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te. Tager ingen vdredning, lever ellers ved reen oc skytteri.

Olle Nielsen, fød i Koutke, er med sin qvinde, 2de børn oc en tienst pige self 5te. Er fieldfind oc tar ingen vdredning.

Peder Olsen, fød i Bondøe, er en enlig karl, og stedtz har tient for føden.

Niels Mortensen, fød i Adevehr, er med sin qvinde, 4 børn oc sin gl. moder self 7de. Er iligemaade fieldfind oc tar ingen vdredning.

Olle Eriksen, fød i Bondøe, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Olle Matzen, fød i Koutken, er enlig enkemand.

Olle Joensen, fød i Lybesby, er med sin qvinde og et barn self 3de.

Gunder Andersen, fød i Veynes, er med sin qvinde, 2de børn oc en vehrmoder self 5te.

Peder Mortensen skydtzskaffer, fød ved Laxefiorden, er med sin qvinde oc en tienst pige self 3de.

[Fol. 224]. Forvden ovenfor indførte visse vdreedsfolk, ved Sander Nielsens handel i Kiøllefiord, henhører endnu disse tvende efterfølgende:

Peder Torkilsen, fød i PoBanger, er med sin qvinde, et lidet barn oc en tienst pige self 4de.

Povel Aslachsen, fød i Veynes, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

[Fol. 226]. Hvad hernest dette tingsteds handelsfolch først er angaaende, da har der for A^o 88 og 89 ickun iblant dem alle veret visse vdreedsfolk af nordmend til 15 og af finner til 12 mand, de øfrige tilsammen nordmend oc finner 63 mand alle forlatte. Er saa det heele tingsteds almue tilsammen af forlatte oc visse vdreedsfolk 90 mand. Deraf ere af nordmend, som er til 35 mand, 11 føde der i landet. Og de øfrige alle for sidste octroye, saa oc til 1 mand aliene vndtagen for dend af A^o 81, og størstedeelen for en 20 à30 aar siden did til landet forhyrt, oc nogle faa af dem sig selfver der nedsatt. Finnerne skal alle nesten vere føde i landet. Og er saa det helle tingstedtz almue af visse oc v-visse vdreedsfolch, nordmend oc finner med qvinder oc børn, hvoraf 1 allene târ heel oc 3de halve loder, saa de øfrige alle skal vere smaa, saa oc med en deel tienstfolk, tilsammen til 427¹ personer.

1 Summen er 361. Også ellers feil i sammenregningen.

[Fol. 228^v]. *Kjøllefiord tingsted. Andre bosatte.*

Halvor Monsen¹ (Sander Nielsens købsvend) med kvinde, 3de drenge, 3de vmyndige vdroers børn oc en tienstepige self 9de.

[Fol. 235^v—236^f] Hvad angaar Omgangs fiskevehrs tilstand, da bekiente handelsfolchene sammesteds, at de iche kunde mindes, at det udi forige tider hafde veret bedre bebyggt end nu, saa ej heller Gangvigen oc Langefiord, mens paa H o o p skal der for en lang tid siden have veret et stort fiskevehr imod nu, og sig der til en 20 boesatte mend opholt, og derforuden nest ved veret tvende andre fiskevehr, nemlig Yter Hop, hvor der i forige tider skal have staaed en kirke, og Tollesand, som nu begge ganske er ødde. Og skal mand ocsaa i gamle tider have faret igiennem med jegter, huor nu Hopseidet er, og nu er et af de beste steder til gresgang oc høeslett, som findes i heelle Findmarchen, hvor baade de af Kjølefiord oc andre omliggende fiskevehr slaar deris græs til vinterfoer til deris qveg. Vdi Omgang skal nu ellers af nordmendene til en 15 mand, i Gangvigen til en 6 og udi Hop oc Langefiord til 5 à 6 mand sig opholde.

Kjølefiords fiskevehrs tilstand angaaende, da skal efter handelsfolchenis bekiendelse for en 25 aar siden der imod nu 20 baader have veret, men siden formedelst fiskerietz mislingelse, stedetz slette forsyning med behøvende vahre, saa og at en deel til søes er omkommen, og ingen sønderlig igjen did bleven forskafet, eller sig der needsatt, saaledes aftagen, at der ichun 4 baader alleene findes. Saa sagde ocsaa finnerne af Laxefiorden at der i forige tider i samme fiord har boed langt flere folch end nu, som ocsaa har veret bedre ved magt. Og opholder sig nu vdi Kjølefiorden til en 12 nordmend, vdi de vnderliggende fiskevehr, Sköttingberg til 8te, vdi Brendgamen til 6, vdi Vigen til 4 oc i Eidsvogen til en 3 mand.

Vdi Laxefiorden ere disse efterfølgende finnebyer, nemlig Lybesby, hvor der boer til en 11 à 12 mand, vdi Bondøe til en 25, og vdi Veyenes til imod en 14 mand. Og ere samme fiskevehr fra Kjølefiorden, hvor lade- oc laasseplatzen er, til en 2 à 3 miil og derofver.

[Fol. 236^v]. Presten „hr. Anders Danielsen, som bor udi Sköttingberg“.

1 Underfoged i Kjøllefiord [Fol. 237*].

[Fol. 246^v—250^r] *Kielvig Tingsted. Sander Nielsens
medhandlende (David Jacobsens handel).*

Knud Torstensen, fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 32 aar, er med sin qvinde self 2den,
Sifuer Pedersen, fød i Salten, hyrt af en bonde i Findmarken. veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
Niels Iversen, fød i Ytre Sogn, hyrt af Sander Nielsen, veret der i landet 14 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.
Johan Aagesen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i landet 13 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de,
Olle Torbensen, fød i Ryfylke, hyrt af Helle Holbeck, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
Jørgen Jørgensen, fød i Senyen, hyrt af presten udi Ingen, veret der udi landet 14 aar, er med sin hustru self 2den.
Lavritz Johansen, fød i Senjen, hyrt af hr. Jens Matzen, veret der i landet 5 aar, er med sin qvinde self 2den.

Foruden forskrefne nordmend findis endnu ved denne handel efterfølgende finner.

Elluf Olsen, fød i Salten, er med sin qvinde, 3de børn oc en tienistepige self 6te.
Gunder Andersen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
Anders Gundersen, fød i Ytre Poßanger, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
Anders Eskilsen, fød ved Laxefiorden, er med sig oc sin hustrue self 2den.
Sara Biørnsen, fød i Poßanger, er med sin qvinde, 1 tienistedreng oc 1 pige self 4de.
Ifuer Mortensen, fød i Adevehr, er med sin qvinde, 2de børn oc en gl. moder self 5te.
Anders Clemmensen, som udi tingsvidnet findes indført, er ved døden afgangen.

[Fol. 250^r—255^r], Dernest de af Maassøe tingsted ved for” David Jacobsens handel:

Anders Elufsen, fød i Sogn, hyrt af Sander Nielsen, veret der i landet 12 aar, er med qvinde oc 2de børn self 4de.
Hans Knudsen, fød paa Sundmør, hyrt fra Nordland, veret der i landet 8 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
Arne Knudsen, fød i Ryfylche, kommen til landet med Nordlandsfarne, veret der i 39 aar er med qvinde, 1 stiftsøn som tar 1/2 lod, 2de tienstedreng nylig faat fra Nordland, oc en tienistepige self 6te.

Evert Hansen, fød i Laafoden, kommet til landet med sine forældre, veret der i landet 26 aar, er med sin qvinde og en stifsøn self 3de.

Rasmus Joensen, fød i Stavanger, kommen af sig self til landet, veret der i 9 aar, er med sin qvinde, 1 tienistdreng oc en pige self 4de.

Simen Jacobsen, fød paa Helgeland, hyrt fra Nordland, veret der i landet i 12 aar, er med qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

David Joensen, fød i Haranger, hyrt af Henrick Helberg, veret der i landet 20 aar, er med qvinde oc et lidet barn self 3de.

Peder Christofersen, fød i Nordland, hyrt derifra, veret der i landet 20 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Peder Sevalsen, fød der i landet i Knarvigen, er med sin qvinde, et barn oc 1 tienistpige self 4de.

Peder Lavritzen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 8 aar, er med sin qvinde, 2 smaa børn, 1 tienistdreng oc en pige self 6te.

Hans Erlandsen, fød i Salten, hyrt fra Nordland, veret der i landet 7 aar, er med sin qvinde og en tienistedreng self 3de.

Peder Sevalsen Stapen, fød der i landet, er med sin qvinde, oc en tienistpige self 3de.

Olle Pedersen, fød i Salten, komen til landet af sig self, veret der 14 aar, er med sin qvinde og en tienistedreng self 3de.

Samuel Pedersen, fød der i landet, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Christofer Olsen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 13 aar, er med sin qvinde oc en stifsøn self 3de.

Olle Staaelsen, fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 26 aar, er med qvinde oc 2de børn self 4de.

Iver Jensen møtte iche, findes dog udi tingsvidnet indført, og efter hans grandes beretning er bortreist af landet. A° 89 skeed vdlæg vdi hans efterlatte boe,.....kom ... A° 90 tilbage igien,..... formedelst ingen hannem ville vdreede, reiste hand bort af landet igien.

[Fol. 255^r—256^r]. Efterfølgende finner ved Maassøe tingsted, som A° 88 efter tingsvidnetz indhold ere blefne vdreedet, er derefter A° 89 vorden forlatte. Nemlig:

Niels Gundersen møtte iche, efter hans grandes beretning fød der i landet, oc er med sin qvinde self 2den

Morten Gundersen, fød der i landet, er med sin gl. moder, sin qvinde oc en tienistpige self 4de.

Olle Nielsen, fød i Refsfiord, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Joen Joensen, fød i Koutke, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Arne Olsen, som udi tingsvidnet findes indført, er ved døden afgang.

Mathias Mortensen Skydtzskaffer, fød i Adevehr, er med sin qvinde, 1 barn og 1 fosterglunt self 4de.

[Fol. 258^v]. David Jacobsen¹, kjøbmand, med børn oc tienistefolk self 11de.

[Fol. 260^v—266^v], *Maasøe tingsted. De af Johan Seehusen forlatte.*

Christofer Hansen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 14 aar, er med qvinde, 2de børn oc en tienistdreng nylig faat fra Nordland, self 5te.

Olle Josepsen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Henrich Pedersen, fød der i landet i Inggen, er med sin qvinde, 3de børn oc en tienistpige self 6te.

Christofer Nielsen, fød i Salten, kommen til landet af sig self, veret der udi 13 aar, er med sin qvinde oc 3de børn, deraf et tar fuld lod, 1 tienistdreng nylig faat fra Nordland, oc en tienistpige self 7de.

Joen Evesen som udi tingsvidnet findes indført, er ved døden afgangen. Enken Guri Olsdaatter.

Morten Bendixen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Christofer Christofersen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 19 aar, er med qvinde, 1 barn, 1 fostersøn tar halflod, oc en tienistdreng self 5te.

Daniel Asbiørsen, fød i Salten, hyrt fra Bergen, veret der i landet 15 aar, er med qvinde, 4 børn, 1 tienistdreng nylig faat fra Nordland, oc 1 tienistpige self 8de.

Ellias Arnesen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Bellest Joensen, fød i Stavanger, hyrt af Helle Holbech, veret der i landet 26 aar, er ellers vnderfoged ved Maasøe tingsted, har 2de børn, 1 fostersøn roer 1/2 lod, 2de tienistedreng oc en tienistpige, tilsamen med sin qvinde self 8de.

Hover Olsen, fød i Nordland, hyrt fra Bergen, veret der i landet 33 aar, er med qvinde og en tienistedreng self 3de.

Olle Pedersen, fød i Salten, kommen af sig selv til landet, veret der 14 aar, er med sin qvinde, 2de drenge oc en tienistepigge self 5te.

Niels Olsen, fød i Sundfiord, hyrt derifra, veret udi landet 18 aar, er med qvinde og et lidet barn self 3de.

¹ Bror av Johan Seehusens handelsforvalter i Maasø Jacob Jacobsen [268^v]. Denne var kort før omkommet på sjøen sammen med Seehusens sønn.

Nils Pedersen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, vere der i landet udi 14 aar, er med sin qvinde self 2den.
Toer Nielsen, fød der i landet, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.

Jacob Toersen, fød i Sogn, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc et lidet drengbarn self 3de.

Simen Henrichsen, fød i Sverig i Torne Lapmark, kommen til landet af sig self, er med sin qvinde oc 3de børn, deraf to sønner tar fuld lod, self 5te.

Søren Jensen, fød i Danmarch udi Aalborg, forskrefven til Bergen oc hyrt derifra, har veret der i landet 30 aar, er med sin qvinde, 1 fuldlods søn oc en tienistdreng, saa oc 1 pige self 5te.

[Fol. 271^r—273^v].

Maassøe tingsted. Marn Helbergs medhandlende

Olle Christensen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde, 1 stifdaatter, 2de dreng og en thienistepige self 6te.

Hans Olsen, fød der i landet i Kielvigen, er med sin qvinde, 4 fosterbørn, 3 tienistedreng oc 2de pigebørn self 11de.

Lavritz Olsen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde, 2de børn, 1 fuldlod fostersøn, 1 tienistedreng oc en tienistepige self 7de.

Knud Torstensen, møtte formedelst svaghed ej tilstede, hans grande berettet, at hand var fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 30 aar, enkemand oc med sin vdroers søn self 2den.

Einner Olsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.

Mickel Jørgensen, som udi tingsvidnet fantis indført, er ved døden afgangen. Enke.

Erik Pedersen, fød i Jemteland, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 16 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Gabriel Nielsen, fød i Bergen, hyrt derfra af Marn Helberg, veret der i landet 20 aar, er med 2de sine børn self 3de.

Asbiørn Christofersen, fød i Salten, hyrt fra Nordland, veret der i landet 13 aar, er med qvinde, en stifdaatter oc en tienistdreng self 4de.

[Fol. 273^v—276^v]. Forvden foregaaende handelsfolk af Maassøe tingsted er endnu ved samme handel disse efterfølgende ved Kielvig tingsted, nemlig:

Sevald Monsen, fød i Trunhiem, hyrt af Marn Helberg, veret der i landet 33 aar, er med qvinde, 2de halflod børn oc en fuldlod fostersøn self 5te.

Johanis Andersen, fød i Kielvigen der i landet, er med sin qvinde, 2 børn oc et halflods fosterbarn self 5te.

Tomas Rasmussen, fød der i landet, er med qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Anfind Gundersen, fød i Ryfylche, hyrt af Helle Holbeck, veret der i landet 9 aar, er med sin qvinde oc 3 børn self 5te.

Christofer Andersen, som udi tingsvidnet fantis indført, er ved døden afgaaen.

Tomas Tollachsen, fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde oc 4 smaa børn self 6te.

Peder Pedersen, fød i Salten, haver sat sig self ned i landet, oc veret der i 9 aar, er med sin qvinde oc 2 børn self 4de.

Lars Pedersen, fød i Salten, hyrt fra Bergen af Alhed Henrichs-daattr, veret der i landet 8 aar, er med sin qvinde oc 3de smaa børn self 5te.

Jørgen Jacobsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Olle Joensen, fød i Sundfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 36 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Jørgen Rasmussen, fød i Nordland, hyrt fra Bergen af Helberg, veret der i landet 32 aar, er med sin qvinde oc 4 børn, hvoraf et tar halflod, self 6te.

Niels Torsen, fød i Haranger, hyrt fra Bergen af Hele Holbek, veret der i landet 32 aar, er enkemand oc med sine 3de børn self 4de.

Abraham Edisen, fød i Salten, hyrt derifra, veret der i landet i 12 aar, er med sin qvinde, tvende børn oc en tienistedreng, nylig faat fra Nordland, self 5te.

Lavritz Olsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Iver Pedersen Find, fød i Poßanger, er med sin qvinde, 4 børn oc en tienistdreng self 7de.

[Fol. 279^r]. Alhed Henrichsdatter, handlende, enke, med sex drenge og tvende piger self 9de.

[Fol. 280^r—287^v]. *Kielvig tingsted. Søren Paaskes medhandlende.*

Niels Knudsen, fød ved Bergen, haver satt sig selfver der ned i landet, oc veret der udi 23 aar, og er med sig oc sin qvinde, saa oc en tienistepige self 3de.

Olle Povelsen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen af Helle Helberg, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc en stifdaattr self 3de.

- Ingus Lavritzen, fød der i landet, er en enlig enkemand, ingen børn.
- Erik Pedersen, fød ved Stavanger, hyrt af Bergen, veret der i landet 28 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
- Rasmus Simensen, fød der i landet, er med sine 3de børn self 4de.
- Arne Torgiersen, fød der i landet, er med sin qvinde self 2den.
- Joen Joensen, fød i Sundfiord, hyrt af Helle Helberg, veret der i landet 22 aar, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te
- Siver Espensen, fød i Sogn, hyrt af Helie Holbech, veret der i landet 32 aar, er med qvinde, 4 børn, hvoraf et tar halflod, self 6te.
- Joen Christofersen Klocher i Skarsvog, fød i Bergen, og sig self nedsatt der i landet, veret der 8 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.
- Christen Aamundsen, fød i Nordland, hyrt af Sørn Paaske, veret der i landet 10 aar, er med sin qvinde, 1 barn self 3de.
- Henrich Pedersen, fød i Sverig, haver sat sig self der ned i landet, oc veret der i 12 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.
- Niels Einersen, fød i Salten, hyrt af Sørn Paaske, veret der i landet 10 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.
- Magnus Siversen, fød i Oster, kommen til landet med Nordlandsfarene, veret der 25 aar, er med sin qvinde oc 3de smaa børn self 5te.
- Johanis Aamunsen, fød i Salten, har sat sig der self ned i landet, veret der 14 aar, er en eenlig enkemand.
- Gunder Olsen, fød i Sundfiord, hyrt af Sørn Paaske, veret der i landet 10 aar, er med sin qvinde oc 3de smaa børn self 5te.
- Lavritz Lavritzen, fød paa Sundmør, hyrt fra Bergen, veret der i landet 12 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.
- Magnus Elingsen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i landet 8 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.
- Johnnas Clausen, fød i Trunhiem, haver sat sig self der ned i landet, veret der i 14 aar, er med sin qvinde, et barn og en fosterglunt self 4de.
- Olle Pedersen, fød der i landet, er med sin qvinde og 4 smaa børn self 6te.
- Peder Nielsen, fød i Bergen, hyrt af Mons Lind, veret der i landet 9 aar, er med qvinde oc en stiftsøn self 3de.
- Anders Sachariesen, fød i Nordland, sat sig self der ned i landet, veret der i 12 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
- Peder Lavritzen, fød paa Sundmør, hyrt fra Bergen, veret der i landet 50 aar, er med sin qvinde, en tienistedreng oc en pige self 4de.
- Olle Erichsen, som vdi tingsvidnet er indført, er ved døden afgangen.

[Fol 287^v—292^v]. Forvden foregaaende nordmend er endnu ved denne handel efterfølgende finner:

Morten Einersen, fød udi Poßanger, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te

Morten Annotsen lehnsmand, fød i Poßanger, er en enlig karl, og med sine gl. forældre oc 2de sine søskinde self 5te.

Jux Annotzen, fød i Poßanger, er en enlig karl.

Erik Olsen, fød i Poßanger, er med sin qvinde self 2den.

Nicke Joensen, fød *ibm.*, er med sig oc sin qvinde self anden.

Peder Pedersen, fød i Adevehr, efter hans grandes beretning, som hand formedelst svaghed ej møtte, er ellers en eenlig karl.

Niels Ariusen, som udi tingsvidnet fantis indført, er ved døden afgaaen.

Synneve Andersdaatter møtte ej tilstede.

Joen Juxsen, fød i Adevehr, er en selffostring.

Anders Olsen, fød i Poßanger, er med sin qvinde self 2den.

Clemen Nielsen, fød i Kluben, er med sin gl. moder self 2den.

Giermund Clemensen, fød i Poßanger, er med qvinde, 5 børn oc en tienistdreng self 8de.

Gudtorm Nielsen møtte iche, hans grande berettet, at hand var fød i Nordland, oc er med sin qvinde self 2den.

Morten Gundersen, fød i Poßanger, er med sin qvinde, 2de børn som tar half lod, oc et fosterbarn self 5te.

Morten Torsen, fød i Kluben, er med sin qvinde oc 3de børn, som deraf et tar heel, oc det andet half lod, self 5te.

Jurt Nielsen, fød i Kluben, er med sin qvinde, 3de børn oc en tienistdreng self 6te.

Giermund Nielsen, fød i Poßanger, er en eenlig mand.

Iver Gundersen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc en gl. moder self 3de.

Giermund Gundersen, fød i Poßanger, er med sin qvinde self 2den.

Gunder Sabesen, fød i Kluben, er med sin qvinde, 1 fuldvoxen søn oc 2de døttre self 5te.

Martha Giermvndsdaatter, som vdi tingsvidnet findes indført----

Peder Joensen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc 4 børn, saa oc en tienistedreng self 7de.

Peder Lavritzen af Inngen, fød i Trunhiem, kommen til landet af sig self, veret der 50 aar, er med sin qvinde, 4 børn, deraf 2de gifte, et fosterbarn oc en tienistedreng, er saa self 6te.

[Fol. 295^r]. Søren Paaske, kjøbmand... skal sig denne handel af hans forige hosbond sl. Helle Holbech, Rasmus Jensen Lindgaards formand, have tilforhandlet, saa hand dend med tilhørende huuse oc schiaar self eyer. Skal ogsaa have taget sit borgerskab i Bergen. Og er til Rasmus Jensen efter hans udgifne obligation skyldig 3399 1/2 Rd. og nyder ellers sit godtz af hannem efter

den reede taxt. —... for sig, sin hustru, 5 børn, 6 drenge oc 2de tienistepiger self 15te.

[Fol. 298^v]. Inggen. Tollef Olsen, købmand, med hustru oc børn oc tienistefolk self 12te.

[Fol. 300]. *Inggen tingsted. Tollef Olsens medhandlende.*

Hans Christofersen, fød i Nordland, og haver sat sig selv ned i landet, veret der 18 aar, er med sine trende børn self 5te

Iver Christofersen, fød i Nordland, komen til landet af sig self, veret der udi 19 aar, er med qvinde oc 4 børn self 6te.

Olle Olsen Find, fød i Nordland, hyrt af presten hr. Sørn i Ingen, veret der i landet 13 aar, er med sin qvinde self 2den.

[Fol. 301^r]. De tvende indbemelte enchesønner udi det indgifne klagemaal fantis hverchen udi handelsbogen eller tingsvidnerne, saa de efter saadan maade platt maa have veret forlatt. (Enoch og Søren Gullichsen.)

[Fol. 302^v—304^r]. *Inggen. Peter Larsens medhandlende.*

Iver Mortensen Find, fød i Adevehr, er med sin gl. moder oc 2de børn self 5te.

Knud Tollachsen, fød ved Bergen, hyrt af sin vdredere Peter Larsen, veret der i landet 13 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Olle Olsen, fød i Haranger, hyrt af for^{ne} bonde Peter Larsen, veret der i landet 13 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.

Esajas Petersen, fød der i landet i Inggen, er med sin qvinde oc 4 børn self 6te.

Lavritz Petersen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

(De to sistnevnte er sønner af Peter Larsen.)

Peter Larsen, bonde med en liten handel, forhandlet på tredje hand varer som han fikk ved rede handel av Søren Paaske.)

[Fol. 305^r—308^r],

Inggen tingsted. Udredsfolk, som forsynes i Hammerfest af Thormøstens købsvend Abraham Hopland.

Joen Siverson, fød i Salten, hyrt fra Nordland, veret i Findmarken 23 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Hermund Svendsen, fød der i landet, er med sin qvinde self 2den.

Peder Pedersen, fød i Nordland, hyrt derifra, veret udi landet 13 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Niels Biørnsen, fød der i landet i Inggen, er med sin qvinde oc 2de smaa fosterbørn self 4de.

Olle Aamundsens, fød i Aafoden, haver sat sig self der need i landet, veret der i 4 aar, er med sin qvinde self 2den.

Olle Engvolsen, fød der i landet, er med sin qvinde self 2den.

Olle Einersen, vnderfoget udi Inggen, fød i Sundfiord, haver sat sig self der ned i landet, oc veret der i 26 aar, er med sin qvinde oc 4 børn, hvoraf et roer fuld lod, self 6te.

Otte Ottesen, fød der i landet, er skytzskafer, og med sin qvinde oc 3de smaa børn self 5te.

Jørgen Dirichsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Iver Arnesen, fød i Nordland, hyrt af hr Anders Luckasen, veret der i landet 4 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Morten Iversen Find, fød der i landet i Refsfiorden, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

[Fol. 31 1^v—323^f]. Forlatte nordmend i Inggens, Kielvig og Maasøe tingsteder.

Lasse Andersen, fød i Sogn, hyrt fra Bergen, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Anders Engebretzen, fød paa Sundmør, hyrt af presten hr. Anders i Inggen, veret der i landet 2de aar, er med sin qvinde, et stifbarn oc et fosterbarn self 4de.

Christopfer Knudsen, fød i Salten, kommen til landet med Nordlandsfarene, veret der 50 aar, er med sin qvinde og 5 børn, hvoraf et tar fuld lod, self 7de.

Matz Pedersen, fød i Bergen, komen did til landet med Nordlandsfarene, og veret der 36 aar, er med sin qvinde og et lidet barn self 3de.

Petter Rasmussen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 14 aar, er en eenlig karl.

Engebret Olsen, fød i Salten, kommen til landet af sig self og veret der udi 9 aar, er en eenlige enkemand.

Lauritz Johansen Smel, fød i Seenigen, hyrt af hr. Jens Matzen, veret der i landet 5 aar, er med sig og sin qvinde self 2den.

Tomas Hansen, klocker udi Sverholt, fød i Bergen, hyrt af Helle Holbech, veret der i landet 16 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn [self 4de].

Sakarias Nielsen, skytzskafer, fød der i landet i Kielvigen, er med sig oc sin qvinde og et lidet barn self 3de.

Abraham Isachsen, fød i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 50 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Johanis Anthonisen, fød i Nordfiord, hyrt derifra af Henrich Helberg, veret der i landet 46 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Anders Ifuersen, fød i Refsfiorden der i landet, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Mons Andersen, fød paa Sundmør, hyrt af Henrich Helberg, veret der i landet 19 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Sørn Larsen møtte icke tilstede, efter hans naboes beretning er hand fød i Sundfiord, hyrt af Sander Nielsen, veret der i landet 9 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Olle Hoversen, fød i Nordland, hyrt derifra, veret i landet 7 aar, er med sin qvinde oc et lidet stifbarn self 3de.

Jacob Johansen, fød i Sundfiord, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 14 aar, er med qvinde oc et lidet barn self 3de.

Halvor Viersen, fød i Sundhorlehen, hyrt af Maren Helberg veret der i landet 9 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Joen Baaresen, fød i Trunhiem, didkommen af sig self til landet, veret der i 10 aar, er med sig oc sin hustru self 2den.

Erland Christofersen, fød i Salten, haver som forige sat sig self ned i landet, og veret der i 15 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Henrich Henrichsen, fød i Salten, hyrt fra Nordland til Findmarken, og veret der i 4 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Halvor Henrichsen, fød der i landet, og er en eenlig karl, er ellers klocher.

Hans Christofersen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde veret der i landet 11 aar, er med qvinde, 2de børn og et fosterbarn tar halflod, self 5te.

Siver Gundersen, fød i Sogn, hyrt af Hellie Holbech, veret der i landet 31 aar, og er med en halfloods søn self 2den.

Joen Rasmussen møtte icke, efter hans grandes beretning var handfød i Salten, oc kommen til landet med Nordlandsfarene, veret der udi 20 aar, er ellers en gl. eenlig enchemand.

Rasmus Pedersen, fød i Salten, kommen med Nordlandsfarene til landet, veret der i 16 aar, er med sig oc sin qvinde, 1 barn oc en fostersøn self 4de.

Olle Andersen, fød i Salten, har og sat sig self der ned i landet, veret der i 14 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Christofer Helgesen, fød i Salten, hyrt af forige foget Mogens Lind, veret der i landet 14 aar, er med qvinde oc et lidet barn self 3de.

Anders Andersen, fød i Sundfiord, hyrt af Helle Holbech, veret der i landet 8 aar, er med qvinde, et lidet barn oc en tienstedreng nyligen faat fra Nordland, self 4de.

Jens Hansen, fød der i landet i Kielvig, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Joen Monsen, fød i Nordhorlehen, hyrt af Giert Dodt, veret der i landet 25 aar, er med sin qvinde oc et fosterbarn self 3de.

- Isach Rasmussen, fød der i landet, er med sine 2de børn self 3de.
- Engebret Halvorsen, fød i Trunhiem, komet af sig self til landet, og veret der i 11 aar, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.
- Simen Michelsen, fød i Sverig, kommen til Findmarken af sig self, veret der i 11 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
- Olle Henrichsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.
- Hans Frantzen, fød i Salten, er oc af sig self kommen til landet, veret der 50 aar, er med qvinde, 4 børn, deraf et gift oc et som tar fuld lod, self 5te.
- Halvor Torkilsen, fød i Ryfylke, haver sat sig self der ned i landet, og veret der i 20 aar, er med qvinde, 1 barn, en vehrsøster oc et fosterbarn self 5te.
- Jacob Johansen, fød i Kiølefjord der i landet, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
- Daniel Samuelsen, fød i Salten, kommen af sig self til landet, veret der 15 aar, er med qvinde oc et barn self 3de.
- Samuel Danielsen, fød i Salten, kommen til landet af sig self, veret der 15 aar, er med sin qvinde, 2de sønner, deraf en gift, Og et pigebarn Self 4de. [Foregåendes far.]
- Joen Jansen, fød i Bergen oc derifra hyrt af Sørn Paaske, veret udi landet 7 aar, er med sig oc sin hustru self 2den.
- Jacob Jacobsen, fød i Stavanger, hyrt af Hellie Holbech, veret der i landet 25 aar, har 5 børn, deraf 4 hieme, er saa med sig oc sin qvinde self 6te.
- Knud Jensen, fød i Nordland, kommen af sig self til landet, veret der 12 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
- Tollach Carlsen, fød i Ryfylke, kommen med Nordlandsfarer til landet, oc veret der 22 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.
- Peder Pedersen Skreder, fød i Helsingborg, oc hyrt fra Bergen, veret der i landet i 27 aar, er med qvinde oc 6 børn, deraf et gift, er saa self 7de. Denne mand lever nesten ved sit hantverch, oc roer iche til søes.
- Joen Jacobsen¹ Vnderfoget, fød i Sogn, hyrt af Henrich Helberg, veret der i landet 23 aar, er med sig oc sin qvinde, saa oc 2de drenge, deraf en fød i Findmarken oc en i Bergenhuslehen, noch der foruden en, nylig fra Nordland bekomet, med 2de piger self 7de.
- Arne Torkilsen, fød i Findmarken, er med sig oc sin hustru self 2den.
- Sørn Sørensen, fød i Kiølefjord, er med sig oc sin qvinde self 2den.
- Peder Andersen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 16 aar, er med qvinde oc 2de døttre self 4de.
- Niels Nielsen Klocker, fød der i landet i Kiølefjord, er med sin qvinde og et barn self 3de

¹ Kaldes fol. 282^r Joen Engelman.

[Fol. 323^r—325^v]. Foruden foregaaende forlatte nordmend er endnu disse efterfølgende finner:

Gunder Mortensen, fød i Poßanger, har 3de børn, 1 tienistedreng oc en pige, er saa med sin qvinde self 7de.

Aamund Andersen, fød i Torne Lapmarken, er med sin qvinde, 5 børn, 2de drenge self 9de. Denne mand tager ingen vdredning, men lefuer ved sine reen.

Niels Joensen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te. A° 88—89 Lefte som forige af sine reen og tog ingen vdredning. [1690 utredning hos Søren Paaske.]

Anders Nielsen Laas, møtte ej tilstede, er med sin qvinde og et barn self 3de.

Povel Andersen, fød i Torne Lapmarken, er en eenlig karl.

Olle Christofersen, fød i for^{nc} Lapmarken, er en eenlig karl.

Erich Mortensen, fød i Qvalsund, er en enlig karl.

Jux Meletzen er en gl. mand, fød i Adevehr, er med sine 4 børn self 5te. Lever ved sine reen oc tar ingen vdredning.

Clemen Pedersen, fød i Poßanger, er en enlig karl. Lever som forige, og intet bekommet.

Anders Povelsen, fød i Torne Lapmarken, er med et sit barn self 2den. A° 88 hafde intet vist faat, mens left som forige

Christofer Andersen, fød i Torne Lapmarken, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te. For for^{nc} aaringer intet bekommet, som han lefte ved sine reen oc skytteri.

Jens Nielsen, fød i Qvalsund, er en eenlig karl, oc med sin gl. moder self 2den.

Sara Annotzen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Joen Matiesen, fød i Koutken, er med sin qvinde, 6 børn, 2de tienistepiger oc et stifbarn self 11de.

Niels Torsen, fød i Koutken, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de. Denne mand lever som en deel andre ved sine reen.

Anders Nielsen, fød i Poßanger, er med sin qvinde, 2de børn oc en gl. moder self 5te.

Lavritz Andersen, fød i Koutken, efterhansgrandesberettning, som hånd self ej møtte, er med sin qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Mathias Matiesen, fød i Qvalsund, er en eenlig karl.

Olle Gundersen, fød i Koutke, er en eenlig karl.

gl. Peder Sabbesen, møtte iche formedelst alderdom, er en eenlig mand, efter granens berettning. Lever ellers ved almisse.

Niels Tomesen, fød i Varanger, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

[Fol. 325^v]. Denne efterskrefne mand, foruden foregaaende, er vdred af det godtz, som vnderfogden Joen Jacobsen haver for A° 88 bekommet, og foruden A° 89 af Sørn Paaske

Mathias Rasmussen, fød i Stavanger, hyrt af Giert Dodtz, veret der i landet 12 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

[Fol. 326]. Hvad først angaar disse tingsteders mandtaller, da findes der udi Inggens tingsted ialt 27 mand, deraf visse vdredsfolk 22, forlatte 5. Vdi Maassøen ialt til 51 mand, deraf 39 visse vdredsfolch og 12 forlatte. Vdi Kiel vig en ialt til 74 nordmend, deraf 32 forlatte. Af finner ialt til 53 mand, deraf 21 forlatte. Bemelte finner boer alle i Poßangerfiorden i Indre- oc Ytre bye, vndtagen til en 6 à 7 mand, som sig i Inggens oc Maassøe tingsteder opholder.

Af disse handelsfolch tilsammen skal der til en 31 mand vere fød i landet, og ellers ingen af de andre siden sidste octroye did af de trafiqverende blefuen forhyrt, og siden den af A° 81 til en 16 personer alleene, de øfrige tilforne, og den største deel for en 16, 20 à 30 aar, oc derover, didkommen oc forskafet. Og er saa disse 3de tingsteders almue, med nordmend og finner, deris qvinder oc børn, hvoraf til 12 aleene skal tage heel, oc 11 halve loder, saa de øfrige alle skal vere smaa, saa og med en deel tienistefolk tilsammen til en 780 personer.

[Fol. 329^r—330^r], Angaaende Kielvigs fiskevehrs tilstand, da skal der i forige tider have veret 14 baader à 4 mand baaden, og nu skal kun findes 9. Og boer der ellers nu i de andre til samme tingsted hørende fiskevehr, nemlig i Nørre Honingsvogen til en 5 mand. Sørre Honingsvogen til en 2de. Raskill 4. Reppervogen til en 13 mand. Kamme-fiord 7. Skarsvog 8 og Sverholt 6 à 7 mand.

Af finner, som hører til samme tingsted boer der i Poßangerfiorden i Yttre by til nogle oc treduve mand, og Indre Poßanger til en 10 à 12 mand.

Anlangende Maasøe tingsteds tilstand, da sagde de af Maasøen, at der udi amtmand Jørgen Friises tid skal have veret hos dem til en 7 baader. Og boer der nu kun til en 10 à 12 mand med 2de nordmendsfinner. Vdi Hielmsøen skal ocsaa i forige tider have veret til en 7 baader, og nu skal der alene boe til en 12 à 14 mand. Saa skal ocsaa Fladøen have merchelig aftagen, saa at i steden for der tilforne til en 7 baader hafuer veret, skal der nu ichun findes tvende.

Stappen, som iligemaader oc har veret et gott fiskevehr tilforne, skal ocsaa tid efter anden have aftagen, og findes nu kun til 3de baader à 4 mand baaden. Og skal der 4 mand forgangen aar til søes paa en gang vere omkommen. S el vi gen, som hør til samme tingsted, har iche andet veret end et findesæde, og sig der i forige tider ligesom nu altid til en 2 à 3 mand opholdet.

Og henhører af disse fiskevehr i Maasøe tingsted Hielmsøen, Fladøen oc Stappen til Inggens præstegield oc betienis af presten der samme stedtz, og Maasøen til Kielvigs gield.

Angaaende Inggens tingsteds tilstand, da skal der have veret for nogen lang tid siden et meget stort fiskevehr til en 120 baader. Og skal de paa de tider have haft deris egen laugmand, som paa samme stedtz boede. Men siden tid efter anden aftagen, saa der nu ichun skal findes til en 7 baader.

Gaa snes fiskeleye, som liger til samme tingsted, skal ocsaa tilforne have veret et got fiskevehr paa en 7 baade, oc findis nu ichun 1 baad. I Refsfiorden boer nu til en 4 finner, i steden for at der i forige tider skal have veret til en 14 baade. Saa er og Tuefiorden, hvor i forige tider skal have staaet en kirke, Vandfiorden oc Stichelvaag, som tilforne haver veret gode fiskevehr, blefven nu aldeelis øde, saa der nu ingen folk boer. Trollefiorden paa Rollsøen skal paa en par aar eller noget have tiltaget, saa at der nu boer til en 8te mend.

[Fol. 330]. Presten hr. Peder Thomesen udi Kielvigen med qvinde, børn oc tienistfolch er self 9de.

[Fol. 331^v]. Presten i Inggen hr. Anders Luckasen . . . med hustru, 4 børn, 2 tienistedrenge og folk self 10de.

[Fol. 337^v—338^r]. Skove findes der ej videre, huormed amtmanden efter dend 13de punct bør have indseende, end en deel smaa fureskov lengst ind i Poßangerfiorden, som kan tienne til jegtemaster og baadebygning, saa oc derhos birch og older, som kand til brendeveed forbruges. Ellers beklagte sig de udaf Sverdholt over Kjølefiords og Skøttingbergs almue, at de gjør dem indpas paa deris høesletter og v-afvidende slaar dem græsset bort, naar de iche kand vere tilstede. Iligemaade beklagte sig de af Hielmsøen, at finnerne udi Qvalsund gjør dem ligeledes indpas i deris høesletter. Saa besvergte nordmendene iblant dem self sig ocsaa den eene over den anden, at den eene af den anden i saa maade tilføyes indpas, formedelst de ved sig ingen sehr eller viss høeslettning, mens at alting er som til fellis dermed.

[Fol. 349^r—360^r]. *Hammerfest tingsted. Thormøllens (Abraham Hoplands) medhandlende.* Nordmend.

Hellie Eriksen, fød der i landet i Alten, er med sin qvinde, 4 børn, deraf et tager heel, oc et halv lod, oc 2de fosterbørn self 8de.

Rasmus Andersen, fød paa Sundmør, hyrt fra Bergen, veret der i landet 42 aar, er enkemand oc med sine 2de børn, 2de foster-sønner som târ fuld lod, 1 pigge oc en gl. tienisteqvinde self 7de.

- Henrich Tollachsen, fød i Nordland, kommen til landet af sig selv, veret der 54 aar, er med sin qvinde, en fostersøn, og en pige selv 4de.
- Rasmus Siversen, fød der i landet, er med sin qvinde, 1 lidet barn oc sin gl. moder selv 4de.
- Erik Jacobsen, fød der i landet i Hamerfest, er med sin qvinde oc et barn selv 3de.
- Rasmus Olsen, fød i Ryfylche, hyrt fra Bergen, veret der i 30 aar, er med sin qvinde oc 2de fosterbørn selv 4de.
- Lars Olsen, fød der i landet, er med sin qvinde og et fosterbarn, tår lod, selv 3de.
- Olle Michelsen, fød i Salten, hyrt af en Findmarksbonde, veret der 24 aar, er med sin qvinde oc 3de børn selv 5te.
- Bendix Olsen, fød i Salten, hyrt derifra, oc veret udi landet 9 aar, er med sin qvinde og et lidet barn selv 3de.
- Olle Larsen, fød der i landet, er med sin qvinde, et barn oc 2de fostersønner selv 5te.
- Rasmus Larsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 3de små børn selv 5te.
- Peder Andersen, fød der i landet, er med qvinde oc 6 børn, huoraf 2de tar halflod, selv 8de.
- Povel Ellingsen, fød der i landet, er med sig oc sin qvinde selv 2den.
- Aamund Endersen, fød der i landet i Hamerfest, er med qvinde, it barn, en søster gift med en gl. mand, er saa selv 5te.
- Povel Nielsen, fød i Nordland, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 14 aar, er med qvinde, 3de børn oc 1 pige selv 6te.
- Johanis Johansen, fød paa Sundmør, hyrt af Hermand Skult, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde, 2de børn, huoraf en tar fuldlod, selv 4de.
- Anders Rasmussen, fød der i landet, er med qvinde, 4 børn oc 1 søstr selv 7de.
- Jacob Henrichsen, fød der i landet, er med qvinde 5 børn, 1 tienistdreng nylig faat fra Nordland, oc 1 pige selv 9de.
- Mathias Halvorsen, som udi tingsvidnet fantis indført, er ved døden afgangen.
- Olle Stefensen, fød i Nordfiord, hyrt af Herman Skult, veret der i landet 19 aar, er med sig oc sin qvinde selv 2den.
- Niels Halvorsen, fød der i landet, er med qvinde, 3de børn oc sin broder selv 6te.
- Peder Nielsen, fød i Nordland, kommen af sig selv til landet, veret der i 9 aar, er enkemand, og med sine 2de stifbørn og en tienstepige selv 4de.
- Arne Erichsen, fød i Sogn, hyrt fra Nordland, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde oc et lidet barn selv 3de.

Olle Larsen, fød i Sundfiord, hyrt af Hermand Skult, veret der i landet 12 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Jacob Larsen, fød der i landet, er med sin qvinde, 2de børn, huoraf et tar halflod, og en tienistepige self 5te.

Klochern Knud Rasmussen, fød der i landet, er med sin qvinde, 2de stifbørn oc tienistedreng self 5te.

Olle Tomesen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 5 børn self 7de.

Eillert Knudsen, fød i Sundfiord, hyrt af Hellie Holbech, veret der i landet 13 aar, er med sin qvinde og et barn self 3de.

Skytzskafer Morten Olsen, fød der i landet, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Einer Olsen, fød i Trunhiem, hyrt derifra, veret i Findmarken 16 aar, er med qvinde og 2de børn self 4de.

Evert Iversen, fød der i landet, er med qvinde og 2de børn self 4de.

[Føl. 360^v—370^r], Foruden foreskrefne nordmend findis der endnu ved denne handel efterfølgende *finner*:

Niels Nielsen, fød ved Tanen, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Mickel Mortensen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc 1/2 lod søn self 3de.

Giermund Einersen, fød i Qvalsund, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Peder Andersen, fød i Kluben, er med qvinde, 6 børn, huoraf 2de tar half lod, self 8de.

Peder Toersen, fød i landet, er med sin qvinde og 4 børn, huoraf tu tar half lod, self 6te.

Qvive Tudesen, fød der i landet, er med sig oc sin qvinde med 2de børn oc 1 tienistepige self 5te.

Niels Annotzen, fød i Poßanger, er en eenlig enchemand. Morten Tudesen, fød der i landet i Alten, er med sin qvinde og sex børn self 8de.

Niels Lavritzen, fød i Sneefiorden, er med qvinde oc 5 børn self 7de.

Baard Tudesen, fød i Alten, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Jux Nielsen, fød i Kluben, er med qvinde, 5 børn, huoraf en tar half lod, self 7de.

Gunder Mortensen, fød i Kluben, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Guri sl. Gunder Larsens hafuer oc faat vdredning..... Anders Pedersen, fød i Alten, er med qvinde, 2de børn oc en tienistpige self 5te.

Anders Biritzen, fød i Kluben, er med qvinde oc 5 børn self 7de.

Anders Olsen, fød i Kluben, er med qvinde oc 4 børn self 6te.

Cacstarus Anders Pedersen, fød i Poßanger, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Sara Nielsen, fød i Kluben, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Syneve sl. Anders Joensens, som udi tingsvidnerne findes indført

Morten Mortensen, fød i Qvalsund, er en gl. forarmet mand, oc med sine 2de smaa børn self 3de.

Joen Giermundsen, fød i Koutken, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Olle Andersen, fød i Kluben, er med sig oc sin qvinde, og et lidet barn self 3de.

Anders Gundersen, fød i Kluben, er med qvinde oc 3de børn self 5te.

Olle Pedersen, fød i Poßanger, er en gl. enlig mand.

Olle Einersen, fød der i landet i Snefiorden, er en eenlig karl.

Annot Olsen, fød i Alten, er en enlig karl.

Peives Andersen, fød i Kluben, er og en eenlig karl.

Niels Andersen, fød i Kluben, er med qvinde oc et barn self 3de.

Peder Nielsen, fød i Poßanger, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.

Svend Nielsen, fød i Kluben, er med qvinde og 4 børn, huoraf 1 târ 72 lod, self 6te.

[Føl. 370^v—371^v]. Foruden foreskrefne visse vdredsfolk møtte der end i commissionen tilstede efterfølgende boemænd og finner, som vel udi det os af fogden meddeelte mandtal over dette tingstedtz almue findis, mens iche udi 88 oc 89 aars afregningers tingsvidner paa hvis de for bemelte aaringer til vnderholdning haver nødt, har ellers en deel af dem imidlertid tient for føden og andre her oc der i pluchetal kiøbt deris vnderhold, nemlig:

Jens Hansen, fød i Findmarken, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Joen Jørgensen, fød paa Helgeland, veret udi Findmarken 18 aar, hyrt fra Nordland af presten hr. Hans i Hamerfest, er med sin qvinde, 3de børn og en stifsøn, som tar fuld lod, self 6te.

Anthonj Andersen, fød der i landet, er en enlig karl.

Clemen Larsen Find, fød i Adevehr, er med sine 2de børn self 3de.

Niels Andersen, fød i Kluben, er en eenlig karl.

Peder Mathiesen, fød i Kvalsund, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Olle Hintesen (!), fød i Alten, er med qvinde oc et lidet barn self 3de.

Joen Andersen, fød i Kluben, er en enlig karl.

Lars Pedersen, fød i Kvalsund, er og en eenlig karl.

Olle Nielsen, fød i Nordland, kommen af sig selv til landet, er enchemand og med et sit barn selv 2den. — Skal vere en fattig mand oc leve ved almisse.

[Fol. 372]. Hvad først angaar dette tingsteds mandtal, da be-
staar det in allis af 68 handelsfolk. Deraf visse vdredsfolk 58,
forlatte 10. Af de visse udredsfolch ere nordmend 30, finner 28.
Af de forlatte 3 nordmend oc 7 finner.

Ellers kand af det foregaaende fornemmes, at der ej nogen
handelsfolk til denne handel siden octroyen, og siden A° 81
kun til en 2de personer aleene er kommen, de øfrige, vndtagen
de som ere føde der i landet, som er til en 17 mand, er mesten
for en 20 à 30 aar did vorden forskafet og sig selfuer i landet
nedsatt. Og er saa det heele tingstedtz almue af nordmend og
finner med deris qvinder oc børn, deraf 4 alene tager heil oc
10 halfve loder, saa oc en deel deris tienistefolk, tilsammen til
274 personer.

[Fol. 376^r]. Abraham Hopland, handelsforvalter, ej gift, med
huusholdning selv 8de; underfoged [Fol. 379^r].

[Fol. 378^v]. I Hammerfest skal tilforne have veret til en
4 baade, men paa en 20 aar ichun 1 alleene. Eidet skal ocsaa
have veret et bedre fiskevehr end som nu, da der ichun bor
3de mend, Grund vo gen iligemaade, hvor der nu ichun bor
1 mand, saa oc Fagervigen, huor der bor 2de, Skref f iorden
1, Gaasehop 3de, Slettenes 6, Helgefjord 3, Meefjord
3, Gangvig 3, Forsøl 1 mand. Finnerne haver alle deris
sæde udi Kluben oc Qvalsund.

[Fol. 382^r]. Hammerfest. Sognepresten hr. Hans Monsen.

[Fol. 384^v—386^r]. *Altens tingsted i Talvigen.*
Thormøhlens medhandlende under Hammerfest handel
(Abraham Hopland)

Christofer Engebretzen, fød i Sundhorlehen, hyrt af Herman
Skult, veret der i landet 18 aar, er med sin qvinde, it barn
oc en stiftattr, saa oc en tienistepige selv 5te.

Daniel Lauritzen, fød der i landet, er med sin qvinde og en
fostersøn selv 3de.

Joen Olsen Find, fød der i landet i Alten, er enlig karl, oc med
sin gl. moder selv 2den.

Niels Qviesen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 3de
børn selv 5te.

Peder Nielsen, fød i Korsnes der i landet, er med sin qvinde self 2den. A° 88 fantis intet udi tings-vidnet for noget anført, som hand ellers skal leve af reenvogtning.

Sifuer Qvivesen, fød der i landet i Korsnes, er en eenlig karl, og med sin gl. moder, oc et fosterbarn self 3de.

[Fol. 386^r—389^v]. Hernest blef dend anden hr. commerceraad Jørgen Thormøllens købsvend [*i Hasvog*] Vilchen Vierdenhalbens medhandlende vdredsfolk saaleddis forhørt, som følger. Erich Thomesen, fød der i landet i Alten, er med qvinde og 2de børn self 4de,

Jacob Larsen, fød der i landet, er med sin qvinde, 3de børn oc en tienistepige self 6te.

Villum Olsen, fød der i landet i Alten, er en enlig karl, og med sin gl. moder oc 3de søstre self 5te.

Klocher Olle Halvorsen, fød i Trunhiem, hyrt derifra, veret der i landet 15 aar, er med qvinde oc 5 børn, huoraf et tar half lod, self 7de.

Elling Larsen, fød der i landet, er med sin qvinde og 3de smaa børn self 5te.

Olle Olsen, fød i Trunhiem, hyrt derifra, veret der i landet 14 aar, er med sin qvinde, 3 børn oc en gl. tienisteqvinde self 6te.

Niels Pedersen Find, er lehensmand, og fød der i landet, er med sin qvinde og 3de børn, saa oc en tienistedreng self 6te.

Niels Olsen, fød i Alten, er med sin qvinde og 2de smaa børn self 4de.

Niels Andersen, fød i Alten, er med sig og sin qvinde selv 2den.

Melckor Olsen, fød der i landet i Alten, er med sin qvinde, 1 barn oc en tienisteqvinde self 4de.

Erich Mogensen, fød der i landet i Hasvog, er med qvinde oc 4 børn self 6te.

Michel Sveningsen møtte ej formedelst svaghed, efter grandens beretning var hand komen til landet med sine forældre, veret der i 60 aar, og er en enlig enkemand.

[Fol. 390]. Herforuden haver endnu Søfren Panck paa Henrich Blats vegne af Bergen vdreed..... [*fra Hasvog av*] een mand alleene paa dette sted . . .:

Hans Lauritzen, fød der i landet i Aarøen, er med sin qvinde, 4 børn og en vehrmoder self 7de.

[Fol. 390^v—391^r]. Og for A° 89 haver be^{me} Panch vdreed disse 2de mend.....

Baltzer Siverson, fød der i landet udi Aarøe er med sin qvinde og et lidet barn, saa og sin gl. fader self 4de.

Hans Erlandsen møtte ej tilstede, saa viste og ingen af granderne noget om hanem at give vnderretning.

[Fol. 391^r—392^v]. Disse efterfølgende fem mend ere af for^{nc} Tomas Joensen Vnderfoget Anno 88 vorden vdreed og samme aar derefter bleven af hannem forlatt

Peder Mortensen, lehensmand, fød der i landet i Alten, er med sin qvinde oc 8 børn, hvoraf it tager fuld lod oc it half lod, saa og med en tienistepige self Ilde.

Niels Olsen Find, skytzskafer, fød der i landet i Langnes, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

Sara Olsen, fød i Langnes der i landet, er med sin qvinde oc 2de børn, deraf [*et tar*] 1/2 lod, self 4de.

Joen Olsen, fød der i landet i Langenes, er med sig oc sin qvinde oc et barn self 3de.

Christofer Nielsen, fød i Nordland, er kommen til landet med sine forældre, og veret der i 15 aar, er med sin qvinde oc 3de børn self 5te.

[Fol. 392^v—397^r]. Disse efterfølgende handelsfolk ere alle forlatte, og ellers iche findes i tingsvidnerne indført, at der nogen afregning med denem for huis de haver bekommet eller leveret, er bleven giort. Og skal deris vnderholdning en deel hos Rasmus Heningsen af det godtz hand til laxeelven haver ført, en deel hos Nordlandsfarer oc andre have bekommet, en deel af deris reensdyr levet.

Jacob Olsen, fød i Nordland, haver sat sig self ned i landet, oc veret der 50 aar, er med sin qvinde oc 5 børn, hvoraf et tager hel oc et half lod, self 7de.

Niels Erichsen, fød der i landet i Talvigen, er med sin qvinde oc 6 børn, hvoraf it tår half lod, self 8de.

Mathias Thommesen, fød der i landet, er med sin qvinde, it barn oc en tienistepige self 4de.

Vnderfogden Tommes Jonsen, fød i Skottland, kommen fra Bergen til Findmarken af sig self, veret der i landet 39 aar, er med sig oc sin qvinde, saa oc 5 børn, deraf 2de gifte, self 5te.

Niels Arnesen Find, fød i Alten, er en eenlig karl, og med sine gl. forældre og 3de brødre self 6te.

Niels Gutormsen, fød tilfields ved Munchegodset¹, kommen af sig self til landet, veret der udi 12 aar, er med sin qvinde oc 2de børn, hvoraf it tår 1/2 lod, self 4de.

Joen Olsen, fød der i landet, er en eenlige karl, og med sine gl. forældre og en broder, som tager half lod, self 4de.

Svend Mortensen, fød i Qvenanger, er med sin qvinde, et barn oc en tienistedreng self 4de.

¹ Petsjenga.

Mickel Jacobsen, fød i Trunhiem, kommen til landet med Nordlandsfarne, veret der i 4 aar, er med sin qvinde og 3de børn selv 5te.

Gunder Jacobsen, fød i Qvenanger, er med sin qvinde oc 4 børn selv 6te.

Niels Ellufsen, fød i Seenigen, kommen til landet med Nordlandsfarne, veret der udi 8te aar, er med sine 2de børn, huoraf et tar half lod, selv 3de.

Junte Iversen, fød i Qveneland, veret udi Findmarken 25 aar, er med sin qvinde oc 7 børn selv 9de.

Morten Arnesen, fød i Alten, er med sin qvinde, 3de børn, 1 tienstepige, it fostrbarn oc sin broder Arne Arnesen selv 8de.

Morten Andersen, fød i Alten, er med sin qvinde og 2de børn selv 4de.

Iver Andersen, fød i Alten, er med sin qvinde, 2de børn oc 2de tienstefolch selv 6te.

Sifuer Erichsen, fød der i landet i Korsnes, er med sine 2de børn oc en tienstepige selv 5te.

Raste Erichsen, fød i Korsnes der i landet, er med sin qvinde, it fosterbarn oc en tienstepige selv 4de.

Olle Mortensen, fød der i landet i Korsnes, er med sin qvinde og 4 børn, huoraf it tar half lod, selv 6te.

Gunder Annotzen, fød i Kluben, er en enlig enchemand og med en fuldlods søn selv 2den.

Peder Olsen, fød i Alten, er med sin qvinde oc 2de børn selv 4de.

Niels Juresen (!), fød i Kluben, er med sig og sin qvinde selv 2den.

Maria¹ sl. Hans Haagensens, er med sig selv, børn oc tienstefolch selv 6te.

Anders Pedersen, fød der i landet i Komagfiorden, er en eenlig karl.

Morten Olsen, fød der i landet, er en enlig karl.

[Fol. 397]. Angaaende først dette tingstedtz mandtal, da bestaar det in allis af 50 handelsfolk, deraf nordmend til 18 mend, finner 32 mend. Deraf visse vdreedsfolk, som for begge aaringer findis i tingsvidnerne indført, nordmend 12, finner 8te. Forlatte nordmend 6, finner 24.

Herforuden kand af det foregaaende fornemmes, at der ej nogen siden sidste octroye, og siden den af A^o 81 ickun 1 mand, og dog med Nordlandsfarne, de øvrige alle er derover, og meest for en 20 à 30 aar siden did til landet kommen. Ellers er der af nordmend føde der i landet til 10 mand, saa og er

¹ Hadde før 1688 en liten handel (398^v).

mesten deelen alle finnerne, nogle faa vndtagen som er kommen fra fieids, der paa stedet føde.

Og er det ganske tingstedtz almue, som vil forsørgis, med deris qvinder og børn, hvoraf 3 alene tager heel oc 9 half loder, saa og en deel deris tienistefolk, tilsammen til 230 personer.

[Fol. 401]. Angaaende *tingstedetz tilstand i forige tider*, da skal Tal vi gen, hvor tinget stedtze aarligen holdis, tilforne have veret noget bedre, og boer der nu til en 3 mend. Aar øen derimod skal iche nogen tid have veret bedre end det nu er, som handelsfolchene kunde mindis, og findis der nu til 6 mand. Korsnes, Langenes og Roufnsund, som hører til samme tingsted, er ichun smaa fiskevehr, oc boer ichun til en 2 à 3 mand paa huer sted. Finnerne opholder sig alle udi Eg ges kali oc Kor snes, huor der paa huer sted boer til en 14 à 15 mand.

[Fol. 404]. Angaaende huad skove, som her udi Alten findes,

.....da bekiente finnerne, at der en 2de miille tilfielids falder

temelig store treer, som vel til master for detz lengde kunde bruges, saa ei heller meget qvistet, mens derimod meget skiør af veed, saa det til sauetømmerbord deraf at skiere bedre skulle kunde brugis. Findes ogsaa platz til at sette saug paa Porße, tvert over for Bratholmen, og i Koofiorden, en half miil fra laxseelven, mens iche nogen skov nedenfor stengelserne neden i elfuen, som til sauetømer skulle vere tienlig, hvorfor det skulle vere at befrygte, at om noget sligt brug der skulle indrettis, laxefiskeriet derover skulle forhindris ved tømmeritz nedskydelse i elven.

[Fol. 407^r]. Og som vi... informerte os, om der nogen ærtz i Alten skulle findes, som der ellers spargeredes, fremkom en mand, som sagde at hand udi Koofiorden it slags steen, som hannem syntis at vere af ærtz¹, hafde fundet, og fremlagde nogle støcher deraf, som til prøve blef medtaget.

[Fol.410^v—418^r]. *Jørgen Thormøllens (Vilchen Vierdenhalbens) medhandlende af Hasvogs tingsted.*

Peder Jansen, fød paa Helgeland, hyrt af Eillert Sers, veret der i landet 16 aar, er med qvinde oc 4 smaa børn self 6te.

Olle Madsen, fød i Nordfiord, hyrt af Ellert Sers, veret der i landet 10 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Olle Rasmussen Klocker, fød der i landet, er med sin qvinde, en fuldod søn oc et lidet barn self 4de.

Olle Halvorsen, fød i Nordland, kommen af sig self til landet, veretder i 8 aar,er med sig oc sin qvinde self 2den.

Ellias Evensen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

1 Den første meddelelse om kobberforekomstene i Kåfjorden.

Lauritz Mathiesen Skytzskafer. fød i Christiania, komen til landet af sig self, veret der i 30 aar, er med qvinde oc 3de børn self 5te.

Peder Pedersen, fød paa Sundmør, er komen til landet af sig self, og veret der 36 aar, er med sin qvinde og en fosterdaatter self 3de.

Erich Joensen, fød paa Sundmør, hyrt fra Bergen, veret der i landet 36 aar, er med sin qvinde, et fosterbarn oc en tienestepige self 4de.

Anphind Johansen, fød i Stavanger, hyrt fra Bergen, veret der i landet 20 aar, er med sin qvinde og et lidet barn self 3de.

Evert Christofersen, fød i Nordland, komen til landet af sig self, veret der 14 aar, er med qvinde og 2de børn self 4de.

Jacob Pedersen, fød i Nordland, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet i 14 aar, er med qvinde oc 1 barn self 3de.

Olle Størchersen, fød paa Sundmør, kommen til landet med Nordlandsfarene, veret i landet 15 aar, er med sin qvinde og 3 børn self 5te.

Gabriel Jacobsen, fød i Bergen, komen af sig self til Findmarken, veret der i landet 26 aar, er med sine 2de børn self 3de.

Niels Joensen, fød der i landet, er med qvinde oc 4 børn, huoraf it tar fuld lod, self 6te.

Jørgen Jørgensen, fød der i landet, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Moses Olsen, fød der i landet, er med qvinde oc 3 børn self 5te.
Anders Johansen, som udi tingsvidnet findes indført, er ved døden afgang. Enche.

Sacarias Erlandsen, fød der i landet, er med qvinde og 2de smaa børn self 4de.

Christen Andersen Klocker, møtte ej tilstede, efter hans naboes beretning er hand fød i Bergen og kommen til landet af sig self, veret der udi 12 aar, er med sig oc sin hustru self 2den.

Tøris Erlandsen, fød der i landet, er med qvinde oc 3de børn self 5te.

Hans Madsen, fød i Laalland, kommen fra Bergen did til Findmarken, veret der udi landet 40 aar, er med sin qvinde oc 2de børn self 4de.

[Fol. 421^v]. Vilchen Vierdenhalben, kjøbsvend,... er ellers gift oc har... 2de drenge oc tienistfolch, tilsammen 6 personer.

[Fol. 422^r—425^v]. Hernest følger Sørn Panchis, Henrich Blatis kjøbsvends ... handelsfolch ...

Dirich Hermadsen, fød ved Bergen, er med Nordlandsfarer komen til landet, veret der udi 14 aar, er med sin qvinde, 2de egne oc it fosterbarn self 5te.

Moritz Olsen, født i Søhrvehr der i landet, er med qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Jørgen Knudsen, født i Bergen, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 4 aar, er med sin qvinde oc it lidet barn self 3de.

Christen Olsen, født i Nordland, hyrt af en Findmarksbonde, veret der i landet 2de aar, er med sin qvinde oc et lidet barn self 3de.

Anders Joensen er ved døden afgang.

Jacob Olsen, født i Trunhiem, hyrt derifra, veret udi Findmarken 7 aar, er med sin qvinde oc 5 børn, huoraf en tar half lod, self 7de.

Olle Christofersen, født i Trunhiem, er af sig self kommen til landet, og veret der i 30 aar, er med sig oc sin qvinde, saa oc en fosterdreng self 3de,

Peder Joensen, født i Seeningen, er og komet til landet med Nordlandsfarer, veret der udi 4 aar, er med sin qvinde og it barn self 3de.

Joen Torsen, født paa Sundmør, komet af sig self til landet, veret der i 8te aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

[Fol. 427^r]. Søren Panch, kjøbsvend,.....med hustru, barn oc tienistefolk self 5te.

[Fol. 427^r-428^v]. Hernest følger de forlatte ved Hasvog tingsted.

Jacob Halsteensen, født i Nordfiord, hyrt fra Bergen, veret der i landet 40 aar, er med sin qvinde og 3de børn, deraf it tar fuld lod, self 5te. A^o 88 og 89 hafde hand som styrmand faret paa Bergen.

Christofer Hansen, født i Trunhiem, er med Nordlandsfarer komet did til landet, og veret der i 3 aar, er en enlig karl.

Engebret Jacobsen, født i Sundhorlehen, haver satt sig self der ned i landet, veret der i 35 aar, er med sig oc sin qvinde, 3de tienistedreng oc 2de piger self 7de.

Margrette Clasdatter, en bondeenke udi Hasvogen, er med en fuldlod søn, en tienistedreng oc en pige self 4de.

Christofer Olsen, født i Nordland, hyrt af Herman Skult, veret der i landet 13 aar, er med sin qvinde oc en tienistedreng self 3de.

[Fol. 429^r—432^r]. *Loppens tingsted. Thormøllens (Søren Pedersens) medhandlende.*

Olluf Knudsen, født ved Bergen, komet til Findmarken af sig, veret der i landet 14 aar, er med qvinde, 2de børn, 1 vehrmoder og 1 fostersøn, 6te.

Peder Simensen, født i Trunhiem, haver satt sig self der ned i landet, veret der i 20 aar, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Even Pedersen, fød der i landet, er med sig og sin qvinde oc 2de børn self 4de.

Niels Pedersen, fød der i landet, er med sin qvinde oc it barn self 3de.

Niels Giermundsen, fød der i landet, er med qvinde oc 2de børn self 4de.

Povel Giermundsen, fød der i landet, er med qvinde og 2de børn self 4de.

Jacob Samuelsen, fød der i landet, er med qvinde oc 2de børn self 4de.

Joen Olsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Johanis Moritzen, fød der i landet, er med qvinde, 3de børn oc en tienistepige self 6te.

[Fol:434^r] Søren Pedersen, købmand, sig, sin qvinde, 6 børn, 4 drenge, oc 3de tienistepiger, tilsamen self 15de.

[Fol. 434^v—442^r]. Hernest følger Knud Baaresens handelsfolk.

Samuel Rasmussen, som udi tingsvidnet findis indført, er ved døden afgangen.

Anders Olsen, fød der i landet, er med sin qvinde, 4 børn og et fosterbarn self 7de.

Niels Nielsen, fød der i landet, er med qvinde, 2de børn og en fostersøn tår fuld lod, self 5te.

Sørn Pedersen, fød der i landet, er med sig oc sin qvinde self 2den.

Olle Christofersen, fød i Nordland, er af sig self komen til landet, veret der i 40 aar, er med sin qvinde, 3de børn og it fosterbarn tar 1/2 lod, self 6te.

Peder Lauritzen, fød der i landet, er med sin qvinde og en halfods dreng self 3de.

Hans Baattelsen, fød i Sogn, hyrt af Christofer Erhorn, veret der i landet 19 aar, er med qvinde oc 2de smaa børn self 4de.

Arne Iversen, fød i Stavanger, er af forige amtmand Bielche forskrefven til landet, veret der i 20 aar, er med sin qvinde oc et barn self 3de.

Olle Nielsen, fød der i landet, er med sin qvinde oc 5 børn, huoraf et tager heel, oc et andet half lod, saa og et fosterbarn self 8de.

Hans Olsen, fød i Sundmør, kommen af sig selv til landet, veret der i 30 aar, er med sin qvinde og 3de børn self 5te.

Olle Povelsen Skytzskafer, fød der i landet, er med qvinde oc 3de børn self 5te.

Hans Joensen, fød der i landet, er med sin qvinde og et fosterbarn self 3de.

Abraham Samuelsen, fød der i landet, er med sin qvinde, 4 børn og it fosterbarn self 7de.

Colben Andersen, fød der i landet, er med sin qvinde, et barn og en stifdaatter self 4de.

Daniel Christofersen, fød i Bergen, kommen med sine forældre til Findmarken, veret der 40 aar, er enchemand og med sine 3de børn self 4de.

Lauritz Colbensen, fød paa Sundmør, hyrt af Peter Luden, veret der i landet 14 aar, er med sig og sin qvinde self 2den.

Jens Pedersen, fød der i landet, er med qvinde, it barn, en tienistpige, en søster og sin gl. moder self 6te.

Jacob Olsen, fød der i landet, er med sin qvinde, it barn oc en fosterdreng, begge tår half lod, self 4de.

Olle Mauritzen, fød der i landet, er med qvinde, 6 børn oc en tienisteqvinde self 9de.

Moses Christofersen, fød der i landet i Alten, er med sin qvinde og 2de børn self 4de.

[Fol. 442^r—444^r]. Foruden forbemelte visse vdreedsfolk er endnu ved Loppens tingsted efterfølgende forlatte, nemlig:

Gregores Pedersen møtte ej tilstede, efter hans naboes beretning er hand fød der i landet, og med tvende børn, en halflods dreng oc en pige self 6te.

Rollandt Joensen, fød i Trunhiem, komen til landet af sig self, veret der i 12 aar, er med sin qvinde oc 2de børn, saa og it stifbarn self 5te.

Hans Jensen, fød i Nordland, komen af sig self til landet, veret der i 4 aar, er med sin qvinde og et barn self 3de.

Olle Snecker, fød i Trunhiem, komen til landet af sig self, veret der 2de aar, er nylig gift, oc med sig oc sin qvinde self 2den.....hånd til detz skal have levet af sit hantverch.

Olle Sifuersen Find, møtte ej tilstede, efter hans grandes beretning er hand fød i Nordland, og er med it halflods barn self 3de skal ellers være en gl. forarmet mand.

Morten Olsen, fød der i landet, er med sine 4 børn, huoraf it tar half lod, self 5te.

Morten Moritzen, fød der i landet, er med it barn og sin gl. moder, saa og med sig oc sin qvinde self 4de.

Baard Giermundsen, fød der i landet i Alten, er med qvinde oc 2de børn self 4de.

[Fol. 445^v]. Knud Baaresen, købmand,... for sig, sin hustru, børn oc tienistefolk self 14de.

[Fol. 446^v-447^r]. Anlangende ellers i almindelighed disse 2de tingsteders handelsfolk, da skal der udi Hasvog findes til 33 mend, deraf 5 forlatte, fød i landet 8te. Vdi Loppens tingsted til 36, deraf føde i landet 24, forlatte 8te. Og ellers til

disse 2de tingsteder ingen siden sidste octroye, og siden A° 81 kun til en sex mand did vere kommen. Er saa disse for^{ne} tingsteders handelsfolk, med qvinder oc børn, huoriblant findes til 12 heele oc 9 halve loder, saa de øfrige alle skal vere smaa, saa og med nogle faa tienistefolk, tilsammen til 287 personer.

[Fol. 453^r]. Præsten hr. Allexander [Vigandus] i Hasvog,.... for sig, sin kieriste, børn og tienistefolk self 8de....

[Fol. 453^v]. Prousten hr. Torben Reersen udi Loppen,.... er ellers med sin kieriste, børn og tienistefolk self 10de.

[Fol. 454]. De af Hasvog tingsted svarede, at Hasvog fiskevehr tilforne skal have veret paa en 4 baade à 4 mand paa baaden, mens nu findes kun til en 5 mand alleene, Ha svi gen ved det samme som nu, til 9 mand. Grundfiord ligeledes, hvor der nu boer 3 mend. Saa har ogsaa Stiernevog, hvor der til en 4 mand, S ør ve hr til omtrent 9, og Brev igen til 4 mand nu boer, veret i den same tilstand tilforne som nu.

Angaaende Lopens tingstedtz tilstand, da bekiente disse handelsfolch, at der udi Loppens fiskevehr før, for en 30 aar, skal have boed til 9 mand, oc nu kun 5, i Yttrevehr 2de mend, nu som tilforne, Frackefiorden tiltaget fra 3 til 5 mand, i Hettekielen 3de, i Ansnæs 3de, Beßfiorden 5, Vlsfiorden 2de, Nødsfiorden 2de, i forige tider ligesom nu, Øxfiorden derimod aftaget, saa der nu findes kun til en 7 mand, foruden 3de nordmendsfinner som sig der opholder, og er iblant nordmendene med iberegnet. Og skal der ellers ingen fiskevehr, som de kunde mindes, tilforne mere end nu have veret bebygt.

Kommisjonens forhandlinger.

Umiddelbart efterat Adelaer og hans ledsagere var gått iland på Vardø, blev alle vedkommende varslet, almuen og de øvrige fastboende, Knag, som blev tilkalt fra Vadsø, og den nettop tilstedeværende Bergensborger Hans Dreyer. Den siste reiste imidlertid til Kiberg, hvor han hadde sin fornemste handel, og avgav nogen tid senere sin forklaring der.

Til prostene blev sendt henstilling om å la alle prester i amtet gi beskjed fra prekestolen om kommisjonen og dens mandat. De skulde bekjentgjøre at de som hadde noget å besvære sig over måtte ruste sig med bevisligheter og innfinne sig, når de komiterte var på nærmeste tingsted.

Det første møte blev satt tirsdag 17. juni i underfogden Jacob Sørensens hus, og forhørene angående tilstanden i Vardø tingsted, på selve Vardøen og de ganske få utsteder med fast bosetning, som Makur, Havningberg og Syltevik, strakte sig over denne og de nærmest følgende dager til mandag 23. juni.

Som forhandlingene blev avvirket her på dette sted, omtrent slik forløp de, hvor kommisjonen ellers stanset på sin reise rundt kysten, i Kiberg, Vadsø, Kjøllefjord, Kjelvik, Hammerfest, Altens tingsted i Talvik og endelig Loppen, hvor de siste møter holdtes fra 27. august til 2. september.

Efter oplesningen av den før refererte instruks blev forsamlingen spurt om den hadde klagemål å forebringe. Det hadde den som regel, selv der hvor Adelaer ikke kunde opdage skjellig grunn til besværing. Klagen blev gjerne fremlagt skriftlig og er kopiert i protokollen. De beveger sig for en stor del i tårefylte vendinger, beregnet på å vekke medynk, — skjønt den begredelige tone vel også hørte med til tidens form. Det var den måte det anstod sig den fattige menigmann å nærme sig den høie øvrighet på.

Man får høre at fiskerne måtte utstå stor elendighet, lide under hunger og sult og nøkenhet; blev ikke alt anderledes, vilde den kommende vinter bli deres siste; endel prester tok sig ikke tilstrekkelig av deres salighets saker, o. s. v.

Setter man sig inn i arkivmaterialet fra den forutgående og efterfølgende tid, ser man snart at denne almuens skildring av livsvilkårene ikke falder sammen med en akutt forverring av forholdene som helhed. For de samme veklager hadde nu lydt i henvend femti år. Og de fortsatte å lyde i næsten hundre år til, også lenge efterat bergenserens privilegerte stilling var bragt til ophør. De gav snarest uttrykk for misnøien med den bestående ordning, og på dette særlige tidspunkt med den ting at adgangen til å ta varer på kreditt var innskrenket. Dermed er ikke sagt, at de ikke samtidig avspeilet virkelig nød, for armoden var uten tvil gjest i mange hjem.

Når de skriftlige besværing var dokumenteret, lot Adelaer gjennomgå hver enkelt fiskers, „utredsmanns”, konto med den handlende som var hans utreder, eller, som han også kaites, „madfader”. Det blev ført til protokolls hvad der var gitt i forstrekning, s: hvad der var leveret på kreditt, med spesifikasjon av de leverte varer, likeledes hvad der var betalt for dem med fisk i årene 1688 og 1689. Full betaling viser det sig, kjøbmannen sjelden fikk, hans utredning blev dermed likeså meget en slags forsorg som den var handel.

I de tilfeller hvor fiskerne var nektet kreditt på grunn av likegyldighet med avbetalingen, eller var „forlatt”, som det heter, blev det nedtegnet, hvorfra vedkommende hadde fått sine forsyninger. Det var i denne forbindelse Adelaer lot utarbeide sitt manntall. Ved dettes hjelp kunde han siden dessuten fastslå, i hvilken utstrekning de trafikerende hadde efterkommet oktroiens pålegg om årlig å sende nye innflyttere til Finnmarken.

Om kommisjonens plan for de daglige forretninger leses fol. 25 følgende:

Og paa det mand om enhuers tilstand og vilkor paa dette som paa andre tingsteder desto bedre kunde blive informerit, saa er handelsfolkene, dend eenne efter dend anden, efter det

mandtal som os af fogden meddeeltis, bleven tilspurt: Hvor de väre føde, hvem der hafde hyrt dem til landet. Hvor lenge det var siden de did vare komne. Og hvor mange børn oc tieniste-folk enhuer hafde. Faa det deraf først kumle fornemmes' hvorledes den 7de oc 9de artic. i octroyen er bleven efterlevet Dernest huor mange der i landet vare føde, og huor mange andenstedsfra did var kommen, at deraf kunde sees hvorledes landet er bleven populær. Og endelig ved overslag paa enhuers familie og den vnderholdning enhuer dertil haver nødt, klarligen kunde erfares, hvorledes de efter octroyen og dend allernaad. confirmerede commissarieanordning ere bleven forsynede.

Og til desto bedre at fornemme denne post om indbyggernis forsyning med tilbørlige vnderholdning, saa haver vi for de tvende aaringer siden octroyen, nemlig 1688 oc 89 efterseet baade afregningerne som aarligen med almuen efter octroyens 6te artic. formelding paa tingene er blefven holt, saa ocsaa (eftersom der i de udstede afregnings tingsvidner er alleene indført det heele quantum i voger beregnet, som enhuer haver faat, og icke huad wahre det haver veret) herforuden for Anno 1689 enhuers handelsbøger, huorefter afregningerne for samme aar er blefven sluttet, at mand deraf kunde fornemme, hvad sorter af wahre de til deris vnderholdning haver nødt, saa oc paa huad tider om aaret de dem er bleven leveret. Og kand der saa ved overslag paa det som handelsfolkene haver bekommet, og det som de derimod leveret haver, herforuden fornemes, huad giæld der ved enhuer handel siden octroyen er bleven bunden, saa ocsaa efter saadan vnderrettning desto bedre erfares huad billig føye disse handelsfolk, saavelsom de paa de andre tingsteder, til deris klagemaal kunde have, og huorvit de derimod indgivne erklæringer fra de vedkommende kunde ansees.

Med gjennemgåelsen av regnskapene følger i protokollen sammenfattende bemerkninger, og konklusjoner, som Adelaer delvis korrigerter, eftersom undersøkelserne skred frem og ga ham sikrere overblikk. Han eksaminerte derpå om den almindelige tilstand, om bebyggelsen i nutid og fortid, om fisket, om tidligere handlende m. v.

En gammel anklage mot de trafikerende lykkedes det ham herunder å klarlegge, — avsløre som en legende.

Gjennem en årrekke var den påstand blitt fremsatt at der døde folk av sult i Finnmarken Og at årsaken var å søke i den mangelfulle tilførsel fra Bergen. Selv embedsmennene hadde, som meddelt i det foregående, latt falle ytringer i sine tjenstlige skrivelser som kunde tolkes derhen at påstanden var ve begrunnet. Og alt i de første klagemaal som blev overrakt kommisjonen blev der opereret med dette gamle hungerspøkelse.

Nu blev almuen konfronteret med saken under retslig ansvar På de tingsteder kommisjonen besøkte, blev alle tilstedeværende spurt, om de hadde kjent nogen som var død av sult, eller om det var nogen bevisst at det hadde forekommet slike dødsfall i manns minne.

Og der skulde ikke mere til enn dette direkte spørsmål, før alt som var sagt og skrevet om sultens dødsofre svandt inn til rykter, - no annet kunde det selvsagt

heller ikke være her ved denne kyst hvor sjøen aldrig nektet nogen mann fisk til husbruk om han vilde gjøre sig den møie å ro etpar hundre favner ut fra sin egen fjæregrunn og forsyne sig.

Der kunde ikke nevnes ved navn en eneste som bevislig var omkommet av hunger. Det blev sagt at folk hadde lidt under mangel på mat, at hele familier av denne grunn hadde måttet holde sengen, men det er dog et spørsmål om det ikke mere var det uhensigtsmessige, ensformige kosthold, som var årsaken til en stor del af den sykелighet som omtales i klagemålene, i forbindelse med alt annet enn hygieniske boligforhold og en arbeidsordning som især langs ytterkysten tvang fiskerne til uvirksomhet flere måneder i årets løp.

Finnerne var forsåvidt bedre stillet enn de norskfødte. De hadde jevn beskjeftigelse både vinter og sommer og de var med sit mangesidige erhverv ikke så avhengige av forsyning med gryn og melvarer og annet som hørte til de nødvendige bestanddele i de norske fiskeres kosthold. Blandt fjellfinnerne var det enda nogen som foretrakk helt animalsk diett og var lite i kontakt med handelen.

Under de avsluttende møter blev det slått fast i prosedyren at der ikke var konstateret dødsfall av hunger i nogen del af Finnmarken. Et tilfelle, omtalt i en klage av befolkningen i Hammerfest tingsted, gjengitt nedenfor, kunde kanskje henføres til denne kategori av dødsfall, men det er også det eneste, og sannsynligvis var sykdom vel den egentlige årsak.

Fra Kjøllefjord av blev det undersøkt om der var foregått utflytninger på grunn av de påståtte vanskelige levevilkår. I denne sammenheng anføres ganske få tilfeller, „en mand eller nogen” som hadde flyttet fra Kjøllefjord til Kjelvik, en fra Måsø og tre fra Ingø, de siste var reist til Nordland. Ellers refereres svarene regelmessig omtrent som de fait f. eks. i Talvik: „af hunger kunde de iche sige nogen, som vitterligt, at vere bortdød eller derfra bortfløttet” (fol. 401).

Efter forhørene over almuens forsyning og gjennemgåelsen av regnskapene gikk man over til amtmannens og fogdens forhold, deres embedsførsel og inntekter, deres handel og deres stilling til de øvrige betjenter, almuen og de handlende. Der blev fremlagt skrivelser fra Bergen og en rekke innlegg av de to embedsmenn såvel som av prokurator Bigum på de trafikerendes vegne. Behandlingen av amtmannens og fogdens sak utviklet sig til en langvarig prosedyre som undertiden førtes med stor heftighet.

Fra først av synes Adelaer å ha sympatisert med dem. Han tilholdt Bigum straks efter dennes første innlegg å moderere sine uttrykk, begrense sig til bevisligheter og ikke prøve på å sette almuen op mot øvrigheten. Men der kom snart så meget frem som måtte forandre hans syn ialfall på Knags embedsførsel, at prokuratoren efter en tid fikk fritt slag på samme måte som motparten.

Knag hadde visst å gjøre sin stilling innbringende, å bli foged over hele Finnmarken og samtidig beholde sitt sorenskriverembede. Endog noget av mestermannens inntekter hadde han ledet over i sin egen kasse. Og forhørene godtgjorde at han drev handel nesten som en kjøbmann.

Kommisjonens leder grep derfor efter de første møter ikke aktivt inn til fordel for nogen av partene, men tilholdt dem likelig å foretrekke et saklig ordskifte fremfor personligheter.

Relasjonen meddeler herom bl. a.:

Angaaende det som i Bigums indgifne memorial vicelaugmand Knag anrører, saavel som hans [3: Knags] derpaa indgifne erklæring, da kand det iche negtis, at der jo adskillige haarde expressioner, saavel til de trafiquerende i almindelighed, som og en deel i serdeelighed deris præjudice, imidlertid vi der i landet var, er falden, hvilchet, om det til en had skulle dege-

nerere, ville ej give en ringe mis-forstand imellem de trafikerende og vicelaugmanden. Saa er der ogsaa i commissionen talden en oc anden touchante ord imellem vicelaugmand Knag og fuldmægtig Bigum, tid efter anden, hvorom de dog alle tider ere vorden formannede, sig derfra at entholde og ved saggerne alleene at forblifue. Og som pennen derudi ey heller er blefven sparet, imod vons trolige erindringer, og enhuers indgivende i denne voris allerunderd. relation er bleven indført, saa kand deraf allernaad. erfares, hvem i saa maade hin anden meest kand have læderet (fol. 478, II).

Av den lange række klageskrivelser som er optatt i relasjonen og særlig omhandler landsdelens forsyning og de trafikerendes forhold, meddeles her først de to som gir den mørkeste skildring av fiskernes kår.

[Fol. 31^r—33^r]. *Vardø tingsted.*

Velædle hr. Commissarier.

Voris klagemaal som vi for de kongl. Commissarier haver andraget er denne, at der icke har komet gods her paa Vaardøen fra Bergen paa en trende aars tid, som vi fatige almue kunde have bekommet noget af til udredning imod reede betaling, huorover vi med koene oc børn haver lied stor hunger og elendighed, og i haardeste vinters tid med stor lifsfare maattet søge indtil Vaßøen, til voris gunstige hr. Amtmand oc Vice Laugmand, som os dog haver vndsatt med noget til lifs ophold, udaf hvis de self hafde forseet sig med til deris huusholdning, og hvis dend gunstige øfrighed icke hafde hiulpet os, maattet vi ganske af hunger oc sult bortdød, efterdi her var saa stor elendighed, at dersom vi hafde villet give en tønde lyse for it pund meel, kunde det alligevel icke her bekommes. Og haver endeel af os bødet tidt oc mangan gang en half tønde tran for en half tønde meel, oc kunde alligevel icke faa det. Og for detz aarsage maate fire mend skibe sig herfra oc til Kiølefjord, som er tolf store besverlige oc vanskelige miile for at søge der noget til livsophold, huilke dog icke hafde saa meget mad, at de kunde berge sig med til Hafningberg, mens maatte kiøbe saa meget af soldaternis proviant som de kunde hielpe sig med paa veyen, at de ej ganske af hunger imidlertid skulle forkommes. Nogle af os søgte øfrigheden om hielp, som asisterte os med krydspenge, til at kiøbe meel hos rysserne for, til at berge livet med indtil smellerne kom, huor vi da nødtis til af hunger at kiøbe der et pund brød, en anden et half pund, og ligesom vi hafde raad til, og det i voris beste fiskeri. Maattet saa flacke land oc strand om, [...?] det vi skulle

have til livsophold, oc voris næring da forsømte, saa baade vi, koene oc børn maatte side i saadan stor armod oc elendighed at vi iche haver saa meget huerken viden eller linnet som vi kand huile os paa, eller skiuffle voris syndige legome med. Og hvis at Hans Tyggesen A^o 88 om høsten icke hafde hid kommet her til landet, som arriverte her i sundet fem vyger for jul med sit skiberom som hand hafde endeel gods udi, havde vi alligevel samme vinter baade koene oc børn ihielsult, eftersom der var snart iche en mand, som hafde til en suppe meel i voris huuse. Og haver dend meeste part af os iche haft it pund salt i voris huuse paa en trende aars tid, mens haver maatt tage siøe at kaagt huis fisk og suppe med vi skulle æede, hvorofver en stor part af os er tilføyet stor svaghed, saa vi med qvinde oc børn haver maatt søge sengen for saadan elendighed, huorover ald voris næring er bleven forsømt. Og de som haver veret ved den helse at de kunde søge fiskeriet, haver ej formedelst mangel paa kleder, af viden oc linet, kundet komme paa havet, tilmed haver vi iche paa nogle aars tid hverken faat skindkleder eller støfler, huorover vi iche foraarsages en ringe skade i voris fiskeri at vi iche saa tidt kand søge havet som vi burde, huorved vi med koene oc børn maa side i armod.

Og som der forleden høst kom skib paa Kiberg, huor vi indsogte at faa der noget til lifs frelse, vare vi alligevel iche god for at bekomme et pund meel af kiøbsvenden til betroelse indtil saa lenge fisken blef tør, men maatte drage med ledige baader tilbage igien oc søge voris fiskeri paa bar fisk oc vatten og saa gott som nøgen. Og naar vi hiemkom af søen hafde vi iche engang saa megen kleder at vi kunde helde voris hovet til, som endnu skal vere beviesseligt om Velædle hr. Commissarier behager at besøge voris huuse, huor da kand sees ved huad elendig vilkor vi maa leve udi.¹

Og som der alle tider er lovet os paa voris nød en god oc bedre forandring, saa er dog iche andet paafult end iddel forvirring. Derfor supplicerer vi nu ydmygeligst at maatte faa lov at reise af landet, eftersom sommern staar for haanden, og vi frygter for den store elendighed, som vi geraader udi, skal fremdeelis vedholde; thi da maate vi af hunger og sult formsmegtis, eftersom det var os vmuligt saadant lengere at udstaa, huor paa vi tilforne har supplicerit til hans kongl. may¹ med vons velbyrdige hr. Amtmand. Saa oc haver vi supplicerit til-

 1 Det heter fol. 42r: Vi haver ocsaa efter deris begiering veret i deris huuse, som iche er andet end jordhytter, og befundet deris vilkor meget slett, saa at, som en deel af denem iche hafde det. som de vel kunde skiuffle dem med, saa hafde de mindre det som de kunde huile dem paa; saa vi iche andet allerunderdt kand berette, at deris tilstand siden A^o 87 serdeelis, jo har veret, og endnu er meget ringe oc elendig.

forne, som nu af os bedes at maa blifue forskaaned for lysetiende, oc tiende af rettighedsfisk, som nu er paabøden at skal udgifves, huilche vi icke ere megtige for at udgive. Mens ofuer alt er voris største begier, at i gode herer Commissarier ville nu som før er rørt, strax gifue os forlov at reise af landet, thi vi nu icke lengere kand opholde os ved de trafiquerende deris løfter; thi om de lover i gode Commissarier at vile forsørge os, som de gjorde in anno 85 til de daverende kongl. commissarier, saa holder de det dog intet, men Saasnart i gode Commissarier er bortreist, lever vi i forige elendighed [s] vilkor, huilchet os er vmulligt at udstaa.

Herpaa vi forventer en god resolution. Veledele hr. Commissarier indsluttes vnder guds kraftige vold.

Vaardøe d. 17 Junj 90.
Allertienstvilligste tiennere,

Velædle hr. Commissariers

Paa samtlige almue af Vaardøe deris vegne vnderskrifuer
Robert Robertsen, Peder Einersen, Halvor Torstensen.

[Fol. 344^v—47^r]. *Hammerfest tingsted.*

Velædle oc Velviese hr. Commissarier.

Dend store hungers tvang, som vi arme folk udi Hammerfest giæld, der beroer vnder commercedirecteur Thormøllens forsiuning, haver ustanden, aarsagis vi herved høiyelig at tilkiendegive, som fornemelig bestaar derudi at hand aldeelis intet godtz udi dette aar alt indtil datto haver hidsendt. Ey heller haver her hos kjøbsvenden voret det ringeste at bekomme; thi hand ved julletider icke hafde 1 tde meel udi sit huus, og dend vdreedning vi fich forleden høst, var ichun for vintern og indtil da anstundende foraar, som sædvanligt, hvilchet regenskabsbøgerne skal forklare. Hvorover vi siden den tid haver liden stor hunger oc sult, som haver veret saa stor, som ej nogen tid udi Vestfindmarken, der nogen kand mindes. Mange af os haver ej haft en haandfuld meel, eller et støche brød i vore huuse siden kyndelsmis, nogle ej siden paaske, og nogle ej siden pintzetid, saa mange haver maat kaage krække-behr i vatten og røre fiskelever paa, som haver veret voris beste suppe-mad at sluche hunger med. Nogle af os haver maatt tage døde aabeler af fierene, som der haver lagt i lang tid, at æde dem for hungers nød, det grander og naboer kand vidne. Og seer vi forældre saadan hunger oc sult paa voris børn, som vi ej nochsom kand beklage. Nogle kand dog mette sine børn med noget melch, og de som icke den haver, maa tage krække-behr at kaage i vand at spise dem med. Der haver og mand oc qvinde med deris børn maatt skiltis fra hinanden for hungers

skyld, manden paa den eene sted, qvinden paa den anden sted, og børnene paa den tredie sted, saa her er slig jammer, som ej nochsom kand beklagis.

En mand laa hos os om foraaaret af hunger oc sult, som ej hafde andet at æde, end hans qvinde kunde fiske noget lidet til ham, og forresten maate hand æde aadsel af fieren, oc banche noget tørfisk hand hafde, at sluche hunger med. Imedens hand saa laa, reiste Thormø lens tienere til ham, og tog hans tørfisk fra ham, som var 3 1/2 vog, og gaf ham intet igien, saa hand derefter hafde slett intet at æde. Strax derefter bortdøde hånd, og fantis der ej efter ham saa meget maed, hverchen udi fisk eller andet, at der kunde mættis en hønne med, som sandferdig kand bekræftis. Og omendskiø ndt en deel kund faaed fisk at slucke hungern med, som haver veret ald voris oppenhold, haver den voret saa ilde tilreed, at vi befrychter os derover at falde i stor sygdom. Thi vi intet salt i vore huuse haver haft i ald dend tid vi iche haver haft meel eller brød, som før er melt, saa gud see til slig jammer.

Fiskeredskab feiler den fleeste deel af os. Og iche fich kjøbsvenden forleden aar fra Thormø len en eeniste angel, at om fisken var saa mangfoldig ved land, som den kunde vere, saa kunde dog mange iche faa dend. Thi vi hverchen haver snøre eller angler at fiske dend med.

Mange ere saa nøgen for klæder, at vi neppe kand skiule voris blaatte legomer. Paa saadan maade oc slem medfart kand vi iche komme til fiske-klacherne at søge voris næring, som vi bør, hvorover vdreedern ej alleene hindrer sig self betaling for sit forige forstragte godtz, mens endog fraholder os at søge fiskeriet, til at betale hvis vi nu til vintern skulle have. Saa hand selfuer paa den maade er aarsage at vi kommer i stor skyld, som mange af os heel lett kunde vere fri for, om vi christelig oc vel blef medhandlet og i rette tider fich voris vnderhold oc fiskeredskab.

Denne handel haver oc tilforne veret den beste og roligste handel fra andris indpas, som nogen handel her i landet. Men nu er vi arme folch saa ilde medhandlet, at den eene ej kand rede den anden med et suppe meel, og om vi saa voris naboe ville døe af hunger, saa kunde dog ingen hielpe ham. Thi vi nu alle er lige vel holden, der dog paa andre steder kand komme nordlender, eller og vere flere end en kjøbmand, som kand vndsette de andre.

Iaar haver oc kjøbsvenden borttaget voris meeste aufl oc lovet os vdreedning igien. Men vi befinder os til dato at vere skufet. Thi omendskiø ndt vi hafde fisk at kjøbe for, saa kunde yi dog intet bekomme. Vil vi reise vesterefter til Hasvog og Loppen huor de andre Thormø lens handler er, da er de paa

de steder ligesaa vel forsynede som vi, saa der er oc jammers klage. Vil vi reise østefter til Kielvig, da er der ej heller noget at bekomme. Thi enhuer behøver hvis de haver til deris egne handler. Saa her nu ej andet tegner end vi alle af hunger og sult, med qvinder og børn, ganske skal forgaa og omkomme, det vi dog aldrig troer at voris allernaad. konge ved, at Thormølen os saaledes vbarthiartelig pinner. Thi hafde det ej voret Thormølen egentlig villie os at sulte, kunde hand lenge siden iaar sendt os godtz i landet, som andre trafiquerende der handler her øster i landet. Og beder vi allerunderd. at saadan voris ynchelig tilstand maa vorde hans kongl. may^{tt} tilkiendegivet i allerunderd. henseende at vi dog iche oftere saa ilde skal medhandlis som baade i dette aar oc tilforne.

Og for alting beder vi at i Kongl. Commissarier for guds skyld vil gjøre den anstalt, at vi kand nyde noget til vnderhold; thi aaret er nu fast forløben, at vi iche kand komme af landet. Og skulle vi lenge siden reist herfra, dersom vi hafde kundet tenchet slig vbillig medfart.

Og som nordmendene, som melt er, haver tilkiendegivet deris nød, saa ansøgis vi samtlig finner af Qvalsund oc Kluben og fast det samme at andrage. Thi vi i dette aar haver lidet megen hunger oc sult, som vi aldrig nogen tid tilforne. Og maa vi meget beklage at vi ej forleden aar fich huerchen krud eller bly, hvormed vi kunde skyde noget, at frelse voris skatter, ey heller kunde skyde kobber, dyr, fugl eller andet til voris lifvis openhold, hvorover vi haver veret største elendigheds vilchor vndergifuen, som vi og beder at maa vorde hans kongl. may^{tt} tilkiendegivet. Saa oc beder vi at j Kongl. Commissarier derpaa vil raade en naadig forandring, saafremt vi ey skal forarsagis at forlade voris byer oc fløtte os til andre steder.

Til sluttning beder vi samtlig nordmend oc finner at vi allernaad. maa vorde forskaanet for tranthienden, som aldrig tilforne haver vorn udgifven, eller og om den skulle staa fast, at vi da allernaad. maa nyde 4 rdr for 1 tde tran uden træed, som vi alletider før octroyens datto nød.

Disligeste beder vi og at maa vorde allernaad. forskaanet for 10de af kongl. maj^{ts} oc betienternis rettighedsfisk, som vi ej heller haver vdgivet. Og vil vi paa alt ovenmelte ervarte en naadig bønherelse. Hvornest vi indslutter i ko: Commissarier vnder guds trofaste vold, og allerlydigst forbliver o. s, v.

Hammerfest d. 18 Aug. Anno 1690.

Paa samtlig nordmends vegne vndertegner
Rasmus Olsen, Hellie Erichsen

Paa samtlig finners vegne Peder Thorsen, oc Baard Thudesen.

Klagemålene er ikke ført i pennen av fiskerne selv. Av dem var, som deres underskrifter med bumerker og initialer istedenfor navnetrekk viser, neppe mange skrivekyndige. Og deres hjælpere, især Knag, hvis stil lar sig gjenkjenne i begge de avtrykte skrivelser, har formodentlig ment de helst burde male tilstanden i så dystre farver som mulig. De har i hvert fall ikke tatt i betenkning å generalisere ut fra ekstreme enkelttilfeller.

Men det hendte jo også at kommisjonen på det obligate spørsmål om almuen hadde klager å forebringe, mottok svar som vidnet om et godt forhold mellom fiskerne og de handlende, f. eks. nedenstående skriftlige henvendelse fra Rasmus Heningsen Smits utredsfolk (fol. 194^v f.) :

Veledle oc velviese hr. Commissarier.

Det er allerhøyst at tacke gud oc hans maj^r for den store kongl. naade og omhu hans ko: maj^r allernaad. haver for os arme vndersaatter udi dette vit afliggende land, særlig derudi at hans kongl. maj^t allernaad¹ ved i gode herrer vil lade fornemme hvorledes os medhandlis. Altsaa tacher vi oc allerunderd. hans maj^r som os haver beskichet saa meget god oc from øfrighed her i landet, der os alletider ved lov oc rett hanthefver oc forsvarer, ønskende at vi denem lenge oc vel maate nyde.

Saa ere vi oc heel vel fornøyede med voris vdreedere, Sr Rasmus Heningsen og aldeelis ingen Klagemaal over hanem kand have, og beder derhos at vi hanem stedtze til voris madfader kunde beholde.

Men før hans tid og alt indtil Jacob Andersen før hanem blef voris udreedere, leed mange af os, ia mesten alle, stor elendighed, og ond medfart af de forige bergenske, hvorpaa gud nu haver gjort en god forandring.

Men som os nu er ankyndiget at vi skal gifue thiiende af thran, saa oc rettighedsfisk, som iche tilforne haver voret udgifuen, supplicerer vi ydmygeligst at vi derfor allernaad⁴ maatte forskaanis, og ifald at thranthiienden skulle staa fast, beder vi vnder¹ at maa nyde 4 rdr for 1 tde thran uden træed, som vi alletider for octroy[ens] dato nøed. Til sluttning indslutter vi de kongl. commissarier vnder guds trofaste vold etc.

Kiølefiord d. 25 Iulj

Anno 1690

Paa samtlig almues vegne af

Omgangs tingsted vndertegner

Peder Gilbretsen. Rasmus Nielsen. Niels Hansen.

Ved Rasmus Lindgaards (Søren Paaskes) handel i Kjelvik hersket alm. tilfretshet, men dens fiskere hadde også hatt større frihet til å stifte gjeld enn andre. Og heller ikke i Talvik var der misnøie med forsyningen, skjønt over halvparten av fiskerne hørte til de „forlatte“. Der sies fol. 384^t(Talvik):

Dernest blef samtlige handelsfolkene baade nordmend oc finner tilspurt, om de sig noget over de trafiquerende der paa stedet hafde at besverge. Huortil de svarede samtlige ney, at de intet hafde aarsage noget klagemaal over dennem at indgifue.

Hertil bemerker kommisjonen fol. 397^v:

Dernest kand af foregaaende, og ved comparaison imellem deris vdredning og andris, paa forige tingsteder, sees, at ihvorvel disse handelsfolk sig iche over deris vdredning oc forsyning sagde at kunde klage, de dog, hverchen de som deris visse vdredere hafde, ey heller de andre, iche bedre er vorden forsynede, end de som paa andre steder sig i saa maade høyst besvergede. Og er derforuden efter proportion af mandtalet langt flere forlatte ved dette tingsted end nogensteds i Vestf ind marken. Saa det efter voris allerunderd^{te} tancher synis, at en deel, som iche til deris klagemaale paa de andre steder har haft lige billig føye, enten ved tilskyndelse af andre eller ved deris egen onde art, den eene meere end dend anden, dertil ere blefne animerede. Dog er det iche vissere at mange derimod jo haver haft til deris klagemaale allerstørste aarsage.

I møtet på Loppen prøves nogen slike ubetimelige klagemål fra Hasvog tingsted nærmere, som det fremgår av referatet fol. 420v f.:

Angaaende ellers handelsfolchenis vdredning for A^o 88 oc 89 da kand af det foregaaende fornemmes, at den største deel nogenleedes efter anordningen ere vorden forsynede, saa at der paa de flestes vdredning iche fait meget at sige, saafremt de ellers deris vahre samlet, og mindre af øll oc brendevin hafde bekommet.

Angaaende en dels klagemaal i serdeelished, at de endda ingen vdredning for indeverende aar, vden til en 4re pund meel til mands af vdreedern skulle have faaed, da blef almuen tilholt at give tilkiende, huo de mend vare, som ej mere for indeverende aar hafde bekommet, og at de skulle fremkomme huer i sehr. Og blef svaret at de iche vare tilstede, men afreiste. De andre personer som i klagemaalet angifuis, nemlig Jacob Pedersen, som besverger sig at hand af hans vdredere er lagt i had, formedelst at hand til øfrigheden skal have overleveret den hannem af hans vdredere gifne handelsbog, huorudi den gl. giæld skal have veret indført, og derfor forleden aar 89 til vintervdredning ej videre end 1 tde meel, 3 m. hamp, 1 p. erter imod all hans aufl skal have faaed, — da fornemis ogsaa af hans vdredning samme aar, at hand til vintern, vndtagen 12 m. salt, 6 alen bremerl. oc nogle pluchvahre til en vogs verdi, ey heller videre skal have faaed, saa ej heller hans ganske aars vdredning sig til videre end til en 13 woger skal bedrage, som er langt mindre [*end*] hand efter anordningen burde at have. Skal ellers hans paaberaabte aars aufl derimod sig ej videre have beløbet end til en 7 woger.

De andre trende i klagemaalet nafngifne personer, nemlig Peder Pedersen, Olle Størchersen, oc Evert Christofersen, som

besverger sig at de ej paa Brevig fiskeleye skal have kundet komme, formedelst at vdredern iche har villet skafe deris medskibere oc naboer nogen vdredning, da blef de tilholt samme deris naboer at nafngifue, som de sagde at vere for^{ne} Jacob Pedersen. Og blef hand tilspurt, om hand siden om vintern hafde begieret noget godtz udaf vdredern, huortil hand svarede ney..... Vdi det øfrige erfaris der....., at den eene af disse 3de mend, som klagemalet haver vnderskrevet, nemlig Matz Jensen, er A^o 87, formedelst hand samme aar ganske ringe fisk bragte tilveye paa sin vdredning, oc forige aar slet intet, da hand dog sin fornøvelig vnderholdning hafde nødt, tilfunden ej videre at nyde, end huis hand reede kunde betale. Og de 2de andre, Evert Christofersen oc Jacob Pedersen, tilfunden at flytte fra Stiernevogen, som er vit aflagende, til et andet [*sted*], huor fisken bedre tilgich, som de dog ej skal have efterkommet. Saa det vel synis, at udinden dette klagemaal affecter med er vnderløben.

Om utredningen i Loppen tingsted, hvor fiskerne heller ikke besværet sig, men sa, de hadde fått tilstrekkelig forsyning (fol. 429^f og 434^v), heter det igjen fol. 445:

Anlangende deris udredning, da skal, saavit som af foregaaende kand fornemmes, snart ligesaa mange vere, som iche det contingent haver nødt, som anordningen denem tilleger, som de, huilche derefter nogenledes tilnøye kunde vere blefuen forsørgede. Saa det efter voris allerunderd. tanke synnis, at enten en bedre forligelse imellem handelsfolchene oc vdredern der paa stedet end andenstedtz haver veret aarsag til, at en deel, saavel ved denne handel som forige Sørn Pedersens, iche sig derudover haver besverget. Eller ogsaa, at de ved gode løfter ere derfra blefven afholte, som en deel handelsfolch paa andre steder derimod enten ved en ond art eller ved andres tilskyndelse til klagemaal blefuen animerede, da en deel dog iche, det os har kundet synis, dertil har haft lige billig føye.

Allerede Lindenow-kommisjonens forslag til en reglementeret forsyning viser at tilførselen stort sett innskrenket sig til de blotte livsfornødenheter. Når man så hos Adelaer leser, hvad hver familie handlet til sig hos kjøbmennene, forstår man ikke, hvorledes der nogengang — som det faktisk skjedde — kunde bli plass for ord som sløseri og ødselhet i forbindelse med fiskernes forbruk. Foruten almindelige husholdningsartikler, klær og redskaper førte de handlende, som forøvrig forutsatt i oktroi, vel også brendevin, tobakk og nogen sorter finere draktstoffer. Men omsetningen av de sistnevnte varer kan sees å ha været liten, ialfall i den ordinære handel. De spredtes rimeligvis mere fra båtsmannsstuene, hvor der dreves frihandel med alskens kram den tid skibene fra Bergen lå i havn.

Båtsmannsstuene var en gammel innretning, likesom skippernes og styrmenenes adgang til å gjøre forretninger med de fastboende. Omsetningen fra skibene foregikk ukontrollert og var egentlig i strid med oktroi. Amtmannen

forbød den, men det blev ikke tatt effektive skritt til å få den ophevet. Det var forbundet med vanskeligheter å hyre folk til farten på Finnmarken, de trafikerende vilde derfor ikke negte dem som påtok sig den, denne biinntekt.

Kvæernerne kom regelmessig hvert år med forskjellige slags varer, især tøier og mel som blev avsatt fortrinnsvis hos finnerne, og drog sydovert igjen med tørfisk og pelsverk, endel handel drev også de nærmestboende russer baade med norske og finner i Østfinnmarken.

Men den største del av omsetningen hadde naturligvis kystens egne kjøbmenn, saa det vanlige forbruk tør antas å fremgå av protokollens detaljerte meddelelser om hver enkelt families forsyning. Nedenfor gjengis nogen få av disse **7—800** forsyningslister.

Var det, kjøbmannen ydet til det daglige underhold, sparsomt og fremfor **alt** lite varieret, så må det på den annen side ikke glemmes at landsdelens egen produksjon dog betinget en vis rummelighet i enkelte henseender. Fisk og vilt var og blev den givne og sjelden sviktende basis i ernæringen. Inde i fjordene var det i det 17. årh. fast husdyrhold, det var ikke helt uten betydning selv ved ytterkysten, og i Alten forsøkte man sig så smått på korndyrkning.¹

De først meddelte lister, de fra Madkorf, Vardø og Vadsø, svarer nogenlunde til gjennomsnittet både av de faste utredsfolks og de forlattes forsyning.

[Fol. 26], *Madkorf. Dreyers medhandlende.*

Christen Robertzen — [4 personer].

Anno 1688 faat udredning efter tingsvidnets formelding til 21 voger 2 pund 21 mark fisk, derpaa levert 43 w. udi fisk oc lyse. Haver derpaa det aar tilgode 21 w. 3 m.

Anno 89 dend 14 julj bekommet

1 tønne rugmeel	6 allen bremerleret	2 m. brisiltobach
1 tde bygmeel	5 bolche snøre	2 halkandepel
1/2 tde malt	2 m. hamp	brenvin
2 m. homle	2 1/2 p. salt	3 dito pelle miød
11 allen kanifas	1 p. erter	
7 allen vamel	1/2 p hamborgryn	Summa 24 voger
8 allen vesterleret	4 m. perstobach	22 mark

Dend 13 dito derpaa leveret udi fisk oc lyse tilsammen 18 w. 20 m.

Blifuer saa skyldig som hand efter tingsvidnetz formelding strax lovede at betale, 6 voger 2 m.

Jacob Gilbretzen — [3 personer].

A° 88 faat udreedning til 20 w. 1 p. 6 m. fisk, derimod levert i fisk oc lyse 50 w. Haver det aar tilgode 29 w. 1 p. 18 m.

1 Når det i litteraturen om Finnmarken næsten bestandig heter at det var kvæernerne som i det 18. årh. begynte å dyrke korn i Alten (jfr. bl. a. Helland, Finn. Amt I, s. 345), så er det helt uriktig. Det sees av det som er oplyst om korndyrkning foran, s. 5. De kvæner som innvandret først i det 18. årh. var ikke slik situert at de kunde tenke på innovasjoner og eksperimenter.

A° 89 den 14 julj bekommet

1 tde rugmeel	6 allen bremerleret	1 bolch snøre
72 tde bygmeel	8 allen vesterleret	2 1/2 p. salt
72 p. hamborgryn	1 vog erter	3 1/2 m. perstobach
4 allen lybsgraa	5 m. homle	2 m. briselletoback
9 allen vamel	2 m. hamp	Summa 17 w. 6 m.

Den 13 dito dagen før leverte derpaa udi tørfisk oc en tønde lyse 16 w. Bliver saa skyldig efter octroyens reede taxt 1 w. 6 m.

Olle Engelbretzen — [6 personer].

A° 88 faat udreedning til 19 w. 4 m. Derpaa levert i tørfisk 50 w. Haver det aar tilgode 30 w. 2 p. 20 m.

A° 89 dend 14 julj bekommet

1 tde rugmeel	6 allen bremerleret	5 bolch snøre
1 tde bygmeel	8 allen vesterleret	72 p. hamborgryn
3 m. homle	1 pr. støfler	2 1/2 p. salt
3 allen lybsgraa	1 pr. stretskoe	1 m. perstobach
3 allen vamel	1 m. hamp	Summa 18 w. 2 p. 4 2/3 m.

Den 13 dito levert herpaa udi tørfisk oc lyse tilsammen 16 w. Blifuer saa hans endelig skyld 2 w. 2 p. 4 2/3 m.

[Fol. 34, 37 og 38]. *Vardø. Forlatte.*

Johanes Olsen — [3 personer].

A° 88 bekomet af Anders Bastiansen, da hand handelen opgaf, 1 tønde meel. Af en Bergenskipper 1 tønde meel for 5 w. 1p. Af Haagen Lochert udi Vaßøen 1 tde meel for 4 w. 72 p. Af amtmd Lilienschiold 1/2 tde meel efter taxten. Af Otte Bang-udi Vaßøen 1 tde meel efter taxten.

A° 89 faat hos hr. Ludvig Pauß udi Vaßøen 4 tdr meel à 4 1/2 w., 1 fiering salt à 1 w. 1 p. 12 m., 1 pr. støfler for 2 w. 1 p.

For indverende aar af Otte Bang i Vaßøen 5 tdr meel, 1 tde malt efter taxten.

Guldbrand Jensen — [4 personer].

A° 88 bekommet hos Lars Sørensen for vaar oc høst 4 tdr meel oc 1 w. salt.

A° 89 hos Hans Dreyer 1 tde meel. Af Hertvig Nordlandsfar 3 tdr meel à 4 72 w.

For indverende aar af Hans Dreyer 1 tde meel. Olle Berentzen — [2 personer].

A° 88 bekomet hos Lars Sørensen 4 tdr meel efter taxten. 1 vog fr. salt for 1 vog fisk, 1 pr. støfler.

A° 89 af skipper Tygesen 2 tdr. meel for 1 tde lyse.

For nuverende aar af Dreyer 3 tdr. meel, 1 tde malt, 1 ovarier salt, 1 pr. støfler.

David Andersen — [6 personer].

A° 88 bekom af Anders Bastiansen 1 tde meel. Af skiper Robert Davidsen faat 1 tde meel for 5 w. 1 p. Hos Haagen Lochert i Vasøe 1 tde meel for 4 72 w. Hos Otte Bang 1 tde meel efter taxten. Af amtmand Lilienskiold 1/2 tde meel efter taxt. Af dito Lockert 1/2 vog salt for 1/2 w. fisk.

A° 89 faat hos presten hr. Ludvig 4 tdr meel à 4¹/₂ vog, 1 kvarter salt for 1 w. 1 p. 12 m. Af en Bergen styrmand 2 tdr meel for 1 tde lyse, 1 pd fisk.

For nuverende aar af Dreyer 1 tde meel, 1 kvarter salt, 1 pr. støfler, 6 allen bremerleret.

Olle Jørgensen — [4 personer].

A° 88 af Anders Bastiansen, da hand opgaf handelen 1 tde meel. Hos Haagen Lochert 3 tdr meel, 1 tde malt, 1 vog salt, 4 allen vamel, 1 pr. støvle.

A° 89 af en Bergen styrmand 1 tde meel bet. med 4 1/2 w. Hos Hans Dreyer 1 tde meel. Hos Peter Franßen 1 tde malt,

1 vog salt, 5 72 allen firlodt, 5 1/2 allen bremmleret.

For nuverende aar af Otte Bang 1 tde meel, 3 allen vamel. Af Lavritz Sørensen 3 bolcher snøre.

Jacob Sørensen, underfoget — [10 personer].

A° 88 bekommet af Hans Bastiansen, da hand handlen opgaf:

2 tdr meel. Hos Otte Bang 5 tdr. meel, 1 tde malt, 1/2 tde gryn, 1/2 tde erter, 1/2 tde salt, 2 pr. støfler, 2 pr. stretskoe, 8 allen vamel, 16 allen lybsgro, 12 bolch snøre, 200 linangler. Alt betalt efter Berg. kiøb.

A° 89 af vicelaugmand Knag 3 tdr meel, betalt. Hos Otte Bang 8 tdr meel, 2 tdr malt, 8 m homle, 72 tde salt, 1 vog gryn, 2 pr. støfler, 2 pr. skoe, 12 allen bremerleret, 15 bolch snøre, 200 linangler. Til kleder for sig oc sine har hand kiøbt af rysserne.

For nuverende aar af for^{ne} Otte Bang 4 tdr meel, 1 tde salt,

1 ancher brenvin, 1 tde tiere, alt efter taxten.

[Fol. 126]. *Vadsø. Niels Olsens medhandlende.*

Olle Willatzen — [13 personer].

A° 88 faat udred paa forstreckning 41 w. 1 p. 21 m., derpaa levert 31 w. 20 m. Blifuer det aar skyldig 10 w. 1 p. 1 m. Efter for^{ne} liqvitationsverch skyldig 77 w. 15 m. Er tiisammen hans skyld 87 w. 1 p. 16 m.

A° 89 d 4 maj bekom 1 tde rugmel, 72 w. sp. salt. D. 21 aug. 2 tdr rugmel, 1 tde kornmel, 1 pr. støfler. D. 24 dito 1 vog sp. salt 15 bolch snøre, 100 bachangler, 2 pr. stretskoe, 3 m. hamp, 8 allen vamel, 3 allen bolteleret, 1 72 w. malt, 8 allen vestrleret,

5 allen bremerleret, 4 allen vorklede, 2 m. homle, 1/2 kde tiere, 1 p. erter, 1 p. gryn. Summa 37 w. 2 p. 18 m.

Derpaa levert i fisk oc lyse 40 w. 7 m. Haver ded aar tilgode 2 w. 13 m. Efter liqvitationsverchet skyldig 87 w. 1 p. 16 m. Blifuer da efter liqvitation skyldig 85 w. 1 p. 3 ra.

Anders Villatzen — [8 *personer*].

A° 88 faat udreedning paa forstreckning 41 w. 6 m. Derpaa leveret 29 w. 1 p. 12 m. Blifver ded aar skyldig 11 w. 1 p. 18 m. Efter liqvitationsverchet skyldig 81 w. 4 m. Er tilsammen gielt 92 w. 1 p. 22 m.

A° 89 d. 4 maj bekom 1 tde rugmeel, 2 p. sp. salt, 1 ny mache-greb. D. 20 dito 50 bachangler, 1 m. hamp. D. 19 aug. 1 tde kornmel, 2 tdr rugmel, 1 w. sp. salt, 172 w. malt, 2 72 m. homle, 16 bolch snøre, 8 all. vestrleret, 2 pr. stretskoe, 1/2 tylt bord, 300 bachangler, 30 store lin dito, 3 seystreng, 5 allen bremerleret, 3 m. hamp, 6 allen vorklede, 8 allen vemel, 3 allen bolteret, 6 allen lybsgraa, 2 kdr tiere, 1 p. erter, 1 p. gryn. Summa 49 w. 6 m.

Derpaa levert i fisk oc lyse 37—1—19. Blifuer ded aar skyldig 11 w. 1 p. 11 m. Er nu endelig gielt 104 w. 9 m.

[Fol. 319]. *Ingens forlatte*.

Simen Michelsen — [3 *personer*].

A° 88 bekom af Alhed Henrichsdaatter 3 tdr rugmeel, det øfrige lidet kjøbt hiid oc did.

A° 89 af presten hr. Peder 1 tde meel. Af Sander Nielsen 1 tde meel. Alt rede om rede.

For indeverende aar af Sørn Paaske 1 tde 3 w. meel, 1/2 vog malt, 1/2 vog salt, 1 m. tobach.

Olle Henrichsen — [3 *personer*].

A° 88 bekom af Sørn Paaske 3 tdr meel, 1/2 tde malt, 1 1/2 w. salt, 1 p. 7 1/2 m. gryn, 1/2 w. erter, 1/2 p. smør, 1 pr. støfler, 5 giedskind, 8 alen vamel, 3 alen bofelbaj, 6 alen sort leret, 1 skindbrog, 1 pr. støfler, 2 kander tiere, 8 alen vesterleret, 18 bolch snøre, 120 linangler, 1/2 p. hamp, 2 1/2 m. homle, 4 alen canifas, 1 gl. linhof, 1 ny ølltde, vdi-penge 1 rdr. 8 s.

A° 89 af dito Paaske 3 tdr meel, 1 p. gryn, 1 p. erter, 1/2 w. calun, 1/2 v. saltkiød, 8 m. smør, 1 w. 1 p. salt, 3 alen bolteleret, 8 alen vadmelt, 9 m. hamp, 6 bolch snøre, 150 linangler, 1 pr. støfler, 2 kander tiere.

For indeverende aar faat af for^{nc} Paaske 1 tde rugmeel, 8 m. salt, 1 m. hamp, 1 alen blaatt leret, 50 linangler.

Hans Frantzen — [5 *personer*].

A° 88 bekom af skiper Rasmussen 1 tde meel. Af Sørn Paaske

2 72 tde meel. Alt for rede betaling. Det øfrige lidet kjøbte hid oc did i smaapluch.

A° 89 af dito Paaske faat 4 1/2 tde 3 w. meel, 1 w. 2 p. salt, 1 p. 6 m. gryn, 2 p. erter, 1 tde malt, 4 m. homle, 9 m. tobach, 240 linangler, 12 bolch snøre, 18 m. hamp, 1 linhof, 3 giedskind, 2 pr. støfler, 7 kander tiere, en kledekiol for 3 w. 1 p. 12 m., 1 alen vemel, 16 alen vesterleret, 1 alen baj.

For indeverende aar af dito Paaske 2 tdr meel, 3V2 p. salt, 1 p. gryn, 3 m. tobach, 4 alen bremmerleret, 10 alen vesterleret, 1/2 tde tiere, 3 alen bolteleret, 1/2 vog hamp, 10 bont baand, 50 linangler, 6 alen vadmæl.

I Kjelvik, Maasø og Ingen var det mange som ikke hadde fast udreder. Nogen fikk tilstrekkelige forsyninger mot kontant, som det fremgår av de sist meddelte utdrag, mens andre dels ikke hadde noget å kjøpe for, dels ikke kunde få omsatt sin avl av fisk og lyse, fordi kjøbmennenes lagre mest gikk med til de faste kunders forstrekning. For å komme disse forlatte til hjelp utferdiget kommisjonen 12. aug. en resolusjon som påla de handlende å ta sig av de fiskere de hadde nektet kreditt, „saalenge som de sig fiskeriet lader vere angeleggen, og dennem ingen v-flittighed, ladhed eller anden forseelse imod octroyen overbevieses” (fol. 328).

I noen tilfeller avviste Adelaer de klagende. Som da Alhed Henrichsdatters udredsfolk gjorde kommisjonen opmerksom på at der ikke var klær til å ligge på å få tilkjøbs. Han uttaler i denne anledning fol. 278’:

Dersom ellers den flittighed hos nordmendene som [*hos*] finnerne fantis, og serdeelis deris qvinder, kunde de ligesaavel som dem sig self grenner og dislige forarbeide. Thi saafremt de iche i saa maade af huis landet kand give vil komme sig self tilhielp og vere omhygelige, synis det besverligt saa meget af søen at kunde tilveyebringe.

Utenom fisket, fjøsstellet, litt jakt og arbeidet med å skaffe for til kreaturene og brensel var der omtrent ingen virksomhet hos de norske fiskere, og efter hvad der stadig blev sagt, især ut gjennom hele det 18. årh. også liten virkelyst. Man hører aldrig om husflid, der var neppe mere end den nødtørftigste håndverkskyndighet, så alt som ikke kunde fåes hos finnerne, som skotøi og skinnklær, måtte innføres — eller undværes. Det hendte derfor at der fremstillet sig for kommisjonen folk hvis påkledning svarte dårlig til klimaet. På Vardø fremkom en mand „nesten nøgen for klæder” (fol. 35v), i Kiberg en annen som „beklagte sig at maate for hunger selge klæderne af krogen” (fol. 98). Hertil må dog erindres, at der i befolkningen var endel forkomne som ikke kunde sørge for sig selv. Der omtales flere, som levet av almisser eller blev hjulpet på annen mate. Til samme kategori hørte rimeligvis nogen, især finner, som bekjente, at de hele året igjennem ikke hadde hatt annet å opholde livet med enn „bahr fisk oc vand”. Men det som sies om at enkelte skulde ha hjulpet sig med ådsler var uten tvil beregnet på å vekke Adelaers medlidenhet. Virkningen uteblev dog, som rimelig kan være, selv om tilfellene blev refereret.

Flere av de klager som fremsattes kan ikke forstås uten at man tar med i betraktning den personlige note, som Adelaer flere ganger finner sig opfordret til å gjøre opmerksom på. Det var særlig Dreyer, som fikk høre. Av hans fiskere var „den fleeste deel med koener oc smaa børn saa gott som nøgen”. Han vilde ikke engang skaffe bord til å gjøre likkister av, — om nogen skulde dø. Og skal det befindes at en part af os haver voret saa vdmattet, at naar hand skulde halle fisken i baaden er hand omtumlet baglens og ej voret saa megtig

sig selv at opreise”. „En part af voris fattige huuse [er] saa forrodnede oc brøstfeldige, at en part af os maa frøchte, at de skal falde os over hovedet, og skal fornemmes at taget hos en deel ligger nedfaldet”. Dette var i Kiberg; et par mil lenger inne i fjorden var det brukbart trevirke i bjerkeskogen, på syd-siden både bjerk og furu å få gratis, mot arbeidet ved å hente det, men det gjaldt å finne argumenter, hvorved kjøbmannen kunde rammes. Her var det den utilstrekkelige tilførsel av ferdigsagede bord og bjelker som måtte påpekes for kommisjonen.

Det lot sig let konstatere, at fiskerne ofte, eller rettere som regel, ikke hadde fått i forsyning alt det Lindenows anordning fastsatte som normal udredning. Men det fremgikk også med full tydeighet av forhørene, at de allerfleste dog hadde fått mere enn de efter vanlig handelsskikk kunde forlange. I år med godt fiske hadde de gjerne kjøpt for nesten hele sin avling, i dårlige år måtte de ialfall nogenlunde ha forsyning og stiftet dermed gjeld som vokste med hvert uheldig fiske, og ofte ellers også.

Dette var tilsyneladende ikke tilfellet med dem, hvis vilkår Adelaer først orienterte sig om, dem som var knyttet til Dreyers handel. Dreyer hadde under den foregående kommisjons møter på Vardø eftergitt sine skyldnere hvad han hadde tilgode (jfr. foran s. 152), men forsøkte i de påfølgende år å få dekning for hvad han da leverte ved å la en del av fiskets avkastning i de gode år likvidere underskuddet i de dårlige år. Dette vakte misnøje og gav hans udredsfolk anledning til å påstå, at han „avpraktiserte” dem avlingen uten å yde riktig vederlag. Dertil kom at han ikke hadde gjort avregning til tinge efter anordningens bestemmelse, men hadde fortsatt efter den metode for avregning han som gammel handlende var vant til og derved ubetenksomt tillatt Knag — i medhold av den samme anordning — å opheve fiskernes samlede gjeld for de tre år 1685—87.

Regnskapet blev på den måte, — ved at en del af gjelden på sorenskriverens maktbud var slettet, i Madkorf og Kiberg forholdsvis gunstig for fiskerne og tilsvarende ugunstig for deres utreder.

Men saken skulde stille sig helt anderledes, da man kom til Vadsø og andre steder, hvor afregningen med almuen var gjort som foreskrevet. Her viste det sig at fiskerne alt i den forholdsvis korte tid som var forløpet efter 1685, da de ved preskripsjonen var blitt fri for al gammel skyld, hadde pådraget sig en temmelig stor ny gjeld, som de fleste ikke vilde makte å greie sig ut av ved egen hjelp. Best stod finnerne; de trengte minst av innførte varer, deres kjøp var følgelig små.

Nedenfor hitsettes utdrag av endel Vadsøfiskeres konti som klargjør forholdet mellem utredningens størrelse og hvad handelsmannen fikk igjen i 1688 og 1689, foruten at de viser den udekkede gjeld fra femåret 1685—89, i regnskapet kalt endelig gjeld. Forskjellen mellem de norske fiskeres og finnernes (de seks sistes) gjeldsstiftelse er iøinefallende.

S. 259 følger en tabellarisk oversikt som Adelaer ved avslutningen av undersøkelsene lot utarbeide over det økonomiske mellemværende mellem de trafikerende, deres representanter i Finnmarken og almuen. Ad gjeldsribrikkene i denne oversikt gjør Adelaer fol. 452 flg. bemerkning: „Hvad bondens endelig gjeld angaar, da saafremt, hvis de har kundet vere bleven skyldig fra 85 til 88, ej var bleven casset, som udi Kieberg, Hamerfest oc Hasvog, skulle den sig til en temmelig deel mere have bedraget”.

[Fol. 123—128]. *Vadsø. Niels Olsens medhandlende.*

	Fått utredning for	Leveret fisk og lyse for	Har tilgode (+) eller er skyldig (-)	Endelig gjeld
Rasmus Johansen	1688: 57 v » p 22 m —89: 66 - 1 - 21 -	56 v » p » m 75 - » 15 -	+ 1 v » p 22 m + 8 - 1 - 18 -	74 v 1 p 6 m
Theopfelus Andersen	1688: 53 - 1 - 20 - —89: 79 - » »	22 - » 21 - 59 - 2 - 17 -	+ 31 - » 23 - + 19 - » 7 -	112 - » 10 -
Erik Pedersen	1688: 61 - 2 - 3 - —89: 94 - 2 - 18 -	46 - 1 - 5 - 75 - » »	+ 15 - » 22 - + 19 - 2 - 18 -	91 - » 6 -
Tord Thostensen	1688: 46 - 1 - 4 - —89: 53 - 2 - 5 -	16 - 2 - 17 - 26 - 2 - 10 -	+ 29 - 1 - 11 - + 26 - 2 - 19 -	142 - » 16 -
Gunder Andersen	1688: 44 - 1 - 20 - —89: 44 - 1 - 16 -	17 - » 7 - 26 - 2 - 10 -	+ 27 - 1 - 13 - + 17 - 2 - 6 -	115 - 1 - 14 -
Rasmus Olsen	1688: 41 - 1 - 10 - —89: 43 - 2 - 22 -	16 - 1 - 14 - 22 - » 22 -	+ 24 - 2 - 20 - + 21 - 2 - »	140 - 2 - 4 -
Magnus Eriksen	1688: 42 - 2 - 21 - —89: 41 - 2 - 7 -	18 - 2 - 3 - 21 - 2 - 14 -	+ 24 - » 18 - + 19 - 2 - 17 -	140 - 2 - 3 -
Olle Willatzen	1688: 41 - 1 - 21 - —89: 37 - 2 - 18 -	31 - » 20 - 40 - » 7 -	+ 10 - 1 - 1 - + 2 - » 13 -	85 - 1 - 3 -
Anders Villatzen	1688: 41 - » 6 - —89: 49 - » 6 -	29 - 1 - 12 - 37 - 1 - 19 -	+ 11 - 1 - 18 - + 11 - 1 - 11 -	104 - » 9 -

257

	Fått utredning for	Leveret fisk og lyse for	Har tilgode (+) eller er skyldig (-)	Endelig gjeld
Gutorm Robertzen	1688: 44 v 1 p 11 m —89: 44 - 2 - 1 -	29 v 1 p 12 m 28 - » 11 -	+ 14 v 2 p 23 m + 16 - 1 - 14 -	120 v » p 12 m
Bottel Rasmussen	1688: 43 - 1 - 11 - —89: 41 - 1 - 18 -	17 - » » 18 - » 18 -	+ 26 - 1 - 11 - + 23 - 1 - »	117 - » 11 -
Anders Torsen	1688: fått rede for rede —89: 8 - 2 - 12 -	7 - 2 - 5 - 8 - 1 - »	+ 1 - » - 12 - (9) + 1 - 2 - 10 -	9 - » 23 -
Olle Juntesen	1688: 10 - » 10 - —89: 8 - 1 - 10 -	8 - 2 - 6 - 8 - 2 - 12 -	+ » » 20 - 0	24 - 1 - 22 -
Nick Melkorsen	1688: 8 - 2 - 12 - —89: 13 - 2 - 20 -	8 ¹ / ₂ v » » 15 v » »	+ 5 - 1 - 8 - + 1 - » 2 -	11 - 1 - 18 -
Aslach Juntesen	1688: 13 - 2 - 22 - —89: 14 - » »	15 - 1 - 10 - 8 - 1 - 10 -	+ 1 - 1 - 10 - + 2 - 2 - 9 -	10 - » 11 -
gl. Toer Andersen	1688: 11 - » 19 - —89: 8 - » 23 -	11 ¹ / ₂ v » » 11 v 1 - 12 -	+ 3 - » 13 - + 3 - 2 - 10 -	20 - 1 - 3 -
Nicke Annotzen	1688: 15 - » 22 - —89: 13 - 1 - »	19 - » »	+ 5 - 2 - »	

258

[Fol. 449—51].

FORTEGNELSE

over tilførselen til Finnmarken, retursendingene
til Bergen, fiskernes og handelsforvalternes gjeld til de trafikerende
fra primo jan. 1685 til ultimo dec. 1689.

Henric Jansen, A° 1688 og 1689.

Henskicket til Niels Olsen i Vatzøe Wog fisk 2696	Tilbage bekommet W. 1367	Mere henses end faat W. 1329	Deraf bonden skyl- dig W. 388	Det øfrige tilsvarende handelsforvalternes W. 941	Endelig gjeld W. 1520
Lars Sørensen i Vardøe 1167	738	429	0	429	
Tolef Olsen i Inngen 635	313	322	6	316	42
4498	2418	2080	394	1686	1362

Hans Dreyer, A° 88 og 89
til sine handler i Madkorf, Kiberg og Eckerøen.

Henskicket til sine kiøbsvende Wog fisk 6784	Tilbage bekommet W. 4373	Mere henses end faat W. 2409	Deraf er handels- folkene skyldig W. 524	Det øfrige tilsvarende hans kiøbsv. W. 1885	Endelig gjeld Wog 524
---	--------------------------------	---------------------------------------	---	--	-----------------------------

250

Petter Luden

haver ocsaa til sine hafte handler i Kiberg oc Vatzøe
en temmelig deel godtz A° 88 ladet kome.

Hensent til be ^{ne} Petter Luden self, som i Kiberg sig da opholt W. 2536	Det gods som der- fra er tilbagesent beløber sig til W. 1598	Er saa mere hen- sent end tilbage kommet til W. 938	<i>(Siden 1685 ikke holdt avregning til tingene. Handelsfolkene derfor intet skyldig.)</i>		
---	--	---	--	--	--

Anders Bastiansen, A° 88 og 89.

Henskicket til hans kiøbsvend Haagen Lochert i Vatzøe Wog 1886	Igen bekommet Wog 1263	Mere henses end tilbage faat W. 623	Deraf handels- folkene skyldig W. 405	Det øfrige til- kommer kiøb- svenden at skal have gjort rede for W. 218	Handelsfolkene endelig gjeld Wog 1189
---	------------------------------	--	--	--	--

Jacob Andersen.

A° 88 og 89 Hensent til hans kiøbsvend Oette Bang i Vatzøe efter Ber- gen kiøb til W. 7264	Tilbage bekommet efter Berg. kiøb W. 7588	Er saa tilbage sent, som til- kommer kiøbsvend. W. 324	Den gjeld som for A° 88 og 89 af han- delsfolkene er bunden skal beløbe sig til W. 896	hvilket hand end hos handels- folkene hafver til gode	Bondens endelig gjeld fra 85 til 89 vdgang skal be- drage sig til W. 2677
A° 88 Til hans handel udi Omgang efter oc- troys taxt til Wog 674	Paa for ^{ne} godtz skal Jacob Andersen efter særregningens udviensning intet have tilbage bekommet, sarsom hand samme aar handelen med hais godtz, saa oc ault af fisk oc tron, som derved fanris, tilligemed bondens gjeld, til Rasmus Heningesen skal have solt oc afstaaed.				

260

A ^o 89 Med hans kjøb- svend Peter Fransen til de forlatte i Vaardø og Kiberg, efter Berg. Kjøb. til	Det som hand- sammeaar har til- bage bekommet beløber sig til	Er saa mindre faat tilbage end hen- skicket til	Og som huis godtz Jacob Andersen med høm kjøbssvend Peter Fransen til handet haver hensemdt er til de forlatte folch i Vaardø og Kiberg rede for rede forhandet, saa til- kommer kjøbssvenden for huis saaledes mere er henkomen end tilbage sendt, at have gjort rede for.
W. 2152	W. 862	Wog 1290	896
W. 10090	8450	1290	2677

Rasmus Heningsen, A^o 89.

Hensent til han- delen i Omgang, saa og Tanen og Aliens lakse-ellers forsyning til	Tilbage faad i fisk, thran og lax til 3615 Woger, deraf efter ikke register- nis vdvinning fisk allene 1215 W, er	Haver saa ialt mere hensemdt end til- bage bekommet til	Deraf befindes handelsfolchene for A ^o 88 og 89 at vere skyldig til	Det øfrige blifuer fordentrafikveren- des egen regning som hand self handen haver forvaltet.	Den giæld ellers, som handelst. fra primo jan. 85 til 89 saar udgang har bunden er
Wog 4408	W. 3615	Wog 793	W. 269	W. 734	

Sander Nielsen, A^o 88 og 89.

Hensicket til Halvor Monsen i Kjølefjorden	Tilbage bekommet	Mere sent end til- bage faat	Deraf handels- folchene skyldig	Det øfrige har handelsforv. haft at gjøre rede for	Endelig giæld
Woger 3985 og David Jacobsen i Kielvigen 4544	W. 2924	W. 1061	W. 638	W. 423	Woger 2737
8529	6141	1327	302	1025	1382
		2388	940	1448	4119

261

Rasmus Jensen Lindgaard, A^o 88 og 89.

Hensemdt til hans købmand Søren Paaske i Kielvig	Igien tilbage faat	Mere henskicket end bekommet	Hvoraf handels- folchene blir skyldig	Det overskydende svarer kjøbmanden	Og bliver saa endelig giæld
W. 7848	W. 6072	W. 1776	W. 1098	W. 678	W. 2844

Marn sl. Henrich Helbergs, A^o 88 og 89.

Henskicket til hen- des handelsforv. i Kielvig Alhed Henrichsd. Wog 3579	Tilbage igjen bekommet	Mere hensemdt end faad	Hvoraf handels- folchene blir skyldig	Det øfrige bør handelsforvaltern at svare	Er saa handels- folchenes endelig giæld
W. 2469	W. 1110	W. 129	W. 981	Wog 1154	

Johan Seehusen, A^o 88 og 89.

Hensemdt til kjøb- svenden Jacob Jacobsen i Kielvig	Tilbage igjen bekommet	Er saa mere hen- sent end tilbage faat	Huoraf handelst. for A ^o 88 og 89 in- tet blifuer skyldig, men har tilgode	Og tilkomer saa købssv. og de der godtz har dispon- nit alene at svare til høm	Endelig giæld findes der ingen ved denne handel, mens dend i det sted at have tilgode til 240 Wog.
W. fisk 1922	W. 1216	W. 706	W. 34	W. 706	

Henrich Blatt, A^o 88 og 89.

Hensent til kjøbssv. Søren Panch i Havvog og forrige handelsforvaltere	Det som igjen er tilbage skicket be- drager sig	Er saa mere blif- ven hensemdt end tilbagekommet	Deraf er handels- folchene skyldig bletven	Det øfrige kommer købssvenden at gjøre rede for	Er saa handels- folchenis endelig giæld
W. 2666	W. 961	W. 1705	W. 223	W. 1482	Woger 229

262

Hermund Schult, A° 88.

Hensent til køb- svendens Abraham Hopland i Hamerfest	Tilbage be- kommen	Mere sent end til- bage faaed	Deraf blifuer han- delsfolchene skyldig	Det øfrige skal handelsforvaltern have gjort rede for	Som Comm. raad Tormlen A° 89 forsynede denne handel, findes her næstefter dens endelige gjeld for A° 88 oc 89 indført
W.	W.	W.	W.	W.	W.
2239	1571	668	597	71	

Commerceraad Jørgen Thormølen.

A° 89 Hensent til køb- svendens Abraham Hopland i Hamerfest	Igen bekommet	Mere sent end til- bage faaed	Hvoraft bonden er skyldig	Det øfrige svarer handelsforvalterne, nemlig	Og er saa endelig gjeld for A° 88 oc 89	
Wog.	Wog.	Wog.	Wog.	Wog.	Wog.	
2311	1259	1052	972	80	1569	
	deraf tilføis bort- kommen 839					
oc A° 88 oc 89 Vilchen Vierdens- halben i Hasvogen	3722	1845	686	1159	686	
A° 88 oc 89 til købendene Knsd Bazzosen	2338	984	296	688	556	
oc Søren Pedersen udi Løppen	1254	579	159	420	202	
	9625	4460	2113	2347	3013	
	5165					
Og naar forberemte summer sammenlægges, da skal de sig efter foregaende maade tilsammen belæbe til	66608	45312	20946	7888	11502	18845 Wog

Foranstående tabell som hovedsakelig omfatter de to år forut for kommisjonens ankomst, illustrerer stillingen. Det var liten utsikt til at de trafikerende skulde få sine rettmessige krav dekket ved den ordinære handel, enda en del av almuens gjeld var bortfalt på grunn av formfeil ved regnskapsførselen. Legges de slettede fordringer til det foran opførte hovedbeløp for skylden, blir resultatet selv ved et lavt anslag at de som bar byrden med landsdelens forsyning hadde fått igjen henved to trediedele av det som efter taksten var deres tilgodehavende.

Det ligger nær å spørre, hvorfor bergenserne under slike omstendigheter holdt fast ved trafikken på Finnmarken. Almindelig forretningsoptimisme kan ikke ha været grunnen. Avansen hadde det offentlige fastsatt, den var neppe stor nok til å opveie en årlig deficit på godt og vel 30 prosent. Enkelte har ment at der blev manipuleret med vekt og mål, tildels også med regnskapene på fiskernes bekostning, men det er et moment som man uten betenkning kan se bort fra i denne forbindelse. Der blev konstateret tilfeller av uredelighet i omsetningen, dog så få at de ikke kunde øve merkbar ännflydelse på handelens avkastning i det lange løp. Fiskeralmuen var heller ingen enfoldig flokk som kunde utnytted ved så simple midler, den var tvert om meget mistenksom og ikke sen om å si ifra, når der kunde påvises mangler, — noget som også innberetningen om Adelaers undersøkeiser vidner om.

Det er tenkelig at Finnmarkshandelen blev opretholdt uten å være direkte regningssvarende, fordi den kom som et tillegg til bergensernes øvrige og vei mere lønnsomme virksomhet i resten av Nordnorge. I denne retning peker en ting som det at det bare var de kapitalsterke forretningshus med forgrenet handel som holdt ut, mens de mindre måtte gi op.

Det er vel også mulig at skinnhandelen har bidraget til å skaffe balanse. At den har hatt en post i regnskapet er sikkert, for som det fremgår av forhørene var der interesse for at pelsverk ikke blev omsatt til uvedkommende. Blandt annet blev fogden eksaminert, fordi det var sagt at han la sig til skinnvarer på sine skattereiser. Om kvenerne heter det fol. 334^f:

Over finnerne vdi Poßanger klagte ellers Sørn Paaske, saa oc de andre kjøbmænd at de intet bekommer af hvis vildvahre, som inde i fiorden hos denem falder, mens at de svenske kjøbmænd kommer need fra Torne og tilkiøber sig alle der faldene vildvahre, hvilchet de begierte at maatte vorde forbuden, saa og finnerne tilholdes til dennen og ingen anden vildvahre at selge.

Endelig kan det nok hende, skjønt det er lite sannsynlig, at der fløt inntekter av annen art som ikke er spesifiseret. Lilienskiold forteller i *Speculum boreale* at Finnmarkens befolkning slo større på i klæsveien enn bøndene lengere syd, de vilde ha kostbarere stoffer og mere pynt. Men en slik opplysning stemmer ikke riktig godt med hans aksjon mot de handlende; denne blev jo begrunnet med at almuen hadde det så rent ille. Den finner heller ingen støtte i forsyningslistene; de forteller, som før påpekt, snarest om grå, hverdagslig nøkternhet, ikke om ekstravaganser.

De forretningsmessige beveggrunner for bergensernes virksomhet lengst nord i slutten av det 17. århundre ligger i hvert fall ikke i dagen. Forklaringen må søkes annetsteds enn i de kilder, som fremlegges her.

Av kommisjonens meddelelser om tilførselen og forholdet mellom fiskerne og de handlende hidsettes hvad en enkelt av de siste svarer på klagemålene.

I Kjøllefjord hadde flere kjøbmenn måttet innstille, så en stor del av almuen var uten faste utredere. *Sander Nielsen* hadde holdt ut til utgangen av 1689, forsynt de fiskere som var knyttet til hans forretning og sørget for mange av de andre. Han gikk omsider dog også trett og overdrog sin handel til Rasmus

Henningsen. Men selv denne overdragelse blev regnet ham til last. Det gjaldt øiensynlig for hans gamle forbindelser å finne mest mulig å henge på ham. Tenk, han spyttet på den skårkveite vi kom med, fortalte de bl. a. til Adelaer. Kommissjonen hadde dog på dette tidspunkt tapt meget av sin tidligere villighet til å ta for godt hvad de klagende forebragte. Den innså at Knag stod bak og trakk i trådene, og dens sympati var vel snarest på Sander Niensens side. Denne trafikerendes tilsvær, dateret 26. juli 1690, lyder som følger:

[Fol. 206^v—207^v]. Faa nerverendes af Kiølefiord oc Laxefiords finners supplication over mig igaar d. 25. Iuli A^o 1690 som de kongl. Commissarier til min erklering har remitterit repliceris saaleedes.

1. Idet de foregifuer at ieg ej skal have ladet mine vdreedsfolch bekomme huis de burde have, da vdvieser bøgerne oc tingsvidner, hvad de gott folk tid efter anden haver bekommet, samt hvad de derimod haver betalt. Hvoraf skal fornemmes hvad gield de har bunden fra primo Ianvary A^o 85, da hans kongl. maj. allernaadt denem ald gielden forlod. Og foruden jeg min egen handel har forsynet, har ieg oc gjort forstreckning til alle andre baade finner oc nordmend her i Kiølefiord tingsted, som af de andre trafiqverende, formedelst deris af-mattelse, haver maat af-træde, og deris fordringer efterlade.

For det 2. at skibene ej betiemeligen er hidkomne, dertil svares, at her hver aar haver veret skibe med tilførsel, et til foraaet, og et til høsten, vden alleene det aar A^o 88 var her et skib, som dog førte vnderholdning baade til min egen handel oc de andre, som samme bøger oc tingsvidner udviser for det aar huad huer bekom.

3. Hvad skaarqvæde belanger, der de foregifuer at ieg skulle vanvoret oc foraget (hvorfra mig gud bevare, at ieg nogen tid i saa maader haver foraget ringeste smulle af herrens gaver) det forholder sig ej saaleedes, mens v-anseet at den var vdøgtig og ej god kiøbmandsvahre, haver ieg dog en deel deraf anammet for lige pris ved god kiøbmandsvahre af tørfisk, hvilchet saaledes sig forholder i sandhed, saa sandt mig gud skal hielpe.

4. At mine vdreedsfolch siger sig ingen vdreedere at vide iaar, og at hvis Sr Rasmus Henningsen ej hafde hidkommet med gods, maattet de reist af landet eller sulted ihiel, dertil svares: der ieg befant mig saa vdmattet formedelst den aarlig skade, ieg ved min store forskud paa denne handel hafde gjort, har ieg afstaaed handelen til Rasmus Henningsen, som sig dend haver antaget oc forsynet, hviichet er de gott folch ej fremmed for. Men ieg kand troe, det behager dem nu saa at anvende ald flid at recompancere mig for min forsig og forstreckning med ald den eftertale de kunde lade paafinde. De kunde jo ej bedre gjøre.

5. Foregifuer de at A^o 88, saavelsom oc siden, skal ieg deris fiske-aufl ladet optage og ingen vdreedning dennem forskafet

før in september maaned, og paa saadan maade dem ilde begeget. Dertil svaris, at min tiener maaskee har annammet auflen af nogle, før de deris fulde vdreedning bekom, efter gl. skich oc vies, og det formedelst ladingen endelig faar veret samlet til reede paa en sted i kiøbmandens huus, førend skibene kommer, formedelst fiskevæhrene oc finnefiordene ligge vit fra hin anden adspred, saa dersom fisken ej skulle samlis før skibene kom, da maatte paa den maade alle høstskibe ligge vinterleye her i landet, oc da skulle mand neppe faa enten skibe eller skibsfolch her paa landet. Og synis mig vforribelig at de folk saadant paa-skader dertil aldeelis ingen raison haver, efterdi de ere debitorer, men ingen creditorer. Saa oc eftersom de, efter deris egen berretning om høsten deris vdreedning bekom.

6^e at her skal folk vere reist fra landet, er mig ubeviest, huilchet almuen, som det angiver, kand forklare, hvilche det har veret.

I det øfrige refererer jeg mig til bøger oc tingsvidner, som skal udviese at de klagende meget har udtaget oc lidet betalt, etc.

Dessuten hitsettes et avsnitt av Sander Nielsens svar på klagen over handelen i Kjelvik og Måsø.

[Fol. 244^v—245^r]. Herpaa svaris at handelen ej haver veret min, mens David Jacobsens. Men godset dertil kommen er, haver jeg hannem forstragt. I huorledes hand siden octroyen ei haver kund-giort mig huor stoer hans handel vahr, og huor meget gods hand dertil behøvede, haver jeg dog ligevel det ene aar efter det andet mere oc mere tilskichet af alt huis jeg haver kundet viest eller optencht af huer slags at kunde vere tienlig og fornøden. Og som hand mig d. 22. augusty nest forleden aar den capital skyldig blef af 6000 rdr (huorimod jeg saare lidet hos hannem finder) efter hans egen vdviesning, men hand alleene søger at betale mig med den gjeld som vdreedsfolchene til hannem har bunden, altsaa kand endelig vere formodentlig at de iche maa have lied nogen nød, mens ieg som saaledes, som ej andet for øyen er, mine midler skal miste, haver allerstørste aarsag over saadan stor forlies mig at beklage. Men huad manqvement af groft leret eller andet til kleder det aar A^o 88 har veret, er aarsagen, at saadant da var contrabande oc ej her i riget maatte indføres.

Hvad gods jeg harveret forligt om med Rasmus [Henningsen], hand til handelens forsyn min kiøbmand David Jacobsen skulle levere, det formeener jeg at handelsfolchene ingen bekymring burde tage sig om; thi det er dennem ligge gott huem det her fører oc leverer, naar de det bekommer

Kommissjonen tar Sander Nielsen tildels i forsvar:

[Fol. 258^r]. Dog, hvad denne handels forsyning i sig self siden octroyen angaar, da ihuorvel der til en sex å syf mand kand vere, som iche vden imellem til en 20 à 30 vogers verdi, oc saaledes ej deris fulde udredning haver nødt, saa har dog den øfrige deel oc de fleste til en 40, 50, oc nogle derover, vogers verdi bekommet. Og kand i serdeelighed af A^o 89 aars vdredning sees, at den største deel baade det fulde qvantum, saa oc de fornødne species, saa oc saavit som af søeregningens datis kand sluttes, paa de rette tider nogenledes deris behøvende vnderholdning skal have faaet. Saa os efter slig beskafenhed, oc de forlattes slette tilstand, iche kand synis, at disse visse vdreedsfolk har kundet misvndet de forlatte den assistance som Sander Nielsen denem i deris nød kand have giort.

Endelig refereres presten Paus' innkjøb for årene 1688—89. Forskjellen fra almuesmannens forsyning er stor. Det gikk an å stille krav til husholdningen i Finnmarken også, bare man var prest i et godt kall. Men listen beviser samtidig at anskaffelse var beregnet på en større krets enn hans familie og tjenerskap, — på salg.

[Fol. 170^v—172^r]. Anno 1688 in mayo skibet med skipper Hans Hansen for regning af hæderlige oc vellærde mand hr. Ludvig Pauß, som følger:

12 tdr dansiger rugmeel à 11 m	2 tdr. kalk, med tde à 28 s.
2 tdr sp. salt à 13 1/2 m.	800 mursteen à 2 1/2 m.
1 tde bydelmeel for 3 rd.	3 1/2 tylt store bielcher à 7 m.
4 tdr dansk malt à 10 m.	3 1/4 tylt sperer à 28 s.
1 tde miød for 5 1/2 rd.	40 1/2 tylt bord à 26 s.
1 tde Hamborgryn for 3 rd. 3 m.	En pachtde for 1 m., deri indpachet:
1 tdr øll à 15 m.	24 p. vox à 2 1/4 m.
1 fad Vismørøll for 5 rdr.	lin for 2 m. 8 s.
1/2 oxehoved vin for 12 rdr.	it fyrfad for 1 rdr.
1 anchor anis for 4 rd. 1 ort.	6 allen rødt kirsej à 2 m.
1/2 anchor frans brvin for 3 rd. 3 m.	6 allen rask à 2 m.
20 allen røde silchebaand à 5 s.	2 lod canelbarch à 10 s.
20 allen blaa dito à 4 s.	6 vinduer à 7 m.
2 lod silche à 20 s.	1 stor speil for 12 rdr.
1 1/2 allen kniplinger à 1 rdr.	1 kiste dertil for 3 m.
2 allen dito à 3 m.	1 st. Sleßleret 3 rd.
6 allen dito à 172 m.	300 tinspiger
12 allen dito à 10 s.	200 ripspiger
2 tdr. tiere à 10 m.	6 p. sucher
1 rulle Martenic tobach,	7 allen røt kledesers à 5 1/4 m.
veyed netto 44 p. à 18 s.	20 allen sorte agram: à 12 s.
	6 allen fin leret à 2 1/2 m

4 p. perlegryn à 8 s.	1 blaa silche natrøye for
1 tinkande for 10 m.	15 rdr.
3 kaaberkieller, veyed	6 dusin knaper à 8 s.
33 1/2 m. à 15 s.	Til tvende piger som blef hyrt
3 handgreve à 10 s.	til landet 9 rdr. 1 m.
1/2 tde erter	Victualier til dennem med paa
8 forgylte ringe à 4 1/2 m.	reysen 5 rd. 4 m.
Betalt til mons ^r Knag 100 rdr.	

Foruden hvis andet smaat som til huses fornødenhed er til-skichet, og skal saa for^{ne} bedrage sig til 336 rdr.

Samme aar in iulio skibet med skiper Lauritz Mortensen for regning af hr. Ludvig, som følger:

50 tdr dantzig rugmeel à 2 rd.	6 dusin sorte knaper à 8 s.
24 tdr dansk malt à 9 m.	2 lod silche à 1 m.
1/2 oxehoved vin for 10 rdr.	2 allen graa sars à 4 m.
1 ancher fr. brenvin for 7 rdr.	6 p. sucher à 1 m.
1 ancher annis for 4 rdr.	1 vog plomer for 9 m
1 tde Rostocher øl for	6 p. rusiner à 12 s.
4 rd. 3 m.	3 p. corenter à 14 s.
1 vog prythomle for 6 rdr.	2 p. mandler à 18 s.
2 tdr. sp. salt à 13 1/2 m.	2 p. sucat à 3 m.
1 tde bydelmeel for 2rd.5m.	3 p. peber à 2 1/4 m.
1 tde gryn for 20 m.	3 p. engefer à 20 s.
1/2 tde smør for 5 rdr.	2 lod safran à 3 m.
1 tde Rostoch: erter for	4 lod canelbarch à 10 s
13 m.	4 lod nelicher à 8 s.
26 tylter bord à 26 s.	4 lod cardemome à 8 s.
En brvins pibe for 1 rdr. Der-	3 lod muscatebl. 2 m. 4 s
udi indpachet:	12 p. ries à 8 s.
50 bolch snøre à 12 s.	6 p. tørre kirsebehr à 6 s.
30 allen bremerleret à 8 s.	6 p. tørre perer à 6 s.
90 allen vesterleret à 6 s.	6 tomme ølltønder à 3 1/2 m
10 allen bolteleret à 12 s.	2 w. hvedemeel à 8 m
4 pr. støfler.	1/2 tde boghvedgryn for 12 m
2 pr. skoe.	1/2 tde hvedekafringer for
8 pr. stred dito.	7 m. 12 s.
1 st. lybsgraa for 4 rd. 3 m.	1 vog 4 m. fint engl. tin à
31 1/2 allen vemel à 13 s.	13 s. marken
24 allen rødt kirsej à 2 m.	1 sech lin veyed 3 voger for
10 allen gult dito à 2 m.	10 rdr.
2 st. grøn florett: baand	1 kruche sirup 14 p. à 6 s.
à 4 1/2 m.	2 kander rosenvand à 3 m.
5 allen sort klede à 8 m.	1 rulle Martenic tobach
5 allen sort rask à 2 m.	veyde netto 46 1/2 p. à 18 s.

- 1 tde Nordlandsk sild for Vdlagt penge 28 rdr.
 15 m. 1 jern kachelofn 10 w.
 2 sider flesk veyde 1 w. 1/2p. à 5 1/2(m?)
 à 9 m. wogen.

Med andet mere smaatøy til huusbehof. Skal saa for^{nc} aars søregninge for den sidste reise bedrage sig til 355 rdr.

Av 1689-års forsyning anføres udtragsvis:

Skibet i mars	Skibet i juli
50 tdr danbig rugmeel à 12 1/2 m.	60 tdr. danbig rugmel ä 12 m. 24 tdr. dansk malt à 10 1/2 m.
6 kaaberkieller, 1 w. 13 m. à 15 s. marken. 1 kiste perstobach veyd 67 p. à 18 s
2 st. røde finnekoenebaand ä 5 m.	1000 store bachangler ä 20 s.
3 st. sølfbaand à 18 m.	50 bolch snøre à 12 s.
13 1/2 allen sengevaar à 30 s.	52 allen vamel à 12 s. 42 allen røde taftis baand à 4 s.
12 forgylte ringer à 4 1/2 m.	100 allen vesterleret à 6 s.
Noch 50 krytdzdaller ¹ à 6 m. 2 s.	56 1/2 allen bremerleret, o. s. v. o. s. v.

Forsendelsene i begge aar hadde en samlet verdi av 1309 rdr.

Forbruket i sitt eget hus i de samme to år spesifiserte presten således:

30 tdr. Mell	12 smaler	1 ancher vin
20 tdr. Malt	2 voger talig	1 ancher fr. bren-
2 tdr. gryn	10 bolch: snøre	vin
1 tde erter	100 angler	1 ancher anis
1/2 tde ediche	3 voger hamp	20 tylder bord for-
1/2 kage sæbbe	2 tdr tierre	uden bielcher
1 tde smør	1 vog homle	oc sperer
3 slagtenød		

foruden hvis hand for sig, sin hustru oc 9 børn til kleder samt 4 drenge oc 3de tienstepigers løn behøver.

Kommisjonen bemerker:

Og saasom det af foregaende i Vaardøe oc Kieberg tingsteders forretninger saavelsom i Vatzøe kand fornemmes, at hr. Ludvig Pauß har forstragt de forlatte med en oc anden vahre, saa kand *det* nu ocsaa af hans søregninger sees, at hand til den ende mere godtz haver forskreven end hand efter hans huusholdnings-regning(s) vdvisning for sit eget huus har haft fornøden, og serdeelis af tobach, klede, leret og dislige.

¹ Det sees av denne og andre poster at Paus har tatt sig av finnernes forsyning med sølvsmykker, bånd og annen pynt. Kryssdaler er en stor mynt i sølv med et kors omgitt av stråler på reversen, ifl. dr. H. Holst egentlig en kronemynt, første gang preget i Kristiania 1683. Den har like til vår tid nydt anseelse blandt finnerne, som kaller den bævedaler, dvs.: soldaler.

Amtmannen og fogden hadde i et par år styret Finnmarken nesten eneveldig. Det kan vanskelig sies at de var i vildrede med hensyn til handelens nødvendighet, men de hadde dog mere øie for hvad de anså for overgrep av de handlende. Trolig hjulpet av fogden hadde amtmannen motarbeidet dem virksomt. De var ikke uten skyld i at flere forretninger var gått inn og andre stod for tur til at lide den samme skjebne.

Dette førte, som det nu vil være kjent, til at almuen, hvor lagerbodene stod tomme, ikke fikk hvad de trengte til sin forsyning. Men de to embedsmenn synes ikke å ha forstått at deres energiske forvaltning var en medvirkende årsak til handelens forfall, — og dermed også til almuens gjenvordigheter. Den mangelfulle tilførsel blev betraktet som en ny forgåelse av de trafikerende. Og de var øiensynlig ikke i tvil om at man i Kjøbenhavn så på saken slik som de selv gjorde. Vel ikke uten grunn. Amtmannens misjon hadde oprindelig været å berøve bergenserne den ledende stilling de inntok i den første halvdel av ottiårene. Og fogden hadde erhvervet sin tittel av viselagmann på kampen med de handlende.

Hvorom allting er, så trodde de sig i høi gunst hos regjeringen. Og det kan forstås at de følte det som en krenkelse å måtte mønstre for en undersøkelseskommissjon. Det er lett å se av protokollen at de var oprørt. Især kunde Knag ikke legge skjul på sin harme. Hans innlegg var skarpe, med brodd snart mot Thormølen, som han holdt for hovedmannen i aksjonen, snart mot samtlige trafikerende, og snart mot prosessfullmektigen Christen Bigum. Denne blev ham imidlertid sjelden svar skyldig.

Alt under møtene på Vardø forsøkte de å rive til sig ledelsen av forhørene ved å opsette en liste med spørsmål til Bigum og almuen. Dels var det spørsmål hvis besvarelse kunde stille deres forvaltning i fordelaktig lys, dels vilde de ha rede på, hvilke meddelelser var tilflytt myndighetene fra Bergen, — formodentlig for å kunne vekke tvil om de trafikerendes troverdighet.

Kommisjonens formann var dem dog for myndig, han gav ikke ledelsen fra sig på noget punkt. På samme måte som han hadde tilholdt Bigum å produsere sig under møtene, ikke innhente opplysninger direkte hos almuen uten hans vitende og kanskje til skade for forholdet mellem befolkningen og landets øvrighet, — på samme måte lot han amtmann og foged forstå at det var hans akt selv å stille de spørsmål han fant påkrevet. Al efterforskning om de kilder regjeringen øste av forbeholdt han sig å avvise, forat der ikke skulde vekkes unødige splid. Deres ønske om å få høre almuens dom om begges tjenstlige forhold skulde han nok etterkomme, men slik som han selv anså det for best til sakens fremme.

Der blev formulert et spørsmålsskjema, som han først lot de to embedsmenn besvare punkt for punkt skriftlig. Siden la han på hvert tingsted dette skjema til grunn for eksaminasjonen av almuen. Derved kunde han kontrollere alle vedkommende. Eller som han lot føre til protokolls på Vardø:

[Føl. 59^r], — informerte vi os efter hans kongl. may^{ts} allernaad^{te} befalings videre anledning om amtmandens oc fogdens conduite paa dette sted, saa oc om enhuer hafde efterlevet den hannem allernaad. gifne instruction, saa oc octroyen. Og til dend ende, at vi derom desto bedre kunde blifue vnderrettet, opsatte vi til denem huer isehr tvende begieringer, at de sig paa huer post i deris instructioner, saa oc octroyen, saavit som vi kunde synis enhuer deraf at vedkomme, huoriedes de vare blefne efterlevede, specialiter ville erklere, — at vi derefter ved tilspørgeise til almuen efter stedernis leilighed kunde forneme hvad ofver-eensstemmelse der var imellem det som de kongl. betienter hafde tilkiendegivet, og det som almuen derefter bekiente, og saaledes desto bedre den rette sandhed derudinden kunde faa at vide.

Men forinden hadde Knag gjentatt sin anklage mot de handlende. Ved proseydrens begyndelse var det blitt „paaraabt”, om nogen hadde besværingar å gjøre på de trafikerendes vegne, og Bigum hadde fremlagt en lengere memorial. Av ekstrakten fremgår at den bl. a. inneholdt bebreidelser mot fogden. Der var således en anmodning om å få opplyst sammenhengen med at han høsten 1688 hadde utskibet 42 tønner tran og efter sigende 200 vogter tørfisk, alt til Flensborg, — noget som, ifall det var riktig, vilde være en flagrant overtredelse av oktroien.

Denne beskyldning blev ikke direkte imøtegått. Derimot overrakte Knag kommisjonen et innlegg som benevnes protestasjon og som i det vesentlige var en heftig forment påstand på at de handlende hadde forbrutt sine rettigheter, sine utesrående fordringer, endog sine bygninger i Finnmarken, og at de var hjemfalne til kongens unåde. Det heter fol. 49v—50^r:

[Fol. 49^v— 50^r], Og efterdi, sagde hand videre, at de trafiquerende ved deris fuldmægtig hr. commerceraad Jørgen Thor-mølen allerunderd¹ haver forbundet sig til, at de i tolf aar ville oc skulle forsynne Findmarkens indbyggere, og derpaa octroyen allerunderd¹ erlanget, og det nu med indbyggernis iidelig klage er bekræftet, at de icke har veret forsynnet, men lied megen hunger og sult og anden elendighed i mange aaringer, — altsaa protesterede hand v-forbigiengelig, efter hans maj^{ts} allernaad^{te} bref af den 12 may 88, at de trafiquerende bør at have forbrutt dend frihed ved octroyen, der ej mere paa den sted at negociere, samt deris efterstaaende handelshuuse der paa steden. Disligeste deris krauf, om de nogen har, og derforuden at kiendes udi hans kongl. may^{ts} v-naade, som de der har er-huert hans may^{ts} privilegier til landsens opkomst og tvert derimod ruinerede oc vdpinnede indbyggerne, saa de huerken er god for at skatte oc skylde til hans may¹ som i forige tider, da brave reasonable mend handlede paa landet. Paa det andre deraf kunde have exempel ey at vnderstaa sig at vdvirke hans may^{ts} haand og seigl til hans may^{ts} vndersaatters forderf.

Siden reserverte han sig ved å hevde at han hadde fremsatt sin påstand i egenskap av foged.

Han forlangte kommisjonens kjendelse. Men da Adelaer gjorde opmærksom på at der i så fall måtte foreligge lovlig stevнемål og bad ham sørge for at det blev uttatt, trakk han sig halvveis tilbake med det eiendommelige svar: „Naar hans may^{ts} hanem dertil forordnede penge, skulle hand vide dend (*s: saken*) at forfølge”. Ellers vilde han, om begjæringen blev gitt skriftlig „derpaa nermere svare” (fol. 51^v).

Hans forlangende blev straks opfylt, men han berørte ikke saken mere før i Loppen. Der lot han den falle under påskudd av at den ikke lot sig fremme. Når ingen av de trafikerende betraktet sig som ansvarlig, var der heller ingen å utta stevнемål imot.

Men Knag lot det ikke bli med protestasjonen. Han rettet også den bebreidelse mot bergenserne at de istedenfor nødvendige varer sendte ulovlige kvanta av brennevin, mjød og tobakk til sine representanter. Denne tilførsel mente han blev rammet av interimsanordningen som foreskrev bøter på det tredobbelte av de ulovlige varers verdi. Han påstod derfor borgerne idømt en bod på 13 300 rd.

Heller ikke dette synes de andre å ha tillagt den samme betydning som fogden. I sitt tilsvaer gjorde Bigum opmerksom på at et innførselskvantum overhodet ikke var fikseret. Det het kun at ingen bonde måtte få mere av disse varer

enn for 4—5 vog pr. år. Forøvrig var han av den opfatning, at amtmannen, Knag selv, proster, prester, underfogder, kjøbmenn, fullmektiger, soldater, russiske og svenske finner avtok en vesentlig del av brennevinet og tobakken. En ripost som var vel begrunnet. Og enden blev at fogden opgav også denne sak.

Da han dessuten vilde ha en nøiaktig undersøkelse av hvad der var leveret av almindelige handelsvarer til de kondisjonerte på Vardø, hilste Bigum hans forlangende med giiede:

[Fol. 56^r], Og var at ynske at Monsr Knag som i andre maader er saa sorgfeltig, ville oc eftersee, baade hvad hr. Moses, forige sornskrifuer og andre hand ommelder, har betalt de gotfolk, de har handlet med, som nu ei er her tilstede, vel merkende at det falder en kjøbmand meget tungt at borge meget ud, give gott kjøb og faa lidet igien. Huorover baade Erhorn oc andre meget ere komne tilkort.

Den samme tone anslog de trafikerendes prosessfullmektig jevnlig, — som også da Knag vilde ha almuen adspurt, om han noensinde hadde utsuget befolkningen, sett på sin egen fordel, ikke skaffet alle rett, o. s. v. :

[Fol. 58^v]. Om alle disse støcker af hr. Vicelaugmand skulle vere bedreven, da maatte mand sig storligen derover forundre. Og maa hand det self bedre vide end jeg som icke har veret her i landet i 21 aar, som var lang tid før den gode mand hidkom.

Forhøret over amtmannens og fogdens embedsforhold gir, som det var å vente, beviser på deres interesse for sin gjerning. Om ivaretagelsen av kronens rettigheter på grensene anfører amtmannen bl. a.: „Og haver jeg aldrig feillet finnerne udi deris allerunderd. devotion oc lydighed at holde, saa flere af kierligheds pligt disse steder nu bevaaner end sig bortfløtter, som lettelig af skattemandtallets beløb kand fornemis” (fol. 60^v). Og Knag kunde bl. a. henvise til hvorledes intradene var steget, efterat han hadde overtatt fogedbestillingen. Nedenstående tabell viser i første kolumne hvad der var inngått 1687 underh ans forgiengere, derpå hvad han selv hadde opkrevet 1688—89.

[Fol. 72 ^r].	1687			1688			1689		
	rd.	m.	s.	rd.	m.	s.	rd.	m.	s.
Finneskatt.....	409	1	8	448	3	-	430	3	-
Fisketiende.....	182	4	-	406	5	1 1/3	400	3	1/3
Sagefald o. a. uvisse ...	10	1	8	104	3	-	190	4	12
Lakseelvenes forpaktn..	200	-	-	216	-	-	226	4	-
Sørøen	24	-	-	34	-	-	41	3	-

På Vadsø inntraff en pinlig episode. Paus, stedets prest som sympatiserte med bergenserne, hadde i to brev til Thormølen skrevet meget nedsettende om begge embedsmenn. Bigum fremla brevene og krevet ham innkalt for å beedige sine anførsler. Hvad slags påtrykk Paus har været utsatt for kan ikke sees, men han møtte flere ganger for kommisjonen og gjorde sluttelig et beskjemmende tilbaketog. Saken var av en slik beskaffenhet, at Adelaer ikke vilde edfeste presten. Og han vilde heller ikke føie amtmannen og fogden i deres ønske om å la kommisjonen kjenne de fremsatte beskyldninger døde og maktesløse. Han tildelte presten en reprimande og foretrakk forøvrig at innberette det forefalne til kongen. Relasjonen inneholder derom følgende:

[Fol. 179^v — 181^v], Bemelte hr Ludvig Pauß har tilskrefven hr commerceraad Jørgen Thormølen tvende breve, hvorvdi hand andrager adskelligt om de kongl. betienter. I det eene af d. 26 september 89, at der maaskee (ej') er liden redsel for dend sidste reprimande. Thi det som blef lasted for i fiord, beretter hånd, at vere accepterit, moxen lige saa meget, oc paa samme maner som tilforne. At amtmanden har veret noch paa sit *eget heste*, at tage en half vog fisk af huer mand, oc somme stedtz tu pund, af Tam søen en half lest multebehr, og æderdun en temmelig qvantitet, indbilder folchet at det er slottetz commoditeter, reiser iche ringere paa tingstederne en[d] self 7de med koene, børn, tienere oc soldatter. At amtmandens beste forrettninger er at sette almuen imod presterne oc ophitze dem til mutvillighed, og lader strafe de smaa tyve oc lader de store gaa. Hvad vildvahre, af reve- oc otterskind angaar, etc. haver de imellem sig. Og at den ene er saa god som den anden, saa at dommern faar at giøre hvad herren befaller, alting til sin egen nøtte paa begge sider.

I den anden, af den 22 november 89 at hr. Peder i Kielvigen er i lige fordømmelse med ham. Thi amtmanden har trued ham med Bremerholmen at side i jern, fra ære, kald oc kiøle. At de haver practicerit oc bekommet ordre at der skal gives lysethiende for tvende afvigte aar. Beder derfor, at gud ville skille dem fra alt ondt oc hielpe landet til en mild oc god øfrighed som vil landet vel. At de self opldøber hos fremmede i store partier for than. Med videre indhold af samme brefue, som in originali følger hos denne voris allerunderd. relation. Og vahre de fuldmegtigen Christen Bigum iblant andre documenter medgifne, som lod hr. Ludvig til æeds til samme breves indhold at forklare, indstefne. Saa oc hr. amtmand oc vicelaugmand Knag, som det skulle angaa, til vedermeele.

Og efterat citanten med indstefnede parter en og anden gang derom hafde mødt i rette, vden at det til nogen forklaring om for^{ne} brefue, formedelst en oc anden paastand, kom, indgaf endelig hr. Ludvig sin declaration, at hand samme breve hafde skrevet, da hand sig i en meget slet tilstand og v-rollighed befant. Serdeelis derudi at ham syntis de kongl. betienter skulle ville efterstrebe ham paa hans velfert, som det hannem af mange onde oc slemme menisker blef endelige indbildet, og derfor i stor hastighed oc iver skref samme breve. Og beder derfor at det af de kongl. betienter ej i verste maader maa optages, saasom hand med en god samvittighed kand præstere, at baade

1 „ej” er tilføjet over linjen, men forstyrrer meningen. Der siktes til det s. 281 - 2 nevnte kongebrev av 9. 3. 1689. Presten mente å si at amtmanden ikke hadde vist skyldig respekt for kongens advarsel, men fortsatt som før med å pålegge almuen utredsler.

hr. amtmand Lilienskiold oc vicelaugmand Knag iche er skyldig i noget som landsens indvaanere til ruin eller skade kunde vere, mens enhver af denem intet andet end et honorable renomie oc eftermeele kand paa sige.

Derefter begierte fuldmegtigen Bigum, at som hand efter slig beskafenhed og denne gjorde erklering imod hr. Ludvig Paußes egne breve iche kunde give de kongl. betienter nogen sag derefter, at det hans kongl. may^t allernaad¹ maatte vorde refererit.

Og som denne sag derefter alleene beroede imellem de kongl. betienter oc hr. Ludvig Pauß, blev begieret de skriftlig ville give tilkiende, hvorvit de dend resenterede. Og derpaa tegnede (*de*) paa den indgifne declaration, at som hr. Ludvig hafde declarerit dem for sine angifuender, begierte de herforuden at de ved dom derfor maatte frikiendes. Og hr. Ludvig tilholdes at entholde sig efterdags fra slig v-besindighed og ey saaledes om en øfrigheds betient at skrive.

Og efterat videre intet skriftlig eller mundtlig blev indgivet, fait voris afsigt derudinden:

At som hr. Ludvig Pauß ofentlig ved sin gjorde declaration igienkalte det som hand per misive hr. commerceraad Jørgen Thormølen hafde tilkiendegivet, og derhos begierte at det som hand i hastighed oc ifuer hafde skrefvet, ey af de kongl. betienter ilde maatte optages, saa kunde hannem efter slig beskafenhed i hans egne angifvelser ej nogen æd paalegges, mens at ellers denne sag efter fuldmegtigen Christen Bigums begiering hans kongl. may^t allerunderd^t skulle refereris.

Og angaaende de kongl. betienters paastand, da kunde vi den til nogen paakiendelse derudinden ey bifalde, saasom hans kongL maj^{ts} allernaad. befaling til os ey extenderte sig til videre at dømme paa, end som hvis der kunde vere handlet enten af de kongl. betienter, de trafiquerende eller andre til octroyens ofvertredelse, hvormed denne sag imellem dennem oc bemelte hr. Ludvig Pauß ey nogen egentlige gemeenskab hafde, mens at det ellers allerunderd^t hans kongl. may^t skulle tilkiendegives. I det øfrige blev imidlertid hr. Ludvig Pauß advahret, at hand sig efterdags entholdede saaledes at skrifve noget om de kongL betienter som hand iche kunde vere gestendig, og at opvarte sit embede, oc lade denem i deris functioner i fred, v-molesterit i alle maader.

Under de videre forhør blev det helt klart at oktroien var krenket på mange måter både av de handlende og embedsmennene, og at almuen hadde sin slet ikke ringe del i skylden for landsdelens vanskeligheter. Det var derfor ingen utsikt til en kommisjonskjennelse som uttrykkelig fastslo at en enkelt part udelt hadde ansvaret for tilstanden.

Bigum indså det ihvertfall og han opgav snart påtalen av tjenestemennenes salg av nødvendige varer til almuen. Ingen klaget over denne handel, og det

meste av vårene var sendt av de trafikerende selv. Det var dessuten ikke let å trekke grensen mellom lovlig og ulovlig omsetning, når det gjaldt embedsmenn. De nøt, de fleste av dem, sin lønn i naturalier. Hvad de fikk i rettighet av almuen skulde avhendes, — tørfisk, tran, skinn og dun. Og fogden måtte gjøre skatter og tiende om i penge på kronens vegne.

Bergensernes fullmektig koncentrerte sig af denne grunn i prosedyren om amtmannens og fogdens forhold forøvrig og det lykkedes ham tilslutt å overbevise kommisjonen om at der var sider ved deres embedsvirksomhet som ikke hadde været til befolkningens gavn, så den nøiaktigste undersøkelse var nødvendig. En av de siste møtedager i Loppen sa da også Knag:

[Fol. 493^v—494^v].... Hvad ydermere, som hr. Commissarierne til sluttning paastaar, da kand jeg med ald sandferdighed bekræfte, at de gode herrer ingen flid, midler eller veye haver sparet, at inqvirere om min amtmands og mit forhold i landet, saa oc efter hvis jeg hos bonden haver nødt. Og troer jeg neppe at saa skarp en inquisition efter en kongl. betienter haver voret, som efter mig, alt efter de trafiqverendes grove angivende. Og beder jeg herhos ydmygeligst, at de ko: commissarier ville referere, huorledes de haver erfaret, at jeg udi mine functioner, oc udenfore, udi dette besverlige land haver skichet og forholdet. Thi jeg ingenlunde haver frøchtet, og endnu ey heller skrechis for deris [u-] venskab, eller had, som hafver haft brødkurfuen og dette lands velstand i hænderne, men uden afskye forretted, oc skal forrette min kongis tieniste af yderste krefter, og hidindtil hiulpen, saavel oc herefter, saalenge hans kongl. may^{tt} allernaad. behager, at jeg skal vere i mine functioner, skal hielpe de nødlidende efter mullighed tilrette.

Saa beder jeg oc at de kongl. commissarier ville paa behørige steder give tilkiende, hvorleedes de trafiqverende punctualier haver efterlevet octroyen og deris forbund. Til sluttning beder jeg end allerydmygeligst at de kongl. commissarier ville tage mig ringe kongl. betienter i beskiermelse og maintenere mig udi dette vit afliggende land fra høy øfrighed, imod de trafiqverendes v-blue efterstræbelse, v-sandferdige angifuender oc v-billige forfølgelse, formedelst jeg trolig forretter min kongis tieniste.

I sine bemerkninger til dette innlegg berømmer Adelaer fogdens nidkjærhet, hans interesse for almuen og ikke minst de forlatte. Men han undlater heller ikke å påpeke, at hans sympatier har været betenkelig ensidige, som fremholdt fol. 498^v.

Mens derimod synis os....., at handelsfolchene udi almindelighed, saasom alle, nogle faa vndtagen, siden octroyen haver bundet merchelig skyld, haver haft formegen medhold udi den forsichring om deris visse forsyning, hvorved det synis, at de mere udi efterladenhet end flittighed til fiskerietz fortsettelse oc deris gjelds afbetaling har kundet styrkedes. Og saasom

handelsfolchenis og de trafiquerendes gafn oc beste saa ner er sammenbunden, at den eene icke kand tage skade, medmindre det ogsaa i lengden vil geraade til den andens nachdeel, saa synis os allerunderd., at der icke har burdt veret draget mindre omsorg for den eenes, end som den andens conservation.

Kommisjonens formann lagde saaledes ikke skjul på, at fogden efter hans mening ikke hadde optrått uhildet. Han hadde, før han gav uttrykk for sin opfatning, gjennomgått flere dommer som var fait i saker mot de handlende og hadde, hvor referatet ikke talte for sig selv, hatt sine anmerkninger å gjøre.

Før er berørt Knags opreden i egenskap av sorenskriver overfor Hans Dreyer og Peter Luden, hvis fordringer hos debitorerne var blitt underkjent. Flere lignende avgjørelser kom til Adelaers kunnskap. Men eiendommeligst var kanskje behandlingen av en sak om nogen kjøbmenns og fiskeres ulovlige handel med to hollandske skipper som i 1688 var løbet inn på Kjelviks havn. Søren Paaske og de øvrige kjøbmenn var blitt idømt bøter, beregnet efter varenes verdi. En av de handlende, Alhed Henrichsdatter, hadde dog ikke fått noget av hollenderne, derimot hadde endel av hendes utredsfolk kjøpt en tønne brød. For dette måtte Alhed bøte, hvad tønden hadde kostet; hun var efter sorenskriverens kjendelse den rette skyldige, „fordi hun ej hafde forsynet sin handel, huorover handelsfolchene har maatt handlet med v-privilegerede” (fol. 344^r).

I skarpt relieff stilles denne domsavsigelse ved den samtidige frikjendelse av presten i Kjelvik, Peder Thomesen, som hadde benyttet sig av anledningen til å komplettere sine beholdninger av drikkevarer med et anker brendevin og et anker vin. Derom sies sammesteds:

Presten hr. Peder i Kielvigen, eftersom hand ej videre hafde handlet end som forbemelt, og intet i hans logement var at bekomme, saa oc skal have lied stor mangel paa hans lefnetz ophold, og end i nøds tid skal have druchet vand i becken, da blef hand efter slig beskafenhed frikiendt.

At det dog ikke var mangel på drikkendes som hadde fått presten til å slukke sin tørst i becken, fremgår med al ønskelig klarhet av hans forsyningsliste for 1688, gjengitt av Adelaer fol. 330^v. Han hadde det år skaffet sig fra Jacob Andersen i Bergen bl. a. 6 tdr malt, 3 tdr øl, 1 fad fremmed øl, 1 anker fransk brendevin, 1 anker anis, 1/2 oksehoved fransk vin, 1 p. humle, 1/2 anker Bordeauxvin, 1/2 anker Rhinskvin, 1 fad Hamburgerøl, 1 fad engelsk øl, 1 tde Rasmusøl.

Alkoholen fant vei vidt ut over distriktet fra Kjelvikprestens hus. Det var en så kjent sak, at det ikke kunde undgå Adelaers oppmerksomhet. Presten fikk også tydelig besked om hans syn på drikkeuvesenet under behandlingen av finnernes besværing. Det sies fol. 232^v:

Og saasom der med det øl oc brendevin, som presten fører med sig til at skienche almuen med, begaaes stor misbrug til druchenskab, i steden for deris gudsfrygtes øvelse, saa synis, at det plat burde forbydes præsten, saadane drichevahre med sig at indføre (dvs.: i *finnefjorden*).

Men kommisjonen gikk også amtmannen på klingen, og situasjonen var spent under de avsluttende forhandlinger i Loppen. Skjønt hovedinnleggene var skriftlige lot de to embedsmenn sig også nu forlede til ubeherskede utbrudd. Et av

amtmannens tilsvaer var av den art, at Adelaer overhodet ikke refererer innholdet; han nøier sig med å protokollere, at Lilienskiolds påstand „ej egentlig sagen vedkom, men adskillige personalia Bigum angaaende indeholdt”.

Derimot gjengir han in extenso et innlegg av Knag (fol. 475² ff.) som på samme måte går utenom saken, men ikke sparer på ukvemsord. Bigum, „dette v-blue meniske”, hadde fått angripe ham så grovelig „med blameriske ord” i sine skammelige skrifter, at han følte sig berøvet kommisjonens forsvaer. Og han var dog sin konges tro tiener i et land, „hvor endeel af Bigums principaler ey andet søger end egen fordeel og egenøttighed, at udsue og berige sig af den fattige almue, at beviese dem ondt, som saadant vil hindre”. Etpaar ganger retter han en inntrengende appell til kommissariene om dog å forstå hvad det gjelder om. Der er kraft i ordene, og ekte harme som vekker sympati i det øieblikk de leses, men så blir tonen igjen hatsk, og han ender med å si at Bigum, som hadde opholdt sig over fogdens opkrevning av mestermannslønn, ikke skulde snakke så meget om bøddelen. Han burde be gud fri sig fra hans hånd.

Den siste del af prosedyren innledet Bigum med nedenstående memorial:

[Fol. 457^v—464^r]. Ved denne meget besverlige commission her vdi Findmarken, som nu her paa dette sted udi Loppen endes, formoder jeg paa de trafiquerendes vegne, at de vel haver fornomen den store had, der beris til de trafiquerende baade af en oc anden her i landet, fornemelig af vicelaugmand Niels Knag, foget oc sornskrifver over Findmarken, som jeg troer fuldkommelig at de ko: commissarier vil have udi gunstig hukommelse, hans kongl. may^{tt} allerunderd. at referere, hvad for haarde ord der vanchet. Dette onde kand ieg ey andet forneme end at vere den første aarsage til denne commission. Og dernest den egen fordeel, som søges i en oc anden maade, mod octroyens 13 capit.¹, hvorvdover, og formedelst en deel fiskere ved vflittighed og øsselhed binder dennem aarligen mere oc mere i giæld til de trafiquerende, det saa vit haver bragt, at nogle af de trafiquerende ere komne fra alle deris midler og haver intet andet i steden end store skyldebøger. Og paa det sidste, naar de intet mere til forstreckning haver kundet tilveyebringne, har de maat opholt og saa aldrig mere bekommet [*noget*] derfor.

Og er i saa maade høyst at beklage, at de nu self maa lide mangel paa deris alderdom, og saa ovenpaa kjøbet paa høye steder angives for banquerouterer.

(I det derpå følgende avsnitt synes kopien av Bigums innlegg å være mangelfull. Efter hans mening fremgår det klart av det kommisjonen har hørt og det som er fremlagt av sjøregninger, skippernes attester over medført gods m. v., at der fra Bergen er sendt nok til landsdelens forsyning. Han fortsetter saa:)

Omendskiønt nogle af forbemelte aarsager har til deris egen allerstørste skade maatt forlade deris handel oc vandel, har dog de andre trafiquerende i den sted [*sendt varer, saa*] at landet vel kunde forsynis med, til ald nødtørfthighed, og end dog det ej til enhver saa ligelig kand vere deelt, som de trafiquerende

1 Denne post i oktroiens forbyr off. tjenestemenn å drive handel „til forprang”.

hafde formodet, kunde der dog ingen død af hunger eller reise af landet for nød oc mangels skyld, huilchet ej heller er skeed, som flittig om er inqvirerit, naar, huad de skulle holde (helde?) paa, var i landet at bekomme. Thi om vdreedsfolchene ej haver veret forsynet af nogle, som af nødvendighed oc formedelst deris store forlies deris handler har forlatt og meest ald deris krauf, saa haver dog vahrene veret at bekomme hos de andres kiøbmend og tiennere, som har holt ved deris handler, af det som er hiidsent.

Men jeg er fuldkommen forsichret paa, at de gottfolch, mine principaler, som deris handler har forsyned, og langt mindre hr. commerceraad velbr. Jørgen Tormølen, som var i Kiøbenhafn, ey har veret kundbahr de andris handler, som har maatt sig overgive formedelst vanmeget, og derfor keret sig alleene om deris egne. Thi de efter octroyens I art, formeener at enhuer den handel skal forsyne, som hand sig haver antaget.

Ellers at skibene noget seent er komne A^o 88 formeener jeg at vere aarsage dertil, at nogle af de vahre, som skulle hid til landet, har veret forbudene at indføres i riget. Og at skibet nerverende aar og noget seent er ankommen paa Hasvog oc Loppen, da fornemmes at her forleden vaar et stort quantum er hidsendt, saa, om godtzet var blefven rett uddeelt til enhuers, nemlig til velbr. hr. commerceraads og Sr Henrich Blåts egne handelsfolch, og ej til andres, hafde de veret nøyagtig forsynet. Og ere vdreedsfolchene enhuer, efterat skib er didkommen, vel tilfredtz, helst de, som har veret flittige oc sparsomme og ey til vflid oc øsselhed hengifne.

Vil saa have de kongl. commissarier paa mine principalers vegne, som er befunden deris handler at have for-synet, ombedet, at de deris vskyldighed hans kongl. may^{tt} allerunderd. vil referere. I serdeelished den store skade oc forlies, de haver lied, over det at vdreedsfolchene den største deel huer aar setter sig i giæld, ihvad fiskeriet end kand vere, lidet eller meget, ihuorvel de paa de vahre der vorder didsent, nyder saa billig kiøb efter octroyens taxt, saa at de trafiquerende paa en deel har ringe profit, paa en deel ingen, og paa en deel forlies. Som for exempel, at mand maatte gifue iaar for en tønne sp. salt i Bergen 23 à 24 m. danske, føre den saa her til landet og deraf gifue fragt, og selge den her for 13 1/2 m. efter den reede taxt. Og enddog hans kongl. maj^{tt} allernaad. efterlod fiskerne ald deris giæld, som de vare skyldige indtil A^o 1685 primo janvary, som bedrager sig til en vsigelig stor summa, haver de dog siden bunden indtil A^o 1690-----¹ efter rigtige tingsvidner, hvor [af]

¹ Her må kopien igjen være ufullstendig. Sammenhengen forutsetter en opgave over den nye giølds størrelse.

de kongl. commissarier haver taget copie til efterretning. Og dog er der klage at de faar iche noch, helst de som mindst betaler, og enddog kiøbmendene oc tienerne her i landet en stor deel seer igiennem fingre med en deels øsselhed oc vflittighed, hvorover de korer i giæld. Om *det* er af aarsage, at en part boer dennem langt fra haanden, og den ene holder med den anden, saa de ingen bevies derpaa kand have, *det* gifuer jeg magt, saa sees det noch deraf at de borger meget oc betaler kun heel lidet, ere dog altid ferdige at klage over deris madfadere.

Herpaa føris til exempel en fisker som lod supplicere oc klage for de kongl. commissarier over David Jacobsen, kiøbmand udi Kielvigen, at hand hanem hafde forlatt, da hand dog ej var blefven forlatt af hannem, men antagen af be^{me} David Jacobsen som skafet hanem godtz paa forstreckning. Og som ingen for hans vduelighed ville have hanem i roer med sig, ofvertalte David Jacobsen de som tog hannem i band med sig. Siden kom samme fiskere aldrig til kiøbmanden, enten det udtagne godtz at betale, eller mere at begiere, men fløtte fra en sted til anden, saa David ej fant ham, før hand kom paa commissionstinget i Kielvig og klage over hanem.

Ligesaa klage en ved navn Hans Matzen her paa dette sted i Loppen ved suppliqve, at hand faar ej vdredning noch, med videre hans angivende. Og kand derimod bevieses med sornskrifvern Monss^r Knags af-sigt, som herhos irettelegges, at hand det eene aar lidet, det andet aar intet imod sin fulde vdreedning betalte. De andre, som tillige med hanem suppliqven haver vnderskreven, har fløt dennem langt vdaf veyen, baade fra velbr. Jørgen Thormø lens fuldmegtiger oc fra fiskeriet. [*De*] ere tilkiente at forføye dennem til det sted fiskeriet falder, men de det ey siden A^o 87 hidtil har villet efterleve.

Sr Sørn Paaske oc andre i Kielvigen klage over fiskernis muthvi[*lli*]ghed med fiskens og aufUngens leverance før skibenis ankomst, ja naar skibene vare ankomne vndertiden, endog de med deris egne folk oc baade maatte hente fisken hos dennem, som kand foraarsage stor skade og forhindring, ja naar det leed seent ud paa høsten, stor v-lyche ved folk, skib og godtzes forlies. Saa jeg iche kand see at de trafiqverende her paa landet kand subsistere paa saadan maade, og det vmulligt vden deris forderf og ruin.

Derfore anholder ydmygeligst paa de trafiqverendes vegne, først at de kongl. commissarier ville andrage det for hans may^{tt} med allerunderd^{te} begiering, at hernest maatte skee den allernaad. anstalt, at de trafiqverende self eller deris kiøbmend eller tienere her i Findmarken maatte ey vere forbundene at betroe til fiskerne mere end de synis at vere flittige og gode til at betale,

saasom octroyens 2den arct. formelder, at de trafiquerende for deris godtz oc forsyning skal nyde rigtig oc god betaling. Og er det tilforne hans kongl. may^{ts} allernaad. villie, som kand sees af kongl. maj^{ts} bref til hr. cancellieraad Hans Lilienschiold dat. Kiøbenhafn dend 9 marty 1689 huilchet begieris at hans Velbrhd ville irettelegge, at vndersatterne der i landet, som findes efterladne, at de iche udi rette tide vil fiske eller vere om deris næring, naar de af deris vdredere ere vorden forsynede, iche vden visse kiendetegn til forbedring blifuer derefter videre betroed, mens tilholdes at betale, hvis de laugmessig kand skyldig vere, saavit enhuers boe oc midler kand tilstreche, saavelsom og at levere deris auflede fisk oc andet i rette tide, vnder tilbørlig straf, til de trafiquerendes fuldmegtiger, saa at skibene derover iche skal blifue opholdne.

2. At som mand ingen skibsfolk kand faa, landet Findmarken at beseigle, for det lange periculeuse fahrvand, helst naar søefolch behøves i kongl. may^{ts} tieniste, medmindre de nyder nogen ringe kiøbmanskab i deris bodsmandsboe efter gl. skich, og de trafiquerende derfor mod deris villie har maattet dennem saadant tillade, thi de ej nogen skiberom ellers kunde faa hiid, — da anholdes allerunderd¹ at de kongl. commissarier saadant hans kongl. may^{ts} ville berette, at det i nødsfald i naade maatte optages.

3. At hans kongl. maytt allernaad¹ ville behage at befale, at bønderne maa føre deris fiskeaufl til de steder, som kiøbmændene eller fuldmegtigerne i landet dend til indskibning vil have, naar de dennem derom bud tilsender, at kiøbmændene oc tiererne ey skal vere forleggen oc skibene forligge deris tid, oc (. . . ?) vind, som foraarsager stor skade, paa de steder bønderne her oc der i landet fra handelsforvalterne boer.

4. Huis jeg paa commissionstingene tilforne tid efter anden kand have erindret de kongl. commissarier om per memorial, i serdeelighed om tiendens forskaandsel af torskelevertran og tienden af præstens, fogdens, skrifverns oc bødelens rettighed, som aldrig tilforne haver veret udgiven, hvorom og almuen haver suppliceret, det begieris allerunderd^t hans kongl. maytt andrages.

5. Saasom vicelaugmand over Stavanger amt, Niels Knag, oppebehr en vog fisk aarligen af huer mand, nordmend oc finner, forspørgis allerunderd¹ om hand dertil haver kongl. tilladelse. Deraf vides vel, at hand bør at have for skrifueløn, som altid sedvanlig 1 p. 6 m. fisk af huer mand om aaret, og for bødelens løn af hver it half pund fisk. Men saasom fogderne iche nogen tid har veret bevilget at annamme løn af bonden, det mig er vitterligt, mens huis de annammet, haver iche veret uden skaarfisk, thi de har nødt løn af kongen, og til samme

skaarfisk vides ey, om de dertil har haft nogen rett eller ey, — da forspørgis allerunderd., om hand for alle 3 løn er berettiget en vog fisk af huer mand aarlig, som hand annammer af nordmend og finner, — og at hand maatte bevise den rett hand sig paaberaaber dertil at have.

6te. Disligeste om hand har rett til at annamme af finerne hvis de har berettet hannem at give aarligen, at hand derom oc beviser, hand dertil at vere berettiget. Thi om nogen efter gl. dog ej god, men vlouglig sedvane noget saadant kundet oppebaaret, følger det iche paa at det mod kongens lov skal vedblifue.

7. Om det og er hannem tillatt at kiøbe sig forverch der falder vnder prætext at hand tager det i skatt, derom er og min vnderd^{te} forspørgelse.

8te. Efter stefning og egen vedstaaelse oc min gjorde protestation om det kiøbmandskab, hand med vpriviligerede har dreven, og dend foragt hand de trafiquerende i hans skriftlige indlæg tilføyed, derpaa begieris en endelig dom, saavel som i den sag imellem mig og hr. cancellieraad oc amtmand Hans Lilienskiold om hans v-loulige oppebørsel her i landet, hvorfor jeg oc forderligst mulligt dom begierer. Og forblifuer de velædle oc velvise kongl. Commissariers

allertienstskyldigste oc beredvilligste tienere
paa de trafiquerendes vegne

Act. Loppen den 2 sept. 1690.

Christen Bigum.

Den i memorialen sist anførte sak mot amtmannen var reist i Kjelvik den 2. august og angikk et efter Bigums opfatning ulovlig påbud om sølvkande- og bordholdsfisk foruden andre tyngsler for almuen, — saaledes overdrevne fordringer på skyss, utnyttelse av Tamsø i strid med de omboendes interesser og dessuten forskjellige overgrep av amtmannens folk, som egenmektig hadde tiltvunget sig tributt i finnefjordene, i form av fødevarer, levende dyr og andet; etsteds kailes disse utredslers knektetoll, andre steder spisning til slottet.

Også i Kjelvik stod presten i opposisjon til amtmannen. Han kunde dog ikke tvinges til å kapitulere i likhet med Paus i Vadsø, for han hadde flere av kjøbmennene på sin side. Vi får derfor full beskjed om, hvorledes amtmannens folk hadde faret frem hos finnerne, og de handlende la frem på rettens bord skrivelser fra ham selv som tilsynelatende dokumenterte anklagens første punkt helt overbevisende.

Adelaer utsatte den endelige behandling av Bigums påstand til de siste møter. Han kunde ikke, af hensyn til kommisjonens fortsatte arbeide, ta stilling til de øiensynlig vel begrunnede besværingar over amtmannens forvaltning av embedet. Men i Loppen gav han en oversikt over denne saks utvikling og felte så sin kjendelse. I denne undgik han som sedvanlig å innta et standpunkt som vilde stenge for en mindelig ordning. Lilienskiold hadde, da han forstod angrepenes rekkevidde, fremlagt et for ham lite smigrende kongebrev av 9. mars 1689. Det fremgikk af dette at endel av de stedfundne misligheter alt var innberettet til

regjeringen, hvad der hadde hatt tilfølge en skarp advarsel¹, men også en efter - latelse av det som måtte være forbrutt — av sær kongelig nåde.

Dette blev utgangspunktet for kommisjonens kjendelse. Hvad der var foregått før kongebrevets datum tillå det ikke den å dømme om, og av hensyn til kongens avgjørelse kunde den heller ikke gjøre mere enn å innberette, hvad der var forefalt senere.

Av referatet hitsettes etpar avsnitt. Først hvad der meddeles om overgrep mot finnerne i Porsanger:

[Fol. 469^r—472^r]. Angaaende hr. amtmands tieneris forhold imod finnerne, da svarede hr. Peder Thommesen, at hand ved æd ville og kunde erholde, og det i samtlig finers af Poßanger, deris nerverelse, at de for hannem hafde klaget, hvis i saa maade i stefnemaalet ommeldes. Og blev til dend ende samtlige finnerne, som till stede vare, i retten indkaldet, og ved deris egen vedstaaelse deraf efterfølgende bekiente:

Nemlig lehnsmand Morten Annotzen, at en person nafnlig Tommes Pedersen hafde opbrut en af finnernes skiaar ved nafn Lars Andersen, som formedelst svagheit ej møtte tilstede, og at Thommes Pedersen da sagde at det var spisning til amtmand, som hand ville have, og at der hafde veret i følge med hanem amtmandens tiener Niels Hansen oc en soldatt nafnlig Knud Øxenbergh, mens at ingen af dennem var med at bryde skiaaen op, og at for^{nc} Thommes Pedersen fich udaf skiaaen en reenboug.

Og bekiente derhos Joen Mathiesen, Gunder Sabbesen, Sara Annotzen og Anders Nielsen alle till sammen, at det saaledes var passerit, og at de self hafde seet, huorledes skiaaen var opbrut og tørven aftaget. Og sagde derhos, at be^{mc} Thommes Persen sig for amtmandens tienere udgaf. Og vedstod disse ellers i ligemaade, at de til hanem spisning hafde udgivet, nemlig Joen Matiesen en simlereen, Gunder Sabesen 6 m. vid i spisning oc *it* otterskind derhos, saasom bemelte Thomes Persen tru [*e*] de hannem at hvis hand iche gaf det, saa skulle hans søn føris til slottet, til at blifue amtmandens skiøtte. Noch bekiente hånd, at Thomes Pedersen fich paa sin egen skyld en reen, saa og at da var i følge med hanem amtmandens tiennere oc en soldatt.

Sara Annotzen bekiente at have givet til Thomes Pedersen 5 m. vid i spisning og intet videre. Anders Nielsen i ligemaader 6 m. vid, og at huerchen amtmandens tienere Niels Hansen eller soldatten begierte noget, mens alleene for^{nc} Thomes, som det self til sig annammede. Lehnsmanden Gunder Mortensen af Ytterby bekiente, at hand intet hafde givet, som hand samme aar var lehnsmand.

1 — med alvorlig befaling, at hand derefter bedre observerede oc holt over hans may^{ts} allernaadte anordninger og erindret sig sin allerunderd. skyldighed til hans may^{ts} tieneste oc landetz conservation, saafremt hand iche, om videre billig klagemaal ofuer hanem skulle indkomme, derfor ville stande hans kongl may^{tt} til rette (fol. 473^v).

Jermund Clemmesen bekiente at have givet hannem for spisning tre reene og for den fierde 2de reenskind, som skulle veret for tvende aars spisning. Og da hand sagde til for^{ne} Thomes, at det iche tilforne hafde veret udgiven, svarede hand hannem, at det saaledes herefter skulle vere, og sagde, som hans andre granner vedstod, at hand ingen betaling derfor hafde faaed..... Og sagde ellers derhos, at hand maatte love forne^{te} Thomes it otterskind til andet aar, saafremt hand iche ville at hans godtz skulle beslaaes. Hvilchet hand dog iche siden bekom, formedelst amtmandens fuldmegtig, som om slig Thommes Persens forhold skulle inqvirere, hafde gjort forbud at de ey videre til hannem skulle gifue.

Iver Gundersen bekiente at have gifuet forbe^{me} Thomes it half pund fisk oc it par comager oc intet videre. Giermund Gundersen it halft pund fisk, og bekiente denne find tillige at hand da var saa bange, at hvis det hafde veret førre, hafde hand søgt til fields. Anders Gundersen en gied, og sagde denne find derhos, at da hans qvinde udieede af hendes faarehuus it faar oc en gied, sagde soldatten til Thomes, tag nu huilchen du vil, og tog saa gieden. Amtmandens tiennere Niels Hansen bekiente finen ey da at have veret derhos.

Peder Jonsen bekiente ocsaa at have givet hanem en gied, og at amtmandens tienere Niels Hansen var da derhos, mens intet af hanem fordret. Saa ogsaa, at siden den tid intet af hanem er vorden begieret. Morten Torsen en smalle, Gunder Mortensen iligemaade en smalle. Povel Andersen bekiente at Thomes tog fra hannem 2de reen og i penge en rixdr, som var til skatten, mens reenene viste hand iche hvorfor. Vicelaugmand Knag berettet herhos, at hand samme rdr., som i skatt var gifuen, af Thomes Persen hafde faaed, og ellers at Lars Volter, amtmandens fuldmegtig, som da forestod Østfindmarkens fogderi, hafde gifvet forbemelte Thomes Persen fuldmagt til at indkrefve A° 87 aars skatt oc leding hos denne find, som var fløttet fra Varanger oc til Poßanger.

De andre finner af Ytterby bekiente at hand af dem intet hafde taget. Ellers vedstod begge lehnsændene, nafnlig Gunder Mortensen og Joen Matiesen at hand af denem begierte en slett daler i penge eller og i det sted tre march dun, som af huer mand skulle udgives, som de sagde at Thomes bekiente at skule veret for amtmanden, hvilchet dog siden hverchen er bleven krevet eller udgivet. Og bekiente be^{me} Gunder Mortensen, at udaf samme reen og faar en deel var ført til Kielvigen, en deel til Repervogen, og at forne^{te} 3de personer Tomes Pedersen, Niels Hansen oc soldatten var den tid i følge sammen. Og skal sig dette A° 87 ved julietider have tildraget.

Og bekiente finnerne paa fuldmegtigen Bigums tilspørgelse, at de for ovenbe^{me} vahre aldeelis ingen betaling hafde endda bekommet.

[Fol. 473^r—475^r]. Dernest fremlagde og udi samme sag Sørn Paaske it hanem af hr. amtmand tilskrefuen bref af den 4 april A^o 88, hvorudi amtmanden saaledes melder, saavit fuldmegtig Christen Bigum formeente til hans principalers præjudice at vere, at hand iche kunde fuld-skrifue dend høflighed, som den Østfindmark-almue hanem saa jefnlig bevieser, nu i det ene, som det andet, og som Sørn Paaske har veret dend første tilhielpere hos almuen der vest, om den udlovede half vogs løfte, og almuen øst forlængst hafde betalt den sølfkandefisk som efter gl. sedvane amtmændene given er, og derforuden, foruden den halve vogs løfte til sommers, godvillig, som samtlig ved alle vehr indgaaed, at forsynne amtmanden til sit bords vnderhold ved en ordinarie fierefisk af baaden, saasom til deris præst, saasom ingen negotie bruges eller nogen drenge vnderholdes, hvorudi mange haver giort begyndelse.

Derudi hand ej mindre kand berøme borgerskabetz tilskyndelse og gode villie hos almuen. Og som hand ej paatiufler, at jo saa brave folch findes der vest, baade sligt hos bonden at recommendere, deri hand Sørn Paaske som sin beste ven tiltroer, saa og it gott villig folk efter deris formue, haabes hånd. Saa er hand forsichret at mand sligt almuen communicerer, de og lader tee deris gode villie saaledes, at imod det hand afstaar den sølfkandefisk, almuen kunde synis enten at give saadan koggefisk, som til vnderfogden huer tid vorder leveret, eller hvorledes for hanem best kunde mages. Eller og, at almuen der vest kunde overtalis, saavel find som nordmand, for den udlovede halve vog og den brugelig sølfkandefiskes afstand, spisning, værd, med videre almuen øst giver, allmuen der vest ville forunde af huer mand en heell vog aarlig, som alt settes udi Sørn Paaskes censur oc billigste overslag for hanem til *det* beste. Videre skulle Povel Kock referere hanem. Og at den fisk almuen ville vnde hanem, maatte skee efter meeste mullighed udi langer, formedelst hans correspondence skyld ved andre steder, saasom taxten dog it udfalder efter octroyen. Disligeste hvis forverk der kunde falde ved Sørn Paaskes handel, amtmanden først maatte for betaling forvndes, før det til Bergen forsendes.

Saa fremlagde ogsaa David Jacobsen en hanem af hr. amtmand tilskrefuen missive af dend 23 juli 1688 af indhold, saavit Bigum formeente at vere til de trafiqverendes skade, at amtmanden sine sagger David Jacobsen til det beste recommenderer at forhielp til den villighed allmuen seeniste tilsagde hanem. Og om deris leilighed kunde falde, leverantzen maatte skee udi langer, dog ej uden deris gode villie.

Noch fremlagde hand en anden af dend 4 april 88, hvorudi hr. amtmand in post-scripto af same bref begierer, at dersom der falder ved hans handel noget foerverk af otter, hand det da for

betaling maatte bekomme før det afsendes til Bergen. Item om hand kunde have gode langger, at da kunde skee den byttning vden hans skade mod torsk, eftersom det efter taxten gielder lige.

Om Bigums replikk handler følgende avsnitt:

[Fol. 479^r]. Og derefter paa-staar oc formeener hånd, at hr. amtmand Hans Lilienskiold bør at beviese hans kongl. may^{tts} allernaad. befaling til detz annammelse, mens hvis iche, da er hans meening, at saadant ligesaa vel som spisnings oppebørsel af finnerne strider imod loven pag. 3 samt pag. 910, art. II^{te}, som ingen uden kongen alleene maa paalegge told oc contributioner, og ej mere oppeberge, end kongen paabyder. Men skulle det forstaaes at vere en kiendelse, da er hans formeening, at det ej heller er tilbørligt, saasom loven det dog iche bevilger, mens pag. 476, art. 29de forbydes, omendskiønt at det er taget vnder det skind, andre saadant tilforne kunde have bedrevet, og almuen det godvillig vdgiven, oc at bøndernis skudtzmaal ingen kand befri, hvorom loven gjør formelding pag. 477 og pag 478, art. 31.

Amtmannen bestred gjentagne ganger, at Thomas Pedersen hadde oprått på hans vegne, og det synes også klart, at denne persons overgrep ikke burde hatt nogen plass i prosedyren. Ang. de øvrige punkter i Bigums anklage henvises til det som siden oplyses om amtmannseembedets inntekter.

Endelig gjengis hvad Adelaer lot føre til protokolls ved avslutningen av kommisjonstinget i Loppen:

[Fol. 519^r—520^r]. Og er saaledes hans kongl. may^{tts} allernaad^t befaling, paa dette sted allerunderdanigst bleven efterlevet. Hvilenet er det sidste tingsted i Findmarken, hvor da commissionen der er bleven endet. Og haver vi sammestedt, saavel som paa forige tingsteder altid for almuen oplæst den eene dag, hvad der den forige dag i commissionen var passeret. Saa og stedtze før den blef begynt, paa it huer sted ført dem til gemytte den store kongl. omsorg som hans kongl. may^{tt} allernaad^l lod sig behage for deris velstand oc conservation at drage. Og ved sluttningen erindret dennem deris allerunder^{te} troskabs plicht, og at de derefter stedtze burde blifue øfrighedens ordre som af hans kongl. may^{tt} allernaad. dennem var beskichet, til hans kongl. may^{tts} allernaad. villies efterkomelse hørige oc lydige. Saa og at ertee sig imod deris præster villige og flittige tilhørere. Dernest blefve de og formanede i deris huuse at beflitte dennem paa sparsomhed, og sig fiskeriet, som det fornemste middel, som dennem til deris nærings søgning er beskierret, i høyeste maade at lade vere angelegen. Og derhos at bere tilbørlig omhygelighed for, at deris børn oc tyende, nest gudtz frycht, til flitighed oc duelighed blefue opdragne.

Rettighetene.

Amtets embedsmenn fikk sin avlønning hovedsakelig i naturalydelser som de selv måtte opkreve hos befolkningen og realisere. Den enkeltes kår avhang derfor i høy grad av hans forretningssans og hans evne til å omgås menigmann. Der var intet regulativ, avgiftene eller rettighetene grunnet sig på sedvane, så både deres størrelse og art kunde variere fra det ene sogn til det annet. Og ydelser som en enkelt embedsmann på grunn av personlige egenskaper nøt som en villighet, hadde under hans efterfølger øiensynlig lett for å bli til en forpliktelse — for almuen, og for den offentlige betjent en ny rettighet ved siden av de eldre. Nedenfor hitsettes først hvad kommiss jonen opplyser om prestenes regulære inntekter hos almuen.

[Fol. 45^r]. *Vardø*. Sagde ellers paa tilspørgelse at gifue deris prest udi rettighed, nemlig en gift mand udi ofer 1 vog fisk, vdi bordhold 1 vog fisk, og udi fierefisk de som boer paa stedet hos presten hver dag saa ofte de kommer af søen af baaden 1 fisk. De som boer udenvehrs, som i Madkorf oc Hafningberg, saa oc Syltevig, huer mand aarlig 1 vog fisk. Een selffostringskarl, som iche er gift, giver i ofer oc bordhold tilsamen 172 vog fisk, mens i fierefisk som andre.

[Fol. 175^v—176^r]. *Vadsø*. Vdi rettighed gifuer dette tingsteds nordmend deris prest aarligen, de som boer i vehret een vog i ofer oc en vog i bordhold oc en fierefisk af baaden saa ofte de af søen kommer i land. Og de som boer vdenvehrs hver mand 3 voger. Finnerne gifuer de som er skattmend huer mand aarligen een vog udi rettighed oc 6 rypper i spisning. Ellers paastod finnerne, at de burde nyde af presten for thiiendens erleggelse 1 tde øll aarligen, som de berettede siden Otte Bielckes tid iche hafde bekommet. Og sagde hr. Ludvig, at ihvorvel det tilkom prousten hr. Moses det at gifue, saasom hand lOden oppeber, saa vilde hand dog saa lenge hand blef der paa stedet, imod den aarlig spisning af ryper, tvende gange om aaret naar hand til dennem indkom, samme tønde øll gierne til dennem give.

[Fol. 237^r]. Ellers gifuer de af Omgang deris prest udi rettighed, nemlig huer nordmand udi alt 4 voger fisk, som er 172 vog i bordhold, 172 w. i ofer oc 1 vog i fierefisk, nemlig 1 p. om vaaren, 1 p. om høsten, oc derforuden 1 p. i skaarqvædte, naar de den faar. Hoops oc Langefiords folchene dog vndtagen, som gifuer hannem iche videre aarligen i fierefisk end 2 p., det øfrig som de andre. Neder Tanens finner gifuer hannem aarligen udi rettighed i alt 4 p. fisk. Af Kiølefiords tingsteds handelsfolk faar hand af huer nordmand 4 woger ligesom af dem i Omgang, aarligen, og herforuden i fierely se af huer mand 1 kande lyse som skal vere fordi at leveren tages

af fisken, førend den i rettighed leveres. Saa oc skoefisk vndertiden af huer mand i baaden it spehr, aarlig, som er tu tal, oc skal vere af gl. skik, fordi presten af Sköttingberg maa gaa over fieldet til Kiølefiord, naar hand der dennem betiener. Saa gifuer de ocsaa vndertiden fiereveed, som er tre bønd kiepe paa huer mand.....Vdi accidentier gifuer de presten, som udi bønedaab, brudevielse, begrafvelse oc dislige, som enhver haver raad til.

[Fol. 333^v]. Og bekiente ellers de af Kiel vi gen at gifue til hannem (D: Peder Thommesen) i aarlig rettighed nemlig i bordhold halfanden vog, i ofer en vog og i fierefisk en fisk af huer baad dagligen¹. Vdi vdvehrene gifuer de udi bordhold halfanden vog, i ofer en vog og udi fierefisk tre voger à baaden aarligen. Og mestendeelen ligeledes udi Skårs og Honingsvogen, saa og Maasøen, hvor de dog gifuer ialt efter baaden 13 voger aarligen.

De vdaf Inggen giver deris prest i rettighed 4 p, i bordhold, 1 vog i ofer oc 1 vog i fierefisk. En selffostring gifuer 2 p. aarlig og vnge karle 1 p. Saa nyder hand ocsaa herforuden af dennem for brendeveed en børe tørf. Det besvergede de sig ellers over at de maa gjøre hannem om aaret en dags arbeide, hvilchet udi hans formands tid var kun af nogle en villighed, og siden som en rettighed er blefuen prætenderet, hvorfore de begierede at maatte forskaanis.

[

Fol. 380^f]. *Hammerfest*. Ofuer deris prest hafde de ej noget at klage, og giver nordmendene til hannem udi rettighed ialt

2 voger oc 2 p. foruden fierefisk, som gives vndertiden 2 à 3 voger efter baaden som dog ej er noget vist. Af finnerne nyder hand af manden 1 vog 2 p. og intet videre.

[Fol. 402]. *Talvik*. Giver hanem (sognepresten til Hasvog, Alexander V/igandus) udi rettighed udi alt en vog fisk, som er it pund for huer gang hand kommer ind til denem oc gjør dem tieniste. Og derforuden om høsten i bordhold huad enhuer vil, som dog ej er satt dennem for noget vist. Ellers sagde de derhos, at hand fordrer af dennem for graffestelse af et voxen liig tu voger. Saa fremkom ocsaa en anden mand oc sagde at hand i saa maade hafde givet hannem en halfandet aars qvie, hvilchet syntis at falde dennem noget tungt.

 1 I anledning av en klage til amtmannen oplystes for kommisjonen (fol. 335^f), at 12 mand av almuen i 1689 hadde ydet presten „en half dags arbeide paa Tamsøen til at slaa høe....men almuen formodede at naar de gifuer hannem deris rettighed, burde de for dagsarbeide at forskaanis”

[Fol. 455^v]. Almuen af Hasvog gifuer hannem ellers udi rettighed, huer mand en vog i ofer, 4 p. i bordhold, og i fierefisk en vog.

[Fol. 456^r]. Almuen i Loppen .. . giver hanem (prosten TorbenReersen) ellers udi rettighed foruden fierefisk, tre voger, som er 1 wog udi ofer, 1 w. 1 p. i bordhold og 2 p. til forbedring, formedelst kalletz ringhed.

[Fol. 512]. Foruden huis handelsfolchene af Loppens tingsted hafde bekientt til deris præst, prousten hr. Torben Reersen aarligen i rettighed at have udgifvet, sagde de end at gjøre hanem aarlig en dags arbeide. Og er ellers dette kald det ringeste af indkomst, som i heele Findmarken findes¹.

Som foged hadde Knag fast lønn av *det* offentlige, men han blev også betenkt av almuen på forskjellig vis. I egenskap af sorenskriver blev han avlønned med rettighetsfisk. En ekstra inntekt som han visnok selv hadde hatt ideen til, bestod i 6 m. fisk årlig av hver mann for å fungere som almuens rådgiver, idet han samtidig ga avkall på gebyr for utstedelse av tingsvidner og lignende aksidentier. Kommisjonen fikk anledning til å stifte bekjentskap med denne side av hans virksomhet, for de fleste av almuens skriftlige klagemål har Knags særegne form. De følgende meddelelser om hans stillingers økonomi er dels hans egne, dels almuens.

[Fol. 71^r]. Af almuen nyder jeg, som sornskrifuern for mig nødt haver, nemlig 1 pund 6 m. fisk af huer mand. Item som fogderne, sal. Jørgen Christensen i Østfindmarken oc sal. Mogens Lind i Vest-Findmarchen nød som de var bevilged af commissarierne A° 85 oc tilforne af vicedadtholder hr. Just Høg, nemlig af huer mand 1 pund fisk. Giør tilsammen vngefehr firehundrede oc nogle voger fisk, hvoraf jeg skal give min formand i skrifveriet en aarlig pension oc lønne en tienner. Derforuden haver jeg tvende gange lied søeskade siden jeg kom hid i landet, saa dend beholdene rest er heel ringe. Tilmed er fast ald fortieniste ved mine functioner bestaende i de aarlig regenskaber for de faa general tingsvidner ieg udsteder. Thi her falder intet ved gaarders besigtelse, sager om oddelsgods, ey heller paa arveskifter, efterdi de fleeste bønder ere i stor giæld, icke heller for dompenge. Saa jeg med æed kand bekreffe, at jeg

1 Prosten andrager derfor gjennom kommisjonen om at noget måtte tillegges ham av kgl. nåde. Han innsendte også skriftlig begjæring om at kongen vilde forunde en student, Thue Nitter, suksesjon i kaliet. På grunn av alderdom og „daglig tiltagende svaghed” kunde Torben Reersen ikke mere betjene sitt kall som før. Kommisjonen siger, at han „stedtze skal have veret af it exemplar[jisk] oc for sin meenighed opbygelig lif oc lefnet”. Den anbefaler suksesjonen av Nitter som under et års tjeneste hadde erhvervet sig et meget godt lov. „Og skal ellers prousten bemelte studioso hans kaldsbref paa hans kongl. may^{ts} allernaad. behag have givet.” (fol. 513.)

en heel tingreise for aar oc dag haver forrettet lehnit igienem og iche nydet ved mine functioner 4 rixdr., enten udi dompenge, tingsvidner, contracter, arfueskifter og dislige. Thi om jeg dømmet i 30 sager imellem bønderne, faar jeg iche dompenge af 3, som nochsom kand beviases.

[Fol. 236^v]. *Kjøllefford*. Og giver hanem vdi rettighed ligesom de paa de forige tingsteder, nemlig vdi sornskrifueløn 1 p. 6 m., vdi fogdeløn 1 p. og herforuden 6 m. fisk, som de sagde at vere for tingsvidner oc dislige, huorfor hand ellers intet af denem skal tage. Saa hand af huer mand tilligemed det halve pund, som hand paa mestermandens vegne opber, tager udi alt 1 vog vdi rettighed, som de sagde med en god villie at vdgifue. Herforvden nyder hand af finnelehnsmandene et reensdyrskind, som de kalde fletteskind¹, saa oc et eller to ref eller otterskind.

[Fol. 333^r]. *Kjelvik*. Over vicelaugmand Knag hafde ej heller nogen af disse tingsteders handelsfolk noget at klage og bekiente de samtligen at have givet hanem, som de vdaf Kjøllefforden *in allis* i rettighed, med det hand paa mestermandens vegne oppeber, en vog fisk, og at de sex m. deraf var for villighed hand dem gjorde. Og giver herforuden finnelehnsmandene til hannem hver et simleskind, som er det skind hand sider paa, naar hand kommer til dennem at opebehre skatten, og kaldis fletteskind. Herforvden tvende otter eller refskind, og intet videre, enten i springskatt eller anden villighed.

[Fol. 380^r]. *Hammerfest*. Finnelehnsmanden sagde at have givet til hannem aarligen foruden fletteskind, 2de refskind.

Knags rettighet i Hammerfest tingsted opgis forøvrig, med det halve pund som han oppebar for mestermanden, til ialt 1 vog pr. mand. Likeså i Talvik.

[Fol. 402^r]. *Talvik*. Af lehnsmanden Peder Mortensen hafde hand faaed A° 88 og 89 for lehnsmands fletteskind, oc skienk, it biørneskind. Og af lehnsmand Niels Pedersen hafde hand faaed tu reveskind, mens intet fletteskind.

1 Ad „fletteskind“ og finnernes „flætta“, sovestedet i sjøfinnegammen i eldre tid, oplyser rektor J. Qvigstad velvillig: „Fletteskind er et godt norsk ord. Gin. *flet*, n., jordgulvet i fortidens huse Jeg kjender ordet *flet* fra Lofoten, hvor det bruktes om *briksen* i en rorbod. Den tid da Sjølapperne i Troms fylke endnu hadde beboelsesgammer, kaldte de lappisk *loaido* (soveplassen — paa gulvet paa høire og venstre side av ildstedet) paa norsk for *flet*, og lappisk *bærbmek* (stokken paa jordgulvet foran *loaido*) paa norsk for *fletstok* Lilienskiöld omtaler ogsaa *flæteriis*, afskaarne bircheqviste, tiener udj stæden for gulff oc derpaa breedis reenschind til ligesom sæde. Lappisk *flætta* er laant fra norsk, i den urnord. form **flatja* er ordet gaat over til finsk {p: kvænsk): *lattia* (gulv) og til lappisk *latte* (gulv), til lappisk maaskje ikke direkte, men gjennem finsk.”

Om Sørøen og Rolsøen.

[Fol. 516^v—517^v]. De af Hasvog som boer paa *Sørøen* . . . bekiente efter foregaaende tilspørgelse at gifue udi landvaar hver mand en half vog fisk, og at af kobbeveydet nu gives mere nu mindre, ligesom det til den høystbydende mest kand udbringes. Skal ellers A^o 89 til halattende rixdr. vere gifuen og for indeverende aar til tyfge rixdr. Fiorleyen staar altid for vist, som er 15 otterskind. Dend som forpachter øens herligheder tilsammen, skal det siden igien deelt, til andre igien bortforpachte. Og skal huer fiord paa øen vere satt for noget viß, saasom af Værefiord 2 skind. Fra Haaen oc til Staalet 5 skind, derifra oc til Kobbefiorden 6 skind. Derifra til Værefiord 2 skind, som er heele øen trint omkring, oc gjør tilsamen 15ten otterskind.

Saa bekiente ogsaa disse folk af Hasvogen, at Nordlandsfarene ogsaa i forige tider skal have givet landvaar, nemlig fra Korsmis oc til St Hansdag, af baaden 2 p. fisk, som de dog nu paa en sexten aar iche skal have givet, da de efterlod vinterfiskeriet fra Kyndelsmisse og til Korsmisse. Men synis dog billigt, at de efter proportion af deris fiskeri gaf nu lige saa vel som tilforne noget vist udi landvaar.

[Fol. 342^v]. *Kjelvik*. Gevehr bekiente boemendene kun ganske faa hos dennem at have. Herhos sagde de ellers, at finnerne udi Qvalsund saaledes med deris skytteri haver ødelagt de reensdyr, som tilforne paa Rolsøen var, at istedenfor 400 støcher skal der nu iche findes over en 10.

Om amtmannsembedets inntekter og Tamsøens forpaktning.

Amtmannens inntekter var ikke fikseret på samme måde som de øvrige embedsmenns. En viss del av dem var garanteret av det offentlige, resten var rettigheter, som befolkningen ikke syntes særlig villig til å anerkjenne.

Da Lilienskiold under sit besøk i Finnmarken sammen med Lindenow hadde orienteret sig om forholdene i de østlige distrikter, og således også hadde tatt i øiesyn den usle, forfalne amtmannsbolig på Vardøhus, vendte han, som tidligere meddelt, tilbake til Bergen. Og han hadde derefter halvt om halvt innrettet sig på å la embedets forretninger skjøtte av en fullmektig. Da var det at Knag der nordfra rettet en inntrengende henstilling til ham om selv å overta amtets forvaltning. Derved vilde han også nyte godt av samtlige inntekter, — dem han karakteriserte som gode. Det heter derom fol. 477^v:

Tillige fremlagde hr. amtmand et hannem den 10de martj 1686 tilskrefven bref af vice-laugmand Knag, hvorudi vicelaugmanden af hanem begier at hand for ingen deel ville qvitere, at komme til lehenet, saa og derhos andrager, at der for hannem over alt

lehneth er en god indkomme, først spisning over alt fiellet, saa og reensdyr hos Veranger finner, en packet tønde dun af Poßanger finner, og af huer baad over det heele lehen en linnestning i den beste fisketid, eller en half vog fisk af huer mand.

Men efterat almuen i mange år hadde været fri for direkte utredsler til amtmanden, voldte opkrevningen av disse avgifter strid. Lilienskiold anvendte, som det fremgår av prosedyren, lempelige midler og gjorde sig håb om kjøbmennenes bistand, men opnådde bare å komme i konflikt med dem. I Kjelvik blev det til åpenlyst brudd, på Vadsø stod han i fare for å miste sin bolig, som han hadde leiet av en av de handlende. Særlig var Sørn Paaskes opptreden alt annet enn fair (jfr. s. 284).

Hans forsøk på å åpne for nye inntektskilder, ved forpaktning av Tamsø o. a., fait heller ikke heldig ut. Om hans alt annet enn lette stilling meddeles noget i flg. innlegg for kommisjonen.

[Fol. 503^r—508^r], Eilers indgaf hr. amtmand, angaaende forbedelte Tamsøens forpactning saavelsom en deel poster hans egen anligende vedkomende, dette efterfølgende.

Saasom den allernaad. instructions 1 punct tilholder mig af yderste æfne at paaarbejde det, hvorved intradernis forbedring kunde udi det allernaad. mig anbetroede amt forefalde, og egennøttighed derimod afskafes, og jeg befinder at blant adskelige andre øer, som udi den finnefiord Poßanger udi Vestfindmarken findes, nu udi serdelished gives [*en*] ved navn Tam søen, som Kielvigs indbygere haver udvalt sig til nøtte og brug, ved den aarlig dunsamiing og multhehrpluchen, vden at af samme øes herlighed ringeste nøtte til hans may^{tt} af-flyder, mens som samme øe for saa lang tid siden er fredlyst, dertil med dependerer ey meenige mands brug af øen videre end den fordeel, som Kielvigs almue derved søger, saa derved fast mere kjøbmandskab drifves end til sundheds beste, saa er endog faste landet som andre øer ved gode tider med deslige tilfelde saa rigelig begavet, at almuen med magelighed deraf sig kunde forsynne til deris fornødenhed, og udi huis øfrige til sundheds conservation kunde udkrefvis, det velædle hr. Commissarier vel selfuer haver fornømt, — altsaa haver jeg forlængst den høye øfrighed slig landsens tilstand allerunderd. givet tilkiende, tillige med mit allerunderd. tilbud af en aarlige forpactning.

Mens som intet endelig svar er paafuld og de velædle hr. Commissarier nu udi amtet er, at fornemme ald beskafenheden, saa erbyder ieg endnu udi Commissionen til intradernis formeering for samme øes vbehindret nydelse udi dunsamling og multhehrpluchning aarligen at erlegge 30 rixdr, saa lenge jeg ved amtet forblifuer, om det mig derfor allernaad. maatte tillades, hvilchet tilbud jeg begierer at de ko: Commissarier paa sine høye steder ville behage at andrage, til et naadigst paafølgende svar.

Saa haver de kongl. Commissarier udi ligemaade fornømt slottetz store brøstfeldighed og huor ringe it tilhold jeg haver

udi Vatzøe for mig oc mit ganske huus, end dog at dette land saa store, som jefnlig besverligheder vndergifues, og som samme ringe hytter og verelse mig af borgern udi Vatzøe, Niels Olsen, igien er opsagt, af befrychtende ellers af hans principal i Bergen at kastis i had, som medfølgende documenter N° 1. 2. 3. udviser, saa jeg paa den maade fast finder mig huusvild for mig oc mine smaa børn, foruden at de kongl. Commissarier selver nochsom haver fornomet mit ringe vilkor i sine maade, begierer derfor ydmygeligst, at de mig ved deris allerunderd. relation paa sine høye steder ville ihu-komme, saa at udaf intraderne ved kongl. naade maatte bekostis nogen fornødenlig verelse for mig udi Vatzøen, som beqvemeligst baade for grentzerne, som de fremedes opsigt, hvor og den største almue i amtet ved en sted kunde samlis. Eller om mig udi det sted ved ovenermelte øes herlighed maatte ved amtet benaades, da ieg allerunderd. erbyder mig self med behøfvende verelse at forsyne.

Og som hans kongl. may^t allernaad^t haver forundt min løn udaf amtetz intrader at betalis, derfor allerunderd. betachis, men som intraderne udi dette land ey ved den maade som ved andre steder paa en vis sted kunde samlis vden ved største møye oc omkostning, naar saa skulle skee, derover saa blifuer lønen mig assignerit ved adskelige steder, som gifuer mig et temmelig ophold oc vittløftighed, den til nøtte udi betiemelig tid at kunde bruge, mens paa det mand ved nogen beqvemeligere adgang kunde vorde lønnenn megtig ved de steder mand tilholder, og hvorfra skibningen kunde skee, paa det mand derimod kunde nyde noget godtz at frelse livet i dette haarde land, da begieris ydmygeligst de kongl. Commissariers gode recommendation ved sine høye steder, saa at det Østfindmark fogderies indkomster udi min løns første betaling, for saa vit det kunde tilreche, allernaad. maatte forblive og ved samme maade til mig leveres som det af almuen annammes, paa det jeg stedtze og i betiemelige tid kand komme til min beskibning, og vedkommende forbefrøchtende indtørkning befries. Og om videre kunde paa lønnen restere, det iligemaade af de nermeste intrader maatte fyllistgiøris, efterdi fogden, som ved intradernis oppebørsel af det heele amt er betroed, meener fra vesten af, baade med skiber og jægter, kand affragte fisken til vedkommende steder at leveres, og ej behøver saa meget godtz til vnderhold at hidsendis, som til mit huuses fornødenhed giøris, vdi den sted, at formedelst saadan vitløftig annammelse af min løn, fisken ofte udi mange aar (!, wger?) mig til største skade maa overstaa.

Forblifuer de velædle h^r Commissarier
tienstskyldigste tiennere

Løppen
den 2 sept. 1690.

Hans Lilienschiold.

Angaaende det tilbud paa Tamssøen, som vicelaugmanden udi hans for indgifuende memorial beretter at have veret til 50 rdr., som af hr. amtmand til hannem derpaa skal have bødet, og hr. amtmand i denne sin indgivende ichun til 30 rdr. derpaa byder, da forklarte hr. amtmand det saaledes, at saafremt hand foruden de tvende herligheds puncter, som hand haver andraget, nemlig: dunsamlingen oc multebehrplucken, hand end maatte nyde høesletterne, og huis gafn, alleene, som derved kunde falde, ville hand de 20 rdr tillegge, om det ham derfor allernaad. maatte forvndis.

Og indstilles derefter samme til hans kongl. may^{ts} allernaad. behag.

Ellers er det allerunderd. derved at erindre, at der ved multebehrenis pluchning imellem hr. amtmand og handelsforvalterne om handelsfolchene, som endelig dertil fich at brugis, maaskee nogen dispute ville falde, idet at handelsforvalterne skulle ville paastaa, at handelsfolchene, som dennem kunde vere skyldig, i detz sted burde brugis til fiskeriet. Saa ville der ogsaa med udskibningen af samme falde tuistighed, i det at handelsforvalterne skulle maaskee vegre sig, formeedelst de ingen nøtte deraf hafde, samme i deris befragtende skiberomme at indtage. Og saaledes gives aarsage til misforstand imellem dem, og klagemaal for hans may^{tt}, Angaaende høesletterne, da som hr. amtmand formedelst hans der vit fraverende iche det auflede høe deraf sig self kunde føre til nøtte, saa fich hand derfor høysletterne igien til andre at bortforpachte.

Dunsamlingen der paa øen angaaende, da kunde den uden mindst besvering for handelsfolchene bortforpachtis, saasom dentz indsamling uden hindring oc ved faa folk kand skee.....

Anlangende de huuse, som udi slottet Vardöhus findes, hvor forige amtmend skal have boed, da er det efter hr. amtmands beretning vist noch, at de er ganske brøstfeldige, som fornemelig skal vere skeed, formedelst at ingen af amtmendene siden amtmand Skiort sig stadig der skal have opholdet. Saa er ogsaa de huuse, som hr. amtmand udi Vatzøen boer udi, leyehuuse og derforuden meget slett conditionerit. Og indstilles hans begiering i saa maade til hans kongl. may^{ts} allernaad. behag om hannem, om iche af intraderne dog den allernaad. behielpning derudinden allernaad. maatte ertees, at Vatzøe tingstedtz handelsfolk maatte derudi komme hannem tilhielp, at hugge saa meget tørner udi Neiden, hvor der bygningstømmer skal falde, som hand til fornødene huuse oc verelser kunde behøve, og det ogsaa at tilhugge oc opreise.

Anlangende hans løns betaling, da er det iligemaade vist noch, at den hannem her oc der i tingstederne og vndertiden langt fra hannem vorder assignerit, hvilchet dervdofuer vel gifuer

hannem ved udskibningen nogen besverlighed¹, saa ogsaa derfor at indkiøbe sig behøvende vahre til hans huuses fornødenhed.

Af kommisjonens forhør angående amtmannens inntekter hitsettes forøvrig hvad der oplyses om tidligere fredlysning av multeforekomster samt en meddelelse om sølvkandefisken i Kiberg og andre utredsler i Kjelvik.

[Fol. 476^r—477^v]. Angaaende multebørs pluchning da bekiente amtmanden udi foregaaende hånds indlæg, at hand ey uden nogle faa tønder et eniste aar af øen haver nødt. Og ellers dertil, saavel som angaaende dunsamlingen sammesteds producerte hand it vdtog af tingprotocolen af den 6 iuli A^o 89 *Tamsøen* anlangende, hvorudi ommeldes at hr amtmand Lilienskiold da indgaf til publication en copie af sl. laugmand Skiønbøls afsigt angaaende multebørpluchning til amtmændene paa Vaardøhuus, udi huilchen Skiønbøls forretning af den 24 may A^o 1653 meldes, at der udi amtmanden Jørgen Friises, fogdens og meenige laugrettes oververelse for retten er bleven forefunden og af almuen sam-tøgt, at der aarligen, naar nogen dun eller multebør i øer kunde vere at bekomme, skulle førend de samler til dennem self eller nogen anden, sanches lehensherrn tilgode paa hans may^{ts} vegne 2de dage naar tid er. Hvorfore forn^{te} øer da blef fredliuste, ingen sig at vnderstaa nogen forfang deri at giøre, hvilchet paa alle andre steder i Findmarken skal vere læst oc forkyndt, og af almuen, hvor de haver øer, samtøgt, uden alleene i Kielvigen, hvor almuen belovede at ville give en half lest multebør, naar aaringerne vare gode. Hvorefter amtmand Lilienskiold, da hand dette forleden aar paa Kielvig ting hafde ladet publicere, tilspurte almuen sammesteds, om de ville rette sig efter den forige sedvane med den halve lest multebør til slottet at samle, dertil de svarede, at de aaringer gud giver nogen multebør paa Tamsøen, ville de give deraf som af gamel tid, og belofte kiøbmændene at forskafe tønder til huis bær almuen sanchede til amtmanden. Efter samme vdtog skal finnerne af Poßanger af Yttre oc Indreby same tid have belovet, at de aarligen til amtmanden ville gifue en half vog dun, og derimod sagde sig iche at ville befatte med dunsamlingen paa Tamsøen.

[Fol. 104^v]. *Kiberg*. Sagde ellers efter foregaaende tilspørgeise, at de iche videre villighed havde giort hannem, end at de fra Korsmis oc til Sante Hansdag det første aar hand kom til amtet, hafde givet hannem daglig af baaden en fierefisk. Mens i forige

1 Overensstemmende med hans andragende instillet kommisjonen, at amtmanden „maatte nyde sin løn i de nærmeste hos hannem faldene indkomster” (fol. 576^r), dog først efterat utgiftene til garnisonens forpleining, hvortil Varangerfinnernes skatt og leding paa det nærmeste vilde gå med, samt omkostningene ved den malmiske reise var dekket.

tider haver de gjort deris amtmend det første aar de kom til amtet en dags roen, een deel givet en halv vog fisk. Men til amtmænd Otte Bielcke 2 pund fisk, som efter vnderfogdens bekiendelse da først blev kaldet sølfkandefisk. Og sagde hånd, at de bergenske, og serdeelis Anders Bastiansen hafde animerit almuen dertil. Det samme skal ocsaa amtmænd Knud Giedde have nødt. Mens imidlertid at magistraten i Bergen efter allernaad. tilladelse forvaltede amtet, skal dend ej vere bleven udgiven.

[Fol. 332^v]. *Kjelvik*. (Tilspurt ang. amtmannens forhold svarte almuen,) baade de af Kielvig, Maasøe oc Ingen, at de sig aldeelis intet hafde over hannem at besverge, mens vare med hannem vel tilfretz. Og skal de af Kielvig have gifuet hannem i villighed A° 88 huer mand ½ vog fisk, saa oc alle de tilhørende fiskevehrs handelsfolk, vndtagen de af Sverholt aleene. Hvorimod hand skal have gifuet til dem 2 tde øel.

Finnerne hafde ej heller noget over amtmænden at klage, haver ellers gifuet hannem aarligen tilsammen 1/2 vog dun, og derimod skulle de derforuden sig iche med Tam søen befatte. Simen Henrichsen Find bekiente, A° 88 at have samlet dun paa Tamsøen, og imod tu tønder meel og en kofte, som hand af amtmænden skal have faaed, leverte hand hannem halfanden vog dun.

Angaaende ellers denne duns samling paa bemelte øe Tamsøen, da ind-stefnede fuldmegtigen Christen Bigum iblant andre poster hr. amtmænd derfor, og skal vdi Loppens tingstedtz forretning, hvor dom derudinden blef afsagt, videre derom vorde meldet (jfr. foran s. 281).

De vdaf Maasøen bekiente at have givet deris amtmænd det første aar hand kom paa tinget til denem A° 89 en deel it pund, en deel ½ vog fisk, oc nogle slet intet. Saa haver i ligemaade de af Inggen A° 89, da hand var paa tingreiserne, givet hannem en deel it pund, en deel en half vog fisk, og af nogle skal hand intet have faaed. Og sagde ellers disse vdaf Inggen oc Maasøen, at afg. hr. iustitzraad Lindenow paa sidste commission gaf dem 1 tde øll til en erindring, at de skulle kiende deris amtmænd igien med noget, naar hand kom i lehnet til dem.

Fjellfinner og Sjøfinner

I løpet av det 16. og 17. århundre tapte jakt og innsjøfiske meget av sin betydning for fjellfinnernes økonomi, og deres næring utviklet sig i retning av eksklusiv renskjøtsel. Hjordene blev større, vel også flere, og krevet mere beitesland. De stammer som før hadde holdt sig helt inne på vidden, de norsk-svenske fellesfinner, trengte frem nordover mot sjøen og ut på de store halvøer. Sist i

det 17. århundre nærmet denne bevegelse sig sin avslutning. Bare øene var på dette tidspunkt uberørt av fellesfinnernes flytninger¹ i sommerhalvåret.

Men i et temmelig bredt belte langs kysten, deri innbefattet Magerøen og etpar andre øer, var der også en gammel, helt norsk fjellfinnæring. Den stod i intim kontakt med sjøfinnbosetningen, og sjøfinnerne hadde heller ikke oppgitt fullstendig å holde ren. Mange av dem drev dessuten jakt i fjellet etter eldre tiders metode, — i den utstrekning det enda var mulig.

Fellesfinnernes fremrykning mot nord førte til strid om beitene og om retten til jakt. Det er dette forhold som kommer frem i klagemålene gjengitt nedenfor. Det gjelder her kystlandet mellom Tana og Talvik. Andre kilder klarlegger lignende, tildels ennu sterkere motsetninger i Varanger.

Skillet mellom viddens og kystens folk blev utvisket, eftersom fjellfinner fra de indre byer, særlig utarmede finner, flyttet ned til sjøkanten. Men at der engang i tiden har færdes to adskilte stammegrupper i Finnmarken, én nærmest kysten og en annen i det indre, derom minner enda i vore dager den dialektiske forskjell mellom fjellfinnerne og en del av sjøfinnerne.

[Fol. 233^r—235^r]. Foruden foregaaende deris klagemaal besvergede sig byfolchene udaf Lybesby oc Bondø over fieldfinnerne af Arritzby, at de denem med deris reensdyr, saa oc med deris skytteri gjør indpas, efter deris klagemaals videre indhold:

Vi finner af Lybesby oc Bondø tilkiendegifuer herved ydmygeligst, hvorledes en deel af fieldfinnerne i Arretzby om sommern oc høsten tilholder paa voris søefielde med deris tamme dyr, der opæder maassemarchen for voris dyr, og imidlertid bruger deris skøtteri i voris fieide og bortskyder fast alle dyr der tilholder, hvorover os stor indpas i voris næring oc biering tilføyes. Mens om vintern, naar vi venter voris foged, at skal opberge hans kongl. may^{ts} skatt, bortfløtte de igien til svenske fieldet oc iche vil svare hverchen skatt eller fløttning hos os, og ihvorvel baade fogden, naar hand kommer til fieldet, heller oc hos os forbyder dennem saadan omstripping oc indpas, saa agter de det dog iche, men gjør det dobbelt verre. Thi supplierer vi ydmygeligst, at i kongl. Commissarier saadant for hans kongl. may^t allerunderd. ville tilkiendegifue, og ellers gjøre saadan forandring, at vi kunde nyde søefieldene udi roelighed, paa det vi kunde skatte oc skylde til den deel vi pligtig ere. Hvis vi herudi iche nyder nogen beskiermelse, ere vi ej god for at skatte som af forige tider. Forventende en god resolution, forblifvende

Velædle oc velviese hr. Commissariers
Kiølefjorden d. 25 Iuli A^o 90. ydmygge thienere

paa samtlig byfolchenis vegne, vndertegner	
af Lybesby	af Bondø
lehnsmd Morten Iversen,	l:md. Ifuer Nielsen,
Clemmen Eskildsen	Olle Pedersen.

Skrevet efter begier, af Nils Knag.

1 Flytningene hadde således alt før 1700 et langt større omfang enn fremstillet i „Finmarkens polit. historie” av O. A. Johnsen, som mener at fellesfinnerne ennu i tiden efter 1700 vesentlig kom langs elveløpene ned til sjøen (jfr. bl. a. s. 158).

Saa indgaf ocsaa Nedertanens finner deris klagemaal ofver Øfvertans finner, saaleedes:

Som vi ofte for voris øfrighed haver tilkiendegifuet den store indpas oc fortængsel, som de finner af øfre Tanen oc Arretzby os iidelig tilføyer, idet de nedkommer til siøfieldene oc bortskyder de vilde reensdyr, som tilholder vdenfor Hoopseidet paa Omgangsfieldene, og paa andre steder i siøfieldene, samt med otter- oc refschyteri ved søestranden os megen indpas skeer, hvorover voris næring meget betages, disligeste kommer de til siøesiden med stoer mengde tamme reensdyr, der opæder maasemarchen for voris reene oc græsgangen for voris fæ oc småler, og ihuorvel voris øfrighed dem saadant skriftlig oc mundtlig forbyder, saa agter de det dog iche, men truer os høylig at de skal gjøre *det* langt mere. Derfor supplicerer vi nu aller ydmygeligst at i gode herrer vil paa saadant raade boed. Thi skal de saaleedes maa raade sig selver, kand vi ej vere boende her i landet. Disligeste tilkiendegiver vi og, at de finner som kaldes Øfretans finer, ichun for nogle faa aar siden haver bebygget de fielder langs ved Tanens elf, som de nu kalder Øfretannebye, hvor der aldrig tilforne haver boed fieldfinder. Og blifuer det dem ej betids hindret, skal de ville komme hid ned til søesiden at boe, der dog Øfretans fielder aldrig er grentzefielder, men tilhører voris konge alleene. Hvorom vi beder at i gode herrer ville tilspørge de her nu verende af samme Øfre Tanne finner, samt spørge dem, hvem der haver bevilget dem at boe paa samme Øfretans fieide. Vi forventer herpaa en god forandring og forblifuer i gode herrer

Kjølefiord d. 25 iuli A° 90.

Ydmygge thiennere

Paa samtlig Nedertanne finners vegne

Lehnsmd Niels Ifuersen, Gunder Clemmensen

Efter begier skrefvet af Niels Knag.

Forvden dette deris skriftlige klagemaal, saa besvergte baade de af Laxefiorden saavelsom Neder-Tanens finner sig mundtlig ofuer fieldfinnernes indpas udi deris reensdyrs drift oc schyteri paa fieldene. Og iblant andet bekiente Neder Tanens finner saavelsom andre 3de fra Øfre Tanen paa tilspørgende, at bemelte Øvertanens finner først udi amtmand Otte Bielckes oc fogden Niels Fils tid sig i Ofver Tanens fieide haver nedsatt, saa oc at samme fieide ligger vestenfra Stangenes en 3de mille op i landet til en elf kaldes Maschejouke, som løber ned i Tanen, og skal de finner som boer paa den venstre side af Tanen nedenfor for^{ne} elf immediaté høre vnder Norgis crone, og burde allerunderd. at skatte som andre søefinner; mens de som boer ovenfor samme elf at skatte til begge kongerne. Og begierte bemelte 3de Øfvertanens finner at nyde den samme frihed som Nedertanens

finner, til fields oc fiere, med skøtteriet oc i andre maader, og derimod allerunderd¹ at erlegge den samme skatt som de til hans maj[”], hvorpaa hr. amtmand lofte at ville gifue dennem paa hans may^{ts} vegne tilladelse.

Vdi det øfrige indstilles allerunderd. til hans kongl. maj[”], hvorledes hans kongl. may^{tt} allernaad. finder for behageligt, at derpaa, oc den indpas som fieldfinnerne vdaf Arretzby giøre søefinnerne, enten ved et grentzemøde, eller i andre maader bør at raades boed.

[Fol. 342^v]. *Kjelvik tingsted*. Og klagte Poßanger finner herhos, at de svenske fieldfinner truer dennem, naar de om vintern skyder tilfields, at de vil tage deris reen oc bøsse fra dem, om de med skøtteri for høyt til fields søger.

[Fol. 400^r—401^r].-----Indgaf finnerne af Alten deris Klagemaal ofuer fieldfinnerne afAdevehr og Koutken, af indhold saaleedes:

Som fieldfinnerne af Adevehr och Koutken imod gl. sedvane hid nedkommer til søesiden med deris reensdyr og os stor skade og indpas tilfører, idet de meest sommern igiennem tilholder her ved søen, oc fisker, oc da ved deris ripen oc stripen udi fiorder oc næsser med ild oc røg, de optender, bortskremer kobber oc andre vilde dyr, saa vi ej kand søge voris nering ved stranden eller i voris søefielde, som af gl. tied, altsaa supplicerer vi ydmygeligst, at saadant maa vorde hans kongl. maj[”] tilkiendegivet, med vnderd^t begiering, at ermelte finner maatte tilholdis at blifue paa grentzefielderne, og ej vnder straf at komme til søesiden, og os nogen hinder eller indpas tilføye. Disligeste beder vi at den find af Klubben, Clemend Larsen maa vorde tilholt, ej at komme paa vore fieide med sine reener til at giøre os slig indpas oc skade som hidindtil. Hernest vi indslutter de kongl. commissarier vnder guds trofaste vold, og allerlydigste forblivende

	de kongl. commissariers
Talvig den 22 aug.	ydmygeste thienere
A ^o 1690	paa samtl. Altens tingsteds finners vegne
	vndertegner voris lehensmender
	Peder Mortensen Niels Pedersen.

Dette indgifne Klagemaal over den indpas som fieldfinnerne af Adevehr oc Koutken giør søe-finnerne i deris nering, er mesten deelen af lige beskafenhed som det forindførte Laxefiords finnernis over fieldfinnerne der sammestedtz, som allerunderd. indstilles til hans kongl. may^{tt} huorledes derpaa skal raades boed. Saa ogsaa, at som der er tvistighed imellem det eene tingstedtz finner og det andet indbyrdes, som her imellem dem af Qvalsundoc Alten, som oc, som herforuden har veret

at fornemme, imellem Vahrangers finner oc de af Neder-Tanen angaaende deris reensdyrs drift oc skytteri, om det icke allernaad^t maatte behage hans kongl. may^{tt}, at fieldene vdi visse districter for et huer tingstedtz almue blef deelt, huor vit enhuer med sine reen maatte komme, oc skøtteriet søge, hvilchet der, uden vanskelighed, kunde skee. Og skal i svenske Lapland, til at forekomme dend indpas, den eene byes finner den andens kunde tilføye, saaledes vere anordnet.

Fogdens embedsreiser tilfjells

Om sine skattereiser og det årlige besøk i Kola mellem 1687 og 1695, i alt 8 reiser, har Knag efterlatt sig flere beretninger. Den utførligste er trykt i Danske Magazin, V (Kbh. 1751), s. 273 ff., i det foregående er melt om andre. Her gjengis hans forklaringer for kommisjonen om 2. og 3. reise, dernest hans fremstilling av hvorledes den fra langt eldre tid stammende gaveutveksling mellem fogden og finnerne nu blev praktiseret. Dette bytte av gaver mellem verter og gjest har funnet en forskjellig tolkning, er dels satt i forbindelse med oldtidens finneskat, dels med gamle handelsformer. Det er dog mere et utslag av en egen omgangsform. Tilsvarende finnes hos temmelig mange folk; det bekræftet på synlig måte de to parterers gjensidige good-will.

[Fol. 69^v—71^r], Siden hans kongl. may^l mig allernaad. haver anbefalet af den 3 marti 88 at forrette dend Malmiske reise, haver jeg det tvende gange efterkommet, saasom in ianvary 1689 oc 90 oc for samme reises omkostning oc løn ført til andrag oc afkortning 4372 rdr. Huorledes ernefnte 43 72 rdr bliver anvent, efter høyloflig ihukommelse C. 4's allernaad. anordning, til omkostning, tolk oc tiennerløn, skal jeg udførlig demonstrere, naar gud vil jeg kommer til Vasøe, hvor beviesslighederne er at finde. Hvorledes samme reise er forrettet oc huad svar mig af boyaren er given, forklar is kortelig.

Da jeg in A^o 1689 d. 9 ianvary til Colla ankom, blev jeg til mit logement ledsaget efter bayor Ivanpietrovitz-Odinshofs anbefaling ved en capitain oc nogle soldatter. Og imidlertid jeg gik igienem byen, stod mandskabet sammestedt i gevehr under fem faner.

Saa blef jeg oc i logementet opvartet af en capitain oc 4re personer, som iidelig holte sofvende vagt. Dend 10de blef jeg ved samme capitain oc en deel strilitzer ledsaget til audienzhuset, huor jeg proponerede imod bayoren, at min allernaad^{te} herre oc konge mig hafde anbefalet, at gjøre hos hanem anfordring om skatter af de folk, byer oc steder, som er under det begreb af Nordfieldet, som allerhøyst bemelte min konge med ald rette tilkom, efter ældgammel rett, som nu udi en langsomelig tid haver voret forholdet. Og spurte end oc, om hand hafde nogen befaling fra hans zariske may^{tt}, at jeg saadant kunde nyde.

Anmodet end oc om asistence at komme paa Nordfieldet og annamme skatterne for indeverende aar. Hvortil hand mig svarede, at hand ingen ordre derom hafde fra sin grott-første. Tilmed hafde de danskes fogder ey tilforne voret bevilget at komme paa Nordfieldet, hvilket hand ey heller vnderstod sig at bevilge. Men ville jeg have den sædvanlige fløttning, skulle det mig gerne tilstedes. Hvortil jeg iblant andet svarede, at jeg efter befaling hafde forebragt min allernaad. arveherres oc konges retmessige prætensioner, som enhuer hosverende skulle vere vidne til, hvilchet jeg belovede tilligemed hvis svar, mig var given, at relatere min konge. Tog saa imod dend tilbudne fri fløttning.

Derefter sette mand sig og hafde atskillig tale, saa oc blef tracterit paa dend rydske maade, og derefter befordret til mit logement. Den Ilte inviterede jeg bajoren i logementet, huor hand oc kom, hvilket de iche tilforne haver villet gjøre. Dend 12te befordret jeg min reise der fra staden, og medgiven en strilitz, som med bojarens pass mig følgede oc forskafede fri fløttning saa langt som de rydskes iurisdiction varede.

In A° 1690 jeg kom til Colla, blev jeg paa lige maade som A° 89 imodtaget af bajor Boritz Mitrovitz-Nietishof. Men da jeg som før ernefnt imod hanem proponerede om hans may^{tes} retmessige prætensioner, blev hand sidende heel stout, oc svarede iche videre dertil, end hand veed der intet af, og bragte adskillige discours fore. Saa ville hand ej heller høre at min konge skulle have nogen prætension til ernefnte proposition oc bad ieg enhuer hosverende vere vidne, at jeg efter dend gl. maade haver søgt om min konges rett.

Denne boyar befordret mig oc med fri fløttning, og besøgte mig i logementet.

Hvorledes mig A° 87 blev svaret af den Vilecoy knæs som da var bojar, haver jeg mundtlig refererit hans høye excellence høybaarne hr. stadtholder Gyldenleve, som var efter det ældgl. svar, som bojarene pleyer at give.

Hvad videre ved denne punct er at svare, som kand vere hans may¹ i fremtiden til gafn oc nøtte, efter min ringe tanke, skal jeg selfver paa behørige steder baade mundtlig oc skriftlig referere.

[Fol. 500^r—503^rj]. Efter anmodning af de ko: Commissarier angaaende fioldreisen, da besvaris derpaa efterfølgende:

Imellem juel oc nytaar haver jeg begynt min fioldreise. Fra Vatzøe til Varanger er en dags kiør. I Varanger lignis da skatten, oc om somern oppeberges den i fisk af huer fuldskattmand = 120 smaa fisk. Fra Varanger til Neiden, som er ryske finner, er en dags kiør, der lignis skatten, som om somern derefter oppebergis udi fisk af huer fuldskattmand 3 voger, oc af huer halfskattmand 1 1/2 vog. Naar fogden kommer til Neiden, gifuer alle

byfolchene ham tilsammen 1 rdr, derimot skienchis de med 1 à 2 kander brendevin af det gl. maal oc 2de kander øll. Og naar skatterne om somern oppeberges, gives fogden en half vog fisk af huer find som gifuer skatt, og hand derimod giver dem tu kander brendevin, 4 kander øll og 4 brød.

Fra Neiden til Pasvig er en dags kiør, der forholdes ligeleedes med skatterne oc med fogden som i Neiden. Fra Pasvig til Peisen er en dags kiør, der lignis og skatten, hver fuldskattmand for 3 voger fisk, som vndertiden ydes om sommern i Vaardøe, men i min tid haver de den betalt den anden vinter derefter, med halfanden rixdr i penge huer fuldskattmand. Naar fogden korer til denne bye, giver byfolchene hannem en rixdr., og hand giver dem igien 1 à IV2 kande brendevin og 2 kander øll. Om sommern kommer de til Vaardøe, og gjør sin vndskyldning for skatterne, med begiering den maa beroe til om vintern, og da medfører til fogden alle byfolchene 40 tal fisk som er ald deris byskienk, hvorimod de faar en kande brendevin og tu kander øll.

Fra Peisen til Bomeni iligemaade en dags kiør, huilche folk ere privilegerede under munkene, der gives fogden 20 copech i skienk, som er 40 s. danske, og hand gifuer dem igien en half kande brendevin. Fra Bomeni til Malmis en dags kiør, udi Malmis er fogden fire dage, med den dag hand kommer og med den dag hand reiser. Den anden dag efterat fogden kommer, faar hand audience.

Fra Malmis til Nøtiager er IV2 dags kiør, vndertiden 3.4. 5, à 8te dage, naar det er slem førre og elven med vandene ere bløde af tõeveyer. Vdi Nøtiager gifuer byfolchene vndertiden en half timmer graaverchskind, og en deel aar intet, derimod skienchis de med en half kande brendevin.

Fra Nøtiager til Syndergiold en dags kiør, her gifuer de fogden en half timmer graaverk, og hand giver dennem en half kande brendevin. Fra Nøttigager og til Indeager er 2de stærke dags kiør, huor de svenske grentzer begynder. Vndertiden er det 3. 4. à 5 dages kiør. Der lignis skatten og oppeberges af huer fuldskattmand 1 rixdr. udi penger, graaverk eller piedsker. Byfolchene giver fogden her et timer graaverch, og hand giver dem igien 1 à 1/2kande brendevin. Saa oc giver de ved skatternis erleggelse til fogden 2 par reenskind eller 2 pr comag, som regnis for en ort, men der kand iche faais mere end 16 s. for 2 par, og dog iche blifue af med dem, og lehensmanden giver fogden à 1.2 moerskind eller refskind.

Fra Indeager til Aritzby er 2 à 3 dages kiør, der oppeberges skatterne saasom i Indeager, og giver finnerne der ved skattens erleggelse huer 2de par handsker eller comag, og i spisning 6 ryper eller it støche reenkiød, leensmanden giver fogden et à tu refskind eller dessen verdi udi andre vahre.

Fra Arritzby og til Juxby er en dags kiør, der gifuer de som i Arritzby baade i skatt oc til fogden. Fra Juxby oc til Adevehr

i Vestfindmarkens fogderi er 2de dages kiør, der gifuer de i skatt og til fogden som i Juxbye oc Aretzby. Fra Adevehr oc til Koutken er en à tu dages kiør, der gifuer de i skatt oc til fogden som i Adevehr, Juxby oc Arretzby.

Fra Koutken og til Eggeskal i Alten ved søesiden er 3 à 4 dages kiør, der lignis skatten og oppeberges i penge saa vit deraf faaes. Resten annammes ved sommertingene i fisk eller penge, og gifuer hver fuldskattmand 2 rdr. Her gifuer lensmanden et à tu refskind, otterskind eller dislige.

Fra Æggeskal til Korsnæs er 2 $\frac{1}{2}$ miil til søes, der forholdes med skatten og med lehnsmandens foræring som i Æggeskal. Fra Korsnes og til Qvalsund er 3 miil til søes, huor og ligeledes forholdes med skatterne oc lehnsmandens foræring som i de andre byer. Fra Qvalsund og til Repperfiordbotten er en miil til søes, huor reensdyr møder og kjører til Ytterbye i Poßanger en dag, hvor ligeledes med skatterne oc finnehnsmandens foræring forholdes.

Fra Indre Poßanger og til Veyenæs i Laxefiord i Østfindmarkens fogderi er $\frac{1}{2}$ à 2—3 dages kiør, fra Veynes oc til Bondøe i Laxefiord er 2 miil til søes. Fra Bondøe til Lybesby i Laxefiorden en miil til søes. (I disse 3de byer forholdes med skatternes oppebørsel og finnehnsmandens foræring saa som i Vestfindmarken.) Fra Lybesby til Nedre Tanen en dags kiør, huor og ligeledes med skatten oc lehnsmandens foræring forholdes, Vdi Neder Tanen møder Øfre Tanens finer, huilche iche haver nogen lehnsmand. De giver i skatt, fuldskattmand 1 rdr, saa oc gifuer [*de*] fogden huer 6 rypper i spisning og iche videre.

Fra Tanens bye til Vehranger en dags kiør, i Vehranger giver lehnsmanden intet, hverchen vinter eller sommer til fogden, ey heller finnerne noget om vintern, men om sommern giver de som andre søefinner. Fra Vahranger til Vatzøe en dags kiør. Denne reise haver jeg endet udi febrvary maaned. Dette saaledes sandferdig bekiender

Loppen den 4 sept. anno 1690.

Niels Knag.

Adelaers betenkning

Da reisen langs Finnmarkskysten var endt, var Adelaer klar over at det hverv han hadde påtatt sig rummet en større opgave enn den å dømme i tvistigheter slik som instruksen gav anvisning på. Situasjonen lå ikke således an at han uten å gjøre skade kunde avsi kjendelser og tildele nogen enkelt part rett i den flersidige konflikt.

Han så derfor sin egentlige opgave i å peke på positive tiltak som kunde føre til forsoning og samarbeide der hvor der var mistillit og strid. Og det viktigste var å bringe de handlende og fiskeralmuen i den riktige kontakt med hverandre.

Av den grunn måtte al uvedkommende handel forsvinde, likeså de små instabile forretninger som, efter hvad han hadde funnet, ikke hadde evne til å

sikre forsyningen. Han foreslog amtet inndelt i distrikter hvis inn- og utførsel skulde legges i hendene på solide trafikerende, villige til å påta sig det fulle ansvar, til hver i sitt distrikt å forsyne alle uten undtagelse og til å holde lagre, så faren for manglende tilførsel ved stormhindringer eller forlis blev effektivt avverget.

Men han understreket også, at almuen ikke mindre måtte være sig sitt ansvar bevisst og drive fisket så det svarte sig. Det var i denne forbindelse han lot falle hårde ord om almuens efterlatenhet og uforsynlighet. Sikkerlig for hårde ord. Han hadde sett og hørt meget om fiskernes kår, men han hadde vel ikke fått det rette inntrykk av deres slitsomme og farlige bedrift allikevel. Han forstod ikke at deres behov konsentrerte sig om mere samkvem, trafikk, frihet, som igjen automatisk vilde ha fremkalt øket virkestrang.

Administrasjonen, embedsmennene skulde være en garanti for ordnede forhold, ikke et urosmoment. Adelaer var ikke i tvil om at der var uheldige sider navnlig ved Knags virksomhet. Og at det var mere enn uheldig at denne visstnok dyktige og energiske, men envisse mann var på en gang anklager og dommer, den eneste til å håndheve lov og rett i amtet. Denne anomali foreslog kommisjonen straks korrigeret ved at foged- og sorenskriverbestillingene igjen blev skilt.

Men også andre forhold drøftes i betenkningen, som detaljer ved omsetningen, takster, vekt og mål, landets fortsatte kolonisasjon med innflyttere, utbygging av jord, intradene og deres opkrevning, bispevisitasene, foranstaltninger til trengendes forsorg m. v.

Det første avsnitt omhandler de forlatte.

[Fol. 520^f—523^v], Og efterat vi saaleedes allerunderdanigst haver refereret, hvad paa for^{me} tingsteder er passeret, og hvorledes ithuert tingstedtz almue baade i Ost oc Vest Findmarchen er bleven forhørt, hvad klagemaal de over de trafiquerende oc andre, eller de paa denem har kundet haft, saa og de forefaldne tuistigheder imellem de trafiquerende oc kongl. betienter, og endelig hvorleedes amtmanden og fogden de dennem allernaad^{te} gifne instructioner (med hvis videre, som ellers kand vere forefalden) allerunderd¹ efterlevet haver, — saa følger dernest, efter hans kongl. may^{ts} allernaad. befalings videre tilhold og den vnderretning, som vi ved ovenbemelte forhør om landetz itzige tilstand, og hvorledes det i disordre er kommen, have kundet faaed, voris allerunderdanigste betenkende, hvorledes baade handelsfolchene og de trafiquerende paa landet, det os allerunderd^t kand synis, paa begge sider best kunde blifue conserverede, saavelsom (foruden huis her oc der i voris allerunderd. relation kand vere andraget) om huis andet, som vi udi denne os allernaad¹ anbefalede commission efter voris allerunderd^{te} tanke har kundet skiøne, til hans kongl. may^{ts} tieniste at kunde være.

Og kand, hvad landetz indbyggeris tilstand er angaaende, af den foregaaende første fortegnelse over Findmarkens mandtaler, iblant andet fornemmes, hvor mange iblant dennem ere, som iche alleeniste er uden viss forsorg, mens mange steder haver veret reduceret til dend extremitet, at de har maat strippet land oc strand omkring og iche har vist, hvor de skulle faae brødet til sig, med qvinde oc børns vnderholdning, hvoraf en deel før sidste commission, en deel sidenefter skal vere blefuen forlatte.

Og kand af huis paa ithuer tingsted i saa maade allerunderd. er blefuen erindret, allernaad. fornemmes, at aarsagen en deel dertil haver været paa nogle steder de trafiquerendes insufficence til deris handler lenger at har kundet forsynne, som foruden andre paa Christofer Erhorn, Petter Luden og Anders Bastiansen i Vaardøen, Kieberg oc Vatzøen har veret at see. En deel kiøbmendenis selfraadighed der i landet, idet de som selfeyere deris handler, de trafiquerende i Bergen v-afvidende, skal have opsagt. Saaledes at naar de trafiquerende dennem derpaa til handelens forsyning godtz haver tilsendt, skal kiøbmendene der i landet det ej have villet modtage, hvilchet af forige foget Lars Sørensens¹ handel med Henrich Jansen Foremand i Bergen, hvor handelsfolchene saaledes ere blefne forlatte, har kundet fornemmes. En deel derved, at naar den trafiquerende i Bergen ved døden er afgangen, saa er derefter enten hans heelie handel derudover blefuen forlatt, idet at den afdødis arfvinger sig den ej til ny forsyning har villet antage, huilchet ved afgangne liver Christensens handel i Kieberg er skeed, hvor arfvingerne efter hans død, da dem dog saa anseenlige midler skal vere tilfalden, dend skal have ladet fare, saa handelsfolchene derover i største nød og elendighed er geraaden, — eller ogsaa den halve handel, naar den afg: efterleverske er aliene blefven ved samme, og den anden halve deel deraf, som er falden paa arfvingerne og mange loder, [er] vden forsorg oc vndsetning, som sig med afgangne Henrich Helbergs handel udi Kielvig har tildraget, hvor enchen Marn sl. Henrich Helbergs holder endnu ved den halve deel, og de andre af arfvingerne bleven forlatte.

En deel derved, at naar den trafiquerende iche lenger haver haft løst ved sin handel at forblifue, hand da efter egen behag har opsagt den, naar hand ville, som bemelte Marn afg: Henrich Helbergs med sin handel udi Kiøiefiorden haver giort, huilchen hun A^o 88 paa Bergens Raadstue skal have opsagt, paaskydende en eller anden aarsage, uden nogen omsorg at bere, hurledes de arme forlatte menisker skulle blifue forsørgede, saa at da hendes handelsfolch ej andet viste, end at de deris visse vdreedere hafde, og skullet nødt fra hende deris tilførsel som tilforne, saae de sig uden ald vndsetning, og nød ej videre, end hvis de hos andre her oc der kunde bekomme.

Og endelig formedelst, at naar kiøbmanden i Findmarchen, som self handelen kand have eyed, ved døden kand vere henfalden, saa har hans kiøbmand i Bergen, formedelst sterfboetz slette tilstand, enchen og de efterlatte arvinger ej mere godtz til dens forsyning villet betroe og forstrece, hvorvdofver de

¹ Dertil er dog å merke at Faag ifl. tingprotokollen 2 gange offentlig opsagde sin handel paa tinget og henstillet til 1685-års kommisjon å gi Forman fornøden beskjed.

tilligemed handelsfolchene ere vorden forlatte, hvilchet i Kielvig tingstedtz forretning af forige fogetz Mons Linds handel kand sees.

Og er det en deel af de trafiquerendes sigende, som handlerne ej self eyer og dem iche ved deris tienere lader forvalte, at de alleene med kiøbmendene og iche med handelsfolchene haver nogen handel.

Og efterdi der saaleedes paa saa faae aar, og fornemmelig siden sidste octroye saa mange ere vorden forlatte, og det derudover foruden kunde vere at befrychte, at snart det heele land i lige tilstand i lengden kunde geraade, saa synis os efter voris allerunderd. tancher, at det første som der giøris fornøden er, at de forlatte folk, som med saa stor besverlighed hidindtil haver maattet søge deris føde land oc strand omkring fra et tingsted oc til et andet i haardeste vinters tide, til deris fiske-rietz oc nerings forsømmelse og en deel deris helbreds forlies, med visse kiøbmend blefue forsynede, og tillige den allernaad. anstalt at giøris, at de som end veed, hvor de deris vnderholdning for betaling kand bekomme, derved fremdeelis kunde forblifue, og iche i lige tilstand som de forlatte nu er udi, tillige at geraade.

Forslag om ny handelsordning:

[Fol. 523^v—527^r]. Dett kand af det foregaaende tilsammen lettelig sluttes, at endelig den fornemste hovetaarsag deriblant haver veret, at de bergenske indbygere, som handlen alleene ere octroyered, sig den frihed haver givet, efter deris eget behag nu at antage en handel, nu den igien at forlade prætexterende nu en og anden aarsage, og at iche visse personer for en vis tid dertil har veret forbunden, mens af mange smaa kiøbmend, dog enhuer for sig udi et tingstedtz handelsfolch interesserende, nu bleven forlatte, nu antagen, som enhuer haver haft godtz ved haanden til denem at forstrecke, hvilchet ved en deel i Kielvig tingsted, saa og ved Henrich Blats handel i Hasvog har veret at fornemme.

Det er derhos ogsaa de trafiquerende vnder denem self ey heller til ringe skade, at der saa mange kiøbmend paa it sted, huer for sig, drifuer deris handel tillige, saasom det iche synis mulligt, at saa smaa handler, som her og der i landet alt for mange findes og somme steder ey ere støre end handelsforvaltern med sin familie, som baade udaf Vatzøe, Kielvigen og Loppens tingsteders forretninger kand sees, saa meget skal kunde bringe til veye, at baade handelsforvaltern og den trafiquerende med de omkostninger, som derpaa ey mindre snart end til de største handler tilgaar, tillige deraf skal kunde subsistere.

Dernest er den eene trafiquerendes handelsforvaltere af den andens hidindtil derved skeed en oc anden præjudice oc skade,

at naar handelsfolchene deris vdredning hos deris rette vdreedere haver bekommet, saa søger de underhaanden hos de andre kiøbmend reede om reede en oc anden vnøttige vahre, og serdeelis paa vdvehrene, hvor iche kiøbmendene handelsfolchenis fisk i deris skiaar kand bevare, og derhos, med dennem iche den nøye inspection kand have. Én deel derved ogsaa, at naar dend rette vdredere iche strax med alting sine handelsfolch til rette tide kand forsynne, saa kand de søge strax til en anden, som sin betaling da først nyder forud, og den forige kiøbmand faar at staa tilbage, som vel undertiden snarere af fortred end skellige aarsage kand tildrage. Og endelig kand det ogsaa hende sig, at saasom de der haver saadane smaa handler, iche derfor noget skib kand befragte, saa kand dennem fortræd af de, der støre handler haver, ved tilførselens forhindring tilføyes.

Og efter slig beskafenhed synis os allerunderd., at det saavel til handelens (.) folchenes som de trafiqverendes gafn oc beste skulle vere, dersom det saaleedes allernaad. skulle behage hans kongl. may^{tt}, at tingstederne i visse hovethandler bleve afdeelte, saa at it eller flere efter handelsfolchenis mandtal og stedernis situation til en handel blef sammenlagt; saasom: Vaardøe oc Kiberg en handel, Vassøe tingsted en, Omgang oc Kiølefiord tingsteder med Tanen-elfs laxefiskeri en, Kiel vi g tingsted en, Maassøe oc Inggens tingsteder en, Hamerfest og Alten med Alten elfs laxefiskeri en, og Hasvog oc Loppens tingsteder en handel. Hvilke handler, enhver for sig, til vederheftige trafiqverende paa nogle visse aar, som sig dertil for denem og deris arvinger burde forbinde, kunde bortforpachtis.

Det andet, som os dernest allerunderd. synis til indbygernis conservation at vere fornøden, er, at samme trafiqverende saaledes til landsens forsyning bleve forbundene, at handelsfolchene imidlertid altid kunde vere vis paa deris vnderholdning imod betaling at kunde nyde. Thi ihvorvel en deel, efter voris allerunderd^{le} tancher, til deris indgifne Klagemaal om deris fulde vdredning iche med andre haver haft lige billig føye, saa har de dog alle derover haft skellige aarsage sig at besverge, og serdeelis in A^o 88, saavelsom en deel for indeverende aar 90, at de ganske v-betidelig ere vorden forsørgede, og fornemelig om vaarn skal have lidt stor nød, paa de tider fiskeriet best er tilgaaen og de deris næring skulle søgge.

Og som den fornemste aarsage dertil skal have veret, at skibene saa sildig paa aaret og paa endeel steder iche før in iulio oc augusto til handlingsplatzerne skal vere ankommen, og det ligeleedes herefter, formedelst contrarie vind og anden hindrende aarsag sig kand hende, saa handelsfolchene paa dislige tider baade til deris vnderholdnings og nærings søgning derudover i stor nød og elendighed maatte geraade. Thi synis det til slig v-lampe

og v-betidelig forsorg at forekomme, at det skulle vere fornøden, at enhver af de trafiquerende, som nogen af forbemelte handler antog, tillige burde forpligte sig paa det beleyligste sted vdi hans handelsdistrikt at holde it magazin paa it halft aars forsyning idetmindste, med alle de til handelens forsørgning behøvende vahre vel provideret, saa at i tilfald, at skibene enten om vaarn eller høsten ey saa betidtz til landet kunde ankomme, som formedelst contrarie vind eller anden forhindring, eller og at det maatte hende sig, at de forv-lyckedes, der da kunde vere saa meget i forraad, som til it halft aars forsyning ved hver handel kunde behøves.

Hvilchet quantum efter handelens mandtall og det, som enhuer mand for aar og dag efter den allernaad^t confirmerede commissarieanordning er tillagt, af de fornødne sorter af vahre føyeligst kunde proportioneris. Og burde samme quantum altid blifue vrørt og i god behold, vden i tilfald som oven bemelt er, at handelsfolkene ved ny tilførsel iche kunde nyde deris forsyning. Og hvad da i slig tilfelde af magazinerne til handelsfolkens forsyning bleve anvendt, burde ved skibens ankomst igien at opfyldes, og derhos af øfrigheden ved tingreiserne be sees, at derudinden paa de fornødene vahrer ingen mangel fantis.

Om kreditthandelen og almuens gjeldsstiftelse:

[Fol. 527^r—531^r], Og som dernest det iche mindre er til hans kongl. may^{tes} tienistes befording, at de trafiquerende paa landet ligesaa vei som landtzens indbyggere vorder conserverede, og deris intresse til landets bestandige flor synis saa ner den ene med den andens at vere sammenbunden, at det enten af dennem iche kand gaa ilde, med mindre det geraader ogsaa i lengden den anden til nachdeel, — og det af den anden fortegnelse paa huis godtz som til landet er blefven sendt og igien tilbage kommen, med videre dends indhold, iblant andet allernaad. kand fornemmes, hvad skade de trafiquerende hos handelsfolkene haver taget, ved dend gjeld som de aar efter anden haver bunden, huilchen iche alleeniste siden sidste commission 85, da dennem til primo ianvary samme aar ald den gl. skyld allernaad. blef efterlatt, men end ogsaa siden octroyen til en temmelig summa sig skal bedrage, da dog dennem vahrene ej høyere end efter den allernaad¹⁶ satte taxt skal vere anskreven. Og synis de allerede i slig vitløftighed at vere kommen, at de neppe nogen tid deraf sig skal kunde vdreede.

Og saavit som vi detz aarsage har kundet fornemme, da ihvorvel det er troligt, at dersom en deel af handelsfolchene mere betiedelig, særdeelis anno 88, hafde nødt deris vdredning, de derefter mere afl skulle kunde have bringet tilveye, saa er det

dog derimod intet vissere, at mange af dennem ved den forsichring de har om deris visse vnderholdning, isteden at de burde animeris til flittighed, derudover ere blefne efterladne og sig her og der i de fra hovetvæhret afligende steder hensatt, hvor der med deris flittighed liden opsigt kunde tagis, og imod den ringe aufl, som de har kundet bringe tilveye, prætenderet deris fulde vdredning, hvilchet hos en deel udi Vatzøen, Kiølefiorden, Hamerfest og Hasvog har veret at fornemme. En deel ere ogsaa formedelst deris vduelighed til fiskerietz søgning udi giæld oc skyld geraaden. Thi omendskiønt de dervdover iche ner har kundet bringe den aufl tilveye som andre dulige og kyndige fiskere, saa har dog vdredern imod en 4 à 5 vogers aufl maattet forskafet denem den samme forsyning som andre, der langt mere kunde have leveret, paastaaende, at som de haver giort deris beste, saa burde de ogsaa saa vel som andre forsørges, hvorvdover de sig ey stort fiskeriet har ladet vere angelegen, og andre flittige derved givet anledning, med dennem at vorde efterladne, seende at andre dog lige saa vel som de bleve forsørgede, omendskiønt de sig om deris nerings søgning iche saa meget bemøvede.

Saa har ocsaa paa mange steder, og snart de fleeste, handelsfolchenis, oc serdeelis deris qvinders øsselhed, som lidet sparer paa huis, hvad de faar, og snart derimod ingen gafn udretter, veret aarsage, at de udi slig vitløftighed ere geraadne, hvilchet dog iche om finnerne eller deris qvinder kand siges. Thi de ere baade langt nøysommere, sparsomere og til deris nering at søge i almindelighed langt flittigere. Og kand det og af voris allerunderd. relation allernaad. fornemmes, at de efter proportion af deris vdredning ey ner saa stor giæld som nordmendene haver bunden.

Mange har ogsaa derved bunden giæld, at omendskiønt de haver haft aufl, dog iche villie til deris vdredning at betale, mens derefter den til andre kiøbmend for en deel vnøttige vahre bortsolt. Thi det skal vere bleven befunden, at af fire mend, som de gierne til vdroen skibber sig sammen, huis loder alle derefter blifuer ligge, den ene skal have leveret 30 voger og den anden ichun 15ten, som til slig vndersleb er it klar kiendetegn, hvilchet, som det kiøbmendene ved den reede handel fornemmelig kommer til fordel, ey derover sig haver besverget.

Og som efter slig beskafenhed de trafiqverende i lengden, det os allerunderd¹ synis, iche skulle kunde blifue ved, idet gielden aarlig saaledes skulle vorde formeeret, og liden haab vere, at de nogensinde derfor skulle kunde nyde deris betaling, — hvorudover de da endelig iblant andre aarsager dog ej mindre til landetz end deris egen skade maatte vorde ruinerede, som bemelte Peter L u d e n, C h r i s t o f e r E r h o r n, E i l e r S e r s

oc andre skal vere vederfaret. Og iblant de trafiquerende, som endnu holder ved deris handler, er Hans Dreyer og Sander Nielsen allerede kommen saa meget til agters, at de ej self, uden ved andris credit, deris handler skal kunde forsørge. Thi indstilles allerunderd^t til detz remedering (nest at der efter den første oc anden post er baade visse og stadige vdreedere til enhuer handel, og derhos altid saa meget godtz i forraad, at handelsfolchene deris nødtørfelige vnderholdning imod betaling efter den allernd. satte taxt kand bekomme) disse tvende allerunderd^{te} forslag til hans kongl. may^{ts} allernaad. behagelige villie, — enten at handelsfolchene, saalenge fiskeriet ey mislingede og det alleene paa deris flittighed ankom, ej vden for reede betaling deris vnderholdning burde nyde, foruden huis den trafiquerende en oc anden efter enhuers duelighed skulle self ville forstrecke. Mens i tilfald at fiskeriet skulle vere saa slett, at de med deris yderste flid ey derved saa meget skulle kunde erverfue, som de derfor deris nødtørfelige vnderholdning kunde kiøbe sig, da den trafiquerende at vere forbunden, denem saa meget at forstrecke, at de derover ej i nogen nød skulle geraade, hvorpaa hand tillige mod det hanem allernaad. meddeelte forpachtnings-bref, vnder høyeste straf sig burde reversere. Eller ogsaa, dersom den trafiquerende til sine antagene handels-folkes visse forsyning oc forstreckning skulle vere forpligted, det da allernaad. maatte vorde hannem tilladt saa lenge, som handelsfolchene, for forstragte vdredning oc forsyning, i hans giæld befantis, at befalle dennem at søge fiskeriet i detz rette tide, hvor oc naar hand det til sin fordrings afbetaling best og tienligst kunde eragte. Mens naar de vahre vden skyld, da iche til videre vdroen, end de self ville, at vere forbunden.

De stedlige kjøbmenns og handelsforvalternes gjæld. De selvstendige handler bør avskaffes. Forslag vedk. det fremtidige forhold mellem de trafikerende og deres handelsfullmektiger i Finnmarken:

[Fol. 531^r—35^v], Saasom ogsaa herforuden af forhen ommelte fortegnelse allernaadigst kand fornemmes, at iche alleeniste handelsfolkene en temmelig giæld siden octroyen haver bunden, mens endogsaa at kjøbmendene og handelsforvalterne af det som mere er til landet komen end tilbage sendt, enhuer sin kjøbmand udi Bergen en temelig deel siden octroyen tilkommer at gjøre reede for, foruden hvis de for de 3de aar tilforne siden sidste commission 85 og ellers til denem kand vere skyldig bleven, — saa har de ey heller, ved den vitløftighed de ere igeraadne, til de trafiquerendes skade og en deel deris ruin der paa landet veret en ringe aarsage, hvilecet er skeed, en deel derved, at i steden kjøbmendene de did sente vahre til de trafiquerendes beste burde forhandle, saa er deraf en stor

parti i deris egne huuse bleven consumeret, huilchet ej saa meget af deris huusholdningsregninger kand fornemmes; thi de sig derudi haver menageret, tilfulde at give tilkiende, huis i saa maade har kundet tilgaae; mens bedre af deris huusholdnings storhed paa personer, som paa en deel steder, som tilførn allerunderd. er melt, ere lige saa mange som deris handelsfolk, om end iche derover. Og som en deel derhos vahrene efter octroyens reede, en deel oc forstrechningstaxten af deris kjøbmend i Bergen maa annamme, hvorefter de siden igien til handelsfolkene bør at leveres, kand det iche andet vere, end de derudover jo aarligen i skyld maa geraade.

En deel ogsaa for deris øssele og overdaadige levnet, saa at naar de først i vitløftighed ere geraaden, tencher de lidet paa deris giæld at betale, mens endogsaa i det sted de deris aufl til deris kjøbmend i Bergen burde hensende, selger deraf gode partier til skipre, baadsmend og dislige, stoelende fornemelig iblant andet paa, at de self handlerne eyer, saa at, om de trafiquerende i lengden endelig noget for deris krauf vil have, faar de vel at continuere handelen med denem. Og er det iblant en af landetz fornemste disordre, at de fleeste handelsforvaltere self deris handler ere eyende, til huilche de bergenske trafiquerende tilførne, for bedre mageligheds skyld, heller med en end mange at ville handle, deris handler med tilhørende huuser, skiaar, jeller, baader oc fiskeredskab, saa oc handlens giæld, imod deris forpantningsbreve, til eyendom haver solt og afstaaed. Og paastaar derefter bemelte kjøbmend, som udi voris allerunderd. relation er ommelt, at de self for deris handler efter deris egen villie bør at raade, saavelsom og at opsigte handelsfolchene, naar de dennem ej lenger vil have, og siden derefter igien andre at antage; saa ogsaa det henskichede godtz saaledes at disponere, som de self vil, som de alleene dertil skal svare, og derhos at tilbagesende, hvad dennem løster.

Og naar dend trafiquerende formedelst slig handelsforvalteris onde huusholdning med det til handelen hensente godtz er endelig foraarsaget hannem till regenskab at søge, saa forevendes der adskillige vdflugter sig derfra at ent-drage, formedelst detz vit fraliggende. En anden til handelen at hensende kand den trafiquerende iche, formedelst kjøbmanden sider derudi, med tilhørende huuse, hvorfra hand ej, som det er hans eyendom, vden vitløftige process, kand vindes.

Imidlertid faar den trafiquerende, formodende endelig noget for sin store prætension, lade hannem ved handelen forblifue, og paa ny løfter hanem mere godtz forstreche. Og som kjøbmanden desimellem handelen saavelsom godtzet stedtze er bleven raadig, har det dog ej veret andet derefter end det samme som tilforne.

Og er mange av de trafiquerende, en deel ved forhaabning det aar efter anden skulle blifue bedre, en deel, saa at sige, ved tvang, enten til handelen med kiøbmanden at continuere, eller den med alt at miste, fornemmelig de, som iche anden negotie haver haft at subsistere ved, baade før, saa oc siden sidste commission meget kommen til agters og en deel ganske ruinerede. Og naar de endelig ganske for-udmattede har veret foraarsaget til Findmarken at reise, har de ey uden deris egne handels huuse samt handelsfolchenis giæld for ald deris krauf og præ-tensioner bekommet. Hvilchet er at see paa Peter Luden i Kiberg, som mange tusende hos Jens Brochmand samme-stedtz er kommen tilkort, saa og paa Sander Nielsen, som ved hans kiøbmand udi Kielvigen David Jacobsen har taget nogle tusende rixdrs forlies.

Og som de fleste av bemelte kiøbmænd iche alleeniste de trafiquerende paa bemelte maade, mens endogsaa handelsfolchene ved deris hycheri hidindtil haver veret meget skadelige, ind-stilles allerunderd. til hans kongl may^{ts} allernaad. behag, om bemelte kiøbmænd iche aldeelis burde afskafes og ej tillades nogen handel der i landet at drifue, mens saafremt de der ville blifue boende, sig da ved søen alleene som de andre handelsfolch, ved deris tienistedrenge at ernære. I huilchen henseende de til handlen fornødene huuse med skiaar og gieller, for huis de til de trafiquerende efter seeniste liqv-itation ere blefne skyldige, saavit det kunde tilstreche, kunde vorde udlagt.

Hvorefter de trafiquerende, som paa landet skal handle, endhver sin handel til vahrenis distribution ved deris egne oc ledige tienere og fuldmeztiger kunde lade forvalte. Og dersom siden den trafiquerende skulle fornemme, at samme tienere ej sin handel saa forsvarligen forestoed, som hannem burde, og dend ved en anden derfor ville lade dirigere, da samme tienere uden indvendi[n]g, imod qvitering af den sidste didsend[t]je, for alt hvis ved handelen fantis, handelen til hanem strax at overlevere og sig til rigtighedtzholdelse til den trafiquerende at forføye. Og saafremt hand iche tilbørlig regenskab skulle kunde gjøre, og nogen v-riktighed hos hannem fantis, da den straf som hans kongl. may^{ts} forordning om vtro tienere af den 4 martj 1690 ommelder, at vere vndergiven.

Og synis det herhos høylig fornøden, at om nogen mutvilighed hos samme tienere mod deris hosbonder skulle findes, øfrigheden der i landet da sig de trafiquerende til bevielig assistance derudinden lod vere angelegen, saa og derhos, dersom de skulle fornemme, at dend eene eller andens tienere ved en ond huus-holdning, med it overdaadigt lefnet eller i andre maader deris hosbonder skulle vere til skade, at give de trafiquerende det

tilkiende, som formedelst det langt fraligende land iche i saa maade nogen indseende med denem kunde have, eller kunde vide, hvorledes de deris handler forvaltede. Thi det er ey mindre til handelsfolchenis beste, at det didsente godtz f orsvarligen blifuer disponeret, end at det did vorder bragt. Og derfor, efter voris allerunderd. tancher, synis meget at vere fornøden, at der med detz forvaltere en skarp indseende blef holden.

Innførselen bør, når det gjelder viktigere varesorter, begrænses til merker som er spesifiseret i taksten:

[Fol. 535^v—536^r]. Anlangende taxten, hvorefter de didsendte vahre i landet skal forhandles, da, saasom adskillige sorter af vahre, baade af viden oc linnen, did siden octroyen er bleven ført, som dog iche derudi findes mentioneret, hvilche vahre kiøbmændene efter egen behag forhandler, og der i detz sted mindre af andre i octroyen ommelte kledevahre, hvorved iche saa stor fordeel skal vere, did befindis at vere bragt, hvorved den i octroyen allernaad^{lc} satte taxt indirecte overtrædes, hvilchet handelsfolchene udi Vatzøe tingsted sig besvergede over, som der sammestetz allerunderd^t er andraget, — thi synis os allerunderdanigst, at naar alle de vahre i taxten vare bleven specificerede, som hans kongl. may^{tt} allernaad^t skulle behage til landet at maatte føris, at det til landtzens beste og skulle vere, at der tillige allernaad¹ blef forbøden, at ingen videre vahre skulle didsendis, end huis alleene i taxten fantis indført. De smaa vahre vdaf laase, knifue, saxser og dislige vndtagne, hvorpaa formedelst detz varietet af størrelse ey lettelig nogen vis taxt vel kunde settes, saa og” huis betienterne oc presterne for deris huusholdninger serdeelis kunde have fornøden.

Tvist om gjeldens avbetaling og om avregning efter den rede takst. Adelaers forslag til løsnig:

[Fol. 536^r—538^v]. Og saasom der imellem handelsfolchene og vdrederne overalt ved afregningerne skal vere falden den tuistighed, paa vdredern[ø]s side, om iche ald dend giæld, som fra primo ianvary 1685 og til afregningens dato ved handelsfolchene kunde bevieses at vere bunden, først burde at afbetalis, og handelsfolchene at vere uden skyld, inden de octroyens reede taxt kunde nyde.

Paa handelsfolchenis side, om iche hvis de inden aar og dags forløb nyder til vdredning bør at regnis reede for reede, saasom de det til samme aars vnderholdning nødvendige behøver.

Th i indstillis allerunderdanigst til hans kongl. may^{tt} allernaad. behag detz allernaad. forklaring.

Ellers erindris herhos, i allerdybeste vnderdanighed, at saasom handelsfolchene ved enhuer handel siden sidste commission 85, end og siden octroyen fornemmes en merkelig giæld at have bunden, saa at dersom de den først skulle have afbetalt og aldeelis vere skyldfri, inden de octroyens rede taxt kunde nyde, de paa den maade, naar mand considererer, at de aarligen ey saa meget hafver bragt tilveye, at den fleste deel deris aars føde har kundet betale, endsige, at de deris forige giæld skulle kunde afklare, snart aldrigen saaleedes skulle kunde nyde den allernd. reede satte taxt noget gott ad.

Herimod erindris ogsaa allerunderdanigst, at dersom handelsfolchene deris vaar oc høst-*vdredning* imod samme aars aufl for rede betaling skulle nyde, *vdreedern* af lige consequence ej meget skulle kunde føre sig octroyens forstrechningstaxt til nøtte, hvorføre, og saasom *vdreedern*, naar hand noget over den rede taxt kand have taget, af huis vahre hand paa en kort tids credit kand selge og iche strax bliver betalt, henskyder det, til en *vndskyldning*, om hand dermed betredes, til forstrechningstaxten. Os da allerunderd. synis, om det hans kongl. may^{tt} saaledes allernaadigst skulle behage, det ved en taxt og nogen allernaadigst moderation imellem begge, til en og anden tvistigheds forekommelse derudinden best kunde forblifue.

Mens skulle hans kongl. may^{ts} allernaad. lade sig behage, at octroyens begge taxter, saa vel paa rede som forstrechning, skulle blive staaende, da føyes herhos i allerdybeste vnderdanighed voris allerunderd. betenchende, hvorledes *vdredningsbetalingen* derefter, som os allerunderd. kand synis, best kunde skee, nemlig: at dersom bonden saa megen aufl kand bringe tilveye, som til hans *vdredning* kand svare, da bør hand det at nyde for reede betaling, og hvis over kunde skyde, at decorteres hanem udi den giæld, som hand til *kiøbmanden* kand vere skyldig. Og skulle hans aufl iche kunde svare til den fulde *vdredning*, da at nyde, forsaavit det kand tilstrecke, octroyens reede taxt, og det øfrige at anføris paa forstrechningstaxten. Eller ogsaa, om den *trafiqverende* i henseende til den merchelig giæld, som handelsfolchene siden octroyen haver bunden, herudi anderledes skulle føyes, da saafremt handelsfolchene af den fisk, som de for indeverende A^o 90 haver auflet, kunde betale huis de siden octroyens anfang kunde vere skyldig blefuen, saasom fiskeriet for indeverende aar skal have vere(!) meget gott, de da derefter at nyde for resten den rede taxt. Og skulle der mere fisk overskyde, end hand til samme aars *vnderholdning* behøvede, kunde det paa den giæld afskrives, som hand siden primo ianvary 85 til octroyens begyndelse kunde vere skyldig bleven, og hvis iche betalingen saaledes for indeverende aar skulle kunde falde, paa de nest følgende da at forklarais.

[Fol. 538v—540v]. Fiskerne hadde for årene efter 1688 måttet erlegge tran-tiende, en helt ny avgift. Flere ganger var der fremsat besværingar over denne skat, og almuen gjentok overfor kommisjonen at den føltes tung og ubillig. Adelaer undgaar å ta stilling til spørsmålet om dens ophævelse ved å henvise til en lempning, nemlig ved å heve prisen for tranen, helst saa meget som til 4 rd. pr. tønne.

Vekt og mål lot sig vanskelig innrette efter forordningens ordlyd, bl. a. fordi de påbudne pundvekter av jern snart vilde angripes av rust og bli upålitelige. Der foreslåes til opveining av fisken trebismer for partier under en vog, for større partier skålvecter med de foreskrevne voglodder.

Om varenes tilstand og prisberegningen uttales at prisen måtte være avhengig av kvaliteten og nedsettes efter overenskomst, i tvilstilfelle efter embedsmennes og andre uvilliges skjønn, hvis vårene var undermåls. Dette måtte gjelde både for det fra Bergen tilførte gods og det av landsdelens afkastning, som skulde utføres. Om fiskeproduktene forutsattes, at det som blev leveret efter taksten var „gode, vel virkede og igienem tørrede fiske, som bløðbeenene ere afskaarne, 3de leed nedenfor nauflen, og paa fiinerne qvistede, dog at de smaa, saavel som de store fiske, burde annammes¹. Saa og tranen at vere klar, reen og v-beblandet, saa at det for døgtige kjøbmandsvahre kunde agtis og holdis.”

Om avlevering av den tilvirkede fisk:

[Fol. 540^v—542^v]. Og som der hidindtil paa adskillige steder er falden den tvistighed imellem handelsforvalterne og handelsfolchene, fornemmelig der, hvor handelsfolchene paa vit aflagende steder oc platzer fra hovetvæhrene haver boed, enten at handelsfolchene burde føre deris aufl til handelsforvalterne, eller at de dend hos dennem burde hente, saa som udi Kiølefiord, Kielvig, Hamerfest og Hasvog tingsteder, hvorudi dog handelsforvalterne paa de fleste steder haver maat give efter, og om de auflingen har villet haft, den self da at hente, paa det deris skibe, helst om høste dage, iche derudover skulle opholdis. Skal dog iche altid deris fisk og aufl kunde have bekommet, saasom de, formedelst hastige indladnings skyld, den for skibenis ankomst haver villet afhente, og handelsfolchene dend da iche har villet levere, fordi de om deris vdredning, eller og forsichring derpaa har villet vere forvissede, hvortil det og synis at de haver haft billig føye. Thi i tilfald at skibene hafde kundet vere forvlychede, hafde de baade veret foruden vdredning, saa og deris aufl, hvorføre de sig den endelig paa andre steder kunde have søgt, tillige berøvet. Saa hår ocsaa handelsfolchene paa en deel steder, som udi Inggen, Maasøen og Alten, haft billig aarsage, det os allerunderd. synis, sig at vejre til at føre deris fisk til handelsforvalterne, hvor de udi it, og hand udi et andet tingstedtz district haver boed, og saaledes somme steder paa 4re, oc andre paa 5 miile, med pericul oc fare helst om høste dage, saa og

1 Fol. 73^v anfører Knag: Jeg veed ey at fisken her i landet er vraget, men ellers haver de trafiquerende mange nafne paa dend, saasom lubber, thitling, udskodt, faas, beløben, machædt, og allersidst sart, med mange flere tituler paa fisken, som jeg i hast ey ved at opregne.

til fiskerietz store forsømmelse, skulle have ført fisken til hanem, hvor oc naar hand ville. Mens efterdi det derimod falder de trafiquerende og handelsforvalterne, for de derpaa gaaende omkostninger, meget besverligt, her oc der udi afkroge, hvor handelsfolchene sig kand opholde, auflen at hente.

Thi synis os allerunderd. at denne moderation derudi kunde giøris, helst naar der efter voris forhen allerunderd. gjorde forslag altid var godtz for dennem ved hver handel imod deris aufl at bekomme, at ithuer tingstedtz handelsfolk burde vere forpligted at føre deris aufl til ithuert tingstedtz ladeplatz, eller huor der ingen ladeplatz fantis, til det sted i tingstedet, hvor handelsforvalterne til auflens indsamling tienligst eragtede, paa huilchet sted dennem ocsaa deris behøvende vahre imod deris aufl burde leveres, og i det øfrige, hvor den trafiquerende mere end it tingsted kunde have at forsynne, handelsfolchene dog iche at vere forbunden, udenfor deris eget tingsteds district enten deris vnderholdning at søge eller deris aufl at levere, men dend trafiquerende at vere forpligted, ved sin handelsfuldmegtig, dennem der de behøvende vahre imod deris aufling at forskafe.

[Fol. 542^v—559^v]. Bestemmelsen om kjøbmennenes plikt til å gi sine medhandlende kontrabøker foreslås innskjerpet.

Ifall der av innen- eller utenlandske blev drevet ulovlig handel, måtte de trafikerende under den foreslåtte nye ordning ha adgang til å konfiskere gods og skib og stille det beslaglagte til kongens disposisjon.

I anledning av den i instruksen nevnte ulovlige handel ved embedsmenn henviser Adelaer til de innhentede opplysninger og antyder at kongen bør overse

„hvad handel ellers af en oc anden kand vere dreven.....saasom samme handel

med de forlatte fornemeligen skal vere skeed”. Men oktroiens forbud burde gjentas. Stedets handlende måtte ha forkjøpsrett til al avl, hver fisker være forpliktet til å søke sit tingsteds handelsfullmektig.

Skipperes og båtsmenns ”føring” og båtsmannsbodene var et onde, de siste gav anledning til „drich og fylder”. Av hensyn til befraktningen foreslås dog føring av små kramvarer bibeholdt.

Til kystens videre kolonisasjon burde hver trafikerende, hvem det blev tillatt å negociere, sende op 4—6 personer årlig, dobbelt så mange menn som kvinner.

„Og saasom Nordlandene efter sin vitløftighed er langt rigere af folk end Findmarken, saa skulle det muligens meget hielpe til landetz besettelse, om hans kongl. mayⁿ allernaadt skulle behage at forvnde denem *jus asyli*, som sig derhen derifra formedelst giæld og anden igeraadene vitløftighed skulle begive.”

Alle foranstaltninger til landets ophjelp vilde dog være omsonst, medmindre øvrigheten på årlige tingreiser og uten partialitet hadde innseende med at de blev lojalt gjennomført av alle vedkommende.

„Og skulle der nogen liden feil hos den eene eller den anden findis, da det iche at opmutze, men søge det med føye og i mindelighed at bilegge, saaledes at der altid mellem handelsfolchene og de trafiquerende og imellem dennem begge og øfrigheden stedtze kunde vere fred og god eenighed.”

Om rettergangen anføres at civil- og kriminalsaker gjerne blev administreret på samme tid, videre at der til underfogder ikke som bestemt i kgl. bef. av 3/3 1688 var beskikket bumenn, men handelsfullmektiger, angivelig fordi der

blandt almuen ikke var nogen med den for stillingene nødvendige kyndighet. Underfogdene skulde tilse at fiskerne ikke blev tilføiet urett av utrederne, men var selv utrederne, — et forkastelig forhold. Skulde dette fortsette, kunde følgen bli „en og anden disordre i iustitiens sande administration”.

Adelaer vil at Knags fogedbestilling skal skilles fra den sammes gjøremål som sorenskriver. Det kunde iverksettes uten omkostninger, da „den løn, som vice-laugmand Knag hos almuen for begge bestillingerne nyder, efter mandtalletz beløb, bedrager sig til det, at baade en foged og sorenskriver der i landet derved kunde leve”.

Knags tjener Kiøld Bødker foreslåes som ny foged. Likeledes antydes ønskeligheten av en egen lagstol for Finnmarken med Troms og Senjen.

Skatteopkrevningen kunde forenkles ved en omlegning av fogdens reiser og ved at endel av ligningen foretokes på tingene. Derved vilde den adgang falle bort som der var til „kjøbmandskab, ey alleene paa den malmische reise og i alle finnebyerne tilfjeldtz, mens fornemmelig ved søesiden det ganske land igienem, til vildvahrenis tilforhandling hos finnerne, og deres præjudice, som denem skal forsynne, saa oc krud oc bly maa forskafe”.

På reisen til Østerhavsfinnerne og fjeldbyene vilde Adelaer at amtmannens fullmektig skulde ledsage fogden, — både for å sikre en riktig ligning og for å „jagttage kongens bøihed og rettighed” på grensene.

Prostene kunde, når de skulde på v i s i t a t s, følge øvrigheten på dennes tingreiser, derved vilde den tyngende skyssplikt begrenses noget. Da burde også kirkevergerne avlegge regnskap til amtmannen, som bestemt ved kgl. bef. av 11/8 1688.

Da Finnmarken var ét fogeri, måtte én prost med bopel i øvrighetens nærhet være tilstrekkelig. Oktroiens bestemmelse, at biskopen ikke behøvet å reise mere enn én gang i sin funksjonstid til Finnmarken mot å gi avkall på sitt cathedraticum, en avgift utredet av almuen, burde omgjøres til en forpliktelse for ham til å reise, når han fikk tilhold derom av kongen. Forandringen var ønskelig av hensyn til prestene som kunde tenkes å ta sig friheter, efterat biskopen hadde gjestet dem for aldrig å vise sig mere. De burde stedse „leve udi nogen frygt”.

Til beste for trengende gamle foreslåes årlige innsamlinger ved prestene. Passende bidrag vilde være: for skipperne etpar skilling av hver lestes drektighed, for den trafikerende på hvert sted en eller en halv lest mel, for beholdne blandt almuen nogle mark fisk.

Den tvungne skyss måtte reguleres, så den ikke fait med hele sin tyngde på de fiskere som var bosatt „paa straaget”, 5: i farleden, og begrenses til sommeren, navnlig den tid, som i Finnmarken kalles „strændetiden”. Til tingreisene burde der ikke legges beslag paa mere enn 3 båter, hver med 4—5 manns besetning.

Endelig var det ønskelig at amtmannen efter hver tingreise innsendte til cancelliet ekstrakt av forretningene og meddelelse om landets tilstand.

Om beskatningen av finnerne:

[Fol. 560]. Angaaende først den allernaad^{te} paabudene skatt der i landet, som finerne alleene siden octroyen har udgivet, da som af foregaaende allerunderd. relation kand fornemmes, at samtlige finnerne baade udi Vest og Øst Findmarken aarligen udi fuldskatt betaler 2 rdr af huer mand, som enten med rede penge eller med fisk oc andre vahre til fogden vorder leveret, vndtagen alleene finnerne udi Vehranger, som i detz sted aarligen udi fuld skatt erlegger it stort hundredetal fisk, som mesten deelen efter deris egen bekiendelse skal vere af lengde til knæds, hvilecet ihvorvel det nesten skal bedrage sig, i voger beregnet, til ligesaa meget, som de øfrige finner betaler, saa skal det dog

ej hiidindtil af fogderne vere ført hans may^{tt} til regenskab for videre end 3 voger, — hvorefter os allerunderd. synis, at finnerne udi Veranger ligesom andenstedtz kunde erlegge deris skatt ved vegt. Og som de dend samme nytte haver af hans may^{ts} land oc strand som andre, lige med denem da ogsaa at betale, en fuldskatts mand 4re voger fisk og en halfskatts mand helten, og leedingen overalt efter gl. sædvanne 1 vog 16 m. fisk.

Norges pretensjoner på Nordfjellet, historisk oversigt; finneledingens oprindelse i Finnmarken; forslag om remonstrasjon:

[Fol. 560^v—566^r]. Og som af de finner, som regnis at vere vnder dend rydske jurisdiction og tilforne haver erlagt deris allerunderd. contribution, ingen vden de som boer vdi de 3de byer ved Østerhavet, nemlig Neiden, Pasvig oc Pe i sen den udi nogle mange aar haver udgiven, saa ocsaa efter anledning af det svar, som den malmiske bajor indeverende aar skal have gived til vicelaugmand Knag, da hand den malmiske reise forrettede, og hans may^{ts} retmessige prætension paa Nordfjellet og skatternis efterstaaelse der sammesteds fremførede, hvilchet i foregaaende relation i Vardøes tingsteds forretning er andraget, — haver vi os om detz beskafenhed af de kongl. befalinger, som til forige amtmend paa Vaardøhuus derom kand vere udsted, og huis ellers udi tingprotocollerne sammesteds kand vere indført, med ald flid erkyndiget til allerunderd. relation derom at aflegge.

Og tilhører efter sl. og høyloflig ihukommelse kong Christian dend 4des allernaad^{te} bref til daverende amtmand over Vaardehuus slott Hans Olsen, dat. Kiøbenhafn d. 1 Aug. 1598, Nordfieldene som er en part af Lapland med efterfølgende skattebyer, Søndergiel, Nøttigager, Aschild, Iuristraa, Perisieur, Loieur, Norgis, Trinnes, Cordiut, Mannemes, Malmis, Peisen, Pasvig og Neiden immediaté til Norgis rige, hvilche byers indvaannere da i nogle aar formedelst lehnsmitterne paa Vaardehuus deris v-flid og v-agtsomhed hafde givet skatt til grottførsten af Muschou.

Mens bemelte Hans Olsen [*blev*] da anbefalet at besigte forskrefnes finnebyer og oppeberge skatten af dennem, saavit de pleyed aarlig til Norgis krone at udgifue. Og haver de rydske de tider, imod ald rett ey alleeniste oppebaaret skatten af finnerne paa Nordfieldet i bemelte byer, mens endogsaa med gevalt tvongen søefinnerne fra Veranger til Melanger dend til denem at udgive. Og som allerhøyst bemelte hans kongl. may^{tt} ved et andet hans may^{ts} allernaad. bref, dat. Kiøbenhafn dend 6 april 1603, til amtmand Olle Pedersen over Vaardøhuus slott allernaad. tilkiendegaf, at fremfarne konger i Danemarch, ey

heller hans kongl. may^{tt} self aldrig huerchen da eller tilforne var grottførsten af Muscou nogen rettighed gestendig til Norgis riges indbygere, saa befoel hans may^{tt} bemelte Olluf Pedersen tillige, ej allene at hindre rysserne efter den dag nogen skat ved søesiden at oppeberge, mens endocsaa (at som grottførsten ved en forhandling A° 1595 skulle have afstaaed til Sveriges crone dend indkomst, som hand sig nogen tid lang hafde tilholt og ved søesiden bekommet, saa den svenske crone, forvden huis hun tilforne der sammestedtz hafde haft, skulle ogsaa formeene sig, samme rydske skatt derefter at ville lade oppeberge) iche at tillade svendsken paa ryssernis vegne efter bemelte A° 95 aars forhandling nogen indkomst ved søesiden at lade annamme. Hvilchen allernaad. befaling hans kongl. may^{tt} ved en anden hans may^{tt8} allernaad. missive dat. Andersskof 3die juledag 1606 allernaad. haver igientaget.

(At de svenske dog tilforne efter forbe^{me} A° 95 aars forhandling med de rydske hafde annammet paa deris vegne den skatt, som de ved søesiden sig med gevalt hafde tilholdet, nemlig i Altens tingsted af huer mand til 3 daller, kand fornemmes af den forretning, som de allernaad. forordnede commissar: secreterer Niels Krag oc skibshøvitzmanden Olle Pedersen A° 1601 den 12 juny paa Langenæs i Findmarken der sammestedtz giort haver¹.)

Siden haver kong Carl den 9de i Sverig efter den krig, som iblant andet formedelst de svendskes v-tilbørlig forhold med hans may^{tt8} vndersaatter A° 1611 blef begynt, ved den derpaa fulte fredsfordrag A° 1613 aldeelis afstaaed ald den gl. skyld² oc rettighed, som Sveriges konger af alders tid hafde haft i Norge i Nordlandene oc Vaardehuus lehen fra Tysfiorden til Veranger af søelapperne, som paa de steder langs Vesterhavet boede, samt ald den rettighed, som Sveriges crone i for^{ne} tractu i Vaardehuus lehen indtil Veranger af rydsen ved forbe^{me} contract hafde faad, med ald jus, høyhed oc anden rettighed, som Sveriges crone paa for^{ne} steder i Norige i Nordlandene og Vaardøhuus lehen ved Vesterhavet sig anmodede, som hans kongl. may^{tt8} allernaad. missive til amtmand Claus Gage over Vaardøhuus dat. Kiøbenhafn den 30de ianvary 1613 videre formelder.

Hvorefter ogsaa bemelte Claus Gage ved et andet hans may^{tt8} allernaad. bref dat. Kiøbenhafn d. 10 iunj 1614 allernaad. er bleven anbefalet, at eftersom finnerne derefter til hans may^{tt} alleene og ingen anden nogen rettighed skulle vdgive, og slig landgildes vdgivelse iche overenstemmede med Norgis lov, saa

1 Dette tingsvidne i Rigsark. Kbh., 13. Geh. Ark. Reg., Nr. 108, e. Se også Johnsen, Finn. polit. hist., s. 279.

2 dvs.: landskyld.

og skulle foraarsage viighed og v-villie imellem nordmend oc finner, hand da skulle gjøre den anstalt, at alle finnerne til hans may^{tt} vd gaf den danske sædvanlige skatt, nemlig 6 mark aarligen, og i steden for den svenske oc rydske skatt at sette dem aarlig paa en viss leding.

Da nu derefter bemelte amtmand Claus Gagge 1614 af-fertigte dem til Malmis, som hans may^{ts} rettighed paa Nordfieldet skulle oppeberge, haver bajoren sammestetz (v-agtet den 1595 aars forhandling imellem de svenske oc de rydske om skatten hos søefinnerne, udi huis kraft ald den præntension som de rydske sig samestetz tilførn hafde anmodet, ved forbe^{me} fredsfordrag fra kongen af Sverig, til hans may^{tt} var overdraget) saaledes svared, at hand fra hans grottførste hafde bekomet skrivelse, at hand iche skulle tilstede nogen skatt paa Nordfieldet at oppeberges, medmindre det maatte tillades ryssefogden at annamme skatt ved søesiden. Skal ocsaa have betient sig af denne vdflugt, at hvis hans may^{ts} foget Peder Christensen iche aaret tilforn hafde lovet, at denem skulle tillades at annamme skatt ved søesiden, saa skulle hand iche da heller bekommet den paa Nordfieldet, hvilchet den tolk, som med bemelte foget Peder Christensen den tid var i Malmis, derefter skal have bekiendt ey saa at vere, og at fogden Peder Christensen iche nogen tid hafde sagt til hanem at hand saadanne ord skulle sige. Og skal end ydermere samme bajor da hafve anholt hans may^{ts} folk udi Malmis.

Og er der saa siden den tid ey nogen skatt paa Nordfieldet i ovenbemelte finnebyer, for^{ne} Østerhafs finnebyer alleene vndtagen, bleven oppebaaret.

Mens Saasart at merbe^{me} amtmand Claus Gagge allerunderdanigst hafde givet hans may^{tt} tilkiende, hvorledes bajoren hafde hindret hanem at tage skatten paa Nordfieldet, haver hans may^{tt} ved forbe^{me} hans allernaad. missive af dend 13 iuni 1614 anbefallet hannem at bruge alle lauglige midler til dend at bekomme.

Og er der saa siden stedtze hvert aar skeed anfordring i Malmis til dends, med efterstaaende rettigheds oppebørsel, mens skal aldrig nogen af forige bajorer efter det ældgammel svar have negted hans may^{ts} retmessige præntensioner, førend den i indeverende aar, som efter vicelaugmand Knags beretning ej ville høre at hans may^{tt} nogen præntension i saa maade skulle have.

Efter slig beskafenhed, og saasom de efterstaaende skatter efter saa mange aars forløb med de anvente bekostninger til detz aarlige anfordring sig til en temmelig summa skal bedrage, og til dens continuation mere vil opløbe, foruden at der af bemelte fiuids finnebyer dependerer de steder hvoraf gode indkomster kand have, som ved laxeelvens forpachtning udi Colla og thiienden paa Fiskers Eyland, som efter viss beretning sig

til en tu à tre tusende rdr skal bedrage, synis det, at hans may^{ts} tieniste herved skulle kunde befodris, dersom hans may^{ts} allernaad. skulle finde for behageligt, nermere remonstration derom at lade gjøre.

Forslag om bortbygsling av grunn:

[Fol. 566^r—567^v]. Anlangende huis videre som der i landet til hans kongl. may^{ts} intresses forbedring kunde vere, da som der paa adskillige steder, baade i Vatzøen, Veranger, Tanebayen, Langfiord, Haab, Haabseidet, Posanger, og serdeelis Tamsøen, Magerøen oc Alten, med andre platzer, findes gode enggebonder, som iche alleene slaas og høstes af nordmend oc finner, mens endogsaa af kiøbmendene der i landet, saa der er de, som kand holde til 6, 8 à 10 støcher kiør, foruden faar, bucke oc gieder, hvoraf hans may^{ts} ey alleeniste ingen rettighed bekommer, mens endocsaa formedelst at samme steder ej er af-deelt og til visse personer bortbøelede, indfalder der adskillige trette og tvistighed imellem indbygerne, hvem til detz brug meest skal vere berettiget, hvilchet baade i commissionen paa Kielvig tingsted er bleven klaget, saa ogsaa andenstedtz har veret at fornemme.

Og som saaleedes adskillige gode jorder der i landet findes, lige saavel som udi Trumsens fogderi, som i saa maade er af lige beskafenhed som Findmarken. Thi der intet saaes¹, mens bonden alleene fornemelig nerer sig af fiskeriet oc hvis qvæg hand aarlig kand holde, og bemelte Trumsens fogderi er satt for viss landskyld. Thi synis oss allerunderd¹ at de steder i Findmarken, hvor der kand auflis høe og holdis qvæg paa, der ligesaa vel som i be^{mc} Trumsens fogderi er skeed, kunde for noget vist anlaas og serdeelis personer bortbyxeles, hvilchet herforuden troligens skulle forbinde landsaatterne til mere flittighed og stadighed udi deris næring. Og landet, hvor alting i saa maade har hidindtil veret til fælletz, ved proprietets rettighed mere skulle vorde estimeret.

De øfrige platzer som iche kunde ansees at vere af den godhed, at de for nogen aarlige landgielde kunde settes, og dog til fægange nøttige, kunde der til sætter og allmindinger, som paa andre steder, bonden til deris qvæg forvndis. Hvilcket efter voris allerunderd. tanker skulle geraade baade til hans may^{ts} intraders forbedring, saa og til landsaatternis gaufn oc beste.

Og kunde paa dend maade ogsaa Tamssøen, naar dens høesletter, med de andre herligheder, i sine visse parter blef afdeelt, til en stadig indkomst deraf, til en og anden af handelsfolchene bortfestes.

 1 Må vel opfattes som en generell bemærkning. Det som anføres foran s. 5 om korndyrkning i Alten synes å forutsette nogen tids forsøk forut for 1694.

Om tienden:

Tienden var efter oktroien av 1687 gått inn med større beløp enn før. Men blev det til Bergen sendte kvantum fisk etc. for 1688 og 1689 sammenlignet med tienden, sås at der enda ikke blev betalt tiende av hele avlingen. Der blev „en temmelig deel mere udført end der er vorden gifuet tiende af“.

[Fol. 568^r—573^v]. Og skal det som fra landet for be^mc tvende aaringer er bleven sendt til Bergen, en deel, oc fornemmelig efter for^tc anden fortegneisis vdvising, tilligemed de kongl. betienters og presternis vdskebete vahre, saavel som ocsaa huis i 10de registerne findes anført af baadsmads-, compagnie- oc kiøbefisk, item en deel, der reede for reede er bleven kiøbt oc udført, saavit det muligst af thiienderegisterne, som ere meget indvichlede og ej ordentlig forfattet, har kundet veret at slutte, sig tilsammen bedrage til 50968 voger fisk.

Der imod findes i forⁿc aaringers thiienderegistere forthiiendet til 48420 voger, hvorfra afaaar, som iche til Bergen er kommen, sey- oc hysethiende, hvilchen aufl til de svenske kiøbmend af Torne skal vere bleven forhandlet, saa ogsaa dernest hiemlandsfarenis tiende af deris auflede fisk der i landet, som de med sig hiem fører, hvilchet tilsammen beløber sig for de tvende aaringer 88 oc 89, i forthiiendet fisk, til 15880 voger.

Og er der saa efter afkortning mere til Bergen blefuen hendsendt, end der er given tiende af, til 18428 voger, hvoriblant vel er en god deel tran, mens derhos ogsaa en temmelig partie af de kongl. betienters og præsternis rettighedsfisk, vnder hvilchet nafn dog en stor deel kiøbefisk skal vere med vnderløben, saasom det af foregaaende allerunder^tc relation kand fornemmes, baade ved det kiøbmandskab, som af en deel af denem er bleven dreven^l, saavel som og af en deel deris indførte søe-regninger, som deraf kand sees, at nogle langt mere godtz haver faaed, end de til deris huusholdninger, efter deris indgifne huusholdningsregningers vdvising aarligen har kundet behøve, hvoraf efter handelsfolchenis bekiendelse her oc der paa tingstederne, nemlig de forlatte i Vaardøe, Kiberg, Vatzøe, Kiølefjord oc Kielvig, de til denem en god deel skal have solt, mens ej findes, saavit som af tienderegisterne kand erfares, hverken af præsterne eller af betienterne, som med thiienden skulle have indseende, at deraf er noget bleven fortiendet.

1 Komm. mener altså at der ikke er betalt tiende av den handel, som ulovlig er drevet av amtmanden, fogden, prost Paus m. fl. Fol. 76^v sies derom: — af foregaaende og paafølgende kand fornemmes, at ej alleene en deel prester haver handlet, oc fornemelig hr. Ludvig Paus udi Vatzøen, og iche dog, saavit vi af tienderegisterne har kundet see, et eeneste tal fisk deraf ladet forthiiende, mens endocsaa de kongl. betienter, saavel hr. amtmand som vicelaugmand ved den asistence de haver giort handelsfolchene, adskelig fisk bekommen, som iche ved dem i tienderegisterne til tiende deraf befindes at vere angivet.

Efter sliĝ beskafenhed, og som der end en oc anden partie skal vere bleven udført, hvorom ej nogen egentlige vnderretning har kundet haves, og det saaledes icke alleeneste skeer hans may^{ts} interesse til afgang, mens endogsaa kirkerne og præsterne til skade, da til ald vndersleb derudinden, det meste muligt, at forekomme, synis os allerunderdanigst, at herefter kunde timendes af ald den aufl, som blev bragt tilveye, enten dend bestoed af aufl et fisk, tør eller salted, af huad slag det end kunde vere, saa oc tran, muldebær eller andet dislige, som af nogen verdi blev af landet udført, og alt efter octroyens taxt i voger beregnet, saaledes at der af 10 voger eller detz verdi, og à l'advanant, den 10de vog, oc deel deraf i tiende blev erlagt, hvilchet ved indskibningen herefter, som tilforne, best kunde erlegges, da thiiendebyttet i præstens, thiiendemandens oc kirchevergers(!) oververelse burde skee. Til huilchen ende de trafiqverendes handelsforvaltere, betienterne og præsterne der i landet kunde enhuer forsynne sig af handelsfolchene med tienden, ved auflens oc vahrenis annamelse, af huad slag det oc mone vere, og enten de samme sig kunde tilforhandle eller udi rettighed bekomme, enten det kunde angaa hans may^{ts} egen, eller og betienternis oc præsternes.

Og dersom betienterne oc præsterne skulle blifue tilladt at nyde deris tienstedrenge's aufl fri for tiende, da paa det ej samme skulle kunde bruges til en prætext, anden kiøbefisk derunder uden tiendens erleggelse at udpracticere, item oc om vnderfogderne, lehnsmendene og klocherne skulle nyde det tiende fri, som de self, og med deris tiennere kunde aufle, da synis os allerunderdanigst, at det uden mindste anledning til vnderslef best saaleedes kunde skee, at enhuer af denem it viss tal af voger fisk paa enhuer tienstekarl, oc for dem self, som de kunde beviese i deris tienste aarligen til fiskeriet at bruge, thiiendefri kunde bevilgis.

Finnerne i Pasvik og Neiden hadde siden oktroien handlet med kjøbmennene efter den gamle ordning uten å nyte godt av taksten, og de trafikerende hadde undslått sig for å utrede tiende av denne handelsomsetning. Adelaer mente at Pasvik- og Neidenfinnernes avl ikke burde være tiendefri.

Fri for avgift burde overhodet bare det kvantum være, som betjenter og prester aarlig kunde fiske ved hjelp av sine egne folk.

Angående laksefisket i Tana og Alten fremgikk det av almuens forklaringer, at ikke bare de nærmestliggende tingsteders Sjøfinner hadde bygget stengsler i elvene, men også finner fra Arritzby, Juxby og Indiager samt nogen av Vestfinnmarkens fjellfinner. Og alle hadde erlagt tiende til laksefiskets forpakter. Utbyttet hadde været ca. 200 fat pr. år, men tiendegodtgjørelsen ikke mere enn 20—30 rd. De kjøbenhavnske borgere hadde ifl. gamle protokoller på Vardøhus i sin tid betalt 200 rd. i avgift for laksefisket, dessuten 100 rd. årlig for tienden. Det foreslåes derfor at tiendegodtgjørelsen forhøies.

Det vilde være både til det offentliges og de trafikerendes fordel om de siste overtok al rettighetsfisk mot kontant betaling til fogden. Rettighetsfisker var

den „beste og sarteste”, den burde som vanlig settes i høiere pris enn annen fisk, „for huer vog af skatt oc ledingsfisk 31/2 mark i penge, og for huer vog af kongens anpart lOdefisk, som iche falder saa god, 3 m. 4 s.”.

Ifl.kgl.bef. av 16/4 1687 skulde der på Vardø bygges et tårn af gråsten til havnens forsvar. Projektet frarådes av Adelaer. Der hitsettes herom:

[Fol. 574^r—575^v]. Da er det vel saa efter Vaardøens situation, at det sted, som til samme taarns bygning er bleven vdseet, er nermere ved hafnene og de skibe, som kommer fra Nord Kappen i Busse-Sundet, der snarere kand sees, end som fra det sted, hvor det gl. slott nu staa. Men saasom derimod paa den heele øe, som vi ganske haver gaaed over, iche findes nogen beqvem steene, hvoraf det kunde bygges, med mindre der af Lille eller Store Varbjerg, saa kaldet, som er lengst paa dend anden side af øen, fra det sted som til taarnetz bygning er giort anslag paa, skulle brydes steene, som dog iche synis mulligt vel at kunde skee, saasom berget er alt af for haard kamp, hvorfor materialerne fich did fra Bergen eller andre steder at forskafes, om det skulle bygges, hvilchet en megen stor bekostning ville give. Saa findes der ej heller paa det sted, som til taarnet er udseedt at byges, noget vand, eller kilde. Og dersom end leyligheden oc steden var derefter, at der noget taarn kunde byges, saa er det dog efter voris allerunderd. tancher imod de store omkostninger, som dertil ville anvendis, ej saa meget fornøden. Thi alle de skibbe, som kommer fra Nord Kappen og vill til dend rydske cust, skal endelig, naar de far igiennem Busse-Sundet, holde op vnder det gl. slott, som vi ved trende skibes igiennemfart, mens vi der paa stedet var, observerede, og det formedelst den rydske land-cust sig saaledes strecker, og ej heller paa den anden siide tør holde nermere op mod det faste land, for Kieberg næs.

I stedet for den kostbare nybygning foreslår kommisjonen istandsettelse af det gamle slott, som ikke var mere forfaldent enn at det lot sig reparere. Det kunde best gjøres på samme måte som ved Christian 4.s forordning av 14 mars 1634, og uden stor bekostning. Dengang blev det „anbefalet” lenets almue at utbedre manglene. Den nuværende almue i de tre tingsteder Vardø, Kiberg og Vadsø var stor nok til at sette slottet istand i løpet av „en sommer eller noget”. Med tilstrekkelig bestyknig og de soldater som holdtes på slottet, vilde havnen kunne forsvares som før og, om nødvendig, passerende skib tilholdes, „at de deris vedbørlig respect som hiid indtil erteede”.

Kirkenes og prestenes rettigheter:

Fol. 576^v—581^r]. Anlangende kirkernis anpart-thiende oc rettigheds fisk, da synis os allerunderd. formedelst forbemelte aarsage, at enhuer trafiquerende kunde nyde ved sin handel, ald huad fisk som der kunde falde, paa det at hanem

ingen indpas ved andre skulle tilføyes, og at kirkens beholdning kunde giøris i penge, at nogen intresse deraf kunde nydes, saa og at ej dens fisk skulle blifue liggende og til dens skade, som hiidindtil paa en deel steder skal vere skeed, fordervis, at derefter dend trafiqverende kunde beholde enhuer ved sin handel de i samme district liggende kirkers andeel thiiende og rettighedsfisk mod betaling oc rede penge, efter taxten. Og burde hand vere, efter kirchevergers anmodning, forpligted, den altid at modtage og derhos paa kirchens bekostning at forskafe alt huis til dens reparations vedligeholdelse og anden brug giordis fornøden.

Herhos andrages allerunderd¹, at bispem udi Trunhiem D: Peder Krog, der af os begierede, at saasom vi ved igiennemreise igiennem Nordlandene hafde seet og fornomet kierkerns tilstand udi Trumsen oc Senien, hvorledes de slet vare af vilkor, i det at Nordlandsfarene, som fisker i Findmarken og mest haver hieme i bemelte 2de fogderier, paa nogle aar haver afsatt deris thiiende ganske der sammestedtz, vi det i voris allerunderd. relation ville tilkiendegive, saavelsom hans allerunderd. ansøgning, at thiienden af dend fisk, som Nordlandfarene aufler udi Findmarken og der forthiiender, maatte efter hans may^{ts} ny norske lov, som paa andre steder, deel is mellem kircherne der sammestedtz og de udi Trumsen og Seenien, hvor bemelte folk haver hieme.

Og kand vi icke andet allerunderd. berette, end at vi io har fornomet kirkerne der sammestedtz haver veret af en slett tilstand. Og som kirchernes indkomster i Findmarken, siden octroyen, ved tiendens rigtige angivelse ved indskibning merchelig er bleven forbedret, og langt mere herefter kand see, naar der efter voris allerunderd. gjorde forslag af ald aufling og udskibede vahre blef thiiendet, og de nesten alle haver nogen beholdning, indstillis det allerunderd¹ til hans kongl. may^{ts} allernaad. behag.

Anlangende præsterns rettighed, som de af almuen oppebehr, da kand af foregaende allerunderd. relation fornemmes, hvor v-lige deris indkomster hos almuen falder, idet endeel nyder af dem til 4re waager fisk, foruden fierelyse, fiereveed, skoefisk og andet, endeel til 3 waager, og 3 waager oc 1 pd foruden dags arbeide. Og som samme almuens vdgifter tildeels i begyndelsen ej andet haver veret end en villighed og siden ved tiden er bleven gjort til en rettighed, som iblant andet den eene vaag, som gives i fierrefisk, hvilchen først icke skal have veret andet end en kaagefisk, som almuen haver givet deris præst, da hand er kommen til kaldet og end icke self haver haft vdroersdrenge, som enhuer til hannem efter egen behag haver udgiven, og er det siden ved den førstes successor

bleven gjort til en rettighed, som ey allene haver paastaaed det af huer baad en gang om dagen, mens endog derefter, saa ofte de kand vere komne iland, paa de steder hvor almuen boer hos præsten. Og paa vdvæhrene, at som de ej deris fiærefisk til hanem huer dag har kundet levere, har de for det ganske aar maatt give ham 1 waag, paa huilchen maade det nu med samme fiærefisk forholdes. Saa har ogsaa det dags arbeide, som handelsfolchene i Inggens tingsted klagede over, ej veret andet i begyndelsen end en villighed, som itzige sognepræst der samstedtz hr, Anders Luckasens formand først af almuen skal have nødt, som til en mand nafnlig Peder Larsen skal have veret beslegted, der de andre handelsfolk dertil skal have overtalt. Ligeledes med fiærelsen, som i Kiølefiorden vdgives, fordi levern skal tages af fiærefisken, før den blifuer leveret. Thi synis os efter slig beskafenhed, at det var tienligt, at almuens udgifter til deris præst i saa maade overalt blef regieret, huor meget de i rettighed til hanem burde udgifue, hvilecet efter voris allerunderd. tancher kunde settes til 3de waager af en gift boemand, nemlig 1 w. udi ofver (!), 1 w. udi bordhold og 1 waag udi fiærefisk, af en selffostringskarl 1/2 vog i ofer, 1/2 vog i bordhold og 1 waag i fiærefisk, finnerne at gifue som paa de fleste steder hiidintil er skeed, nemlig for ald rettighed 4 pund fisk, hvorover almuen siden ej med nogen anden vdgift til deris præst burde besvergis.

Og afgich der saaledes til almuens lettelse, at de derefter baade kunde, uden (!) mindre besver, vdgifue til sornskrifuern hans rettighed 1 pd. 6 m. fisk, saa og til fogden det samme, nemlig 1 pd. 6 m. som da ey videre vdi rettighed af almuen burde fordre, item til laugmanden, om hans may^{tt} allernaad. skulle behage, efter voris gjorde forslag, for Findmarchen nogen at forordne, 1 pd. 12 m. fisk, som naar hand udi Trumsens og Seeniens fogderier ligesaa meget nød af huer mand, synis derved at kunde subsistere.

Og som rector scholæ udi Trunhiem magister Simen Hof for os der berettet, hvorledes hand for de findmarske præster hafde paataget sig at forvalte it præbende kaldet St Michaelis et Catharinæ præbende¹, bestaaende af endeel jordegodtz i Meldalen, Verdalen oc Størdalen, saa oc Ørchedalen, i Trunhiems amt beliggende, og sig skal bedrage til = 15 1/2 spand 1 øre 5 mark, hvoraf syf af præsterne i Findmarken skulle nyde aarlig halftredsenstyve daller, saa og, at hand paa deris vegne skal have andraget for hans kongl. may^{ts} høydeputerede i Cammercolleg: samme godtzes slette tilstand til forlindring

1 Jfr. foran s. 97—8, hvor v. Westen anmelder biskop Krog for underslag av dette da forlængst nesten verdiløse præbendes avkastning.

paa skatterne, hvorom da skal vere bleven svared, at det dermed fih at beroe, indtil denne allernaad. anbefalede commission blef forrettet, — da haver vi dett derfor her allerunderd. andraget, saa ogsaa tillige allerunderd. erindrer, at præsterne udi Findmarken efter ithuert kalds decumanter og dend rettighed de af dennem nyder tilligemed thiienden, som imod forige tider nu meget er forbedret og ved trantiiendens erleggelse herefter meget mere skeer, langt bedre nu end tilforne subsisterer. Hvorefter, og formedelst præbendetz vit fraverende, at det vnder andres forvaltning dem til liden gafn maa beroe, os allerunderd. synis, at det derhen, hvor det mere fordeel kunde gifve, end de hidindtil deraf skall have haft, kunde anvendis.

Og som de alle vel og uden besvering af deris kalds indkomster kand leve, prousten hr. Torben Reersen i Loppen vndtagen, som haver det ringeste kald, som findes i heelle Findmarken og bestaar kun ved en kirke af 36 nordmend alleene vden finner, og derfor, om noget af bemelte præbende til aarlig afgift kunde bekommes, det mest behøvede, indstillis allerunderd. til hans kongl. may^{ts} allernaadigste behag hans forhen indførte ansøgning om hans kalds ringe indkomstes forbedring, og om hanem iche herefter som tilforne, i dett henseende allernaad. maatte forvndes, med den dags arbeide at nyde hos hans meenighed af hver mand foruden hans fierefisk 3 woger, saa oc, om hannem istedenfor det præbendes afgift, paa hans part, nogle vaager af thiienden aarlig allernaadigst maatte tillegges.

[Fol. 581^v—591^v]. Betenkningens siste avsnitt består hovedsakelig av forpaktingsanbud, — tre anbud på overtagelse av handelen innenfor bestemte distrikter, de øvrige av intrader og andre rettigheter. Det er navnlig de første som har krav på oppmerksomhet. Sammenhengen gjør det klart at de blev til på kommisjonsformannens tilskyndelse. Adelaer fant det ikke tilstrekkelig å begrunne teoretisk sitt forslag til ny handelsordning. Han vilde også, såvidt det på forhånd var gjørlig, dokumentere at denne ordning lot sig gjennomføre praktisk. Og to Bergensborgere han traff sammen med, i Kiberg og i Kjøller jord, kom ham tilhjelp.

Den ene var Hans Dreyer som presenterte ham et tilbud om å overta Kiberg handel og den dermed fra gammel tid av sammenhørende omsetning på Pasvik samt å drive forretningen efter kommisjonens forskrift, — med minst et halvt års lager, så almuen kunde vere sikret mot ujevn og mangelfull forsyning.

Den annen var Rasmus Henningsen Smit, som var villig til å forpakte handelen i Kjøllefjord og Omgang med laksefisket, foruten Vadsø handel. En av hans skrivelser hitsettes.

Saasom jeg mig haver tilforhandlet Omgangs handel af Sr Jacob Andersen, Kiølefiord handel af Sr Sander Nielsen for en anseenlig sum penge, saa befindes Kiølefiord handels tingsted meget vduelig med klæder og fiskeredskab og andet behøvende, hvilchet mig meget vil koste at bringe i fuldkommen stand, dog paa det

at ermelte steders indvaannere en gang for alle kand komme til opkomst og nogenlunde florere, som udi forige tider, og jeg ej som min formand tage ald for stor skade, gjør jeg til de gode herrer Commissarierne dette forslag.

For det første, at dersom det allernaad^t maatte behage hans kongl. may. at forvnde mig den frihed paa bemelte mine antagne handler med Kiølefiords tingstedtz nordmend oc Laxefiord finner samt Omgang nordmend oc Tane finner alleene at negociere, som nu kand bestaa af vngefer 120 mand, paa de nestfølgende sex aar fra den første martj tilkommende aar at regne, da skal jeg forsvarligen forsynne dennem og holde et magazin fuldkommen paa it halft aars forstreching paa et beleiligt sted for samme folk her i landet af de behøvende sorter af vahre, efter anordningen vel forsynet, saa at i tilfald enten mine skibe skulle komme paa reisen til skade, eller anden tilfelde sig kunde hende, at de ej paa den bestemte tid i landet kunde komme, der da kunde vere saa megen provision i forraad, som sig til et halft aars forstrekning kunde beløbe, og ellers rette mig efter den octroy som nu er eller herefter givet vorder.

For det 2det, at dersom det allernaad. maatte behage hans kongl. may^{tt} tilligemed at forunde mig den frihed at skibe mine vahre, som paa be^{mc} platzer auflis, lige herifra landet og til Holland, Øster-søen eller andre steder, og iche vere forpligted at seyle til Bergen med dem, men her i landet for den anordnede kongl. betienter erlegge den samme told som i Bergen af dislige vahre gives, efterdi samme vahre iche blifuer i Bergen consumeret, men blifuer skibet derfra til andre steder, hvilchet til denne tid meget haver kosted, med skibe for en høy fragt at have hid til landet, og siden med en anden ny fragt fra Bergen til de steder, hvor de igien skal afhændes. Dog huis vahre, som jeg hid til landet behøver, forpligter jeg mig at have fra Bergen.

Da erbyder jeg mig for ermelte frihed at give til hans kongl. may. hver aar til detz udgang 150 rdr, som skal blifue erlagt, hvor det hans may. allernaad. behager. Saa beder jeg oc allerunderd., at hans kongl. may^{tt} ville lade gjøre dend anordning, at handelsfolchene i Kiølefiord tingsted, hvor der paa en deel steder er meget skarpt for dem at leve, og fiskeriet ichun paa visse tider om aaret tilgaar, maatte tilholdes til Viigen, eller hvor jeg det til fiskerietz fortsettelse best kunde eragte, at henfløtte, saavel som ogsaa de af Omgangs tingsted, at de naar fiskeriet paa vdvehere tilgaar, maatte da ligesom finer og Nordlandsfarer vere om deris næring og vnder thielde og gammer, saalenge fiskeriet varer, og saaledes vere om deris føde paa alle steder efter mullighed hvor gud gifuer sin velsignelse.

Dernest beder jeg ogsaa hans kongl. may^{tt} allernd. ville forvnde mig, formedelst fragternis oc stædernis beleylighed skyld,

Tanen oc Alten elfuers laxefiskeri paa de nestfølgende sex aar i lige maade, med den frihed at fare med laxsen directe herifra landet og uden riget, dog tholden her i landet rigtig at erlegge; thi hiidindtil har jeg taget stor skade, idet at laxen saa meget silde om høsten til Bergen ankommer og ej førend om vintern kand komme til Holland, hvor ald min lax for A° 89 endnu er beliggende, der mand dog betids kunde komme til de sædvanlige steder med laxen, saafremt mand maatte bevilges lige derhen herfra at seylle. Jeg vil nochsom forsichre, at hans kongl. may^{tt} ey mindre told her i landet af min vdskebning end i Bergen skal bekomme. For hvilke elvers aarlig forpachtning jeg paa den maade erbyder at give 230 rdr courant, og for thiienden 30 rdr courant. Og dersom det allernaad. maatte behage hans may^{tt} for en vis sum for tolden, baade af laxeelverne og andre vdskibeode vahre af be^{m^c} 2de hafner for er^{m^c} 6 aar at ville lade slutte, erbyder jeg mig et tilbud derpaa at giøre, etc.

Rasmus Henningsen omgikkes med planer om å utvide sin Finnmarksbedrift, han hadde øiensynlig tiltro til landet og dets resurser og fremsatte derfor også tilbud om forpaktning av kirketienden for 440 rd. årlig, og av finneskat, leding, fisk- og trantiende, av Sørøen, endog av sigt og sagefald, altså de fleste av statens ordinære inntekter av amtet mot en fast sum — 1000 rd. — likeledes pr. år.

Der refereres også et andragende av Povel Kock som hadde været i amtmannens tjeneste om rett til å forpakte tienden av hjemlandsfårene og til å bruke Tamsøen, sanke dun og multer og disponere øens beiter og slåtteland, mot en årsavgift på 300 rd.

Kommisjonen var ferdig med sitt arbeide så tidlig at kancelliet på grunnlag av innstillingen kunde treffe forføininger til en omregulering av amtets forsyning i løpet av det følgende år. Men til nedreisen og de avsluttende overveielser gikk dog hele høsten med. Først den 25. desember, juledagen, kunde Adelaer og Christen Bertelssen sette sine navnetrekk under den store innberetning.

Det gjorde de i Bergen, — tiltross for alt Finnmarkens moderby.

I. Sakregister.

Alertavler 43 (Ingø); 53 (Vadsø)
Amtmannen, inntekter og privilegier (multer, rekved, høi, torv, fjærefisk, sølvkandefisk, spisning, lev. rensdyr, dun; laksefiske Jacobselv, Nordvar. og Gr. Jacobselv) 20 ff, 59, 89, 273, 290 ff
— besværing over hans overgrep 85, 89 f, 92 f, 100 f, 273, 281
Anbud på forpaktning av handel og intrader 326 ff
Befolkningen, dens nasjonale sammensetning og størrelse 183—5
familielister 185—237
— karakteristikk ved v. Westen og Adelaer 85, 87, 89 f, 92 f, 105 f, 255, 280, 303, 308
Besværing over de handlende 240 ff, 249 f, 255, 265, 279
Biskaierskib 41
Bispevisitas 87 f, 316
Boliger 244, 256, 290 ff
Bordhold (sfisk) 281, 284, 286 ff, 325
Brennevin, innførsel og salg 49, 91, 110, 249, 271 f, 276
Bygsel av grunn, Adelaers forslag 320
Byskjenk 25, 301 f
Bytte, bytning av fisk 168
Beverskinn i skatteavgift 27
Bøtting, søebøtting (fisk) 50
Båtlege 168
Båtsmannsboder,-stuer 250, 280, 315
Chachstarus, skysskaffer 7, 27
Cochleare (ersgress) 58
Dagsarbeide, presterettighet, amtmannsrettighet 287 f, 295, 325 f
Distriktinndeling av fjellfinnernes land, forslag om 299
— for handelen, Adelaers forslag 306
Drenger i fiskeriet 183, 188, 193, 322
Drengeskatt 147
Drukkskap 91, 110, 118, 127, 276
Dun- og eggvær 2, 46 (Loppen: lunnefjær); 9, 42 (Hielsmø, Stappen: lunner, alker) ; 12, 21, 40, 291, 293 (Tamsø og fl. øer: ederdun); 23 (Hænøerne: ederdun); 51 (Bugø: ederdun, egg); 53 (Fugleberget,

Næsseby: egg av skarv og måse) ; 56 (Storskjæret, nær Kramvik: egg av måse); 59 (Renø, Hornø v. Vardø: egg af skarv, måke, krykje, teiste) ; 61 (Fugleberg, Syltefjord: egg) ; 62 (øer i Kongsøfjord: ederdun, egg); 64 (Langøen i Langfj., Tanen: ederdun)
Engmark og høiavl (høesletter) 5, 12, 14, 20, 50—5, 60—4, 75 f, 83, 89, 210, 224, 293, 320
Ersgress (ertsgræs, ærsgræs) = cochleare, skjorbukgress 58 f, 72
Ertsforekomst 232 (Kåfjord)
Falkefangst 53, 56, 58, 61
Fellesfinner 296 ff
Festninger 5, 46, 70 (Aarø); 18—20, 156, 293, 323 (Vardøhus) ; 58 (Gamelslot?, Vardø)
Finneleding 3, 33, 319 (historikk)
Finnelemenn 3, 7, 24 f, 289, 296 f, 301 f og oftere
Finnerne. Alten 3, 6, 45, 111, 298; Langfjord —Tal vik 109; Bersfjord 109; Korsnes 45, 108; Komagfjord, Lærissfjord 6, 45; Klubben og Kvalsund 7f, 44, 108, 111, 118, 126, 247, 290; Refsfjord 8, 44, 127; Snefjord, Refsbotten 108, 127; Sørø 4; Måsø 10; Porsanger 11, 41, 107, 118, 282 ff, 294, 298; Laksefjord 11, 39, 107, 123; Tanen 14, 37 f, 62 f, 103, 107, 122, 299; varanger 17, 21-3, 33 ff, 49 ff, 67, 105, 299, 316 f; Persfjord 18; Neiden—Pasvik 24, 34, 46 f, 52, 322; Peisen, Kalsgam 25, 36, 47, 66; Nordfjellet 25 f, 317; Sørfjellet (fellesfinner, svenske finner) 27—30, 47, 296 ff
Finneskat 3, 17, 24—7, 29 f, 33, 37, 39, 41, 47, 147 f, 272, 289, 300 ff, 316 f, 318 f
Fiskegammer 34 f, 327
Fiskens avlevering og innlastning 266, 279 f, 314 f
Fiskeproduktene og deres sortering 76, 314
Fiskeredskap 53, 146

Fisketider (vår-, sommer-, høstfiske) 168
Fjellreiser, fogdens 29 f, 33, 48, 299 ff
Fjordleie 173, 290
Fjærefisk 20, 86, 284, 286 ff, 294, 324 f
Fjæreløse 286, 324 f
Fjæreveid 287, 324
Flensborgere 36, 148 f, 176
Fletteskinn 289
Fløpælen 85, 91
Flyndrefiske 53 f, 55, 57, 60 f, 63, 76
Flytninger, finnernes 76, 295 ff
Fløtning. Se skyss
Fogdens lønn og aksidentier 280 f, 288 ff, 316
Fogedskjenk 21, 27, 289, 301 f
Forlatte 240, 255, 267, 303 ff
Forlis 38, 40 f, 65, 83, 149, 152, 188, 193
Forordninger og breve, kgl. 24, 317 (1/8 1598); 27 (27/5 1601); 317 (6/4 1603); 318 (27/12 1606); 27 (20/2 1609); 3 (10/4 1611); 318 (s/l. 1613); 3, 318 (10/6 1614); 319 (i3/6 1614); 17 (22/4 1617); 323 (i4/3 1634); 17 (3/6 1647); 176 (5/2 1686, 28/7 1686, 2/4 1687); 80, 87, 102 (28/1 1688); 299, 315 (3/a 1688); 271 (12/5 1688); 22 (n/s 1688); 280 ff (9/3 1689); 1, 88 (6/6 1691); 117, 119, 123 (13/6 1691); 97 (10/12 1698); 83, 86, 88 (æ/4 1702)
Forpaktning av amtet: 141, 147, 328; av lakseelvne: 46, 104, 159, 272; av Sørø: 45, 168, 170, 172 f, 272; av Tamsø: 291, 293
Forsamlingshus 118 f, 121 f, 123 f, 126
Forstreking, forsyning på kreditt 240, 251 ff, 307 ff, 313
Forsyningslister 251 ff
Fredlysning 5, 173 (Sørø); 9, 43, 45, 165 (Rolsø); 59 (Renø, Kongsøer); 162, 294 (Tamsø)
Fuglefangst 42. Se Falkefangst
Fullskattmann 3, 23, 33 etc., 300
Føring 315
Gan, gand, ganskyden 42, 93, 112
Garnisonen på Vardøhus 15, 156, 189, 294, 323
Gavebytte 299 ff
Geistlig inndeling 79 ff
Gjeldsforhold 141, 256—64, 266, 278, 307 ff, 313; avregning med almuen: 143 ff, 146 f, 256; borgeres ettergivelse avgjeld: 152, 163, 169; gjeldstvang ved arvefall i Hasvåg 170
Gjesteskjenk 289, 299, 301 f
Gravplasser 35, 47, 51, 54, 59, 72, 117, 121

Grener (grenner) 255
Grenser, mot Russland: 23 ff, 36, 52; mot Sverige: 22, 26, 29, 47 f, 297, 301
Grønlandsfarere 43 f, 46, 96
Håndskrifter, benyttede 1, 33, 49, 66, 78 f, 119, 132 f, 134, 141, 178, 182
Håndverk og husflid 126, 128, 150, 166, 255
Halvskattmann 3, 23 etc., 300
Handel, Adelaers forslag om nyordning 305 f, 309 f
— av uberettigede 149, 179, 181, 269, 271, 273 ff, 277, 281, 315 f, 321
Handelsforvaltere 309 ff, 315
Handelssteder og ladeplasser 2, 4, 8 f, 12, 14, 20 ff, 35, 45 f, 104
Havner 2, 4 f, 7 ff, 12, 14, 18, 21 ff, 35—41, 43-6, 54, 57 f, 61—4, 74, 172
Hedensk kultus bl. finner 89, 93, 106 ff, 109, 112 f, 131, 134 ff
Heimlandsfarer. Se nordfarer
Helligdagsvektene 113, 115, 121, 130
Hungersnød 167, 172, 178 f, 240 ff, 243 ff, 246, 278
Huler 40, 46, 57, 59
Husdyrhold 2, 5 f, 8 f, 12, 14, 20 ff, 39, 53 f, 56, 59, 61, 76, 143, 154, 320
Hval, hvalfangst 23, 34, 40 f, 43 f
Høstsæde, finnernes 23, 34, 50, 55
Innflytterne 85, 184, 240 f, 272, 296
Intrader 272, 291, 321 f
Jagt, skytteri 4, 45, 61, 67, 76 f, 247, 290, 296 ff. Se kobbeveide
Jektefart på Bergen 6, 21, 35, 39, 55, 61, 83
Jommer 54
Jauge, joike 110
Julevakt 156
Jurisdiksjon på grensene 27, 30, 47, 317
Kalmar krigen 318
Kancelliet 141, 178
Kateketer (misjonærer) 86, 113—6, 119 ff, 129 ff
Kirkedisciplin 86 f, 91
Kirker 2, 4 f, 7, 9, 12, 14, 18, 22, 25, 35, 38 ff, 43-9, 53 f, 57, 59, 61, 64 f, 67 ff, 73—6, 79, 80—4, 89, 104 f, 111, 117-21
Kirkeregnskaper 88, 316, 323 f
Kirketiende 323 f
Kjøbsteders opprettelse 90
Klokkertold 86, 118, 120, 122, 124, 128
Knags tjenstlige forhold 242, 264, 270 ff, 280, 316
Knektetoll 281
Kobbeveide 4, 18, 23, 28, 38, 45, 51, 59, 62, 68, 173, 290

Kongsgamme, varangerbotten 22 f, 50, 67, 110 f, 117, 119 f; Finnes 53
Kongshus, Aarøen 5, 45 f, 70
Koppeepidemier 83
Korndyrkningsforsøk 5, 251
Kosthold 242, 250 ff, 255, 269
Kramp, småkramp 50 f, 56, 76
Kreaturfor 20 ff, 53, 57, 59, 67, 75 f
Kreditt og rede (kontant) handel 90, 307 ff, 312 f
Krydspenge, krytzdaler 243, 269
Kvæner 3(Aarøen), 93, 128 (tømmermenn), 184 f, 251
Kvænhandel 22, 34, 184, 251, 264, 321
Kvænland 109, 184 f, 201
Laadsias (drikk) 48
Lagstol for Finnmarken, forslag 316
Laks, laksefiske 5, 7, 12, 14 f, 21 ff, 28, 36 ff, 45 f, 50-3, 55 f, 61, 63 f, 71, 106, 122, 125, 132, 159, 172, 322
Laksetiende 104, 122, 172, 322
Landskyld 2, 45, 75
Land vare (landvaar, landgilde) 4, 168, 173, 290, 318
Leding bl. a. st. 147
Lilienskiolds embedsførsel 242, 270 ff, 281 ff
Løk, purløg 60
Madfader 240, 248
Magasiner 177, 307
Magistraten i Bergen 66, 141, 177, 295
Malmisreisen 22, 25 f, 50, 299 ff, 319 (historikk)
Manntall 31, 79 ff, 84, 105 ff, 183—239
Marked 22, 34, 49, 110
Masi fjellkirke 128
Mestermannsrettigheter 289
Mileskifter 52, 53
Misjonskollegiet 78, 84, 95, 98, 119, 132 f
Multer 2, 9, 12, 20, 40, 55, 58-62, 64, 68, 70, 76, 294
Muslinger 59
Nordlandsfarer (Norfarer, Nordlenderne, Hjemlandsfarer, Heimlandsf., Smellerne) 4 f, 7, 9, 20, 37, 42, 45, 58 f, 60 ff, 65, 84, 89, 142, 180, 290
Nordmennsfinner 10, 54, 237, 239
Notitia Nidrosiensis 82
Odelsgods 4
Offer, avgift til prestene 286 ff, 325
Offersteder, finnernes 34, 50, 106 ff, 134 ff
Oktroien (1687) 176 f, 181, 271, 274
Oppgivelse av handelen 153 f, 157, 163, 175, 178, 265, 270, 278, 304 f
Opsigelse av utredsfolk 170
Oterfangst 4, 59, 61, 76 f, 290, 297

Overtro 42, 83, 109, 139 f.
Pelsvarer 50, 161, 251, 264, 273, 281, 284
Preskripsjon av gjeld 177, 256
Presteboliger, forslag om 99
Prestefald og suksessjon 96
Prestegjeld, prostier 79 ff, 88, 95 f, 102 ff
Prestenes inntekter 99, 103, 112, 115, 286 ff, 324
Prestetjeneste hos finnerne 21, 29 f, 47, 50, 53, 67, 86, 110—6, 120 ff
Pretensjoner, Norges, på grensene 26, 28, 299 f, 317 ff
— Sveriges, på grensene 27, 29 f
Prostenes forretninger, visitas 85, 88 f, 94, 316
Protestasjon, Knags 271
Præbender 97 f, 104, 122, 325 f
Rede (kontant) handel. Se Kreditt og r. h.
Reformatsen (Stiftsbogen, Notitia Nidrosiensis) av 1589 80 ff, 84, 102
Reiselleste (avstandstabell) 32
Rekved 9, 20, 61, 63, 76, 89
Religiøse forhold, blandt norske: 84 ff, 92; blandt finner 105 ff, 110 ff
Rengjetere 22, 33, 54
Rengårde, varangereidet og Persfjord 21
Rensdyrhold, tamren 296 ff. Loppen 2, 46; Altenfinner 6; Komagfj. -finner Stjernø 6; Klubfinner Seiland 7, 73; Kvals.-finner Kvalø 7,44; Latøbønder Renø 9,44; Måsøbønder 12,41; Pors. finner Magerø 12; Pors. og Laksefj. 12. 125; Tanafinner 14; Ekkerø, Vadsø, varangerfinner 22, 54, 105; veinesholmene 51; Svartnes 57; Renø-varðø59
Rettersted 60
Rettigheter, off. tjenestemenns inntekter 115,286—90, 324 f
Rettighetsfisk 245, 288, 321 ff
Retspleien 85 (ifl. v. Westen), 101, 112, 273, 276, 315 f
Revefangst 61, 76 f
Ribs, vilde 71
Rubiner (granater) 46
Russer 22 f, 35 f, 38, 40 f, 50, 54, 58, 83, 251.
Rør (rørfisk) 8, 44, 54 f, 76
Røkstuer 55
Sagefald 272
Seilleie, Skjåleie 168
Selffostring(skarl) 286 og oftere
Seminarium Nidrosiense 96
Sild 51, 63 f, 76, 173
Sjøfinner bl. a. 184, 296, 316 f
Skatskjenk 21

Skatten (skatt, leding, kongens tiende), dens opkrevning, fritagelse for sk. 1 ff, 98 f, 100, 147, 299 ff, 316
 Skjørbugress. Se Ersgress
 Skofisk 287, 324
 Skog. Alten furusk. 5 f, 46, 71, 128, 172, 232; Pors. furusk. 12, 70, 125, 224;
 Bjerkesk. 2, 7, 9, 14 f, 18, 22, 38, 50 — 5, 61 f, 63 f, 70 f, 159, 172, 224
 Skoleundervisning 86,94 f, 117 ff, 129 f
 Skriversand 72
 Skyss (fløftning, føringskab) 26, 61, 89, 316
 Slipestene (huedeesteene) 51, 72
 Slottet, Vardøhus 20, 59, 80
 Smelletiende 84, 96, 103 f, 105, 324
 Speculum Boreale 56, 58 ff, 264
 Spisning (avgift, utredet av finner) 21, 27, 281, 284 f, 286 ff, 301 f
 Springskatt 289
 Stappens kaal (skjørbugress) 72
 Stentårn til Vardø forsvar 323
 Straffemetoder 85, 91
 Strændetiden 316
 Sundemave 166
 Sølvkandefisk 20, 281, 284, 295
 Sømee 51
 Tagemark 75
 Takst og varepriser 143, 148, 158, 170, 173, 247, 278, 312 ff
 Tiende bl. a. 141, 168, 272, 321
 Tiendebod 168
 Tilførsel fra Bergen 143 ff, 259 ff, 277 ff,

306 f, 312; tilførselen mangelfull 144, 151, 175, 178 ff, 243, 245, 256, 270
 Ting, Tingreiser 21 f, 50, 88, 132, 316
 Tobakk 251 f, 267 ff, 271 f
 Torvbrensel 20, 51, 55, 58 f
 Trantiende (lysetiende) 245, 247 f, 273, 280, 314, 326
 Troldberg 42
 Troldhval 40
 Trøyburg 41, 52, 72
 Tvistigheter mellem norske finner og fellesfinner 295 ff
 Underslep av tiende 321
 Utflytning 141, 176, 178, 188 f, 242
 Utlodning ved fangst 23, 34
 Utreder og utredsmann 240
 Utredningslister 146, 154, 165, 168 f
 Uærlige handelsmetoder 144 f, 160, 166 f, 170, 264
 Vandhunde 23, 34
 Vardøhus 18 ff, 36, 57 f, 66, 68, 156, 290 f, 293, 323
 Vekt og mål, kontroll av 143 ff, 167, 170, 314
 Vildren 5, 9, 43, 45, 60 f, 73, 76 f, 173, 290, 297
 Vintersæde, finnernes 34
 Ørretfiske 2, 6, 8, 22, 51 ff, 55, 57, 60, 76
 Østerhavet, Østerhavsfinner 21, 24, 29, 31, 317, 319

II. Personregister.

Aalbech, Helle — Kjelvik 161
 Adelaer, Henrich 180, 181 ff, 240, 242—328
 Ahrter (Artur Ernst), strand- og havnefoged nordenfjelds (bestall. 26/8 1670) 41
 Andersen (Koch), Bendt, arkelimester 189
 — Jacob, traf. borger 142 f, 147, 151, 158 f, 163, 178, 204, 248, 260 f, 326
 — Jacob, underfoged Hasvåg 2
 — Oele, do. Vadsø 16
 — N., mestermand 15
 — Zacharias, rådm., traf. borger 141 f, 147, 149, 152, 156, 189
 Baardsen (Baaresen), Knud, underfoged, kjøbm. Loppen 173, 235 f, 263
 — Mogens, klokker Ingen 8
 Bager, Pouel Olsen 153, 156, 167, 171
 Bang, Mogens, kjøbm. 150, 155
 — Otte, kjøbm., underfoged 142f, 147f, 195 f, 197, 260

Basilus (storfyrst) 24
 Bastiansen (HæB), Anders, trafik, borger 141 f, 145, 147, 194, 260, 295, 304
 Bielche, Otte, amtm. 9, 43, 188, 286, 295, 297
 Bigum, Christen, prokurator 182, 242 f, 270 ff, 277 ff, 284 f, 295
 Birch, Olger, consumptionsforvalter Trondhjem 90
 Blachstad, Olle, kjøbm. Vadsø 149, 155
 Blatt, Henrich, traf. borger 229, 233, 262, 278, 305
 Bondixen, Hans, foged 97
 Boritz Mitrovitz-Nietishof (bojar 1690) 300
 Boritz Pietrovitz (bojar 1695) 25
 Bredal, biskop 87 f, 97 f, 114
 Bredal, Niels 87
 Brochmand, Jens Nielsen, kjøbm. Vadsø, Kiberg 15, 142, 146, 150, 154 f, 193, 311
 Bure, Jacob, sv. lagm. 29

Bøgvad, (Bygvad), Lauritz Nielsen, sorenskr., kjøbm. Vardø 15, 153, 156, 189
 Christensen, Hans, trafik, borger 141
 — Huer, do. 141, 149 f, 159, 168, 172, 304
 — Jørgen, magistr.'s represent., foged Østfinn. 142, 156, 288
 — Peder, foged 319
 Claussøn, Peder 82, 87
 Corneliussen, Richert 168
 Dahll, Olle Jørgensen, kirkeverge Vardø 187
 Danielsen (Noorenberg), Anders, sognepr. 13, 80, 97, 103, 105, 122 f, 210
 Davidsen, Robert, berg, skipper 253
 Dass, mag. Anders 87
 Degetou (uriktig skrevet Degeton), Mouritz 5
 Doett (Dodtz), Giert, trafik, borger 141, 163
 Dreyer, Hans, trafik, borger 141, 149 f, 152, 185, 189 f, 193, 240, 251, 255 f, 259, 309, 326
 Duglas, Gustaf, sv. landshofding 29
 Dyring, Morten 143
 Engelbret, prest, fange Vardøhus 20
 Engelman, Dirich 164
 Engelman, Joen Jacobsen, underfoged 221
 Erhorn, Christopher, trafik, borger 141 f, 144 f, 147, 152 f, 157, 170, 174 f, 206, 272, 304, 308
 Erichsen, Hellie, underfoged Hammerf. 6
 — Marchus, trafik, borger 141
 Faag, Lauritz Søfrensen, foged Østfinn., arkelimester, kjøbm. Vardø 15, 142, 152 f, 155, 189, 259, 304
 Fiil, Niels, foged 43, 297
 Filianus, Anders, sognepr. Alten 82, 96, 105
 Flame, Villum de, holl. Novaja Zemljafarer 42
 Forman, Henrich Jansen, trafik, borger 141 f, 144, 147, 152, 180, 189, 259, 304
 Fransen, Peter, kjøbsv. 253, 261
 Frantzen, Niels, kjøbsv. Vadsø 16
 Friis, Jens, capit. Nidr. notar. 97
 — Jørgen, lensherre 156, 188, 223, 294
 Gabeisen, Peder, kjøbsv. Kjelvik 163 f
 Gagge, Claus, lensherre 70, 318 f
 Gedde (Giedde), Knud, amtm. 142, 147, 295
 Goes, Damian de 79
 Greve, Hendrich, kapellan Vardø 85, 102
 Grodt (Grott), Jørgen, kjøbsv. 146, 149
 Gyldenløve 179, 300
 Halfuorsen, Oele, klokker Alten 3
 Hammond, Hans 79, 117
 Hansen, Hans, berg, skipper 267
 — Niels, amtm.'s tjener 282 f
 Harøe, Christen Bertelsen, raadm. 66, 76 f, 146, 180, 182, 328
 Helberg, Henrich, trafik, borger 9, 43, 141, 304
 — Maren (Marie), do. 157, 164, 206, 214, 262, 304
 Hemmingsen, Peder, kjøbm. Kiberg 151
 Henningsen, Rasmus. Se Smith
 Henrichsdaatter (Gabeisen), Alhed, kjøbsv. 163 f, 215, 255, 262, 276
 Hersleb, Jacob 87
 Hierneløs, Knud, kapellan Vardø 103
 Hof, mag. Simon 98
 Holbech, Helle, trafik, borger 217
 Hopland, Abraham, kjøbsv. Hammerf., underfoged 218, 224, 228, 263
 Hæß. Se Bastiansen
 Høg, Just 288
 Irgens, Hans, sognepr. Loppen 82, 96 f, 105
 Ivanpietrovitz-Odinshof (bojar) 299
 Jacobsen, Christen, kjøbm., underfoged Vardø 15, 149, 189
 — David, kjøbsv. Kiberg 15
 — David, kjøbm. Kjelvik 160 f, 211 f, 213, 261, 266, 279, 284, 311
 — Engebret, forpakter Sørø 170, 173
 — Jacob, kjøbsv. Måsø-Kjelvik 162 f, 166, 213, 262
 — Joen, underfoged Kjelvik 10
 Jansdaatter (Nibe), Maline, kjøbm. Kjøllefj. 157
 Jansen, Cort 145
 — Thivis 150
 Jensen, Mickel, underfoged Kiberg 192
 — Rasmus, kjøbm. i Hasvåg, underfoged 171
 — Rasmus. Se Lindgaard
 Jessen, E. J. 132 f.
 Joensen, Billes, underfoged Måsø 10
 — Niels, kjøbsv. Hammerf. 7
 — Thomas, underfoged Alten 3
 — Tomas, underfoged 230
 Junghans, Henning 87
 Kiønningham, Hans 23, 188
 Knag (Tygesen), Niels, sorenskr., foged 1, 16, 33, 49, 97, 142, 178 f, 202, 240, 242 f, 248, 256, 265, 270 ff, 275 ff, 280, 283, 290, 299 ff, 303, 316 f, 319
 Knudsen, Baard, underfoged Kiberg 15
 Kock, Povel, amtm.'s tjener 284, 328
 Kolding. Se Olsen, Niels

Krag, Niels 318
Kramer, Giert, trafik, borger 159
Krog, Peder, biskop 79, 88, 98, 324
Larsen, Peter, kjøbm. Ingen 218
Larson, Svend, kapellan i Hammerf. 104
Lauritzen, Dominichus, kjøbm. i Kjøllefj., underfoged 157
— Peder, kjøbsv. Omgang 158
— Peter, kjøbm. Ingen 164
Leem, Knud 134
Lerche, Just, kjøbm. Kjøllefj. 157
Lilienskiold, Hans, amtm. 16, 56, 58, 117, 142, 147, 160 f, 179 f, 182, 202, 270, 274, 281-5, 290 ff
Lind, Mogens (Mons) Christensen, foged Vestfinn. 40, 142, 162, 169, 288, 305
Lindenow, Lauritz, stiftamtm. 43, 141 ff, 147, 160, 165 f, 169 f, 172, 176, 182, 295
Lindgaard, Rasmus Jensen, trafik, borger 161, 178, 217, 248, 262
Lochert, Haagen, kjøbm. Vadsø 16, 35, 142, 145, 147 ff, 194 f, 202, 260
Lodvigsen, Johan, trafik, borger? 168
Lorch, Erich, amtm. 79, 100 f, 102, 128
Lucasen, Anders, sognepr. Ingen 8, 224, 325
Ludt (Luden), Peder, trafik, borger 142, 151, 153 f, 193, 260, 304, 308, 311
Lund, Morten, misjonær 128
Maagens, Henrich, kjøbm. Hasvåg 171
Matzen, Jens, sognepr. Kjelvik 41
Mejer, Gierdt, trafik, borger 159
— Hans Jensen, berg. skipper 157
Michels, Anne, trafik, borger 141, 143
— Giertrud, do. 141
Mogens, Giertrud, do. 141
Mogensen (Monsen), Halfuord (Halvor), kjøbsv. Kjøllefj., underfoged 157 f, 206, 210, 261
— Hans, sognepr. Hammerf. 7, 81, 104 f, 111, 113, 127, 228
Molde, Oele, kjøbsv. Vardø 15
Mortensen, Lauritz, berg. skipper 268
Moth, oversekretær i Kancelliet 179
Munchsgaard, Christen Jensen, lagm. 171, 176
Møinichen, Jacob, amtm. 100
Natler, Claus, kjøbsv. Kiberg 192
Nebel, Bendix, kjøbsv. Loppen I
Nibe, Jens, kjøbm. Kjøllefj. 157
Nielsen, Anders, trondhj. skipper 173
— Hendrich, trafik, borger 141
— Jens, berg. skipper 159
— Rasmus, kjøbm. Omgang 159

Nielsen, Sander, trafik, borger 158, 160, 204 ff, 209, 211 f, 261, 264—7, 309, 311, 326
— Suend, underfoged Omgang 13
Nitter, Trude, sognepr. Kjelvik 80 f, 96, 288
Noorenberg, Anders Danielsen. Se Danielsen
Nordvi, A. G., kjøbm. Mortensnes 52
Oelsen, Anders, huskapellan Vardø 15
— Hans, underfoged Ingen 8
— Hans, do. Kjøllefj. 13
Olachse, Beionof, sekretær Malmis 26
Olsen, Anders, mestermann 15
— (Olufsen), Hans, lensherre 317
— Isak, skolemester, misjonær 86, 99, 110, 113, 132, 134 ff
Olsen (Kolding), Niels, kjøbm. Vadsø 16, 142, 144, 147 f, 193 f, 202, 253, 257, 259, 292
— Sifuer, kjøbsv. Hammerf., underfoged 167 ff
— Tollef, kjøbm. Ingen 218, 259
Orning, Christopher, amtm. 97, 188
Paaske, Helle Sørensen, kjøbsv. Kjelvik 10
— Søfren (Sørn), kjøbm. Kjelvik 10 161 ff, 166, 215—7, 248, 262, 264, 276, 279, 284
Panch, Søfren, kjøbsv. Hasvåg, 172, 229 f, 233 f, 262
Paus (Pauss, Pauß), mag. Ludvig Christensen, sognepr. Vadsø 16, 88 f, 102, 105, 202, 252, 267—9, 272—4, 286, 321
— Ludvig Christian, sognepr. Vadsø 79, 88, 98, 102 f, 110, 112, 134
Pedersen, Oluf, lehnsherre 317 f
— Rasmus, klokker Vardø 15
— Søfren (Søren), kjøbm. Loppen I, 174 f, 234 f, 250, 263
— Thomes, kjøbsv. 163
— Thomes, amtm.'s tjener 282 ff, 285
Polmand, Henrich, og Herman, Flensborgskippere 149
Pontoppidan, biskop 88
Puls, Jochum, kjøbsv. Alten 3
Qvist (Ovest), Niels, kjøbm. Vadsø 143
Qvivesen, Thude, Kvalsundfinn 119, 126, (113)
Rasmusen, Knud, klokker Hammerf. 6
— Niels, do. Vadsø 16
Reersen, Torben, sognepr. Loppen I, 237, 288, 326
Rodius' hustru 20
Rogendt, Berendt, kjøbsv. 160, 162, 166
Sandersen, Thomas, klokker Skjøtningberg 13

Sers (Serß, Sars), Heller (Hellert, Eiler), trafik, borger 141, 157, 173, 308
 Schiort, Friderich, amtm. 188, 293
 Schjønebøl 4, 45
 Skjønebøl, Mandrop, lagm. 170, 294
 Schletter (Sletter), biskop 80, 88, 99, 103, 122, 176
 Schlyter, Gedeon, kjøbsv. Maasø 10
 Schnitler, Peter 128
 Seehusen, Jan (Johan), trafik, borger 160, 162, 166, 213, 262
 Sifuersén, Rasmus, klokker Omgang 13
 Skult (Schult, Schultz), Herman, trafik, borger 44, 141 f, 147, 149, 156, 163, 166 f, 168 ff, 175, 263
 Smidt, Garben, berg, borger 53
 Smit, Albricht 91
 Smith (Smit, Smidt), Rasmus Henning- sen 5, 13 f, 202 ff, 230, 248, 260 f, 265, 326 ff
 Suendsen, Peder, lagtn's tjener 171
 Sverdrup, Jørgen 101
 Sørensen (Søfrensen), Jacob, kjøbsv. Vardø, underfoged 153, 155, 187, 240, 253
 — Lars, borgermester, Bergen 180
 — Lars (Lauritz). Se Faag
 — Moses, sognepr. Vardø 80, 88, 103, 189, 286

Thenesen (?), Arres, trafik, borger 141
 Thomesen (Tomesen), Peder, sognepr. Kjølvik 10, 224, 273, 276, 281 f, 287
 Torfæus, Thormod 82
 Tormøhlen, Jørgen, trafik, borger 141, 171, 173 f, 181, 218, 224, 228 f, 232, 234, 245 ff, 263, 270 ff, 278
 Tønnesen, Hans, kaptein 70
 Tygesen, Hans, berg. skipper 244, 252
 Vernichs, Margrete 149
 Vierdenschalben, Vilchen, kjøbsv. Has- våg 229, 232 f, 263
 Vigandus (Wigand), Alexander, sognepr. Alten 3, 81, 112, 237, 287
 Vilecoi knæs (boj ar) 300
 Volpmann, Daniel, trafik, borger 193
 Volter, Lars, amtm.'s fullmektig 283
 Wessel (Vessel), Christopher, sognepr. Ingen 81, 97
 Westen, Thomas von, 78 f, 119, 128, 132 ff
 Ørbech, Hans, foged 38
 — Hans Jensen, rådmann, trafik, bor- ger 141, 145
 — Michel Jensen, kjøbm. Kiberg 151, 155

III. Stedregister.

Aarøen, Alten 2ff, 45, 70, 232
 Acherfiord, Sørø 74
 Adamselv, Laksefj. 107, 124
 Adevehr, Aivar, fjellby 28, 31, 41, 45, 47, 71, 108, 111, 129, 298, 301
 Afløsningen, Vardø 60
 Altebotten (Altenb.) 108, 126
 Alten, Altenfiord 3, 5, 29, 45 f, 104, 108, 111, 172 f, 239, 298
 Alteneelv, A. lakseelv 5, 29, 45 f, 47, 71 og oftere
 Altesuule, Magerø 72
 Andersby, Var. 16, 34 f, 53 f, 67, 202
 Ansnes (Andsnæs, Andznes) 1, 46, 67, 71, 237
 Arritzby (Aresby, Utsiochi), fjellby 14
 22, 27 f, 31, 38, 47, 106, 111, 296 ff, 301 f
 Aschild, Nordfjellet 317
 Assernes, Vardø 58
 Baadsfiord 62
 Baadskielen, Berlevåg 62 f
 Bachekielen, yttre Tanafj. 62 f
 Badskerstenen, Vardø 57

Bastefiord, Sørø 75
 Beckerfiord (Becherf.), Seiland 108, 129
 Bergebye (Bergby), B.-elv, Var. 52, 105, 117, 119
 Berlevaag 14, 37, 49, 62
 Bersfiord (Bes-, Bæß-) 2, 46, 71, 109, 111, 129, 237
 Biarmeland 36
 Bjørneøen, nær Latø 73
 Bispén, Bispéfruen, Sletnes 65
 Bispén, Nordkap 72
 Blodskitten, nær Vardø 60
 Bolma, Bolma-jaure, Bolmevand (Pol- mak) 105, 107, 120 f, 135
 Bomeni, Nordfjellet 25, 301
 Borgvigfiord (Boringfiord), Sørø 74
 Borßelf, Alten 70 f
 Bratholmen, Alten 70, 232
 Bratholmen, Kongsøfj. 62
 Brendegammen, Kjøllefj. 13, 39, 210
 Brevig, Sørø 2, 4, 45, 74, 237, 250
 Brødrene, skjær v. Kiberg 56
 Bugøe, Var. 17, 23, 34, 51, 202
 Bugøfiord; (B.-holmene) 22, 51, 52

Bundøe, Loppen 75
Bundøe (Bondøe, Brundøe), Laksefj.
11, 27, 39, 47, 107, 210, 296, 302
Burstadsund 9, 43
Bussetsund (Butzesund), Vardø 18, 20,
36, 57, 68, 323
Bøgfjorden, Sørvaranger 22, 67
Bøle (gi. kirkested), Sørø 82
Bøllefiord, Sørø 74
Børselv (Bøerfelf), Pors. 12, 70, 76, 125
Carelstranden 18, 23
Carel-tuen (Kaistuen) 23, 36
Cola (Collastad, Malmis), Nordfj. 22,
24, 25 f, 34, 66, 90, 180, 299 f
Comag, C.-elv. Se Komag
Cordiut, Nordfj. 317
Darupfiord, Sørø 74
Digermulen, Tana 63
Domen, Doombende (Dombbende) 57
Drafuevigen, Vardø 58
Dyrfiordnes, Tanafj. 64
Dævignes, Var. 51
Dønnisfiord, Sørø 74
Eckerøe (Echerøe, Æcherøe), Store
16, 22 f, 34 f, 55, 67 f, 193, 202
- Lille 21, 35, 55
Eggeskal(by) (Eegeschall o. a.), Alten
3, 29, 45 f, 48, 71, 108, 118 f, 128 f,
232, 302
Eidet (Hopseidet) 13, 32, 38, 64
Eidet, Seiland 6, 44, 228
Eidsvaag (Eitzvaag) 13, 39, 210
Engelsvig, Engelsvignes, Vardø 57 f
Ennoteker (Enontekis) 29 f, 48
Fagervig, Seiland 6, 44, 228
Falchefloug, nær Kiberg 56
Falchehytterne, Vardø 58
Finnekirchen, Kramvik ved Kiberg 56
Finnekircherne, Kjøllefj. 39, 69
Finnenes, Var. 17, 22, 33 f, 49, 53, 202
Finneroer, nær Komagvær, Var. 55
Finfieldhafn, Sørø 74
Finnfiord, Sørø 75
Fiskers Eyland 319
Fladøen (= Latø, Ladøen) 8, 32, 43, 223 f
Forsøl (Forsøll, Fosbel), Kvalø 7, 44,
73, 228
Fosholm, Tana 123
Frachfiord (Frackef.), syd f. Loppen
2, 46, 71, 109, 237
Fruvig, Øksfj. 2, 46
Fugleberg, Var. 53
Fugleberg, Syltevik 61
Fuglestenene, Domen 57
Gaadtstreden, Sørø 4
Gaashoop, Sørø 6, 228
Gaashopholmfiord, Sørø 74

Gaasnes, Ingø 8, 43, 73, 224
Gammelslot, Vardø 58
Gamwigen (Ganguig, Gangvig) 13, 38,
64, 69, 210
Gandvigen (Hvitehavet) 36
Gangvig (Gandvig), Var. 51, 135
Gangvig, Sørø 228
Giederyggen, nær Kramvik ved Kiberg
56
Gluckstadt 176
Gollevare, Polmak 135
Grundfiord (Grundetiord), Sørø 2f, 44,
74, 237
Grundenes, nær Tyby, Var. 54
Grundenes, ø. f. Kiberg 56
Grundvogen (Grundeavaag), Seiland
6, 44, 228
Grønøen, Kongsøfj. 62
Guldholmen, Tana 15, 32, 38, 106 f, 110,
118, 121
Guldringnes, Vardø 59
Gundersfjord, Gamvik 69
Hafnefiord, Sørø 74
Haaen, Sørø 290
Hafuesund (Haføesund) 8, 42
Hafningberg (Hamningberg) 15, 18, 37,
61, 80, 188 f, 286
Hammerfest (Hammersfæst) 6 ff, 31 f,
44, 71, 73, 81, 104, 108, 111, 126 f,
167 ff, 228, 239, 245 ff, 287, 289
Haugøe (= Havø?) 73
Hasvig (en) 3, 44, 74, 82, 237
Hasvog 2 f, 4 f, 44 f, 74, 82, 170 f, 232,
236 f, 239, 249, 288, 290
Hafifiord, Sørø 74
Hatteskieret, Kongsøfj. 62
Hellefiord (Helgefjord), Sørø 6, 44, 228
Heløen, Kongsøfj. 62
Hellenes (Hælnes), Magerø 12, 40
Hestemanden, Persfj. 60
Hettekiel(en), nær Frakfj. 2, 46, 237
Hialtøen (= Kvalø) 81
Hielsmø (Hielmisøe) 9, 42, 72, 81, 223 f,
Hielmisøe Rære(n) (Roer) 42, 72
Højen (Høyen) 73
Honningsvaag, Søre, Nordre (Nørre)
10, 40, 72, 83, 223
Hop (Hoop, Hob, Hoob, Haabs eidet,
Hooseidet, Eidet) 13 f, 38, 64, 68 f,
80, 104, 110, 121, 159, 210
Hornøe (Horneøen), Vardø 37, 59, 68,
100
Hornøfloug, Hornøsund 59
Horvigen (Horviig), Kjølvik 110, 125
Hualen, Tana 63
Huide søe 24 f, 29
Huidneß, nær Berlevåg 63, 68

Huußfiorden, Sørø 74
Hænøerne 23
Ijoure (Ijaure) 107, 131
Indiager (Indeager), Enare 14, 27, 31,
38, 47, 57, 76, 106, 301
Indiager vand 29, 36, 76
Indre Porsanger by 11, 28, 41, 223, 302
Ingen (Inggen) 8 f, 31, 42, 73, 81, 108,
111, 127, 141, 218 ff, 223 f, 239, 254,
287, 295
Ingrikielen, nær Vardø 60
Iuristraa, Nordfjellet 317
Jacobselv, Nordvar. 22, 53
Jacobselv (Grense-J.) 23, 67
Jarfiorden 67
Jegtevigen (Jagtev.), Vardø 57
Jordene, Tanafj. 64
Juxbye (Juhsby), fjellby 14, 28, 31, 38,
47, 125, 301 f
Kaafiord (Koofiord), Alten 71, 232
Kaafiord (Kaufiord), Kjelvik 107, 110,
125
Kaarhafn, Seiland 6, 44
Kalfueø (Loppekalkven) 75
Kalsgamen (Carels., Carlseg.) 36, 66
Kaistuen 36
Kammefiord (Kamef.) 10, 40, 72, 223
Kamperstenen, nær Kiberg 56
Kamøe, Magerø 72
Kamøe, Sørø 7, 75
Kandalax (Candalax) 24 f, 29, 90
Kandefiord, Gamvik 69
Kapen (Nordkap) 39
Karchefiord, Sørø 74
Karchebye (Gargia) 71
Karihiold (Kariikel), Var. 16, 34, 49, 53,
202
Karlebugt, Var. 50
Kauringen (Kafueringen), Vardø 60, 68
Kaveringsstenen, Var. 54
Kiberg (Kieberg) 15, 18, 23, 32, 36,
56 f, 67 f, 80, 150 ff, 189—93, 238,
256, 294
Kiberg, Indre 56
Kibergnes 57, 323
Kiefiord 13, 39
Kielsnes, Alten 2 f, 5, 45
Kielvig (Kieluigen) 10 f, 31 f, 39 f, 69, 72,
81, 83, 88, 96, 107, 110, 123, 160 ff,
211, 214—7, 219 f, 223, 239, 248,
287, 289 f, 295, 298
Kieringfieldet (Kierlingen), Magerø-
sund 41, 70
Kierringræfuen, Vardø 36, 59
Kifiord, Tanafj. 68
Kinnerodden (Kinderodden, Nordkyn)
64 f, 69, 104

Kipperfiord, Sørø 74
Kiøe (= Kjø-øen), Sørvar. 52
Kiøefiorden, Sørvar. 67
Kiølefiord (Kiølf., Kiøllef., Kylllef.) 12,
32, 38 f, 64 f, 69, 80, 103, 106 f, 110,
122 f, 156 ff, 204-10, 238, 264, 286,
289
Kiølen 29, 30, 48
Kiølnes, nær Berlevåg 37, 62, 68
Kiørvaag, ved Karlsgam 36
Kiøstranden = Kistrand 110, 118 f, 124 f
Kiøtwig, Sørø 75
Klubben (Norklub, Sørklub), Kval-
sund 7, 26, 44, 70, 108, 111, 118,
126, 228, 298
Klubben, Syltevik 61, 68
Klubben, Varangerfj. nordsiden 53
Klubben, do. sydsiden 51
Klubbenes, Talvik 71
Klubbenættet, Var. 135
Klubbevigen, Var. 53
Knarvig, Hielmsø 9, 42, 72
Kobbefiord, Sørø 74, 290
Kobbevigene, Høp 64
Kobøefjord (Kobbefj.), Sørø 70
Kochnes, Kochen, Var. 51
Koifiord (Kaifiord), syd f. Gamvik
64, 69
Komag, Comag, C.-elv, C.-nes, C.-floug,
Var. 16, 21 f, 33, 36, 55 f, 68, 190,
192
Komagfiord, Alten 3, 6, 45, 70
Komagfiord, Sørø 74
Kongerne, ø. f. Makkur 61
Kongshavn, Alten 5, 109
Kongsøerne, Kongsøfjord 18, 59, 62,
68, 137
Kontesundet, nær Kiberg 56
Korsfiord, Alten 108
Korsnes, Alten 3, 32, 45, 70, 73, 108,
118, 129, 232, 302
Korsnes, Laksefj. 107
Korsnes, nær Makur 61
Kougsvig (Koußvig), Tanafj. 63
Koutken (Koutke, Koudiken, Coudi-
ken, Koidiken, Kodechen), Kauto-
keino 28 f, 31, 45, 47 f, 71, 109, 111,
118, 128 f, 298, 302
Kragenes (Krachenæs), Talvik 2f, 45, 71
Krampenes, Krampevigen, Var. 55 f
Kulefiord, syd f. Måsø 70
Kvalsund (Quals., Hvals.), 7, 32, 44,
73, 83, 108, 111, 113, 118, 126 f,
228, 298, 302
Kvaløen (Qualøen) 7, 44, 73
Ladøen, Latø (8, 32), 43, 70, 73, (223 f)
Langbunæs, nær Kiberg 56, 68

Langfiord (Langefiord), Tana 13, 15, 38, 63, 107, 110, 121, 159, 210
Langfiord (Langefiord), Talvik 26, 108, 118, 129
Langfiordbotten, Tana 64
Langfiordeidet, Alteidet 71
Langenes, Talvik 2 f, 6, 46, 71, 232, 318
Langhalsvandet, Var. 55
Langøen, Pors. 118, 124
Langøen, Tana 64
Latnæringen, Indre, Ytre, Var. 51
Laugefiord, Lafjord syd f. Magerø 70
Laxebotnen, Laksefj. 107
Laxebunæb, var. 53
Laxefiord 11, 22, 34, 39, 83, 104, 107, 118 f, 123, 210, 302 og oftere
Leerbaatnen, Alten 5
Leerbaatnen, Tana 15
Leerpoldsnaes, Alten 70
Leerpollen, Pors. 110
Leerpollen, Tana 63, 107, 121
Lerritzfiord (Læritzf., Læresf., Lerretsf.) 6, 26, 70, 108
Lochefiord, Indre, Yttre, Talvik 71
Löhnehafn (Lønneh.), Sørø 74
Loieur, Nordfjeldet 317
Loppen lf, 31 f, 46, 73, 75, 82, 84 f, 96, 104 f, 109, 129, 173, 234, 236 f, 239, 276 ff
Lybesby (Lybsbye, Libsby), Laksefj. 12, 39, 107, 210, 296, 302.
Løegvigen, Bussesundet 60
Maalvigen, Store, Lille, Kiberg 57
Maalvig, Store, Lille, Makur 61
Maasø(en) (Mosløe) 8 ff, 32, 41, 72, 81, 211 f, 213 f, 219 f, 223 f, 239, 295
Magerø (Maggerø) 12, 41, 72, 81, 125
Magerøsund (Magresund) 72
Makielen (Makeilen), Nordkyn 65
Makkur (oftest Madkorf, Madkurf) 15, 18, 37, 61, 64, 68, 80, 102 f, 185, 188 f, 251, 286
Madkorfkiele 62
Malanger (Melanger) 26, 317
Malmis (Cola) 22, 25, 66, 90, 299, 317, 319
Maltefiord (Meltefiord), Sørø 74
Mandskavigen, Pors. 10, 40
Mannemis (-mes), Nordfjellet 25, 317
Mannescha, Muonioniska 29
Maschejouke, Tanen 297
Melchøen, nær Hammerfest 73
Moderen m. de toe døttre, Stappene 42, 72
Morianholmen, Var. 51, 52
Mortensnæb 52 f
Munchefiord, Peisen 20 f, 23, 36, 47, 66

Muncken, Magerø 72
Myrniben 70
Mæfiord (Mæefiord), Sørø 6 f, 44, 74, 228
Mælsvigen, Alten 5
Nattefiorden, Laksefj. 138
Natvandet, Karasjok 107
Naveren (Nafueren, Nawern), Nafsvandet, Naversvigen, Var. 54 f, 67
Nedertanen 204, 297, 302
Neiden 21—5, 31, 34 f, 46, 67, 178, 293, 300, 317
Nordfieldet 24 ff, 299 ff, 317 ff
Nordhellefiord (N-hælefiord), Sørø 74
Nordkap (Nord-Kappen, Kapen) 40 f, 42 f, 69, 72, 81 f, 323
Nordkin 38, 39
Nordmandssæde (t), øst f. Peisen 23, 36
Norgis, Nordfjellet 317
Normandssæde, Kongsøfj. 62
Normandssæde, vest f. Sletnes 65
Normandsætfiord, do. 69
Nova Sembla 42
Nusfiord (Nøβfiord, Nødsfiord) 2, 46, 71, 237
Nyboerkeile, Vardø 58
Ny elv, Var. 51
NæBebye 52
Nøtiager (Nøttigager), Nordfjellet 26, 301, 317
Oldringkeile, Vardø 58
Omgang 13 f, 18, 32, 37 f, 62, 64, 68 f, 80, 97, 99, 103 f, 106 f, 122, 158 f, 202 ff, 210, 238, 248, 286
Oxebaasen, nær Kiberg 56
Oxefiord, Skjøtningberg 69
Paddebyenæb, var. 53
Pasvig, (Pasreka) 21—5, 31, 34, 36, 47, 67, 178, 301, 317
Peisen 20 f, 23 ff, 31, 47, 66, 317
Peisen kloster 20, 23, 36, 47, 67
Perisieur, Nordfjellet 317
Persfiord 18, 37, 60
Petter Mannaskholmen, Var. 51
Porsanger (fiord) (Poβanger, Possanger) 11 f, 40 f, 69, 83, 107, 110, 118 f, 124, 223, 282 ff, 298
Porsangerbotten, P.-elv 107 f, 125
Porsangernes 69
Porbe, Alten 232
Præstenæringen, Persfj. 60
Ovalnæs, Tana 118, 121
Queenanger 26
Quetetuen (Qvettetuve), Var. 51, 135
Ræfiord, Tanafj. 64
Raftesiden (Rabtesiden), Var. 34, 50, 52, 105, 120f

Raskiel (Raskill), Pors. 10, 40, 223
Reebefjord (Reiperfjord, også Reeberbotten, Ribberbotten), det nuvæ.
Repparfjord øst f. Kvalsund 7, 70, 108, 126
Reebervaag (Reppervog), det nuvæ.
Repvåg, Pors. 11, 40, 223
Reenøen, Store, Lille, Bustadsund 8 f, 43, 73
Reenøen (Reinøen), Vardø 37, 59, 68, 90
Reenøefloug, Vardø 59
Refsbotten (Ribsboten) syd f. Snefjord 70, 108, 118, 126 ff
Refsfjord, vel det nuvæ. Refsbotn 8 f, 44, 224
Refsholmen (Rebsh.), sydv. f. Rolsø 73
Reinøen, Pors. 118, 124
Reinsøeskier, Vardø 59
Repperbotten, Rolsø 73
Repperfiordbotten, øst f. Kvalsund 302
Reveholmen, Var. 51
Riisfjord, Gamvik 64, 69
Riisholmen, Bugøfj. 51
Rocheskieret, Rochekalven, nær Kramvik 56
Rolsøen (Roelsøe, Rolfsoen, Rolbøe, Rollso) 8, 43, 73, 165 f, 224, 290
Rongsund (Rogns., Roufns.), Stjernø 2f, 6, 46, 108, 129, 232
Roßmaren, Makur 62
Rundskieret, nær Kramvik 56
Rypefjord, Kvalø 7, 44
Ryssekusten, Rysseiden, til dels = Raftesiden 22 f, 34 og oftere
Ryssestenen, Vadsø 35, 54
Ryssevigen, Omgang 38
Ryssevigen, Vardø 37, 58
Saltjern (Salt Iern), Indre, Ytre 55, 67
Samfjord, Omgang 64
Sandbakken, Vadsø 79
Sandfjord, Havningb. 61
Sandfjord, Makur 62
Sandfjord, Store, Lille, Sørø 74
Sandefjord, Nordkyn 69
Sandhoug (Sandhouerne), Var. 52, 67, 105, 117, 119
Sandhofuerne, Bussesund 60
Sandskiær (Sandschier, Sandekier), Var. 16, 34, 53 f, 67, 202
Sandskier, Lille, Var. 53
Sandvigen, Vardø 58
Sandø, Sørø 7, 74, 82
Saxefjord, Sørø 75
Scharfuefjord, Sørø 75
Schattør, Magerø 72
Seieland, Sejelandet, Sæland 6 f, 44, 73
Sendevig, Var. 51

Siausen, fjellby 71
Silden 109
Skaghellen, Skagkeile, Skagodden, Vardø 58
Skalleneß (Skaldnæs, Schallenes), Var. 16, 35, 55, 68
Skallevigen, Var. 55
Skarfuefjordneß, Tana 64
Skarsvaag (Scharsvaag), Magerø 10, 40, 72, 81, 223, 287
Skarvestenen, Vadsø 54
Skatøret (Schatoret, Skatøer), Vadsø 16, 22, 35, 53 f, 67, 79, 202
Skiaabuselfuen, Kiby 55
Skiaaholmen, Var. 50 f
Skibholmen (Schifsholmen), vest f. Rolsø 73
Skibsleiß skier, nær Kiberberg 56
Skierfueøen, Skjervø 71
Skillefjord, Alten 108
Skiøtningberg (Schjøttingsberg, Skøttingb., Schyttingsbiereg), 13 f, 31, 38, 65, 69, 80, 210
Skogefjord, Tanafj. 64
Skreffjord, Seiland 228
Skytternes, Bussesund 60
Sletnes, Gamvik 38, 64 f, 69
Sletnes, Sørø 6, 44, 228
Sletnæsfiord, Sørø 74
Smalefjord, Tanafj. 68
Smalekeipen, Bugøfj. 51
Smørfiorden, Pors. 83, 107, 110
Snefjord (Snæfjord) 70, 108, 111, 114, 116, 118, 126 ff
Sommersæde, Tanen 63
Staal (et), Sørø 74, 109, 139, 290
Stangenes, Tanen 14, 37, 63, 68, 122, 138, 297
Stangenes, Fiskerhalv. 66
Stapelfjord (Støpef.), Rolsø 73
Stappen 9, 42, 72, 81, 223 f
Stegleneß (Steieln., Steigelneß), Vardø 57 ff, 60
Steinenes, syd f. Magerø 72
Stenvaag (Steenoug), Sletnes 13, 38, 65
Stickelvog (Stichlewog), syd f. Magerø 72, 108, 224
Stiernevaag 2 f, 6, 45, 237, 250
Stiernøe 6, 45, 109
Storskieret, nær Kramvik 56
Stranden, Pors. 10, 40
Styrens skov 107
Svarboevigen, Svartbagen, Bussesund 60
Svartnes (Suarternes) 15, 37, 56 f, 100
Svarteskougen, Var. 55
Svartevigelv, Var. 55
Svartoxen, Vardø 58

- Svenskeskierret, nær Kramvik 56
 Sverholt (Suerh., Suærh., Svertholt) 11, 39 f, 69, 81, 107, 110, 118, 123 f, 223 f, 295
 Sverholts næs 107
 Svinevig, Svinøen, Vardø 58
 Syltefiord 61
 Syltevig 15, 18, 37, 61, 68, 188 f, 286
 Sælvingen, Latø 70, 223
 Sørelv, Bugøfj. 52
 Sørhellefiord (S.-hælefiord), Sørø 74
 Søndergiel (Syndergiel), Nordf jellet 26, 301, 317
 Sørvær (Søervehr) 2, 4, 31, 45, 74, 84
 Sørø (Sørøen) 4 f, 44 f, 73 f, 82, 109, 168, 170 f, 172 f, 272, 290
 Talvig (Tallvig) 2 f, 45, 71, 81 f, 96, 104, 108, 118, 128, 171, 228, 232, 248, 287, 289
 Tamsø(er) 12, 21, 40, 69, 76, 100, 162, 281, 287, 290—5, 320
 Tana (Tannabay elf, Tanne elf) 14, 28, 32, 34, 37 f, 46 f, 63, 68, 159, 328
 Tanabotten 107
 Tanaby (Taneby) 107, 121
 Tanen (Tana, Tanafiord, Tannabay, Tanebai, Tannen) 14, 22, 37, 62 f, 68, 106 f, 118, 121, 204 og oftere
 Tarritzøe, Sørø 75
 Teno(by) = Juxby 47
 Thomaselv, Var. 53
 Thordsvarden, Var. 54
 Tipnj oc Wolgeni (Zipnavolok), Fiskerhalvøen 66
 Tiufholmen, Vardø 60
 Tollesand, Hopseidet 210
 Torne (Torn, Torna stad, lapmark) 22, 29, 34, 49, 87, 90, 264, 321
 Torskefiord (Torschef.), Laxefj. 13, 39, 107, 124
 Trinnes (Trennis), Nordf jellet 25, 317
 Troldfiord (Trollefiord), Rolsø 8, 43, 73, 224
 Troldfiord (Trollef.), Tanafj. 63, 68
 Troldfiord, vest f. Kobfjord, syd f. Måsø 70
 Tromsø, Troms 26, 184
 Tronæs 87
 Tuefiord (Rolsø) 73, 224
 Tyby (Thybye, Tiubye), Indre, Ytre, Kiby 16, 35, 54 f, 67, 202
 Ulfiord (Vlsfiord, Vlfsfiord) 2, 46, 71, 237
 Utsioch (Arritzby) 47
 Vaarberget (Varb.), Lille, Store, Vardø 18, 58, 323
 Vadsø (Vatsøe, Waßøe) 16, 18, 21 ff, 32 ff, 49, 54, 67, 79, 96, 105, 110, 142-9, 193—202, 238, 253, 256 f, 286 og oftere
 Vadsø, Lille 53
 Valjejukka 131
 Vandefiord (Vandfiord), Magerø 10, 41, 224
 Varanger (Wehranger, Wæhranger) 14, 17, 21 ff, 25, 32 ff, 38, 49 f, 66 ff, 83, 105 f, 110, 117, 119, 202, 300, 302
 Varangerbotten 107
 Varangernæs 100, 106
 Vardø (Wardøe, Vaardø, Vaarø), 15, 18-22, 31 f, 36, 54, 57 f, 64, 75, 80, 85, 102, 106, 152 ff, 178 ff, 185-9, 238, 240-5, 252, 286, 301, 323
 Vargevig, Berlevåg 62
 Vdfiodbotten (Wfoedb.), Sørø 74
 Veines (Weines, Veyenes), Laksefj. 11, 39 f, 104, 107, 118 f, 123 f, 210, 302
 Veineß.V.-botnen, V.-holmene, Var. 50 f
 Veineß, Lille 51
 Vigen (Wigen), Køllefj. 13, 32, 39, 210
 Vigeren, Hop 80
 Vogskier, nær Kiberg 57
 Vesterbotnen, Var. 50, 67, 105
 Vesterbotnen, Tanen 63
 Vesterelven, Persfj. 61
 Vuomman, Polmak 135
 Vuorjetudder (Vorjefield) 108, 126, 131
 Wallefiord (Waldefiord), Rolsø 73
 Wasdahlen, Loppen 2, 46
 Westerfiord, Tana 68
 Westersanden, Vardø 58
 Wærangerbotten 66, 68
 Wærefiord, Sørø 74, 290
 Ytre Porsanger (Ytterbye) 11, 41, 223, 302
 Ytter Hoop 64, 210
 Yttervær, Loppen 1, 46
 Øfre Tanneby, i) = Juxby 47; 2) ved Maskjokka 297, 302
 Øegaarden, Bugøfjord 51 f
 Øskarfiord, Loppen 2, 46
 Østerbotnen, Var. 50
 Østerelven, Bugøfj. 52
 Østerelven, Persfj. 61
 Østersanden, Vardø 59
 Øyfiord, Sørø 74
 Øxfiord (Øxefiord) 2, 46, 71, 109, 111, 237

IV. Finnernes offersteder.

Ackar (Acker, Aecher)el. Anchar jaure
Polmak 106, 136
Ackiestab (Ackestab), Kvals. 108, 139
Aillicha (Allicka) vuarre, Pors. 108
138 f
Aillickas (Alikas, Alihas) jocka, Polmak
106, 135f
Aillickas (Ailikas, Allichas) varre,
Laksefj. 107, 138
Aillis giergie, Var. 106, 136
Aillis (Aeilles) vare, Tana 107, 138
Allate niarg, Altene 109, 139
Altar (Alter) giergie, Var. 106, 136
Andot, Sørvar 109, 139 f
Arne lands afgud (Arnes landgud) Alta
139
Baffte (Baft) Niarg, Kvænangen 140
Balda Ziock, Kveitetuen, Gandvik, var.
106, 135
Beckervare, Talvik 109
Biellie (Belle, Belje) vare, Vadsø 106,
136
Bolma jaure, Polmak 106, 135
Bouras (Buras) giergie, Var. 106, 136
Bæse suolo, Bersfj. 140
Dai (Daii) bryg alda, Laksefj. 107, 138
Diergie niarg, Pors. 108, 138 f
Einner (Einer) Zæide, Vadsø 106, 137
Falle (Falla) niarg, Tana 107, 138
Ganjedackey, Skomageren i Darop,
Sørø 109, 139
Giems (Gimbs) baft, Tana 107, 137 f
Gollevare (Gulle warre), Polmak 106, 135
Gomaldack (Gomadack) warre, Stjernø
109, 139
Gulli bæsst (bast) warre, Var. 106, 136
Gulli ibmel, Var. 106, 135
Haard jaure, Var.-neset 106, 136 f
Haard poulckzio, Var.-neset 106, 136
Haarne (H.-bafft), Tanahorn 137 f
Hambær (Hamburg, Aamber) niarg,
Havningberg 106, 137
Jivund (Iivuond, Jievuond, Ivond) alda,
Laksefj. 107, 138
Jockel kiedschz, Digermulen, Tana
107, 138
Jurvuoen (Jurvoun, Durvond) alda,
Gandvik, Var. 106, 135
Kaals (Kalds) niarg, Langf jordnes, Tana
107, 138
Kaisevaras, Pors. 108
Kalbepasse, Loppekalven 109, 140
Kald veive, Polmak 106, 136
Kalmen baft, Bergeby, Var. 106, 135

Kiaps niarg, Svartnes, Vardø 106, 137
Kochegiard niarg, Pors. 108
Konrockbaft (Konrochfield), Kvals. 108,
139
Kuura (Kurra) baft, Kongsh., Alta 109,
139
Langfiordalda, Talvik 109
Lapkiedsch el. Lap passe, Loppen 109,
140
Lappe passe el. Kiedsch (samme som
foreg.) 109, 140
Laudus (Lauds) alda, Hopseidet 107, 138
Leiullom (Leillum, Leule) veive,
Laksefj. 107, 138
Leiun jaure, syd f. Pors. 139
Leudpasseniarge, Pors. 108
Lodebaft, Var. 106, 137
Mackaur niarg 106, 137
Mannas (Passe Manas), Var. 106, 135
Mask varre, Tana 106, 136, 138
Micha (Micka) vare, Pors. 108, 139
Miesk (Miesch, Mieske, Meisk, Mæisk,
Mæiske) warre el. Mæskfieldet, Var.
34, 50, 52, 106, 134
Mittel giergie, Bersfj. 140
Moneraft (Møneraft), Var. 106, 137
Morie (Morje) ibmel, Klubben, Var.
106, 135
Morie (Morje, Morrie) kapper, Klub-
neset, Var. 106, 135
Naadde (Naade) varre, Pors. 108, 139
Nacken (Niaken) karg, Var. 106, 136
Napper niarg, Bersfj. 140
Niarg kuds (N. kæds), Pors. 108, 139
Nieid (Neide) varre, Var. 106, 134 f
Niørgie giergie, Var. 106, 136
Nordklub, Kvalsund 108
Nøre (Norre) acka, Kvalsund 108, 139
Ole (Oluf) Hansen i Staalet (Stalle,
Stolle), Sørø 109, 139
Olle (Ole) vand niarg (Olevandalda),
Laksefj. 107, 138
Passe (Parse) alda?, Tana 107, 138
Passe niarg, Var., ytterkysten 106, 137
Passe (Parse) niarg?, Tana 107, 138
Piissen (Piessen) niarg, Var., ytter-
kysten 106, 137
Raudo (Raude) varas (warre), Vadsø
106, 136
Raud ziold (ziøld), Var. 106, 136
Ravot (Raut) niarg, Hopseidet 107, 138
Reige (Reigie) baft, Var. 106, 135
Rixdal kocke, Rixdalgiergie, Var. 106,
137

Rupsgiergie, Tana 107, 137
Rytt (Ryt, Ryet) ziock (siock), Vardø
106, 137
Sagga (Saga) niarg, Hopseidet 107, 138
Seide (Seiede, Zæide) niarg, Stickel vog
Kiæringen ved Mosøen 108, 139
Sima (Simma) landgud, Kvænangen
140
Siomos (Siomas, Siommas) varas, Var.
106, 136
Skiela (Skiella) baft, Talvik 109, 139
Skomageren i Darop, Sørø 109, 139
Smær niargie (Smære niarg), Smørfj.,
Pors. 108, 139
Smær vuonne noiddie (Smær vuon
noide), Smørfj., Pors. 108, 138
Snoiba niunne, Pors. 108
Solla kais, Var. 106, 137
Sorklub, Kvalsund 108
Sovis baft (Søvesbaft), Kjøl jord 106, 136
Staalet, Sørø 109, 139
Stalla passe, Sørø 109, 139 f
Stalla veive, Var. 106, 137
Stangnæss, Tana 138
Stickel Vog Kiæringen ved Mosøen 108
Stoppel niarg, Langfj., Tana 107, 138
Styrren alda (Styren), Var. 106, 134 f
Styrren (Styren) alda, Kongsøfj. 106,
137
Styrenvare, Talvik 109
Suollo alda, Pors. 108
Suollo (Sollo) varas, Var, 106, 137
Syltevig niarg 106, 137
Sølfar kapper, Pors. 108, 138 f
Tams sullo alda (Tamssulzæida), Tamsø
108, 138
Tinno alda 106, 136
Torel (Thore) baft, Torel field, Altene
109, 139

Turds niarg (hvide bierge), Kvænangen
140
Uld vare, Neiden 106, 136
Voidas alda, Var. 106, 136
voide (voude) giergie, var. 106, 135
voide (voude) giergie, var., ytterkysten
106, 137
voide (vuoide) giergie, Hopseidet 107,
138
voidus (voiidus) alda, Ytre Tana 107,
138
vuadas (vuaddas, wadas) baft, Laksefj.
107, 138
Vuolla (Vuolle, vulle) niune, syd f.
Pors. 108, 139
vuorie jaure, syd f. Pors. 108, 139
vuorie ziock, syd f. Pors. 108, 139
Wasses(vuaschza, Vassje) siullo (svollo,
suollo), Reinøen, Pors. 108, 138 f
Worno zullo alda (vuornosuollo), Horn-
øen, Vardø 106, 137
Zeures (Ziouris, Sioures) ibmel, Var.
106, 135
Zieida (Zæida, Sæidda, Zeid), Tana
106, 136, 138
Zierock, Var.-neset 106, 136 f
Zieuia, Silden 109, 140
Ziock, var.-neset 106, 136 f
Ziormalda, Talvik 109
Ziorve ziock, Tana 107, 137
Ziærgie (Zirgie, Sierge) giergie, Neiden
106, 136
Ziødso (Ziodzio) ackum (Ziødzewak-
kum), Kjøl. 106, 136
Zæidde baft, Pors. 139
Zæide baft, Kvalsund 108
Zæide baft?, Var. 109
Zæide vack alda, Kiberg 106, 137
Ærra baft, Bersfj. 140

Tillegg og rettelser.

- S. 5 note 3. *Degeton*, les Degetou eller Degetow.
 5 » 6. Om *Årøkirken* jfr. også Kr. Nissen i *Norvegia Sacra* 1922, s. 119.
- » 11 under *Weines*: *Sorre* Oelsen, *Sorre* Nielsen. Riktigere vel *Sarre* etc. Hos Knag kan *a* ofte ikke skjelnes fra *o*, hvad der har ført til avskriverfeil.
- » 27 på samme måte flere gange Sorresen istedenfor det vel riktigere *Sarresen*.
- » 34 note 1 likeså *Roftesiden* istedenfor *Raftesiden*.
- » 66 l. 21 blir anførselen om at siste avsnitt mangler i ms. *Kalls Saml. nr. 214 fol.* å beriktige derhen at slutten finnes som innskudd omtrent midt i håndskriftet, umiddelbart efter bemerkningen om *Andsnes* (her s. 71 inf.).
- » 79 l. 13, arbeidsgjærning, les embedsgjærning.
- » 109 l. 11 nedenfra, om *Finnmarksmilens lengde*. v. Westen kjente av egen erfaring til at dette milemål var meget drøiere enn den danske mil, hvad hans mange distanseanførsler godtgjør. I originalhåndskriftet har der istedenfor 3 muligens stått 1/2 eller 1/3.
- » 135 l. 3 nedenfra. *Vuoramam*, les *Vuomma*« (rettet i nogen avtrykk).
- » 170 l. 16 nedenfra. I Hasvåg hadde *barn måttet tjene for avdøde foreldres gjeld*. Herom melder *Adelaer fol. 518^v* fra Loppen og Hasvåg: „Og som det fornemmelig paa disse 2de tingsteder før sidste commission, og serdeelis i Hasvog sig skal have tildraget, at børnene skal have maatt tiene for forældernis gjeld, saa tachtet de gud, at saadant siden den tid icke er passeret”.
- » 182 l. 33. „Påbudet var ikke efterkommet overalt”. I manuskriptet sies det også at dette påbud om separate regnskapsbøker, *kontrabøker*, med fiskerne bare var fulgt ved endel av Vestfinnmarkens, særlig *Thormøllens* handelssteder. Men hvert år blev der holdt avregning på tingene, og sorenskriveren utstedte da tingsvidner til alle vedkommende. Denne avregning kaites *likvidation*, derav uttrykket *likvidationsverket* i de gjengivne regnskapsutdrag.
- » 185 ff. Av familielistenes person- og stedsnavn er bare et fåtall optatt i registrene.
- » 210 inf. Om presten *Anders Danielsens familie* tilføies efter fol. 229^v: „Skal ellers udi hans huus vere med qvinde oc børn foruden tienistefolk tilsammen self 10de.”
- » 228. Om presten *Hans Monsens familie* tilføies efter fol. 378^f: „— med qvinde, børn oc tienistefolk er self 10de.”
- » 276. Utg. bør kanskje, for å yde den tørstige sogneprest i Kjelvik full rettferdighet, gjøre opmerksom på at den store forsyning med øl, vin og brennevin ankom senhøstes 1688, meget forsinket Hans prøvelser falt i den forutgående knaphetsperiode.